

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

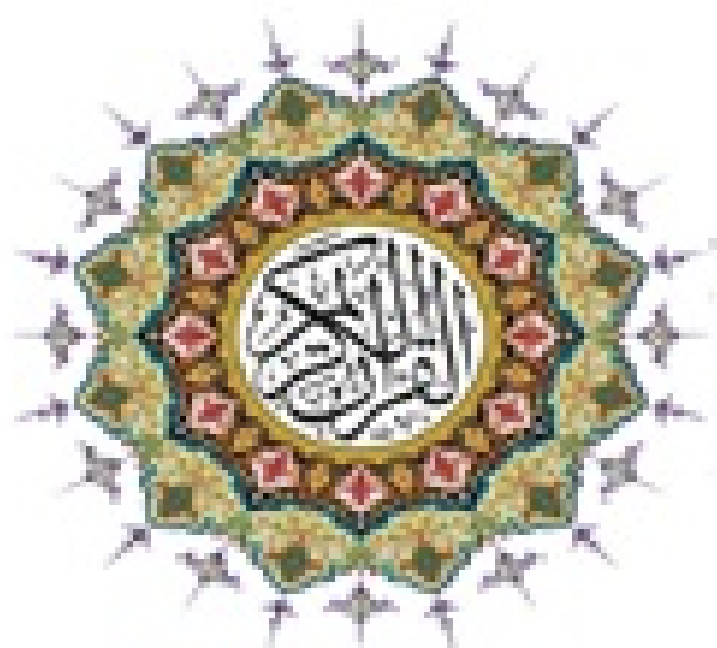
گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۹۴

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 94

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۳۴	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۹۴
۳۴	مشخصات کتاب
۳۴	۱- آثار ازدواج با غیر مسلمان
۳۴	۲- آموزش زنان مسلمان
۳۴	۳- آموزش مردان مسلمان
۳۶	۴- اتمام حجت با غیر مسلمان
۳۶	۵- ازدواج با غیر مسلمان
۳۸	۶- ازدواج با مسلمان
۳۸	۷- امت غیر مسلمان
۴۰	۸- امت مسلمان
۴۰	۹- انفاق به غیر مسلمان
۴۰	۱۰- اولین مسلمان
۴۲	۱۱- برکت مسلمان
۴۳	۱۲- پاداش زنان مسلمان
۴۴	۱۳- پاداش غیر مسلمان
۴۴	۱۴- پاداش مردان مسلمان
۴۴	۱۵- جنیان مسلمان
۴۴	۱۶- جواز معاهده با غیر مسلمان
۴۶	۱۷- حقوق غیر مسلمان
۴۶	۱۸- روش مبارزه با غیر مسلمان
۴۶	۱۹- عدالت غیر مسلمان
۴۶	۲۰- گواهی غیر مسلمان
۴۸	۲۱- مجاهدان مسلمان

- ۴۸ ..... ۲۲- مسلمان در قرآن مسلمانان
- ۴۹ ..... ۲۳- مسلمان در کتب آسمانی مسلمانان
- ۵۰ ..... ۲۴- معاهده با غیر مسلمان
- ۵۰ ..... ۲۵- منشأ نامگذاری مسلمان
- ۵۱ ..... ۲۶- {مسلمانان}
- ۶۷ ..... ۲۷- آبروی مسلمانان
- ۶۸ ..... ۲۸- آثار اصول گرای مسلمانان
- ۶۸ ..... ۲۹- آثار ایمان مسلمانان صدر اسلام
- ۶۸ ..... ۳۰- آثار پاکی مسلمانان
- ۶۸ ..... ۳۱- آثار پیروزی مسلمانان صدر اسلام
- ۷۰ ..... ۳۲- آثار توحید مسلمانان مکه
- ۷۰ ..... ۳۳- آثار توطئه علیه مسلمانان
- ۷۰ ..... ۳۴- آثار جنگ با مسلمانان
- ۷۰ ..... ۳۵- آثار دشمنی با مسلمانان
- ۷۲ ..... ۳۶- آثار رنج مسلمانان
- ۷۲ ..... ۳۷- آثار سازشکاری مسلمانان
- ۷۲ ..... ۳۸- آثار سستی مسلمانان صدر اسلام
- ۷۲ ..... ۳۹- آثار شایعه علیه مسلمانان
- ۷۴ ..... ۴۰- آثار شبهه افکنی در مسلمانان
- ۷۴ ..... ۴۱- آثار ضعف مسلمانان
- ۷۴ ..... ۴۲- آثار عظمت مسلمانان صدر اسلام
- ۷۴ ..... ۴۳- آثار قدرت مسلمانان
- ۷۶ ..... ۴۴- آثار مبارزه با مسلمانان
- ۷۶ ..... ۴۵- آثار هجرت مسلمانان صدر اسلام
- ۷۶ ..... ۴۶- آخرت طلبی مسلمانان
- ۷۶ ..... ۴۷- آرزوی ارتداد مسلمانان

- ۴۸- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام - ۷۸
- ۴۹- آرزوی بلا بر مسلمانان - ۷۸
- ۵۰- آرزوی ضعف مسلمانان - ۷۸
- ۵۱- آرزوی مسلمانان - ۷۸
- ۵۲- آسیب پذیری مسلمانان صدر اسلام - ۸۰
- ۵۳- آگاهی مسلمانان صدر اسلام - ۸۰
- ۵۴- آموزش مسلمانان - ۸۰
- ۵۵- آوارگی مسلمانان مکه - ۸۲
- ۵۶- آینده مسلمانان سست ایمان - ۸۲
- ۵۷- اتحاد مسلمانان - ۸۲
- ۵۸- اتحاد مسلمانان در غزوه بدر - ۸۲
- ۵۹- اجتناب از دوستی با دشمنان مسلمانان - ۸۴
- ۶۰- احتجاج مسلمانان - ۸۴
- ۶۱- احترام مسلمانان - ۸۴
- ۶۲- اختلاف اهل کتاب با مسلمانان - ۸۴
- ۶۳- اختلاف مسلمانان - ۸۶
- ۶۴- اختلاف مسلمانان صدر اسلام - ۸۶
- ۶۵- اخراج مسلمانان - ۸۸
- ۶۶- اخراج مسلمانان از مکه - ۸۸
- ۶۷- اخراج مسلمانان صدر اسلام - ۸۸
- ۶۸- اخراج مسلمانان مکه - ۸۸
- ۶۹- اخلاص مسلمانان - ۹۰
- ۷۰- ادعاهای مسلمانان صدر اسلام - ۹۰
- ۷۱- ادعای تساوی مسلمانان با گناهکاران - ۹۰
- ۷۲- اذن به مسلمانان صدر اسلام - ۹۰
- ۷۳- اذیت به مسلمانان - ۹۲

- ۷۴- اذیت به مسلمانان صدراسلام ۹۲
- ۷۵- اذیت مسلمانان ۹۲
- ۷۶- اذیت مسلمانان صدر اسلام ۹۵
- ۷۷- اذیت مسلمانان مکه ۹۶
- ۷۸- ارتداد در مسلمانان ۹۸
- ۷۹- ارتداد مسلمانان ۹۸
- ۸۰- ارزش نماز مسلمانان ۹۸
- ۸۱- ازدواج مسلمانان ۹۹
- ۸۲- ازدیاد ایمان مسلمانان مدینه ۱۰۰
- ۸۳- استغفار برای مسلمانان ۱۰۰
- ۸۴- استقامت مسلمانان صدراسلام ۱۰۰
- ۸۵- استهزای مسلمانان ۱۰۲
- ۸۶- استهزای مسلمانان صدر اسلام ۱۰۲
- ۸۷- اضرار جانی به مسلمانان ۱۰۲
- ۸۸- اضرار مالی به مسلمانان ۱۰۲
- ۸۹- اضطراب مسلمانان ۱۰۲
- ۹۰- اضطراب مسلمانان مدینه ۱۰۴
- ۹۱- اضطراب مسلمانان صدراسلام ۱۰۴
- ۹۲- اطمینان مسلمانان ۱۰۴
- ۹۳- اظهار لفظی کفر مسلمانان صدراسلام ۱۰۴
- ۹۴- اعتدال مسلمانان ۱۰۶
- ۹۵- اعلان تبری از تهمت به مسلمانان ۱۰۶
- ۹۶- اغوای مسلمانان ۱۰۶
- ۹۷- افساد مسلمانان ۱۰۶
- ۹۸- افشای راز مسلمانان ۱۰۸
- ۹۹- اقسام مسلمانان ۱۰۸

- ۱۰۰- اقلیت پیشگامان مسلمانان ۱۱۰
- ۱۰۱- اکثریت مسلمانان ۱۱۰
- ۱۰۲- الگوگیری از مسلمانان ۱۱۰
- ۱۰۳- الگوی مسلمانان ۱۱۱
- ۱۰۴- الگوی مسلمانان صدر اسلام ۱۱۲
- ۱۰۵- امانت مسلمانان ۱۱۲
- ۱۰۶- امتحان مسلمانان ۱۱۴
- ۱۰۷- امتحان مسلمانان صدر اسلام ۱۱۶
- ۱۰۸- امتحان مسلمانان مدینه ۱۱۶
- ۱۰۹- امداد به مسلمانان ۱۱۶
- ۱۱۰- امداد به مسلمانان صدر اسلام ۱۲۰
- ۱۱۱- امداد به مسلمانان مدینه ۱۲۰
- ۱۱۲- امکانات مادی مسلمانان صدر اسلام ۱۲۰
- ۱۱۳- امنیت مسلمانان ۱۲۰
- ۱۱۴- امیدواری مسلمانان صدر اسلام ۱۲۲
- ۱۱۵- انتظار مسلمانان صدر اسلام ۱۲۲
- ۱۱۶- انتظار مسلمانان مدینه ۱۲۲
- ۱۱۷- اندوه مسلمانان ۱۲۲
- ۱۱۸- انذار مسلمانان صدر اسلام ۱۲۶
- ۱۱۹- انقیاد مسلمانان ۱۲۶
- ۱۲۰- انقیاد مسلمانان مدینه ۱۲۷
- ۱۲۱- انگیزه دشمنی با مسلمانان ۱۲۸
- ۱۲۲- اولین بسیج عمومی مسلمانان ۱۲۸
- ۱۲۳- اولین مسلمان ۱۲۸
- ۱۲۴- اهل کتاب و ارتداد مسلمانان ۱۳۰
- ۱۲۵- اهل کتاب و قبیله مسلمانان ۱۳۲

- ۱۲۶- اهل کتاب و مسلمانان ۱۳۲
- ۱۲۷- اهل کتاب و مسلمانان صدر اسلام ۱۳۸
- ۱۲۸- اهمیت اتحاد مسلمانان ۱۳۸
- ۱۲۹- اهمیت استقامت مسلمانان ۱۳۸
- ۱۳۰- اهمیت گواهی مسلمانان ۱۳۹
- ۱۳۱- اهمیت نماز مسلمانان ۱۴۰
- ۱۳۲- اهمیت هوشیاری مسلمانان ۱۴۰
- ۱۳۳- ایثار مسلمانان ۱۴۰
- ۱۳۴- ایمان مسلمانان ۱۴۲
- ۱۳۵- ایمان مسلمانان صدر اسلام ۱۴۲
- ۱۳۶- ایمان مسلمانان مدینه ۱۴۴
- ۱۳۷- برادری مسلمانان ۱۴۴
- ۱۳۸- برتری مسلمانان ۱۴۴
- ۱۳۹- برخورد مسلمانان ۱۴۴
- ۱۴۰- برخورد مسلمانان صدر اسلام ۱۴۶
- ۱۴۱- برگزیدگی مسلمانان ۱۴۶
- ۱۴۲- بشارت به مسلمانان ۱۴۶
- ۱۴۳- بشارت به مسلمانان صدر اسلام ۱۵۰
- ۱۴۴- بشارت به مسلمانان مدینه ۱۵۲
- ۱۴۵- بشارت پیروزی مسلمانان ۱۵۲
- ۱۴۶- بشارت پیروزی مسلمانان صدر اسلام ۱۵۲
- ۱۴۷- بی ادبی مسلمانان صدر اسلام ۱۵۴
- ۱۴۸- بی انضباطی مسلمانان صدر اسلام ۱۵۴
- ۱۴۹- بی تفاوتی مسلمانان صدر اسلام ۱۵۴
- ۱۵۰- بی منطقی تساوی مسلمانان و گناهکاران ۱۵۶
- ۱۵۱- بیعت از مسلمانان ۱۵۶

- ۱۵۲- بیعت مسلمانان با محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۵۶
- ۱۵۳- بینش مسلمانان صدر اسلام ۱۵۶
- ۱۵۴- پاداش مسلمانان مظلوم ۱۵۸
- ۱۵۵- پدر دینی مسلمانان ۱۵۸
- ۱۵۶- پرسش از استقامت مسلمانان ۱۵۸
- ۱۵۷- پرسش از مسلمانان صدر اسلام ۱۶۰
- ۱۵۸- پرسش مسلمانان ۱۶۰
- ۱۵۹- پرسشگری مسلمانان صدر اسلام ۱۶۰
- ۱۶۰- پروردگار مسلمانان ۱۶۰
- ۱۶۱- پشیمانی مسلمانان ۱۶۲
- ۱۶۲- پناه دادن به مسلمانان ۱۶۲
- ۱۶۳- پیروزی مسلمانان ۱۶۳
- ۱۶۴- پیروزی مسلمانان در غزوه بدر ۱۷۰
- ۱۶۵- پیروزی مسلمانان در غزوه تبوک ۱۷۰
- ۱۶۶- پیروزی مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ۱۷۰
- ۱۶۷- پیشگامان مسلمانان ۱۷۲
- ۱۶۸- پیشگامی مسلمانان ۱۷۲
- ۱۶۹- پیشگویی پیروزی مسلمانان ۱۷۲
- ۱۷۰- تأثیرپذیری مسلمانان ۱۷۴
- ۱۷۱- تأثیرپذیری مسلمانان صدر اسلام ۱۷۴
- ۱۷۲- تأمین معاش مسلمانان مکه ۱۷۶
- ۱۷۳- تأیید مسلمانان صدر اسلام ۱۷۶
- ۱۷۴- تبعیت محمد(صلی الله علیه و آله) از مسلمانان ۱۷۶
- ۱۷۵- تبلیغ علیه مسلمانان مکه ۱۷۷
- ۱۷۶- تبلیغ مسلمانان ۱۷۸
- ۱۷۷- تبلیغ مسلمانان مکه ۱۷۸

- ۱۷۸- تجارت مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۷۹
- ۱۷۹- تجاوز به حقوق مسلمانان ----- ۱۸۰
- ۱۸۰- تحقیر مسلمانان ----- ۱۸۰
- ۱۸۱- ترس در مسلمانان ----- ۱۸۰
- ۱۸۲- ترس مسلمانان سست ایمان ----- ۱۸۲
- ۱۸۳- ترس مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۸۲
- ۱۸۴- ترس مسلمانان مدینه ----- ۱۸۲
- ۱۸۵- ترک حمایت از مسلمانان ----- ۱۸۴
- ۱۸۶- تزلزل در مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۸۴
- ۱۸۷- تساوی حقوق مسلمانان ----- ۱۸۶
- ۱۸۸- تسریع در پیروزی مسلمانان ----- ۱۸۶
- ۱۸۹- تشویق مسلمانان ----- ۱۸۶
- ۱۹۰- تشویق مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۸۸
- ۱۹۱- تشویق مسلمانان مدینه به ترک جهاد ----- ۱۸۹
- ۱۹۲- تصفیه صفوف مسلمانان ----- ۱۹۰
- ۱۹۳- تضعیف روحیه مسلمانان ----- ۱۹۰
- ۱۹۴- تضعیف روحیه مسلمانان مدینه ----- ۱۹۰
- ۱۹۵- تفاوت اقتصادی مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۹۲
- ۱۹۶- تفاوت‌های اقتصادی مسلمانان صدر اسلام ----- ۱۹۲
- ۱۹۷- تفضل به مسلمانان ----- ۱۹۲
- ۱۹۸- تقدیر پیروزی مسلمانان ----- ۱۹۳
- ۱۹۹- تقصیر (مو) مسلمانان ----- ۱۹۴
- ۲۰۰- تقویت روحیه مسلمانان ----- ۱۹۴
- ۲۰۱- تقویت روحیه مسلمانان مقارن بعثت ----- ۱۹۴
- ۲۰۲- تقیه مسلمانان مکه ----- ۱۹۵
- ۲۰۳- تکالیف مسلمانان ----- ۱۹۶

- ۲۰۴- تکلیف مسلمانان ۱۹۶
- ۲۰۵- تکلیف مسلمانان صدراسلام ۲۰۰
- ۲۰۶- تلاش برای ارتداد مسلمانان ۲۰۱
- ۲۰۷- تلاش مسلمانان ۲۰۲
- ۲۰۸- تلاش مسلمانان صدر اسلام ۲۰۳
- ۲۰۹- تلاش مسیحیان علیه مسلمانان ۲۰۴
- ۲۱۰- تلاش منافقان مدینه علیه مسلمانان ۲۰۴
- ۲۱۱- تلاوت قرآن مسلمانان صدراسلام ۲۰۴
- ۲۱۲- تمایلات مسلمانان صدر اسلام ۲۰۴
- ۲۱۳- تنبلی در مسلمانان ۲۰۶
- ۲۱۴- تنبلی مسلمانان ۲۰۶
- ۲۱۵- تنزیه مسلمانان ۲۰۶
- ۲۱۶- توحید عبادی مسلمانان ۲۰۶
- ۲۱۷- توحید مسلمانان ۲۰۸
- ۲۱۸- توصیه به مسلمانان ۲۰۸
- ۲۱۹- توصیه به مسلمانان مظلوم ۲۱۰
- ۲۲۰- توطئه علیه مسلمانان ۲۱۰
- ۲۲۱- توقعات بیجای مسلمانان صدراسلام ۲۱۲
- ۲۲۲- توقعات مسلمانان صدر اسلام ۲۱۲
- ۲۲۳- توکل مسلمانان ۲۱۴
- ۲۲۴- تهاجم به مسلمانان ۲۱۴
- ۲۲۵- تهدید مسلمانان صدر اسلام ۲۱۴
- ۲۲۶- تهمت به مسلمانان ۲۱۴
- ۲۲۷- تهمت جهل به مسلمانان ۲۱۶
- ۲۲۸- ثبات قدم مسلمانان ۲۱۶
- ۲۲۹- ثروت اندوزی مسلمانان صدراسلام ۲۱۶

- ۲۳۰- جنگ با مسلمانان ۲۱۶
- ۲۳۱- جنگ دفاعی مسلمانان صدر اسلام ۲۱۸
- ۲۳۲- جنگ مسلمانان با یهود ۲۲۰
- ۲۳۳- جنگ مسلمانان صدر اسلام ۲۲۰
- ۲۳۴- جنگ یهود با مسلمانان ۲۲۰
- ۲۳۵- جهاد دفاعی مسلمانان صدر اسلام ۲۲۱
- ۲۳۶- جهاد مسلمانان ۲۲۲
- ۲۳۷- جهاد مسلمانان صدر اسلام ۲۲۲
- ۲۳۸- حامی مسلمانان ۲۲۲
- ۲۳۹- حجت بر مسلمانان ۲۲۴
- ۲۴۰- حجت بودن مسلمانان ۲۲۴
- ۲۴۱- حرمت تکفیر مسلمانان ۲۲۴
- ۲۴۲- حسرت مسلمانان ۲۲۴
- ۲۴۳- حسن فرجام مسلمانان ۲۲۶
- ۲۴۴- حشر اخروی مسلمانان ۲۲۶
- ۲۴۵- حفظ امانت مسلمانان ۲۲۸
- ۲۴۶- حفظ مسلمانان مدینه از سختی ۲۲۸
- ۲۴۷- حق طلبی مسلمانان ۲۲۸
- ۲۴۸- حقانیت قبله مسلمانان ۲۲۸
- ۲۴۹- حقوق اجتماعی تازه مسلمانان ۲۳۰
- ۲۵۰- حقوق اجتماعی مسلمانان ۲۳۰
- ۲۵۱- حقوق مسلمانان ۲۳۰
- ۲۵۲- حقوق مسلمانان مکه مکه ۲۳۰
- ۲۵۳- حلق (سر تراشی) مسلمانان ۲۳۲
- ۲۵۴- حمایت از مسلمانان ۲۳۲
- ۲۵۵- حمایت از مسلمانان صدر اسلام ۲۳۲

- ۲۳۴ ----- ۲۵۶- حمایت از مسلمانان ناشناخته مکه
- ۲۳۴ ----- ۲۵۷- خدا و مسلمانان
- ۲۳۴ ----- ۲۵۸- خطر رفاه طلبی در مسلمانان صدراسلام
- ۲۳۴ ----- ۲۵۹- خطر عذاب مسلمانان صدراسلام
- ۲۳۶ ----- ۲۶۰- خواسته مسلمانان
- ۲۳۶ ----- ۲۶۱- خواسته مسلمانان صدر اسلام
- ۲۳۶ ----- ۲۶۲- خواسته های مسلمانان صدر اسلام
- ۲۳۹ ----- ۲۶۳- خوش باوری مسلمانان صدر اسلام
- ۲۴۰ ----- ۲۶۴- خوشبینی مسلمانان صدر اسلام
- ۲۴۰ ----- ۲۶۵- خیانت در مسلمانان
- ۲۴۰ ----- ۲۶۶- دزدی در مسلمانان
- ۲۴۲ ----- ۲۶۷- دشمنان مسلمانان
- ۲۵۲ ----- ۲۶۸- دشمنی با مسلمانان
- ۲۵۳ ----- ۲۶۹- دشمنی با مسلمانان مکه
- ۲۵۴ ----- ۲۷۰- دعای مسلمانان
- ۲۵۴ ----- ۲۷۱- دعوت از مسلمانان
- ۲۵۴ ----- ۲۷۲- دعوت از مسلمانان صدر اسلام
- ۲۵۶ ----- ۲۷۳- دلایل توحید مسلمانان
- ۲۵۶ ----- ۲۷۴- دنیاپرستی در مسلمانان
- ۲۵۶ ----- ۲۷۵- دنیاطلبی مسلمانان صدر اسلام
- ۲۵۷ ----- ۲۷۶- دوستی مسلمانان صدراسلام با یهود
- ۲۵۸ ----- ۲۷۷- دین مسلمانان
- ۲۵۸ ----- ۲۷۸- ذاکریت مسلمانان صدراسلام
- ۲۶۰ ----- ۲۷۹- رحمت بر مسلمانان
- ۲۶۰ ----- ۲۸۰- رحمت بر مسلمانان مکه
- ۲۶۰ ----- ۲۸۱- رد امتنان مسلمانان

- ۲۶۰ ..... ۲۸۲- رشد اقتصادی مسلمانان
- ۲۶۲ ..... ۲۸۳- رفاه مسلمانان صدر اسلام
- ۲۶۲ ..... ۲۸۴- روش برخورد مسلمانان صدر اسلام
- ۲۶۲ ..... ۲۸۵- زمینه استقلال مسلمانان
- ۲۶۴ ..... ۲۸۶- زمینه انحراف در مسلمانان
- ۲۶۴ ..... ۲۸۷- زمینه بدنامی مسلمانان
- ۲۶۴ ..... ۲۸۸- زمینه پرسش مسلمانان
- ۲۶۴ ..... ۲۸۹- زمینه پیروزی مسلمانان
- ۲۶۶ ..... ۲۹۰- زمینه تکامل مسلمانان
- ۲۶۶ ..... ۲۹۱- زمینه شکست مسلمانان
- ۲۶۶ ..... ۲۹۲- زمینه عصیان مسلمانان
- ۲۶۸ ..... ۲۹۳- زندگی شیرین مسلمانان
- ۲۶۸ ..... ۲۹۴- زندگی مسالمت آمیز با مسلمانان
- ۲۶۸ ..... ۲۹۵- زیان به مسلمانان
- ۲۶۸ ..... ۲۹۶- زیان به مسلمانان ناشناخته مکه
- ۲۷۰ ..... ۲۹۷- سرزنش توطئه علیه مسلمانان
- ۲۷۰ ..... ۲۹۸- سرزنش مسلمانان
- ۲۷۲ ..... ۲۹۹- سرزنش مسلمانان صدر اسلام
- ۲۷۵ ..... ۳۰۰- سرزنش مسلمانان
- ۲۷۶ ..... ۳۰۱- سرور مسلمانان
- ۲۷۶ ..... ۳۰۲- سستی در مسلمانان صدر اسلام
- ۲۷۶ ..... ۳۰۳- سطح زندگی مسلمانان صدر اسلام
- ۲۷۷ ..... ۳۰۴- سعادت مسلمانان
- ۲۷۸ ..... ۳۰۵- سلطه بر مسلمانان
- ۲۷۸ ..... ۳۰۶- سوءظن در مسلمانان مدینه
- ۲۷۹ ..... ۳۰۷- سوءظن مسلمانان صدر اسلام

۲۸۰	۳۰۸- سودجویی در مسلمانان
۲۸۰	۳۰۹- سوگند مسلمانان
۲۸۱	۳۱۰- شایعه مسلمانان صدراسلام
۲۸۲	۳۱۱- شرب خمر در مسلمانان
۲۸۲	۳۱۲- شرک ستیزی مسلمانان صدراسلام
۲۸۴	۳۱۳- شک مسلمانان
۲۸۴	۳۱۴- شک مسلمانان صدراسلام
۲۸۵	۳۱۵- شکست مسلمانان
۲۸۸	۳۱۶- شکنجه مسلمانان
۲۸۸	۳۱۷- شکنجه مسلمانان صدراسلام
۲۸۸	۳۱۸- شهادت طلبی مسلمانان
۲۹۰	۳۱۹- صبر در تأخیر پیروزی مسلمانان
۲۹۰	۳۲۰- صبر مسلمانان
۲۹۰	۳۲۱- صبر مسلمانان مکه
۲۹۲	۳۲۲- صفات مسلمانان
۲۹۲	۳۲۳- صفات مسلمانان صدراسلام
۲۹۲	۳۲۴- صلح با غیر مسلمانان
۲۹۳	۳۲۵- ضعف ایمان در مسلمانان
۲۹۴	۳۲۶- ضعف در مسلمانان
۲۹۴	۳۲۷- ضعف مسلمانان
۲۹۵	۳۲۸- ضعف مسلمانان در غزوه بدر
۲۹۶	۳۲۹- طبقات اجتماعی مسلمانان صدراسلام
۲۹۶	۳۳۰- طعام مسلمانان
۲۹۶	۳۳۱- طعن به مسلمانان
۲۹۶	۳۳۲- ظلم به مسلمانان صدراسلام
۲۹۸	۳۳۳- عبودیت مسلمانان

- ۲۹۸ ----- ۳۳۴- عجب مسلمانان صدر اسلام
- ۳۰۰ ----- ۳۳۵- عدالتخواهی مسلمانان
- ۳۰۰ ----- ۳۳۶- عذاب استیصال مسلمانان
- ۳۰۰ ----- ۳۳۷- عزّت مسلمانان
- ۳۰۰ ----- ۳۳۸- عصیان در مسلمانان
- ۳۰۲ ----- ۳۳۹- عصیان مسلمانان
- ۳۰۲ ----- ۳۴۰- عصیان مسلمانان صدر اسلام
- ۳۰۳ ----- ۳۴۱- عقیده مسلمانان
- ۳۰۵ ----- ۳۴۲- عقیده مسلمانان صدر اسلام
- ۳۰۶ ----- ۳۴۳- عقیده مسلمانان مکه
- ۳۰۶ ----- ۳۴۴- علایق مسلمانان
- ۳۰۸ ----- ۳۴۵- علایق مسلمانان صدر اسلام
- ۳۰۸ ----- ۳۴۶- علم مسلمانان صدر اسلام
- ۳۱۰ ----- ۳۴۷- علمای یهود و مسلمانان
- ۳۱۰ ----- ۳۴۸- عمل مسلمانان
- ۳۱۱ ----- ۳۴۹- عمل ناپسند مسلمانان
- ۳۱۲ ----- ۳۵۰- عوامل آوارگی مسلمانان
- ۳۱۲ ----- ۳۵۱- عوامل اخراج مسلمانان صدر اسلام
- ۳۱۲ ----- ۳۵۲- عوامل ارتداد مسلمانان صدر اسلام
- ۳۱۲ ----- ۳۵۳- عوامل اعتدال مسلمانان
- ۳۱۴ ----- ۳۵۴- عوامل انحراف مسلمانان
- ۳۱۴ ----- ۳۵۵- عوامل برتری مسلمانان
- ۳۱۴ ----- ۳۵۶- عوامل پیروزی مسلمانان
- ۳۱۴ ----- ۳۵۷- عوامل پیروزی مسلمانان مدینه
- ۳۱۶ ----- ۳۵۸- عوامل تزلزل مسلمانان صدر اسلام
- ۳۱۶ ----- ۳۵۹- عوامل تقویت روحیه مسلمانان

- ۳۶۰- عوامل تقویت مسلمانان ۳۱۶
- ۳۶۱- عوامل ضعف مسلمانان ۳۱۶
- ۳۶۲- عوامل عزت مسلمانان ۳۱۸
- ۳۶۳- عوامل عظمت مسلمانان ۳۱۸
- ۳۶۴- عوامل قدرت مسلمانان ۳۱۸
- ۳۶۵- عوامل هجرت مسلمانان ۳۱۸
- ۳۶۶- عهد مسلمانان مدینه ۳۲۰
- ۳۶۷- عهدشکنی یهود با مسلمانان ۳۲۰
- ۳۶۸- غفلت از دشمنان مسلمانان ۳۲۰
- ۳۶۹- غفلت مسلمانان ۳۲۲
- ۳۷۰- فراموشی مسلمانان صدر اسلام ۳۲۲
- ۳۷۱- فرجام شایعه علیه مسلمانان ۳۲۲
- ۳۷۲- فرجام مسلمانان ۳۲۲
- ۳۷۳- فضایل مسلمانان ۳۲۵
- ۳۷۴- فضایل مسلمانان صدراسلام ۳۳۰
- ۳۷۵- فضایل مسلمانان مکه ۳۳۱
- ۳۷۶- فقر مسلمانان صدر اسلام ۳۳۲
- ۳۷۷- فلسفه رد خواسته های مسلمانان صدراسلام ۳۳۲
- ۳۷۸- فلسفه هجرت مسلمانان صدراسلام ۳۳۲
- ۳۷۹- قبله اول مسلمانان ۳۳۴
- ۳۸۰- قبله مسلمانان ۳۳۶
- ۳۸۱- قدرت مسلمانان ۳۳۶
- ۳۸۲- قدرت مسلمانان صدر اسلام ۳۳۷
- ۳۸۳- قدرت نظامی مسلمانان ۳۳۸
- ۳۸۴- قرآن و مسلمانان ۳۳۸
- ۳۸۵- قلت مسلمانان در مکه ۳۳۸

- ۳۴۰ ..... ۳۸۶- قمار در مسلمانان
- ۳۴۰ ..... ۳۸۷- قیاس کافران با مسلمانان
- ۳۴۲ ..... ۳۸۸- قیاس مسلمانان با گناهکاران
- ۳۴۲ ..... ۳۸۹- کافران صدر اسلام و مسلمانان
- ۳۴۲ ..... ۳۹۰- کافران و مسلمانان
- ۳۴۶ ..... ۳۹۱- گرایشهای مسلمانان صدر اسلام
- ۳۴۶ ..... ۳۹۲- گسترش حاکمیت مسلمانان
- ۳۴۸ ..... ۳۹۳- گواه مسلمانان
- ۳۴۸ ..... ۳۹۴- گواهان مسلمانان
- ۳۵۰ ..... ۳۹۵- گواهی مسلمانان
- ۳۵۰ ..... ۳۹۶- لغزش در مسلمانان
- ۳۵۲ ..... ۳۹۷- لغزشگاه مسلمانان
- ۳۵۲ ..... ۳۹۸- مبارزه با مسلمانان
- ۳۵۲ ..... ۳۹۹- مجادله مسلمانان
- ۳۵۴ ..... ۴۰۰- محاصره مسلمانان مدینه
- ۳۵۴ ..... ۴۰۱- محافظت از مسلمانان ناشناخته مکه
- ۳۵۴ ..... ۴۰۲- محبوبیت مسلمانان صدراسلام
- ۳۵۴ ..... ۴۰۳- محدوده تلاش مسلمانان مکه
- ۳۵۶ ..... ۴۰۴- محدوده مسؤولیت مسلمانان
- ۳۵۶ ..... ۴۰۵- محمد(صلی الله علیه و آله) و مسلمانان
- ۳۵۷ ..... ۴۰۶- محمد(صلی الله علیه و آله) و مشکلات مسلمانان
- ۳۵۸ ..... ۴۰۷- مخالفان مسلمانان مدینه
- ۳۵۸ ..... ۴۰۸- مدارا با مسلمانان
- ۳۵۸ ..... ۴۰۹- مدت تهجد مسلمانان صدراسلام
- ۳۶۰ ..... ۴۱۰- مدح مسلمانان
- ۳۶۰ ..... ۴۱۱- مراتب ایمان مسلمانان

- ۴۱۲- مراد از پیشگامان مسلمانان ۳۶۱
- ۴۱۳- مسلمان در قرآن مسلمانان ۳۶۲
- ۴۱۴- مسلمان در کتب آسمانی مسلمانان ۳۶۲
- ۴۱۵- مسلمانان از متقین ۳۶۲
- ۴۱۶- مسلمانان پس از فتح مکه ۳۶۲
- ۴۱۷- مسلمانان پس از هجرت ۳۶۴
- ۴۱۸- مسلمانان پیشگام ۳۶۴
- ۴۱۹- مسلمانان در ادیان ۳۶۴
- ۴۲۰- مسلمانان در اسلام ۳۶۶
- ۴۲۱- مسلمانان در بهشت ۳۶۶
- ۴۲۲- مسلمانان در جهاد ۳۶۶
- ۴۲۳- مسلمانان در سال نهم هجری ۳۶۶
- ۴۲۴- مسلمانان در غزوه احد ۳۶۸
- ۴۲۵- مسلمانان در غزوه بدر ۳۶۸
- ۴۲۶- مسلمانان در غزوه بنی نضیر ۳۷۱
- ۴۲۷- مسلمانان در غزوه حنین ۳۷۲
- ۴۲۸- مسلمانان در قیامت ۳۷۲
- ۴۲۹- مسلمانان در مدینه ۳۷۳
- ۴۳۰- مسلمانان سست ایمان ۳۷۴
- ۴۳۱- مسلمانان سست ایمان مدینه ۳۷۸
- ۴۳۲- مسلمانان صابر ۳۷۸
- ۴۳۳- مسلمانان صدر اسلام ۳۷۸
- ۴۳۴- مسلمانان صدر اسلام و بنی اسرائیل ۴۰۱
- ۴۳۵- مسلمانان صدر اسلام و تکلیف ۴۰۲
- ۴۳۶- مسلمانان صدر اسلام و جهاد ۴۰۲
- ۴۳۷- مسلمانان صدر اسلام و رسوم جاهلیت ۴۰۲

- ۴۳۸- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا ----- ۴۰۳
- ۴۳۹- مسلمانان صدر اسلام و علمای مسیحیت ----- ۴۰۴
- ۴۴۰- مسلمانان صدر اسلام و علمای یهود ----- ۴۰۴
- ۴۴۱- مسلمانان صدر اسلام و قرآن ----- ۴۰۴
- ۴۴۲- مسلمانان صدر اسلام و قصه افک ----- ۴۰۶
- ۴۴۳- مسلمانان صدر اسلام و قصه نوح(ع) ----- ۴۰۶
- ۴۴۴- مسلمانان صدر اسلام و قصه یوسف(ع) ----- ۴۰۶
- ۴۴۵- مسلمانان صدر اسلام و لهو ----- ۴۰۷
- ۴۴۶- مسلمانان صدر اسلام و مشرکان ----- ۴۰۸
- ۴۴۷- مسلمانان ظالم ----- ۴۰۸
- ۴۴۸- مسلمانان قبل از فتح مکه ----- ۴۱۰
- ۴۴۹- مسلمانان قبل از هجرت ----- ۴۱۰
- ۴۵۰- مسلمانان گمراه ----- ۴۱۲
- ۴۵۱- مسلمانان گناهکار ----- ۴۱۲
- ۴۵۲- مسلمانان متقی ----- ۴۱۲
- ۴۵۳- مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ----- ۴۱۲
- ۴۵۴- مسلمانان مدینه و سپاه احزاب صدراسلام ----- ۴۱۶
- ۴۵۵- مسلمانان معتدل ----- ۴۱۷
- ۴۵۶- مسلمانان مکه ----- ۴۱۸
- ۴۵۷- مسلمانان ناشناخته مکه ----- ۴۱۸
- ۴۵۸- مسلمانان و انفال ----- ۴۲۰
- ۴۵۹- مسلمانان و اهل کتاب ----- ۴۲۰
- ۴۶۰- مسلمانان و بهشت ----- ۴۲۴
- ۴۶۱- مسلمانان و تغییر قبله ----- ۴۲۴
- ۴۶۲- مسلمانان و تهمت ----- ۴۲۴
- ۴۶۳- مسلمانان و جهاد ----- ۴۲۴

- ۴۶۴- مسلمانان و خانه محمد(صلی الله علیه و آله) - ۴۲۶
- ۴۶۵- مسلمانان و خمس - ۴۲۶
- ۴۶۶- مسلمانان و دشمنان - ۴۲۶
- ۴۶۷- مسلمانان و دنیاطلبی - ۴۳۰
- ۴۶۸- مسلمانان و رؤیای محمد(صلی الله علیه و آله) - ۴۳۰
- ۴۶۹- مسلمانان و رهبران دینی - ۴۳۰
- ۴۷۰- مسلمانان و ظالمان - ۴۳۲
- ۴۷۱- مسلمانان و علمای یهود - ۴۳۲
- ۴۷۲- مسلمانان و عمل خیر - ۴۳۲
- ۴۷۳- مسلمانان و غزوه بدر - ۴۳۴
- ۴۷۴- مسلمانان و غنایم جنگ - ۴۳۴
- ۴۷۵- مسلمانان و قبله شدن بیت المقدس - ۴۳۵
- ۴۷۶- مسلمانان و قرآن - ۴۳۶
- ۴۷۷- مسلمانان و کاروان تجاری قریش - ۴۳۶
- ۴۷۸- مسلمانان و کافران - ۴۳۷
- ۴۷۹- مسلمانان و کتب آسمانی - ۴۴۳
- ۴۸۰- مسلمانان و متخلفان غزوه تبوک - ۴۴۴
- ۴۸۱- مسلمانان و محمد(صلی الله علیه و آله) - ۴۴۴
- ۴۸۲- مسلمانان و مسیحیان - ۴۴۶
- ۴۸۳- مسلمانان و مشرکان - ۴۴۷
- ۴۸۴- مسلمانان و مشرکان قریش - ۴۴۸
- ۴۸۵- مسلمانان و مشرکان معاهد - ۴۴۸
- ۴۸۶- مسلمانان و منافقان - ۴۴۸
- ۴۸۷- مسلمانان و منافقان صدر اسلام - ۴۵۰
- ۴۸۸- مسلمانان و منت - ۴۵۱
- ۴۸۹- مسلمانان و یهود - ۴۵۲

- ۴۹۰- مسلمانان واقعی ----- ۴۵۶
- ۴۹۱- مسلمانان هشدار به صدر اسلام ----- ۴۵۶
- ۴۹۲- مسؤولیت اجتماعی مسلمانان ----- ۴۵۷
- ۴۹۳- مسؤولیت اجتماعی مسلمانان صدراسلام ----- ۴۵۸
- ۴۹۴- مسؤولیت پذیری مسلمانان صدراسلام ----- ۴۵۹
- ۴۹۵- مسؤولیت مسلمانان ----- ۴۶۰
- ۴۹۶- مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام ----- ۴۷۸
- ۴۹۷- مسیحیان و ارتداد مسلمانان ----- ۴۸۲
- ۴۹۸- مسیحیان و قبله مسلمانان ----- ۴۸۳
- ۴۹۹- مسیحیان و مسلمانان ----- ۴۸۴
- ۵۰۰- مسیحیان و مسلمانان صدر اسلام ----- ۴۸۸
- ۵۰۱- مشاوره با غیرمسلمان ----- ۴۸۸
- ۵۰۲- مشرکان صدر اسلام و قربانی مسلمانان ----- ۴۸۹
- ۵۰۳- مشرکان صدر اسلام و مسلمانان ----- ۴۹۰
- ۵۰۴- مشرکان مکه و مسلمانان ----- ۴۹۰
- ۵۰۵- مشرکان و مسلمانان ----- ۴۹۱
- ۵۰۶- مشرکان و مسلمانان صدر اسلام ----- ۴۹۳
- ۵۰۷- مشکلات مسلمانان مدینه ----- ۴۹۴
- ۵۰۸- مشکلات اجتماعی مسلمانان صدراسلام ----- ۴۹۴
- ۵۰۹- مشکلات اقتصادی مسلمانان صدر اسلام ----- ۴۹۵
- ۵۱۰- مشکلات سیاسی مسلمانان صدراسلام ----- ۴۹۶
- ۵۱۱- مشکلات مسلمانان صدر اسلام ----- ۴۹۷
- ۵۱۲- مشکلات مسلمانان مدینه ----- ۴۹۸
- ۵۱۳- مشکلات مسلمانان مکه ----- ۴۹۸
- ۵۱۴- مصالح مسلمانان ----- ۵۰۰
- ۵۱۵- مصالح ملی مسلمانان ----- ۵۰۰

- ۵۱۶- مصونیت مسلمانان مکه ----- ۵۰۰
- ۵۱۷- معاهدات مسلمانان ----- ۵۰۲
- ۵۱۸- معاهدات مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۰۴
- ۵۱۹- معاهده با غیر مسلمانان ----- ۵۰۴
- ۵۲۰- معاهده مسلمانان ----- ۵۰۵
- ۵۲۱- معاهده مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۰۶
- ۵۲۲- مقابله به مثل مسلمانان مهاجر صدر اسلام ----- ۵۰۶
- ۵۲۳- مقام مسلمانان ----- ۵۰۶
- ۵۲۴- مقامات مسلمانان ----- ۵۰۸
- ۵۲۵- مکان معاهده مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۰۸
- ۵۲۶- مکه مسلمانان ----- ۵۱۰
- ۵۲۷- ممانعت از ایمان مسلمانان ----- ۵۱۰
- ۵۲۸- منافقان صدر اسلام و مسلمانان ----- ۵۱۰
- ۵۲۹- منافقان مدینه و مسلمانان ----- ۵۱۰
- ۵۳۰- منافقان و پیروزی مسلمانان ----- ۵۱۲
- ۵۳۱- منافقان و شکست مسلمانان ----- ۵۱۲
- ۵۳۲- منافقان و مسلمانان ----- ۵۱۲
- ۵۳۳- منت بر مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۱۵
- ۵۳۴- منشأ آرامش مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۱۶
- ۵۳۵- منشأ پیروزی مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۱۶
- ۵۳۶- منشأ مصونیت مسلمانان ----- ۵۱۶
- ۵۳۷- منشأ نامگذاری مسلمانان ----- ۵۱۸
- ۵۳۸- موانع توطئه علیه مسلمانان ----- ۵۱۸
- ۵۳۹- موانع زیان به مسلمانان ----- ۵۱۸
- ۵۴۰- موجبات قدرت اقتصادی مسلمانان ----- ۵۱۸
- ۵۴۱- موجبات قدرت سیاسی مسلمانان ----- ۵۲۰

۵۲۰	۵۴۲- موضعگیری علیه تهمت به مسلمانان
۵۲۰	۵۴۳- مولای مسلمانان
۵۲۰	۵۴۴- ناخشنودی مسلمانان
۵۲۲	۵۴۵- ناخشنودی مسلمانان صدر اسلام
۵۲۲	۵۴۶- نارضایتی مسلمانان از تهمت به موسی(ع)
۵۲۲	۵۴۷- نجات اخروی مسلمانان
۵۲۴	۵۴۸- نجات مسلمانان
۵۲۴	۵۴۹- نجات مسلمانان صدراسلام
۵۲۴	۵۵۰- نجوای مسلمانان
۵۲۴	۵۵۱- نجوای مسلمانان صدراسلام
۵۲۶	۵۵۲- نزاع مسلمانان صدراسلام
۵۲۶	۵۵۳- نزول خیر بر مسلمانان
۵۲۶	۵۵۴- نشانه های مسلمانان
۵۲۸	۵۵۵- نشانه های مسلمانان صدر اسلام
۵۲۸	۵۵۶- نصرت مسلمانان صدراسلام
۵۲۹	۵۵۷- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب
۵۳۰	۵۵۸- نعمتهای مسلمانان
۵۳۲	۵۵۹- نفاق در مسلمانان
۵۳۲	۵۶۰- نفاق در مسلمانان صدر اسلام
۵۳۴	۵۶۱- نقش مسلمانان مکه
۵۳۴	۵۶۲- نگرانی از استقلال مسلمانان
۵۳۴	۵۶۳- نگرانی از قدرت مسلمانان
۵۳۴	۵۶۴- نگرانی در مسلمانان
۵۳۶	۵۶۵- نگرانی مسلمانان
۵۳۶	۵۶۶- نگرانی مسلمانان صدر اسلام
۵۳۸	۵۶۷- نگرانی مسلمانان مکه

- ۵۳۸ ----- نماز شب مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۶۸
- ۵۴۰ ----- نهی به مسلمانان ----- ۵۶۹
- ۵۴۰ ----- نیازهای معنوی مسلمانان ----- ۵۷۰
- ۵۴۰ ----- ورود مسلمانان به مسجد الحرام ----- ۵۷۱
- ۵۴۱ ----- ورود مسلمانان به مکه ----- ۵۷۲
- ۵۴۲ ----- وضوح برتری مسلمانان ----- ۵۷۳
- ۵۴۲ ----- وعده به مسلمانان ----- ۵۷۴
- ۵۴۲ ----- وعده به مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۷۵
- ۵۴۴ ----- وعده پیروزی به مسلمانان مدینه ----- ۵۷۶
- ۵۴۴ ----- وعده پیروزی مسلمانان ----- ۵۷۷
- ۵۴۶ ----- وفاداری مسلمانان مدینه ----- ۵۷۸
- ۵۴۶ ----- وفای به عهد مسلمانان مدینه ----- ۵۷۹
- ۵۴۶ ----- وقت پیروزی مسلمانان ----- ۵۸۰
- ۵۴۸ ----- ویژگیهای مسلمانان ----- ۵۸۱
- ۵۴۸ ----- هجرت مسلمانان ----- ۵۸۲
- ۵۴۸ ----- هجرت مسلمانان از مکه ----- ۵۸۳
- ۵۵۰ ----- هجرت مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۸۴
- ۵۵۲ ----- هجرت مسلمانان مکه ----- ۵۸۵
- ۵۵۲ ----- هجوم دشمن به مسلمانان مدینه ----- ۵۸۶
- ۵۵۲ ----- هدایت مسلمانان ----- ۵۸۷
- ۵۵۴ ----- هدفداری مسلمانان ----- ۵۸۸
- ۵۵۴ ----- هشدار به مسلمانان ----- ۵۸۹
- ۵۶۰ ----- هشدار به مسلمانان صدر اسلام ----- ۵۹۰
- ۵۶۰ ----- همسفرگی مسلمانان ----- ۵۹۱
- ۵۶۲ ----- یاور مسلمانان ----- ۵۹۲
- ۵۶۲ ----- یهود بنی قریظه و مسلمانان ----- ۵۹۳

- ۵۶۲ ----- ۵۹۴- یهود و ارتداد مسلمانان
- ۵۶۳ ----- ۵۹۵- یهود و قبله مسلمانان
- ۵۶۴ ----- ۵۹۶- یهود و مسلمانان
- ۵۷۱ ----- ۵۹۷- یهود و مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۲ ----- ۵۹۸- مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۲ ----- ۵۹۹- آثار پیروزی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۲ ----- ۶۰۰- آثار سستی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۴ ----- ۶۰۱- آثار عظمت مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۴ ----- ۶۰۲- آثار هجرت مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۴ ----- ۶۰۳- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۴ ----- ۶۰۴- آسیب پذیری مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۶ ----- ۶۰۵- آگاهی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۶ ----- ۶۰۶- اختلاف مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۶ ----- ۶۰۷- ادعاهای مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۸ ----- ۶۰۸- اذن به مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۸ ----- ۶۰۹- اذیت مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۸ ----- ۶۱۰- استهزای مسلمانان صدر اسلام
- ۵۷۹ ----- ۶۱۱- امداد به مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۰ ----- ۶۱۲- امکانات مادی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۰ ----- ۶۱۳- امیدواری مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۰ ----- ۶۱۴- انذار مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۱ ----- ۶۱۵- اهل کتاب و مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۲ ----- ۶۱۶- ایمان مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۳ ----- ۶۱۷- برخورد مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۴ ----- ۶۱۸- بشارت به مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۴ ----- ۶۱۹- بی انضباطی مسلمانان صدر اسلام

- ۵۸۵ ----- ۶۲۰- بینش مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۶ ----- ۶۲۱- پرسش از مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۶ ----- ۶۲۲- پریشگری مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۶ ----- ۶۲۳- تأثیر پذیری مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۸ ----- ۶۲۴- تأیید مسلمانان صدر اسلام
- ۵۸۸ ----- ۶۲۵- تجارت مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۰ ----- ۶۲۶- ترس مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۰ ----- ۶۲۷- تزلزل در مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۰ ----- ۶۲۸- تشویق مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۲ ----- ۶۲۹- تلاش مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۲ ----- ۶۳۰- تمایلات مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۲ ----- ۶۳۱- توقعات مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۴ ----- ۶۳۲- تهدید مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۴ ----- ۶۳۳- جنگ دفاعی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۴ ----- ۶۳۴- جنگ مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۴ ----- ۶۳۵- جهاد دفاعی مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۶ ----- ۶۳۶- خواسته مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۶ ----- ۶۳۷- خواسته های مسلمانان صدر اسلام
- ۵۹۸ ----- ۶۳۸- خوش باوری مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۰ ----- ۶۳۹- خوشبینی مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۰ ----- ۶۴۰- دشمنان مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۰ ----- ۶۴۱- دعوت از مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۰ ----- ۶۴۲- دنیاطلبی مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۲ ----- ۶۴۳- رفاه مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۲ ----- ۶۴۴- روش برخورد مسلمانان صدر اسلام
- ۶۰۲ ----- ۶۴۵- سرزنش مسلمانان صدر اسلام

- ۶۴۶- سستی در مسلمانان صدر اسلام ۶۰۶
- ۶۴۷- عجب مسلمانان صدر اسلام ۶۰۶
- ۶۴۸- عصیان مسلمانان صدر اسلام ۶۰۶
- ۶۴۹- عقیده مسلمانان صدر اسلام ۶۰۸
- ۶۵۰- علایق مسلمانان صدر اسلام ۶۰۹
- ۶۵۱- عوامل تزلزل مسلمانان صدر اسلام ۶۱۰
- ۶۵۲- فراموشی مسلمانان صدر اسلام ۶۱۱
- ۶۵۳- فقر مسلمانان صدر اسلام ۶۱۲
- ۶۵۴- قدرت مسلمانان صدر اسلام ۶۱۲
- ۶۵۵- گرایشهای مسلمانان صدر اسلام ۶۱۲
- ۶۵۶- مسلمانان صدر اسلام ۶۱۲
- ۶۵۷- مسلمانان صدر اسلام و بنی اسرائیل ۶۳۵
- ۶۵۸- مسلمانان صدر اسلام و تکلیف ۶۳۶
- ۶۵۹- مسلمانان صدر اسلام و جهاد ۶۳۶
- ۶۶۰- مسلمانان صدر اسلام و رسوم جاهلیت ۶۳۶
- ۶۶۱- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا ۶۳۸
- ۶۶۲- مسلمانان صدر اسلام و علمای مسیحیت ۶۳۸
- ۶۶۳- مسلمانان صدر اسلام و علمای یهود ۶۳۸
- ۶۶۴- مسلمانان صدر اسلام و قرآن ۶۳۹
- ۶۶۵- مسلمانان صدر اسلام و قصه افک ۶۴۰
- ۶۶۶- مسلمانان صدر اسلام و قصه نوح(ع) ۶۴۰
- ۶۶۷- مسلمانان صدر اسلام و قصه یوسف(ع) ۶۴۰
- ۶۶۸- مسلمانان صدر اسلام و لهو ۶۴۲
- ۶۶۹- مسلمانان صدر اسلام و مشرکان ۶۴۲
- ۶۷۰- مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام ۶۴۲
- ۶۷۱- مسیحیان و مسلمانان صدر اسلام ۶۴۶

- ۶۷۲- مشرکان و مسلمانان صدر اسلام ۶۴۶
- ۶۷۳- مشکلات اقتصادی مسلمانان صدر اسلام ۶۴۸
- ۶۷۴- مشکلات مسلمانان صدر اسلام ۶۵۰
- ۶۷۵- معاهدات مسلمانان صدر اسلام ۶۵۰
- ۶۷۶- معاهده مسلمانان صدر اسلام ۶۵۱
- ۶۷۷- مکان معاهده مسلمانان صدر اسلام ۶۵۲
- ۶۷۸- منت بر مسلمانان صدر اسلام ۶۵۲
- ۶۷۹- منشأ آرامش مسلمانان صدر اسلام ۶۵۲
- ۶۸۰- منشأ پیروزی مسلمانان صدر اسلام ۶۵۴
- ۶۸۱- ناخشنودی مسلمانان صدر اسلام ۶۵۴
- ۶۸۲- نشانه های مسلمانان صدر اسلام ۶۵۴
- ۶۸۳- نفاق در مسلمانان صدر اسلام ۶۵۵
- ۶۸۴- نگرانی مسلمانان صدر اسلام ۶۵۶
- ۶۸۵- وعده به مسلمانان صدر اسلام ۶۵۸
- ۶۸۶- هجرت مسلمانان صدر اسلام ۶۶۰
- ۶۸۷- یهود و مسلمانان صدر اسلام ۶۶۲
- ۶۸۸- ازدیاد ایمان مسلمانان مدینه ۶۶۲
- ۶۸۹- اضطراب مسلمانان مدینه ۶۶۲
- ۶۹۰- امتحان مسلمانان مدینه ۶۶۴
- ۶۹۱- امداد به مسلمانان مدینه ۶۶۴
- ۶۹۲- انتظار مسلمانان مدینه ۶۶۴
- ۶۹۳- انقیاد مسلمانان مدینه ۶۶۴
- ۶۹۴- ایمان مسلمانان مدینه ۶۶۶
- ۶۹۵- بشارت به مسلمانان مدینه ۶۶۶
- ۶۹۶- پیروزی مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ۶۶۶
- ۶۹۷- ترس مسلمانان مدینه ۶۶۷

- ۶۶۸- تشویق مسلمانان مدینه به ترک جهاد ۶۶۸
- ۶۶۸- تضعیف روحیه مسلمانان مدینه ۶۶۸
- ۶۷۰- حفظ مسلمانان مدینه از سختی ۶۷۰
- ۶۷۰- سوءظن در مسلمانان مدینه ۶۷۰
- ۶۷۲- عوامل پیروزی مسلمانان مدینه ۶۷۲
- ۶۷۲- عهد مسلمانان مدینه ۶۷۲
- ۶۷۲- محاصره مسلمانان مدینه ۶۷۲
- ۶۷۳- مخالفان مسلمانان مدینه ۶۷۳
- ۶۷۴- مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ۶۷۴
- ۶۷۶- مسلمانان مدینه و سپاه احزاب صدراسلام ۶۷۶
- ۶۷۸- مشکلات مسلمانان مدینه ۶۷۸
- ۶۷۸- مشکلات مسلمانان مدینه ۶۷۸
- ۶۷۸- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ۶۷۸
- ۶۷۸- وعده پیروزی به مسلمانان مدینه ۶۷۸
- ۶۸۰- وفاداری مسلمانان مدینه ۶۸۰
- ۶۸۰- وفای به عهد مسلمانان مدینه ۶۸۰
- ۶۸۰- هجوم دشمن به مسلمانان مدینه ۶۸۰
- ۶۸۲- آثار توحید مسلمانان مکه ۶۸۲
- ۶۸۲- آوارگی مسلمانان مکه ۶۸۲
- ۶۸۲- اخراج مسلمانان مکه ۶۸۲
- ۶۸۳- اذیت مسلمانان مکه ۶۸۳
- ۶۸۴- تأمین معاش مسلمانان مکه ۶۸۴
- ۶۸۶- تبلیغ علیه مسلمانان مکه ۶۸۶
- ۶۸۶- تبلیغ مسلمانان مکه ۶۸۶
- ۶۸۶- تقیه مسلمانان مکه ۶۸۶
- ۶۸۶- حقوق مسلمانان مکه ۶۸۶

- ۶۸۸ ..... ۷۲۴- حمایت از مسلمانان ناشناخته مکه
- ۶۸۸ ..... ۷۲۵- دشمنی با مسلمانان مکه
- ۶۸۸ ..... ۷۲۶- رحمت بر مسلمانان مکه
- ۶۸۹ ..... ۷۲۷- زیان به مسلمانان ناشناخته مکه
- ۶۹۰ ..... ۷۲۸- صبر مسلمانان مکه
- ۶۹۰ ..... ۷۲۹- عقیده مسلمانان مکه
- ۶۹۰ ..... ۷۳۰- فضایل مسلمانان مکه
- ۶۹۲ ..... ۷۳۱- محافظت از مسلمانان ناشناخته مکه
- ۶۹۲ ..... ۷۳۲- محدوده تلاش مسلمانان مکه
- ۶۹۲ ..... ۷۳۳- مسلمانان مکه
- ۶۹۲ ..... ۷۳۴- مسلمانان ناشناخته مکه
- ۶۹۴ ..... ۷۳۵- مشکلات مسلمانان مکه
- ۶۹۴ ..... ۷۳۶- مصونیت مسلمانان مکه
- ۶۹۶ ..... ۷۳۷- نقش مسلمانان مکه
- ۶۹۶ ..... ۷۳۸- نگرانی مسلمانان مکه
- ۶۹۶ ..... ۷۳۹- هجرت مسلمانان مکه
- ۶۹۸ ..... درباره مرکز

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 94

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- آثار ازدواج با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 15

15 - ازدواج با مشرک، زمینه ساز انحراف و دخول در جهنم است.

و لا تنکحوا .. اولئک یدعون الی النار

2- آموزش زنان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 5, 3

3 - مردان و زنان مسلمان، مشمول آموزش و غفران الهی اند.

إنّ المسلمین و المسلمت .. أعدّ الله لهم مغفره

بنابراین احتمال که مراد از «المسلمین» معنای اصطلاحی آن یعنی، گرویدگان به دین اسلام باشد، نکته یاد شده، استفاده می شود.

5 - مردان و زنان مؤمن، مشمول آموزش خداوندند.

إنّ .. و المؤمنین و المؤمنت ... أعدّ الله لهم مغفره

3- آموزش مردان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مردان و زنان مسلمان ، مشمول آمرزش و غفران الهی اند .

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ .. أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً

بنابراین احتمال که مراد از «المسلمین» معنای اصطلاحی آن یعنی، گرویدگان به دین اسلام باشد، نکته یاد شده، استفاده می شود.

5 - مردان و زنان مؤمن ، مشمول آمرزش خداوندند .

إِنَّ .. وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ... أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً

4- اتمام حجت با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 11

11 - بهره گیری از تمام شیوه های ممکن (کشتن ، اسیر کردن ، محاصره نمودن و کمین زدن) به منظور وادار کردن جوامع غیر مسلمان به پذیرش آیین اسلام ، در پی اتمام حجت و دادن فرصت کافی به آنان ، بلامانع است .

فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ .. فَإِن تَابُوا .. فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ

5- ازدواج با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 15، 11، 8، 6، 3، 1

1 - حرمت ازدواج مؤمنان با زنان مشرک ؛ مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركات حتى يؤمننَّ

3 - کنیز مؤمن برای همسری شایسته تر است از آزاد زن مشرک ؛ هر چند زیبا و دلربا باشد .

و لأمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتکم

6 - حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان ؛ مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

8- برده مؤمن برای همسری زن مسلمان شایسته تر است از آزاد مرد مشرک؛ هر چند ظاهری فریبنده داشته باشد.

و لعبد مؤمن خیر من مشرک ولو اعجبتمکم

11- نباید مؤمنان، زنان مؤمن را به ازدواج مشرکان درآورند.

ولا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا

15- ازدواج با مشرک، زمینه ساز انحراف و دخول در جهنم است.

ولا تنکحوا .. اولئک یدعون الی النار

ص: 2

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 22

22 - جواز ازدواج با زنان غیر مسلمان شوهردار که در جنگ به اسارت درآمده اند .

حرمت .. الا ما ملکت ایمانکم

علی (ع) درباره آیه فوق فرمود: من سبی من کان لها زوج.

مجمع البیان، ج 3، ص 51؛ نورالثقلین، ج 1، ص 466، ح 165.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 4

4 - ممنوعیت ازدواج با زنان غیر مسلمان *

المحصنات المؤمنات .. من فتیاتکم المؤمنات

چون در جمله مورد بحث، زنان آزاده و نیز کنیزان را مقید کرد به اینکه اهل ایمان باشند، معلوم می شود ازدواج با زنان غیر مؤمن جایز نیست.

6- ازدواج با مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

3 - مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند .

و أنکحوا الأیمی منکم

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

7- امت غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - کسانی که تنها بخشی از دین را پذیرفته اند، از امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) محسوب نخواهند شد.

إن الذین فرقوا دینهم .. لست منهم فی شیء

«منهم» خبر برای «لست» است، «من» در جمله هایی مانند «لیس منی» و «انه منی» و .. به معنای اتصال و ارتباط است. بنابراین «لست منهم» یعنی تو ارتباط با آنان نداری و در نتیجه آنان نیز با تو به عنوان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ارتباطی ندارند و این به معنای خروج از امت محمد (صلی الله علیه و آله) و دین اسلام است.

5 - گروههای مذهبی که بر اساس پذیرش بخشی از دین تشکیل یافته اند، از امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیستند.

إن الذین فرقوا دینهم و كانوا شیعا لست منهم فی شیء

ص: 3

8- امت مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 28

28 - رفع مؤاخذه خطا و نسیان از امت اسلامی

ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا أو اخطأنا

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله): رفع عن امتی اربع خصال: خطاؤها و نسیانها . . . و ذلك قول الله تعالى: «ربنا لا تؤاخذنا ...»

کافی، ج 2، ص 462، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 305، ح 1226.

9- انفاق به غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 17، 8

8 - جواز انفاق به غیر مسلمانان

لیس علیکم هدیههم . . . و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم

بنابراینکه مراد از ضمیر «هدیههم»، کافران و مشرکان باشند و مؤید این معنا گفته برخی از مفسران است که سبب نزول آیه، امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده است. (مجمع البیان)

17 - کم و کاست نشدن پاداش انفاق برای رضای خدا، هر چند به بینوایان غیر مسلمان باشد.

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

با توجه به شأن نزول که در مورد انفاق به غیر مسلمانان است.

10- اولین مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 14 - 21، 20، 16

16 - پیامبر(صلی الله علیه و آله)، مأمور به اظهار موضع اعتقادی خویش و پیشگامی در اسلام

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

20 - پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله)، اولین مسلمان در میان امت خویش

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

اول می تواند به معنای «اولیت زمانی» و اسلام به معنای مصطلح آن باشد.

21 - پیامبر(صلی الله علیه و آله)، اولین مسلمان در جهان

ص: 4

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

جمله «أول من أسلم» مطلق و بیانگر این است که اسلام پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر اسلام دیگران مقدم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 12 - 3

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به پیش گام شدن در پذیرش اسلام، به عنوان نخستین مسلمان، مأمور و موظف شد.

و أمرت لأن أكون أول المسلمين

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نخستین مسلمان بود.

أمرت لأن أكون أول المسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 100 - 19

19- از امام حسن مجتبی (ع) روایت شده: «... فكان ابی (ع) سابق السابقین إلى الله و إلى رسوله... و ذلك انه لم يسبقه إلى الايمان أحد و قد قال الله تعالى: «و السابقون الأولون من المهاجرین و الأنصار...» فهو سابق جميع السابقین...»

پدر من پیشگام تر از پیشگامان نخستین به سوی خدا و رسول او بود... زیرا هیچ کس در ایمان، بر او پیشی نگرفته بود... و خدای تعالی فرمود: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار...» پس او پیشگام تر از همه پیشگامان بود».

11- برکت مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 251 - 27

27- خداوند به برکت مسلمان صالح، بلا را از خانه همسایگان او دفع می کند.

و لو لا دفع الله الناس

رسول خدا (صلی الله علیه و آله): «... ان الله ليدفع بالمسلم الصالح نحو ما الف بيت من جيرانه البلاء

تفسیر برهان، ج 1، ص 238، ح 4؛ الدر المنثور، ج 1، ص 764.

12- پاداش زنان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 4

4 - مردان و زنان مسلمان، از پاداش بزرگ الهی برخوردارند.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ .. أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ ... أَجْرًا عَظِيمًا

ص: 5

13- پاداش غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 1

1 - مسلمانان ، یهودیان ، نصرانی ها و صابئان ، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح ، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذین ءامنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبائی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

14- پاداش مردان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 4

4 - مردان و زنان مسلمان ، از پاداش بزرگ الهی برخوردارند .

إنّ المسلمین و المسلمت .. أعدّ الله لهم ... أجراً عظیماً

15- جنیان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 1

1 - دو دسته شدن جن ، پس از نزول قرآن : مسلمان هدایت یافته و کافران ظالم و منحرف از مسیر حق

وَأَنَا مِّنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ

«قَسْطٌ» (مصدر «قاسطون»)، به معنای جور است. (مقایس اللغه)

16- جواز معاهده با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 12- 4

4- بستن پیمان صلح با جوامع غیرمسلمان، جایز است.

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم

ص: 6

17- حقوق غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 10

10 - حُسن رعایت حال غیر مسلمانان در جامعه اسلامی

لیس علیک هدیههم ... و ما تفتقوا من خیر

18- روش مبارزه با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 11

11 - بهره گیری از تمام شیوه های ممکن (کشتن ، اسیر کردن ، محاصره نمودن و کمین زدن) به منظور وادار کردن جوامع غیر مسلمان به پذیرش آیین اسلام ، در پی اتمام حجت و دادن فرصت کافی به آنان ، بلامانع است .

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين .. فإن تابوا ... فخلوا سبيلهم

19- عدالت غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 7

7 - امکان عدالت در افراد غیر مسلمان

ذوا عدل منکم

برداشت فوق بر این اساس است که قید «منکم» قیدی احترازی باشد.

20- گواهی غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 5,6,9,10

5 - شهادت دو مرد غیر مسلمان ، کافی برای اثبات وصیت و حدود آن ، در صورتی که وصیت کننده در مسافرت بمیرد و در آستانه مردن

وصیت کند .

اوءاخران من غیرکم ان انتم ضربتم فی الارض فاصبتکم مصیبه الموت

6 - اعتقاد به خدا از شرایط اعتبار شهادت غیر مسلمان در امر وصیت

فیقسمان باللّٰه ان ارتبتم . . . لانکتّم شهده اللّٰه

ص: 7

ضرورت سوگند شاهدان به نام خدا در اعتبار شهادت آنان، می رساند که مراد از «ءاخرا من غیرکم» غیر مسلمانی است که اعتقاد به خداوند داشته باشد.

9 - شهادت غیر مسلمان بر وصیت در صورت شک در راستی و درستی شهادت وی تنها با سوگند پذیرفته می شود و از اعتبار قانونی برخوردار می گردد

و ءاخرا من غیرکم . . . تحبسونهما من بعد الصلوه فیقسمان باللّه ان ارتبتم

جمله «تحبسونهما . . .» می تواند ناظر به هر دو طائفه از شاهدان «ذوا عدل منکم» و «ءاخرا من غیرکم» باشد. و می تواند تنها ناظر به طائفه دوم یعنی «و ءاخرا من غیرکم» گرفته شود. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

10 - ارزش و اعتبار شهادت شاهدان بر وصیت - چه مسلمان و چه غیر مسلمان - آنگاه که راستی و درستی شهادتشان مورد تردید باشد . منوط به سوگند است .

ذو عدل منکم و ءاخرا من غیرکم . . . تحبسونهما من بعد الصلوه فیقسمان باللّه

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «تحبسونهما» ناظر به هر دو طائفه از شاهدان بر وصیت باشد و اعتبار شهادت هر شاهدی - چه مسلمان و چه غیر مسلمان - را مقید به سوگند کند.

21- مجاهدان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 1

1 - پیکارگران مسلمان باید خمس غنایم جنگی به دست آمده را بپردازند .

أما غنمتم من شیء فأن لله خمسہ

از مصادیق مورد نظر برای «ما غنمتم» به دلیل وقوع آن در بین آیات جنگ، چیزهایی است که از دشمن گرفته می شود که به آن غنایم جنگی اطلاق می گردد.

22- مسلمان در قرآن مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 16

16 - « مسلمان » ، نام امت پیامبر در کتاب های آسمانی پیشین و قرآن

هو سَمِّكُمْ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ وَفِي هَذَا

23- مسلمان در کتب آسمانی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 8

16 - « مسلمان » ، نام امت پیامبر در کتاب های آسمانی پیشین و قرآن

هو سمّیکم المسلمین من قبل و فی هذا

24- معاهده با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 1 - 9

7 - بستن پیمان عدم تعرض با جوامع غیر مسلمان ، جایز است .

الذین عهدتم من المشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 4 - 9

2 - بستن پیمان عدم تعرض با جوامع غیر مسلمان ، جایز است .

الذین عهدتم من المشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 7 - 9

10 - بستن پیمان عدم تعرض با جوامع غیر مسلمان ، جایز است .

کیف یکون للمشرکین عهد .. . إلا الذین عهدتم عند المسجد الحرام

25- منشأ نامگذاری مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 14

14 - « مسلمان » ، نامی برگزیده از سوی خدا برای امت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هو سمّیکم المسلمین

26- {مسلمانان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 9

1 - با اعتقاد به قدرت مطلقه الهی ، مجالی برای پذیرش ولایت کافران از سوی مؤمنان نمی باشد .

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم .. » است.

2 - حرمت و ممنوعیت پذیرش ولایت و سرپرستی کافران ، برای مؤمنان

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

3 - حرمت برگزیدن کافران و مقدم داشتن آنان بر مؤمنان ، در دوستی و ارتباط و ولایت

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء من دون المؤمنين

8 - کسی که ولایت کافران را بپذیرد ، خداوند او را به خود وامی گذارد .

و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

11 - حاکمیت و سرپرستی کافران بر امور مؤمنان ، زمینه انحطاط و بی ارزشی مؤمنان در پیشگاه خدا

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

خروج از ولایت خدا، مستلزم انحطاط است.

12 - پذیرش دوستی کافران ، گسستن رابطه با خداوند است .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

بنابراینکه ولایت به معنای دوستی باشد.

13 - پذیرش سرپرستی کافران ، جز در اضطرار و تقیه ، جایز نیست .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. الا ان تتقوا منهم تقية

بنابراینکه ولایت به معنای سرپرستی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آرزو و تلاش گروهی از اهل کتاب ، برای گمراه کردن مسلمانان

وَدَّت طائفة من اهل الكتاب لو يضلّونكم

2 - یأس اهل کتاب از گمراه ساختن مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

لو يضلّونكم

3 - افشای سوءنیت اهل کتاب نسبت به مؤمنان ، از سوی خداوند

وَدَّت ... لو يضلّونكم

4 - هشدار خداوند به مؤمنان در مورد تلاش اهل کتاب برای گمراه سازی آنان

وَدَّت ... لو يضلّونكم

5 - آن گروه از اهل کتاب که برای گمراه ساختن مسلمانان می کوشیدند ، در واقع خویش را گمراه تر ساخته اند ؛ بی آنکه خود بفهمند .

وَدَّت ... لو يضلّونكم و ما يضلّون الا انفسهم و ما يشعرون

7 - بی اثر بودن تلاش اهل کتاب ، برای گمراه کردن مؤمنان صدر اسلام

و ما يضلّون الا انفسهم

ص: 10

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 2,3,4,5,7,8

2 - توصیه گروهی از اهل کتاب به دیگران مبنی بر ایمان به قرآن در اول روز و کفر به آن در آخر روز، به منظور بازگشت مؤمنان از اسلام

وقالت طائفة من اهل الكتاب . . . لعلهم يرجعون

بنابراینکه «وجه النهار»، متعلق به «امنوا» و «اخره»، متعلق به «اکفروا» باشد.

3 - اظهار ایمان در ابتدای روز و کفر در انت های آن، حيله يهود برای متزلزل ساختن مؤمنان

وقالت طائفة . . . لعلهم يرجعون

مفسرین طبق شأن نزول، آیه را حمل بر یهودیان کرده اند.

4 - خداوند، رسواگر یهود با افشای توطئه آنان در جهت متزلزل ساختن مؤمنان

وقالت طائفة . . . لعلهم يرجعون

5 - اظهار ایمان دروغین و داخل شدن در صفوف مسلمانان برای متزلزل ساختن آنان، از حيله های دشمنان دین

وقالت طائفة . . . لعلهم يرجعون

7 - یهود، آنچه را در اول روز بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده بود (قبله بودن بیت المقدس)، پذیرفتند و به آنچه در انت های

روز نازل شده بود (قبله بودن کعبه)، کفر ورزیدند تا مؤمنان را گمراه سازند.

وقالت طائفة . . . لعلهم يرجعون

برخی از مفسران برآنند که «وجه النهار» و «اخره» متعلق به «انزل» است؛ و سیاق آیه می رساند که مراد از «الذی»، حکمی خاص است؛

برخی روایات دلالت دارد که آن حکم خاص، تغییر قبله بوده است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عصرگاهی مأمور شد نماز را به

سوی کعبه بخواند و قبله مسلمانان را که تا صبحگاه آن روز، بیت المقدس بوده است تغییر دهد.

8 - احتمال ارتداد و تأثیرپذیری مؤمنان، از دیدگاه اهل کتاب

امنوا بالذی . . . لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 73 - 10,11,12

10 - علمای یهود، منکر توان مسلمانان در احتجاج بر نبوت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم . . . او یحاجوکم عند ربکم

بنابراینکه «او یحاجوکم»، که عطف به «ان یوتی» است، مفعول له برای «لا تؤمنوا» باشد؛ به تقدیر «لا» یعنی: لان لا یحاجوکم عند ربکم.

11 - نگرانی علمای یهود، از احتجاج مسلمانان با آنها در پیشگاه خداوند

و لا تؤمنوا . . . او یحاجوکم عند ربکم

12 - افشای توطئه علمای یهود علیه مسلمانان، از جانب خداوند

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم . . . او یحاجوکم عند ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 11

2 - آل عمران - 3 - 85 - 6

6 - مسلمانان (کسانی که در برابر خدا تسلیم هستند) ، بهره مند از سعادت و مصون از زیان در آخرت

و من یتغ . . . و هو فی الاخره من الخاسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 86 - 2

2 - بازگشت عده ای از اسلام به کفر ، در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

کیف یهدی الله قوماً کفروا

شان نزول و لحن آیه دلالت بر وقوع ارتداد برخی مسلمانان در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارد. (روح المعانی).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 93 - 5,7

5 - حلیت برخی از خوردنی ها (شتر و شیر آن) بر مسلمانان ، مورد اعتراض یهود

کل الطّعام کان حلالاً لبنی اسرائیل . . . ان کنتم صادقین

در شان نزول آیه آمده است که یهودیان برای ردّ سخن پیامبر (صلی الله علیه و آله) که خود را بر آیین ابراهیم (ع) می دانست گفتند: با آن

که گوشت شتر در آیین ابراهیم (ع) حرام بوده چرا در آیین اسلام تحریم نشده است؟

7 - پیشنهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) به یهودیان برای ارائه شاهی از تورات ، بر صدق ادعای خویش در تحریم برخی خوردنیها

قل فأتوا بالتوریه فاتلوها ان کنتم صادقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 98 - 7

7 - فعالیت پنهانی اهل کتاب علیه مسلمانان *

و الله شهید علی ما تعملون

به نظر می رسد جمله «(و الله شهید . . .)» (خدا آگاه به اعمال شماست)، ناظر به اعمال پنهانی آنان علیه مسلمانان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 99 - 11، 13، 6، 5

5 - کوشش یهود در تفرقه افکنی میان مؤمنان

قل یا اهل الکتاب لم تصدّون . . من امن

برخی از مفسران برآند که آیه درباره یهود نازل شده است، که سعی در اختلاف افکنی بین اوس و خزرج را داشتند. (مجمع البیان ج 2).

6 - منحرف نشان دادن راه خدا برای بازداشتن مؤمنان از آن، خواسته اهل کتاب

لم تصدّون عن سبیل اللّٰه من امن تبغونها عوجاً

جمله «تبغونها عوجاً»، یعنی شما اهل کتاب خواهان کج نشان دادن راه خدا هستید.

11 - آگاهی عالمان اهل کتاب، به زشتی عمل خود (بازداشتن مؤمنان از راه خدا)

ص: 12

برخی برآند که مورد شهادت همان بازداشتن از راه خداست.

13 - هشدار خداوند به اهل کتاب ، در مورد برنامه های پنهانی آنان علیه اسلام و مؤمنان

قل يا اهل الكتاب .. و ما الله بغافل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 100 - 6،7،3

3 - تبانی و تلاش گروهی از اهل کتاب ، برای به انحراف کشاندن اهل ایمان

يا ايها الذين امنوا ان تطيعوا فريقاً من الذين اوتوا الكتاب يردوكم

6 - تبانی و تلاش یهودیان برای برانگیختن نزاع های قومی زمان جاهلیت ، میان اهل ایمان (اوس و خزرج)

يا ايها الذين امنوا ان تطيعوا

شاش بن قیس یهودی از وحدت مؤمنان (اوس و خزرج) به خشم آمد و فردی یهودی را مأمور کرد تا فتنه های جاهلیت را میان آنها برانگیزاند. (المیزان، ج3).

7 - دشمنی برخی از اهل کتاب (یهود) ، با اسلام و مسلمین

يا ايها الذين امنوا ان تطيعوا فريقاً من الذين اوتوا الكتاب يردوكم بعد ايمانكم ك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 13،15

13 - مسلمانان قبل از پذیرش اسلام ، گرفتار پراکندگی ، تفرقه ، جنگ و خصومت

اذ كنتم اعداءً فالّف بين قلوبكم

15 - اخوت و برادری مسلمانان در سایه اسلام ، پس از تاریخی آکنده از دشمنی و کینه ، برهان خداوند برای فرمان به اعتصام به ریسمان الهی

و اعتصموا بحبل الله .. واذكروا نعمت الله عليكم اذ كنتم اعداءً فالّف بين قلوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 111 - 1,2,3,4,5,6,10,12

1 - کوشش اهل کتاب (یهود) ، برای زیان رساندن به مسلمانان

لن یضروکم إلا اذی

مفسرین شأن نزول آیه را یهودیان گفته اند.

2 - ناتوانی اهل کتاب (یهود) ، از آسیب رساندن به مسلمانان ، جز اندک آزاری

لن یضروکم إلا اذی

اندک بودن آزار از نکره آوردن «اذی» استفاده شده است.

3 - رویارویی اهل کتاب با مسلمانان و تهدید آنان به پیکار علیه مسلمانان

وإن یقتلوکم یولوکم الابدبار

4 - شکست و فرار ، فرجام رویارویی و نبرد اهل کتاب (یهود) با مسلمانان

ص: 13

وإن يقتلوكم يولّوكم الاديبار

5- پیشگویی قرآن در عجز اهل کتاب، از ضرر رسانیدن به مسلمانان و شکست و فرار آنان در پیکار با مسلمانان

لن يضروكم إلا اذى و إن يقتلوكم يولّوكم الاديبار

6- تقویت روحیه مسلمانان از سوی خداوند، در مقابله با هجوم اهل کتاب به آنان

لن يضروكم إلا اذى و إن يقتلوكم يولّوكم الاديبار

10- محرومیت اهل کتاب (یهود) از یاری دیگران، پس از فرار و شکست در پیکار با مسلمانان

وإن يقتلوكم يولّوكم الاديبار ثم لا ينصرون

12- گروندگان از اهل کتاب (عبدالله بن سلام و یارانش) به اسلام، مورد سرزنش و آزار سران یهود

لن يضروكم إلا اذى

در شأن نزول آمده است: عبدالله بن سلام و یارانش پس از ایمانشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مورد سرزنش رؤسای یهود قرار گرفتند. (مجمع البیان).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 112 - 10، 6

6- مسلمانان موظف به رعایت حقوق اهل کتاب (احترام به حقوق آنان)، در صورت گرایش آنان به اسلام و یا پذیرش عهدنامه با جامعه اسلامی

ضربت عليهم الدّله أين ما تقفوا إلا بحبل من الله و حبل من الناس

بنابر اینکه «ضربت» در مقام تشریح باشد و «الّا»، دو مورد را استثنا کند: گرایش به اسلام؛ و پذیرش پیمان نامه با مسلمین.

10- اهل ایمان، موظف به جلوگیری از توسعه و رشد اقتصادی اهل کتاب (یهود)، تا مرحله به مسکنت و درماندگی کشانیدن آنان

و ضربت عليهم المسكنه

بنابر اینکه جمله «ضربت ..»، تشریحی باشد نه اخبار از امر خارجی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 2،25

2 - ضرورت حفاظت اطلاعات و اسرار جامعه اسلامی ، از بیگانگان (کافران ، منافقان و . . .)

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطانه من دونکم

25 - افشاگری دسیسه و توطئه بیگانگان و دشمنان دین ، از آیات الهی است .

قد بدت البغضاء من افواههم . . . قد بینا لکم الایات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 119 - 4،6،8

4 - مسلمانان به خاطر ایمانشان به کتب آسمانی ، دوستدار همه پیروان ادیان الهی

ها اتم اولاء تحبونهم و لا یحبونکم و تؤمنون بالکتب کلّه

بنابر اینکه «تؤمنون»، علّت برای «تحبونهم» باشد.

ص: 14

6 - مسلمانان ، مؤمن به تمامی کتب آسمانی

و تؤمنون بالکتب کلّه

اگر چه «کتاب» به لفظ مفرد آمده، ولی به معنای جمع است؛ چون الف و لام آن برای جنس است.

8 - برخورد منافقانه برخی از اهل کتاب با مسلمانان ، در اظهار ایمان به تمامی کتب آسمانی (قرآن و . . .)

و اذا لقوکم قالوا امنا و اذا خلوا عصبوا علیکم الأنامل

به قرینه «و تؤمنون بالکتب کلّه»، متعلق «امنا»، تمامی کتب آسمانی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 14، 10، 7

7 - قطع دوستی مسلمانان با دشمنان دین ، در بردارنده ناگواریها

لا تتخذوا بطانه من دونکم . . . و ان تصبروا

توصیه به صبر و تقوا پس از دستور به قطع رابطه با دشمنان دین، اشاره به این حقیقت دارد.

10 - مسلمانان ، همواره در معرض توطئه و دسیسه دشمنان هستند .

لا یضربکم کیدهم شیئاً

14 - توجّه به احاطه خداوند بر تمامی اعمال و رفتار دشمنان دین ، از عوامل تقویت روحیه مسلمانان در برخورد با آنان

تمسککم . . . انّ اللّٰه بما یعملون محیط

جمله «انّ اللّٰه . . .»، علاوه بر بیان احاطه علمی خداوند، برای این هدف نیز بیان شده است که مبدا مسلمانان پس از اینکه کینه توزی

کافران برای آنان افشا شد، مضطرب شوند و روحیه خود را بیازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 8، 7، 4، 2

2 - سستی و ترس دو گروه از مسلمانان شرکت کننده در جنگ احد ، مورد ملامت خداوند

اذ همّت طائفتان منکم ان تفشلا و اللّٰه ولیّهما

«فشل» به معنای ضعف به همراه ترس است. (مفردات راغب).

4 - تهدید خداوند نسبت به عناصر سست بنیاد در جبهه پیکار مسلمانان با دشمنان

والله سمیع علیم. از همت طائفتان منکم ان تقشلا

بنابر اینکه کلمه «اذ»، متعلق به دو صفت «سمیع» و «علیم» باشد. یعنی خداوند، سخنان پنهانی آنان را که تصمیم به کوتاهی در نبرد داشتند، می شنید و از اندیشه آنان، آگاه بود. و تذکر شنوایی و دانایی خداوند در موارد تخلف و گناه، دلالت بر تهدید نسبت به متخلفین دارد.

7 - نبرد احد، نمونه ای از بی صبری و بی تقوایی دو گروه از مسلمانان و زیان دیدن از توطئه های دشمنان

و ان تصبروا و تقوا لا یضرکم کیدهم شیئاً .. از همت طائفتان منکم ان تقشلا

8 - یاری خداوند در از بین بردن هراس آن دو گروه از مسلمانان که در جنگ احد، به سستی مبتلا شدند .

از همت طائفتان منکم ان تقشلا و الله ولیهما

جمله «اذ همت» می رساند که قصد سستی داشتند، ولی از این قصد منصرف شدند و به کار جنگ پرداختند. جمله «و الله ولیهما»، ظاهراً بیانگر علت انصراف آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 2

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایپیشه که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا یضركم کیدهم ... و لقد نصرکم اللّٰه بیدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 5،7

5 - تشویق مسلمانان از سوی خداوند برای همگامی با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در جهاد و سرزنش آنان که در برابر دشمنان دین ، ضعف و زبونی به خود راه دهند .

و کاین من نبیّ قاتل معه ربیون کثیر فما وهنوا لما اصابهم فی سبیل اللّٰه

از اهداف یادآوری سلحشوری پیشینان ، تشویق مؤمنان به همگامی با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است . و نیز سرزنش کسانی است که در جنگ اُحد ، سستی کرده و از خود ضعف و زبونی نشان دادند .

7 - یادآوری پایداری و مقاومت خدایپرستان پیشین ، از روش های قرآن برای ایجاد روحیه مقاومت در مبارزه با دشمنان دین

و کاین من نبیّ قاتل معه ربیون کثیر .. فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 4

4 - ضربات مرگبار مسلمانان پیکارگر در آغاز جنگ احد بر پیکره مشرکان قریش ، به اذن و اراده الهی

و لقد صدقکم اللّٰه وعده اذ تحسّونهم باذنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 10،11،23،36

10 - پندار های جاهلی مسلمانان خودگزین و دنیاطلب احد ، نسبت به خداوند

و طائفه قد اهتمّتهم .. یظنون باللّٰه غیر الحقّ ظنّ الجاهلیّه

11 - بینش جاهلی مسلمانان احد نسبت به خداوند ، برانگیزنده حسّ خودگزینی و دنیاطلبی در وجود ایشان

و طائفه قد اهتمّتهم . . . یظنون بالله غیر الحقّ ظنّ الجاهلیّه

به نظر می رسد جمله «یظنون بالله . . .» ، به منزله علّتی باشد برای جمله «و طائفه قد اهتمّتهم انفسهم».

23 - ترس مسلمانان خودگزين و دنیاطلب احد از افشای موضع جاهلانیه و شرک آمیزشان در برابر رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و طائفه قد اهتمّتهم انفسهم . . . یخفون فی انفسهم ما لاییدون لک

36 - حوادث تلخ پیکار احد ، موجب برملا شدن جناح دنیاطلب و خودمحور ، از میان مسلمانان آخرت طلب خداجو

و لیبتلی الله ما فی صدورکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 16

3 - نرمی و مدارای پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با مسلمانانی که از دستورات ایشان سرپیچی کردند و از جبهه احد گریختند .

فبما رحمه من الله لنت لهم

نرمی و مدارا غالباً در مورد مخالفت و عصیان است که از مصادیق مورد نظر - به قرینه آیات قبل - عصیانگران نبرد احد می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ضربه و مصیبت وارده بر کافران در جنگ بدر ، دو برابر مصیبتی که بر پیکارگران مؤمن در جنگ احد وارد شد .

اولما اصابتکم مصیبه قد اصبتم مثلها

بسیاری از مفسران گفته اند که مراد از «اصبتم مثلها» (دو چندان مصیبتی که دیدید، بر کافران وارد کردید) مصیبتی است که مؤمنان در پیکار بدر بر مشرکان تحمیل کردند. این برداشت را روایت مذکور در فیش شماره 12 تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تلاش منافقان کناره گرفته از جنگ احد ، در بازداشتن دیگر مسلمانان از حضور در آن کارزار

الذین قالوا لاخوانهم وقعدوا لو اطاعونا ما قتلوا

جمله «لو اطاعونا» دلالت بر تلاش منافقان در بازداشتن مسلمانان از نبرد دارد.

6 - سرزنش شدن منافقان به خاطر ترک حمایت از پیکارگران احد ، علی رغم ادعای برادری با آنان

الذین قالوا لاخوانهم وقعدوا

جمله «وقعدوا» حالیه است و اشاره دارد به اینکه منافقان با وجود ادعای برادری با مسلمانان از شرکت در جنگ و حمایت آنان سر باز زدند. گفتنی است که «لاخوانهم» در برداشت فوق به معنای برادران دینی گرفته شده است.

7 - اعتراض و انتقاد منافقان از شرکت جستن مسلمانان در پیکار احد

لو اطاعونا ما قتلوا

27- آبروی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 15 - 13

13 - اهتمام اسلام به حفظ آبرو و حیثیت مسلمین

و الّتی یأتین الفاحشه .. فاستشهدوا علیهنّ اربعه منکم

زیرا برای اثبات زنا، وجود چهار مرد مسلمان را لازم می داند و در غیر این صورت، متّهم کننده را مجرم می شمارد.

ص: 17

28- آثار اصول گرای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 73 - 13

13- هیچ گاه میان کافران و مسلمانان، با حفظ مواضع اصولی تسالم کامل و دوستی حقیقی برقرار نخواهد شد.

وإن كادوا ليفتنونك عن الذي أوحينا إليك . . . وإذا لاتخذوك خليلاً

29- آثار ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10 - ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يخرجون الرسول و إيّاكم أن تؤمنوا بالله ربكم

30- آثار پاکی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 224 - 1

1 - صلاح و پاکی پیروان پیامبر، نشانگر مبرا بودن آن حضرت از شاعری و خیال پردازی

و الشعراء يتبعهم الغاوان

با توجه به این که این بخش از آیات آخر سوره، در مقام دفع اتهامات کافران به ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن می باشد؛ از این آیه استفاده می شود که مشرکان، آن حضرت را متهم به شاعری و خیال پردازی می کردند و قرآن را ساخته وهم و خیال وی می دانستند. خداوند در ردّ این اتهام فرموده است: شاعران دارای پیروان و هوادارانی گمراه و فاسدند و از آن جا که گمراهی و غوایت در پیروان و هواداران پیامبر (صلی الله علیه و آله) وجود ندارد؛ پس نه پیامبر (صلی الله علیه و آله) شاعر است و نه پیام های او از مقوله شعر.

31- آثار پیروزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 2 - 4

4- پیروزی مسلمانان عصر بعثت بر مکه و فتح آن ، زمینه ساز مسلمان شدن جمعیت های فراوانی از مردم آن زمان

إذا جاء نصر الله و الفتح . و رأیت الناس یدخلون فی دین الله أفواجًا

ص: 18

32- آثار توحید مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدر اسلام از زادگاهشان (مکه) ، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنّهم ظلّموا .. الذین أُخرجوا من دیرهم بغير حقّ

«الذین أُخرجوا» بدل از «الذین یقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذین أُخرجوا. «..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

33- آثار توطئه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 2 - 8

8 - اهل کتاب (یهود و نصارا) ، در صورت توطئه علیه اسلام و مسلمانان ، در زمره کافران اند .

الذین کفروا من أهل الکتاب

34- آثار جنگ با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 9

9 - شرکت در جنگ بدر علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، مانع پذیرش ایمان شرکت کنندگان نبود .

إن یعلم الله فی قلوبکم خیرا یؤتکم خیرا مما أخذ منکم و یغفر لکم

35- آثار دشمنی با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 9

9 - ممنوعیت دوستی و ارتباط با کافران ، منوط به وجود درگیری و عداوت میان ایشان و مسلمانان *

لَاتَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ . . . يَخْرُجُونَ الرِّسُولَ وَإِيَّاكُمْ

برداشت بالا، بدان احتمال است که تعبیر «قد كفروا . . . يخرجون الرسول...» - که فلسفه نهی در «لَاتَتَّخِذُوا عَدُوِّي» را بیان می کند - در عین حال قلمرو نهی را نیز مشخص سازد.

ص: 19

36- آثار رنج مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 4

4 - رنج و گرفتاری امت ، مایه رنج و تأثر شدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

رسول من أنفستکم عزیز علیه ما عنتم

37- آثار سازشکاری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 73 - 12

12- کافران و دشمنان اسلام ، تنها در صورت عقب نشینی مسلمانان از برخی مواضع خویش ، راضی به تسالم و دوستی با آنان می شدند .

وإن كادوا ليفتنونك عن الذي أوحينا إليك . . . وإذا لاتخذوك خليلاً

38- آثار سستی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 20

20 - ضعف و سستی برخی از مسلمانان صدر اسلام در جنگ و جهاد ، موجب آزار دیدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) گردید .

يأيتها الذين ءامنوا لم تقولون . . . لم تؤذونني وقد تعلمون اني رسول الله إليكم

سخن در آیات پیشین، درباره کسانی است که شعار جهاد می دهند ولی از شرکت در صفوف مجاهدان سر باز می زنند و یا بر فرض شرکت، ضعف و سستی نشان می دهند. به نظر می رسد مطرح ساختن موضوع آزارهای یهود به موسی(ع)، برای بیان این نکته باشد که ضعف و سستی در جهاد و تخلف از فرمان های پیامبر(صلی الله علیه و آله) در جهاد، موجبات آزار رسول خدا(صلی الله علیه و آله) را فراهم کرده و همان عواقبی را در پی خواهد داشت که برای قوم موسی در پی داشت.

39- آثار شایعه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - شایعه و وارونه جلوه دادن حقایق در جامعه اسلامی ، هر چند در آغاز موجب نگرانی و احساس خطر می شود ؛ ولی در نهایت با افشا شدن انگیزه شایعه سازان ، به نفع مسلمانان تمام خواهد شد .

ص: 20

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ

40- آثار شبهه افکنی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 13

13 - تلاش در جهت ایجاد تردید در باور های دینی مسلمانان ، موجب خشم و عذاب الهی است .

و الذين يحاجون في الله... عليهم غضب و لهم عذاب شديد

41- آثار ضعف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 6

6- جواز صلح با دشمن ، در صورت توان نداشتن سپاه اسلام برای مقاومت و ادامه جنگ

فلاتهنوا و تدعوا إلى السلم و أنتم الأعلون

در صورتی که «و أنتم الأعلون» بیانگر مورد نهی باشد؛ از مفهوم آیه شریفه مطلب بالا استفاده می شود؛ یعنی، در صورت برتری قوای سپاه اسلام، صلح با دشمن جایز نیست. اما در غیر این صورت که عملاً انتظار پیروزی نمی رود، صلح بی مانع است.

42- آثار عظمت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 6

6- آبهت و هیمنه مسلمانان (پس از غزوه بنی نضیر) ، مانع از اقدام جبهه کفر و نفاق به نبردی رویاروی با آنان

لأنتم أشد رهبة في صدورهم... لا يقتلونكم جميعاً إلا في قرى محصنة

43- آثار قدرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 5

5- نهی خداوند از فرو هشتن جهاد و مصالحه با دشمن ، منوط به برخورداری سپاه اسلام ، از توان و برتری رزمی است .

فلاتهنوا و تدعوا إلى السلم و أنتم الأعلون

«و أنتم الأعلون» حال است و بیان می دارد که مؤمنان در صورتی موظف به ادامه جنگ و تن ندادن به سازش و تسلیم هستند که

ص: 21

در جبهه نبرد، قدرت برتر را دارا بوده و قادر به ادامه جنگ می باشند.

44- آثار مبارزه با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 2

2- ملاک ممنوعیت رابطه نیک با کافران، ستیز و جنگ آنان با دین و دینداران است؛ نه صرف کافر بودن ایشان.

لاینهاکم الله عن الذین لم یقتلوکم فی الدین و لم یخرجوکم من دیرکم

45- آثار هجرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 10

10 - هجرت مسلمانان از مکه به مدینه، مایه یاری رساندن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

الذین أخرجوا من دیرهم... و ینصرون الله و رسوله

46- آخرت طلبی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 31,36

31 - مسلمانان آخرت طلب و خداخواه احد، مشتاقان شهادت و رهسپار به سوی قتلگاه خویش

قل لو کنتم فی بیوتکم لبرز الذین کتب علیهم القتل الی مضاجعهم

علی رغم اینکه آیه درباره توحید افعالی است و بیان این معنا که امور به دست خداوند است، خروج برای شهادت را به خود مبارزان نسبت داد تا اشاره به اشتیاق آنان به شهادت کند. کاربرد کلمه «مَضْجَع» (خوابگاه) به جای قتلگاه، مؤید این معناست.

36 - حوادث تلخ پیکار احد، موجب برملا شدن جناح دنیاطلب و خودمحور، از میان مسلمانان آخرت طلب خداجو

و لیبتلی الله ما فی صدورکم

47- آرزوی ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 9

9- آرزو و هدف نهایی کافران ، به کفر و ارتداد کشاندن مؤمنان است .

ص: 22

48- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3

3- آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

49- آرزوی بلا بر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 6

6 - برخی از بادیه نشینان ، در آرزوی رسیدن بلا- و حوادث ناگوار به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان به منظور نجات یافتن از پرداخت مالیات (انفاق)

و من الأعراب من يتخذ ما ينفق مغرماً و يتربص بكم الدوائر

50- آرزوی ضعف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 39

39 کافران ، آرزومند ضعف و وابستگی امت اسلامی و نگران از قدرت و استقلال آنان

كزرع أخرج... ليغيظ بهم الكفار

51- آرزوی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - برخی از مسلمانان و گروهی از اهل کتاب ، به گزاف آرزومند معاف بودن از جزای اعمال زشت خویش

لیس بامانیکم . . . من یعمل سوءاً یجز به

ص: 23

52- آسیب پذیری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 4

4 - جامعه اسلامی صدر اسلام ، در برابر شایعات آسیب پذیر بود .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر تأثیر پذیری در برابر شایعه « افک » و عدم موضع گیری مناسب در برابر آن ، نکوهش کرد .

و لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ .. سُبْحٰنَكَ هٰذَا بَهْتَنٌ عَظِيمٌ

53- آگاهی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 3

3 - خداوند ، مسلمانان را از ایمان نیاوردن بنی اسرائیل و طایفه یهود آگاه ساخت .

أَفْتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ

همزه استفهام در «أفتطمعون» استفهام انکار توبیخی یا تعجبی است و در هر صورت دلالت بر این دارد که: جامعه یهود و بنی اسرائیل به اسلام و قرآن ایمان نخواهند آورد.

54- آموزش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 30 - 11

11 - « قال علی (ع) .. ما من مسلم ینذب ذنباً فیعفو الله عنه فی الدنيا الا کان أجلاً و أکرم من أن یعود علیه بعقوبه فی الآخره ، و قد أجله الله فی الدنيا و تلا هذه الآیه « و ما أصابکم من مصیبه فبما کسبت أیدیکم و یعفو عن کثیر » ;

امام علی (ع) فرمود: .. هیچ مسلمانی نیست که گناهی مرتکب شود و خدا آن را در دنیا عفو کند مگر این که خداوند بزرگوارتر و کریم تر است از این که او را در آخرت، عقوبت نماید، در حالی که در دنیا به او مهلت داده بود، سپس امام (ع) این آیه را تلاوت فرمود: «و ما أصابکم من مصیبه فبما کسبت أیدیکم و یعفو عن کثیر».

ص: 24

55- آوارگی مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 5

5- تشریح حکم جهاد، پس از آوارگی مسلمانان از مکه و هجرت به مدینه

أذن للذين يقاتلون... الذين أخرجوا من ديارهم بغير حق

56- آینده مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 7

7- کافران و عناصر سست ایمان، دارای آینده ای پر بیم و هراس

إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقموا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که دو گروه در معرض بیم و هراس اند: 1- کافران، 2- آنان که اظهار ایمان کرده ولی در طریق ایمان استقامت نورزند.

57- اتحاد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 92 - 1

1- امت اسلام، امتی واحد و دارای دینی یکتا

إن هذه أمتكم أمة واحدة

«هذه» مبتدا و مشارالیه آن امری است که در ذهن مخاطبان مستحضر است و «أمتکم أمة واحدة» خبر «هذه» و حال است. این جمله مثل «هذا بعلی شیخاً» بیانگر آن امر در ذهن است. گفتنی است «أمة» در نزد برخی از اهل لغت به معنای مجموعه انسان هایی است که در چیزی مانند دین، زمان و مکان واحد اجتماع کرده و مشترک باشند (مفردات راغب) و در نظر برخی دیگر به معنای دین و ملت است (لسان العرب).

58- اتحاد مسلمانان در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 43 - 10

10 - رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) (اندک دیدن نفرات سپاه کفر) عامل وحدت کلمه مسلمانان در ضرورت پیکار با سپاه کفر و حضور

ص: 25

رشیدانه آنان در جنگ بدر

إذ یریکهم الله فی منامک قلیلا و لو أریکهم کثیرا لفسلتم و لتنزعتم

59- اجتناب از دوستی با دشمنان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 1

1 - فرمان الهی به مؤمنان ، در اجتناب از دوستی با دشمنان خدا و دشمنان جامعه اسلامی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ

60- احتیاج مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 6

6- پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مردمانی موحد و بهره مند از دلیل و حجّت بر عقیده توحیدی خویش

علی بصیره أنا و من اتبعنی

61- احترام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 234 - 5

5 - حرمت نهادن به مرد مسلمان ، از حکمت های عدّه وفات *

و الذین یتوفون منکم

چون عدّه وفات مخصوص زنی است که شوهرش مسلمان باشد، به نظر می رسد از فلسفه های عدّه، احترام به مرد مسلمان باشد.

62- اختلاف اهل کتاب با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 10

10 - اختلاف اهل کتاب با مسلمانان ، درباره خدا و صفات او *

و الذین یحاجّون فی اللّٰه

بنابراین که مراد از «الذین» اهل کتاب و «فی اللّٰه» خداوند و صفات او باشد، می توان مطلب بالا را استفاده کرد.

ص: 26

63- اختلاف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 121 - 11

11 - اختلاف نظر مسلمانان در تعیین محل جنگ احد *

و اذ غدوت . . . و الله سمیع علیم

یادآوری شنوایی خداوند نسبت به گفتار و دانایی او نسبت به کردار و اندیشه ها پس از بیان خروج پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مدینه برای آماده سازی محلّ دفاع، حکایت از بگو مگوها و اندیشه های مخالف نظر پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره محل برخورد با دشمن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 5

5 - جنگ های داخلی میان مسلمین ، ظلم و تجاوز و موجب استحقاق عذاب اخروی است .

و لا تقتلوا انفسکم . . . و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 88 - 1,2

1 - اختلاف مسلمانان صدر اسلام ، در شیوه برخورد با منافقان

فما لکم فی المنافقین فتین

2 - نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به جهت اختلافشان در روش برخورد با منافقان

فما لکم فی المنافقین فتین

64- اختلاف مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 2

2 - تعیین مالک غنایم جنگ و چگونگی تقسیم آن ، مایه اختلاف و مشاجره مسلمانان صدر اسلام

یسئلونک عن الأنفال قل الأنفال لله والرسول . . و أصلحوا ذات بینکم

با توجه به آیات بعد که سخن از نبرد و مبارزه با دشمن دارد، و نیز شأن نزولهای نقل شده درباره آیه، معلوم می شود مراد از انفال در جمله «یسئلونک عن الأنفال» اموالی بوده که در معرکه نبرد از دشمن به جای مانده و به دست مسلمانان افتاده بود. و توصیه خداوند به ترک مشاجره پس از بیان حکم انفال می رساند که آن اموال به جای مانده منشأ اختلاف مسلمانان بوده است.

ص: 27

65- اخراج مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 11

11 - آواره ساختن مسلمانان از دیارشان از مصداق های فتنه انگیزی کافران است .

و أخرجوهم من حيث أخرجوكم و الفتنه أشد من القتل

66- اخراج مسلمانان از مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 4

4 - مشرکان مکه ، مسلمانان صدر اسلام را از مکه اخراج و آنان را به هجرت وادار کردند .

و أخرجوهم من حيث أخرجوكم

67- اخراج مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 7

7 - ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أُخرجوا من ديارهم و أموالهم

از ماده «إخراج» و نیز مجهول آمدن فعل «أُخرجوا»، اضطرار و ناگزیری استفاده می شود.

68- اخراج مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدر اسلام از زادگاهشان (مکه) ، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنهم ظلموا .. الذين أخرجوا من ديارهم بغير حق

«الذین أُخرجوا» بدل از «الذین یقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذین أُخرجوا. «..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

ص: 28

69- اخلاص مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 8

8 - اخلاص مسلمانان و باور توحیدی آنان ، دلیل ناروا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند و انتخاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از میان آنان

أتحاجوننا فی الله . . . ونحن له مخلصون

70- ادعاهای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 3

3 - وجود برخی از مدعیان بی عمل ، در میان مسلمانان صدر اسلام

يأيتها الذين ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

خطاب «يا أيها الذين آمنوا» قطعاً متوجه همه مؤمنان صدر اسلام نیست؛ بلکه ناظر به برخی از آنان است که نوعی ضعف در ایمانشان وجود داشت. خداوند در این آیه یادآوری می کند که ایمان واقعی، با ادعاهای بدون عمل سازگاری ندارد.

71- ادعای تساوی مسلمانان با گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 36 - 1

1 - برابر دانستن مسلمانان با مجرمان ، نشانه کوتاه فکری و بی خردی است .

ما لكم كيف تحكمون

آیه شریفه دارای دو استفهام است: 1- «ما» که درصدد بیان منشأ و اساس قضاوت است؛ 2- «كيف» که مربوط به کیفیت قضاوت است. این عبارت در جایی به کار می رود که فردی بدون داشتن دلیل و منطق صحیح، درباره چیزی قضاوت کند و این کار افراد جاهل و بی خرد است.

72- اذن به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 5

5 - صدور اجازه پیکار به مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به منظور دفع تهاجم دشمن و رفع تجاوز آنان

أُذِنُ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا

ص: 29

73- اذیت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 7

7- لزوم تعقیب و کشتن دشمنان، بدون مهلت و تحت هر شرایط، در صورت توطئه گری و عدم پیشنهاد صلح و دست برداشتن از اذیت مسلمانان

فان لم يعتزلوكم و یلقوا الیکم السلم و یکفوا ایدیهم فخذوهم و اقتلوهم حیث ثقتمو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 24

24 - آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فألذین هاجروا و اخرجوا من دیارهم و اودوا فی سبیلی

جمله «فألذین ...»، هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای «هاجروا و ...»، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

74- اذیت به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 7

7 - مسلمانان صدر اسلام، به خاطر ایمان شان، مورد آزار و اذیت قرار می گرفتند.

و من الناس من یقول ءامنا باللّه فإذا أوذی فی اللّه جعل فتنه الناس کعذاب اللّه

75- اذیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 8، 10، 11، 15

8 - پیش بینی آزار فراوان اهل کتاب و مشرکان به مسلمانان

ولتسمعنَّ من الذين اوتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

10 - مسلمانان صدر اسلام ، مواجه به آزار فراوان اهل کتاب و مشرکان بودند .

ولتسمعنَّ من الذين اوتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

11 - آزار زبانی (تبلیغات سوء) از روش های اهل کتاب و مشرکان علیه مسلمانان

ص: 30

و لتسمعنّ من الذين اوتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

15 - آزار های اهل کتاب و مشرکان نسبت به مسلمانان ، از مهمترین موارد آزمایش و امتحان مؤمنان

لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم و لتسمعنّ من الذين اوتوا الكتب من قبلکم و من الذين

جمله «و لتسمعنّ .. .» می تواند توضیح یکی از موارد امتحان مالی و جانی باشد ؛ چرا که تهمت‌ها و سخنان ناروا، جانها را می‌گزد و تبلیغات سوء علیه انفاق می‌تواند موجب ازدیاد بخل شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 20 - 3

3 - اذیت و آزار زبانی مسلمانان ، در غزوه احزاب ، از سوی منافقان ، ناشی از این بود که می‌پنداشتند احزاب متحد ، نرفته اند و در اطراف مدینه خواهند ماند .

سلوککم بالسنه حداد .. يحسبون الأحزاب لم يذهبوا

بنابراین احتمال که «یحسبون .. .» حال برای ضمیر فاعلی «سلقوا» باشد، نکته یاد شده فهمیده می‌شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 1

1 - نجوا های منافقان ، از حرکت های آزاردهنده آنان علیه مسلمانان

ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى

مفسران برآنند که این بخش از آیات، مربوط به منافقان و یکی از حرکات موزیانه آنان علیه مسلمانان (نجوا و درگوشی سخن گفتن) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 1

1 - اقدام مشرکان مکه به کینه توزی و آزار مسلمانان ، در صورت دست یافتن بر ایشان

إن يتفقوكم يکونوا لکم أعداء و يبسطوا إلیکم أیدیهم و ألسنتهم بالسوء

«تقف» (مصدر «یتقفون») به معنای رسیدن به چیزی و دست یافتن به آن است.

76- اذیت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

ص: 31

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 4

4 - مؤمنان صدراسلام ، تحت فشار و آزار مشرکان

أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا

77- اذیت مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 12 - 5

5 - مسلمانان در مکه ، هم مورد آزار و اذیت جسمی بودند و هم در معرض تبلیغات منفی کافران قرار داشتند .

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ . . . وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا... أَتُب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 3

3 - مسلمانان مکه ، مورد اذیت و آزار مشرکان بودند و از عبادت خدا منع می شدند .

يَعْبَادِي الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ

مراد از «عبادی» مؤمنان مکه اند. و «إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ» کنایه از فرمان به هجرت است. چنین فرمانی، حاکی است که آنان در مکه، مورد آزار قرار می گرفتند و نمی توانستند خداوند را، به درستی، بندگی کنند.

4 - مسلمانان در مکه ، مواجه با حرکت های ایزدایی و خصمانه مشرکان و در اندیشه مقابله با آنان

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لا یرجون آیام اللّٰه

فرمان الهی به غفران و چشم پوشی ، از دو واقعیت تاریخی خبر می دهد: 1- حرکت های ایزدایی مشرکان مکه; 2- راه یافتن اندیشه انتقام و مقابله به مثل در ذهن مؤمنان.

ص: 32

78- ارتداد در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 86 - 2

2 - بازگشت عده ای از اسلام به کفر ، در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

کیف یهدی الله قوماً کفروا

شأن نزول و لحن آیه دلالت بر وقوع ارتداد برخی مسلمانان در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارد. (روح المعانی).

79- ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 2.6

2 - ارتداد مسلمانان و بازگشتشان از اسلام ، هیچ ضرری را متوجه دین خدا نخواهد کرد .

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم

برداشت فوق بر این مبناست که جواب شرط (من یرتد . . .) جمله ای همانند «فلن یضر دین الله» در تقدیر گرفته شود و جمله «فسوف یأتی الله...» جایگزین جزای حقیقی شده باشد؛ زیرا بیانگر علت آن جزاست.

6 - دین خدا ، علی رغم ارتداد و گرایش گروههایی از مسلمانان به کفر ، همچنان توفنده و گسترش یابنده

یا ایها الذین ءامنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه

80- ارزش نماز مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 9

9 - وجود نماز در خانواده مسلمان ، بهترین جایگزین برای مال و رفاه در خانواده کافران

متّعنا به أزواجاً منهم . . . وأمر أهلک بالصلوة

کلمات «أزواج» و «أهل» در این آیات ، خانواده ها را مدّ نظر قرار داده است و بدین صورت لزوم تمایز خانواده مسلمان از خانواده کافر را

بیان می کند.

81- ازدواج مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

ص: 33

3 - مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند .

وَأَنْكَحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

82- ازدیاد ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 6

6 - آنچه مسلمانان مدینه، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمُ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش، در غزوه احزاب، باعث شد که آنان، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا

83- استغفار برای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 2

2 - تأثیر استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مسلمانان

استغفر لهم أو لاتستغفر لهم

از اینکه خداوند در خصوص منافقان، از استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله) نفی اثر کرده، برداشت می شود که در موارد دیگر تأثیر داشته است.

84- استقامت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - حفظ ایمان در آغاز بعثت ، بدون داشتن روحیه صبر و مقاومت امری ناممکن بود .

أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا

ص: 34

85- استهزای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 14 - 6

6 - استهزای مسلمانان و به تمسخر گرفتن جامعه ایمانی ، هدف منافقان در تظاهر به اسلام

قالوا ءامنا .. إنما نحن مستهزءون

86- استهزای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 9

9 - مسلمانان صدر اسلام ، همواره مورد ریشخند و مضحکه سران شرک و کفر

فأتخذتموهم سخرياً .. و كنتم منهم تضحكون

87- اضرار جانی به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 4

4 - وارد شدن هر ضربه ای به جان یا مال مسلمانان از سوی طرف معاهده ، نقض پیمان شمرده شده و لغو آن را مجاز می کند .

إلا الذين عهدتم من المشركين ثم لم ينقصوكم شيئاً

88- اضرار مالی به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 4

4 - وارد شدن هر ضربه ای به جان یا مال مسلمانان از سوی طرف معاهده ، نقض پیمان شمرده شده و لغو آن را مجاز می کند .

إلا الذين عهدتم من المشركين ثم لم ينقصوكم شيئاً

89- اضطراب مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 4

ص: 35

4- وضعیت اندوهگین و پر دلهره و اضطراب مسلمانان پس از کارزار احد

ثم انزل عليكم من بعد الغمّ امنه نعاساً

90- اضطراب مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 2

2- مسلمانان مدینه، با هجوم احزاب متحد به آنان، دچار اضطراب و تزلزل شدید شدند.

و زلزلوا زلزالاً شديداً

91- اضطراب مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 7

7- ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أخرجوا من ديارهم و أموالهم

از ماده «إخراج» و نیز مجهول آمدن فعل «أخرجوا»، اضطراب و ناگزیری استفاده می شود.

92- اطمینان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 43 - 5

5- راستی و درستی رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اعتماد مسلمانان بر آن

إذ يريكم الله في منامك قليلا و لو أريكم كثيرا لفشلتم

93- اظهار لفظی کفر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 106 - 4

4- برخی از مسلمانان صدراسلام (مانند عمار یاسر) به خاطر فشارهای شدید کافران - علی رغم ایمان باطنی خود - الفاظ کفرآمیز بر زبان جاری کردند .

من كفر بالله من بعد ايمنه إلا من أكره وقلبه مطمئن بالإيمان

ص: 36

طبق شأن نزولی که درباره آیه آمده است، قضیه مربوط به عمار یاسر است که از شدت شکنجه، سخنان کفرآمیز بر زبان جاری کرد.

94- اعتدال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 7، 1

1 - خداوند ، امت اسلام را امتی معتدل و برتر قرار داد .

جعلنکم أمه وسطاً

کلمه «وسطاً» چنانچه برخی از مفسران گفته اند کنایه از «معتدل» و یا «برتر» است.

7 - اعتدال امت اسلام و برتری آنان بر سایر امت ها ، دلیل حجت بودن آنان بر سایر ملتهاست .

جعلنکم أمه وسطاً لتکونوا شهداء علی الناس

95- اعلان تبری از تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 9

9 - اظهار تنفر و نشان دادن واکنش منفی ، وظیفه مسلمانان در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما یكون لنا أن نتکلم بهذا سبحنک هذا بهتن عظیم

96- اغوای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 14 - 11

11 - هشدار خداوند ، به کافران مکه ، درباره تلاش شان برای اغوای مسلمانان

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا اتبعوا سبیلنا. . . ولقد أرسلنا نوحًا إلی قومه ...

بیان قصه طوفان نوح(ع) پس از ذکر برخوردهای کافران مکه با مسلمانان، احتمال دارد برای هشدار به آنان باشد.

97- افساد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 33

33 - ناکامی یهود در جنگ افروزی های خود علیه مسلمانان ، نمود ناتوانی آنان بر اثر نفرین خداوند

ص: 37

غلت ایدیهم . . . کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «کلما اوقدوا . . .» بیان نتیجه ای برای «غلت ایدیهم» باشد.

98- افشای راز مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 16 - 10، 9

9- حرمت برقرار کردن روابط پنهانی با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين . . . لم يتخذوا من دون الله ولا رسوله

10- سر باز زدن از شرکت در میدان های نبرد، برقراری روابط پنهانی با دشمنان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان، از نشانه های ضعف ایمان

أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين جهدوا منكم ولم يتخذوا من دون الله و

99- اقسام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 154 - 9

9- مسلمانان در پیکار احد متشکل از دو جناح، خداجویان آخرت طلب و خودگزینان دنیاخواه بودند .

یغشی طائفه منکم و طائفه قد اهتمتهم انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- فاطر - 35 - 32 - 3، 5

3- مسلمانان در حفظ و عمل کردن به قرآن، به سه دسته ستمکار (ضایع کننده عمر)، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر جمع «منهم» به «الذین اصطفینا» بازگردد و این تقسیم بندی مربوط به مسلمانان باشد؛ نه «عبادنا» و عموم بندگان.

5 - مسلمانان در انجام کار های خیر ، به سه دسته ستمکار ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

ص: 38

100- اقلیت پیشگامان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 14 - 2

2 - کم بودن انسان های پیشتاز راه خدا (سابقون) ، در میان جوامع پس از عصر بعثت

و قلیل من الآخرین

101- اکثریت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 17

17 - رهایی اکثریت مسلمانان از پیروی شیطان ، مرهون فضل و رحمت خاص الهی است .

لولا فضل الله عليكم ورحمته لاتبعتم الشيطان الا قليلا

با توجه به زمینه آیات این بخش از سوره، که درباره غزوه بدر صغراست، معنای آیه با عنایت به استثنا، چنین است: تنها گروهی اندک از مسلمانان بدون هدایت ویژه خداوند به حکم ضرورت دفاع از اسلام، راهی نبرد شدند و شایعات توانمندی دشمن، آنان را از انجام وظیفه بازداشت، بر خلاف بسیاری از آنان که به سبب آن شایعات تصمیمی بر شرکت در نبرد نداشتند، ولی ارشادات پیامبر (صلی الله علیه و آله) عامل حرکت آنان شد.

102- الگوگیری از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 6,7

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت خدا بر مسلمانان و امت اسلامی حجت خداوند بر دیگر مردم

لتكونوا شهداء على الناس و يكون الرسول عليكم شهيداً

از جمله تفسیری که برای کلمه «شهداء» و «شهید» در آیه مورد بحث ابراز شده است، حجت است.

7 - اعتدال امت اسلام و برتری آنان بر سایر امت ها ، دلیل حجت بودن آنان بر سایر ملتهاست .

جعلنكم أمه وسطاً لتكونوا شهداء على الناس

103- الگوی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت خدا بر مسلمانان و امت اسلامی حجت خداوند بر دیگر مردم

ص: 39

لتكونوا شهداء على الناس و يكون الرسول عليكم شهيداً

از جمله تفسیری که برای کلمه «شهداء» و «شهید» در آیه مورد بحث ابراز شده است، حجت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 1

1 - ابراهیم (ع) و همگامانش ، الگویی شایسته برای مسلمانان

قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه

104- الگوی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 10

10 - هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان و موضع گیری آنان در برابر مشرکان ، حرکتی ابراهیمی

قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه

با توجه به آیات پیشین - که درباره هجرت و موضع گیری بایسته مسلمانان در برابر مشرکان است - طرح «اسوه» بودن ابراهیم(ع) پس از این آیات و توصیه ها، مطلب بالا را می فهماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 4

4 - شب زنده داری گروهی از مؤمنان به تاسی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نزدیک به دوسوم از شب یا نصف آن و یا یک سوم آن

تقوم أدنى من ثلثی الیل . . . و طائفه من الذین معک

105- امانت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 4

4 - خیانت آدمی به امانت های مسلمانان ، خیانت به خویشان است .

معمولا انسان امانتدار دیگران است نه امانتدار خویش. بنابراین اسناد امانتهای دیگران به امانتدار، با اضافه کلمه «امانات» به «کم» بیانگر این است که امانت دیگران به منزله امانت خود اوست و خیانت در آن، خیانت به امانت خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 10,21

10 - تعیین بیت المقدس به عنوان قبله ، آزمونی برای مسلمانان و تصفیه ایشان

و ما جعلنا القبلة التي كنت عليها إلا لنعلم

21 - تبدیل قبله ، آزمونی برای تصفیه مسلمانان واقعی از غیر آنان

و ما جعلنا القبلة التي كنت عليها إلا لنعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 16

16 - شکست مسلمانان در برخی از برهه ها برای آزمودن مدعیان ایمان و تمییز مؤمنان واقعی از مؤمنان دروغین

ان یمسسکم قرح . . . و تلک الایام نداولها بین الناس و لیعلم الله الذین امنوا

بنابر اینکه «تلک» اشاره باشد به معنایی که از «ان یمسسکم قرح» استفاده می شود یعنی شکست مسلمانان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 4

4 - تبلور آزمون مسلمانان در شکست احد ، به هنگام فرار آنان از صحنه کارزار

ثم صرفکم عنهم لیبتلیکم . . . اذ تصعدون و لا تلون علی احد

بنابر اینکه «اذ تصعدون» متعلق به «لیبتلیکم» باشد، یعنی خداوند شما را از تعقیب دشمن بازداشت تا آزمایشتان کند و این آزمایش به هنگام فرار تبلور یافت و محقق شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 16

16 - پندار اینکه خداوند نباید مسلمانان را مبتلا به شکست کند ، پنداری جاهلانه و باطل

يُظَنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ . . . يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 11

11 - آزمودن مسلمانان در ادعای ایمانشان به خدا و آیات او منشایی برای تشریح دستور خمس

و اعلموا أنما غنمتم

برداشت فوق ناظر بر این اساس است که جمله «و الله علی کل شیء قدیر» ناظر به لزوم پرداخت خمس باشد. یعنی این فرمان نه از آن روست که خداوند نیازمند اموال شماست و بر رفع نیاز بینوایان توانا نیست، بلکه هدف از این فرمان اولاً تمایز مؤمنان راستین از غیر ایشان است و ثانیاً این است که نیاز نیازمندان هر جامعه توسط همان جامعه تأمین شود.

ص: 41

107- امتحان مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 20 - 6

6 - خداوند ، مسلمانان صدراسلام را ، به وسیله کارشکنی و دشمنی مشرکان و کافران در بوته آزمایش قرار داد .

و جعلنا بعضکم لبعض فتنه أنصبرون

از دیدگاه برخی از مفسران، چون آیه شریفه در مکه نازل گردیده است و مؤمنان در آن شهر بسیار مورد شکنجه و آزار قرار داشتند و نیز این آیه در صدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است، می توان گفت که مقصود از «بعضکم» مسلمانان اند.

108- امتحان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 1

1 - هجوم احزاب متحد به مدینه ، وسیله امتحان مسلمانان آن دیار بود .

هنالك ابتلى المؤمنون

109- امداد به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 17

17 - نوید خداوند به حمایت از مسلمانان در برابر دشمنان دین با فراهم آوردن پیروزی با امداد های غیبی برای آنان

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنَّ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 6

6 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را در مدینه با امداد های خویش توانا و قدرتمند ساخت .

تخافون أن يتخطفكم الناس فأويكم و أيدكم بنصره

«تأیید» به معنای تقویت کردن و قدرتمند ساختن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 13، 18

13 - خداوند به برکت وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلمانان را در جنگ بدر یاری کرد و آنان را به پیروزی رسانید .

و ما أنزلنا علی عبدنا

با توجه به اینکه آیات 9 تا 12 همین سوره امدادهای الهی را شامل همه پیکارگران بدر دانست و این آیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) را محط نزول

ص: 42

امدادها شمرد، معلوم می شود وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در نزول امدادها دخالت فراوانی داشته است.

18 - یاری رسیدن به مسلمانان در جنگ بدر و به پیروزی رساندن آنان نمودی از قدرت مطلقه خداوند

و ما أنزلنا علی عبدنا .. و الله علی کل شیء قدیر

جمله «و الله ..» می تواند ناظر به تمام حقایقی باشد که در آیه مورد بحث مطرح شده است که از جمله آنها امدادهای خداوند در جنگ بدر است که «و ما أنزلنا ...» دلالت بر آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 13

13 - مشاهده فرشتگان الهی برای امداد مسلمانان ، دلیل عقب نشینی شیطان از کارزار بدر و اعلان بیزاری وی از لشکر کفر

نکص علی عقبیه و قال إني بريء منكم إني أرى ما لاترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 12

12 - نوید خدا به مسلمانان صدر اسلام به امداد های غیبی و شکست ذلت بار شرک پیشگان پیمان شکن

و اعلموا .. أن الله مخزي الكافرين

تهدید مشرکان پیمان شکن صدر اسلام به شکست و خواری در واقع نویدی بود به مسلمانان به اینکه در صورت شروع جنگ، خداوند آنان را با امدادهای غیبی خود کمک فرموده و پیروز خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 9 - 6,7,8

6 - خداوند ، در غزوه احزاب نیروی نامرئی ، به کمک مسلمانان فرستاد .

فأرسلنا عليهم .. و جنودًا لم تروها

7 - نزول ملائکه امداد در غزوه احزاب ، به منظور کمک به مسلمانان

و جنودًا لم تروها

احتمال قوی این است که سپاهی که قابل رؤیت نبود همان ملائکه باشد.

8 - امداد غیبی الهی به مسلمانان در غزوه احزاب ، نعمتی خدایی برای آنان و شایسته یادآوری است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ .. و جنودًا لم تروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 12

12 - وصول فیض و امداد الهی ، نخست به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سپس به مؤمنان و امت آن حضرت *

فأنزل الله سكينته على رسوله و على المؤمنين

تقدم «علی رسوله» بر «علی المؤمنین»، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

ص: 43

110- امداد به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 25

25 - فرمان خدا بر مدارا کردن با توطئه گران اهل کتاب ، هرگز از سرناتوانی او بر یاری مسلمانان صدر اسلام نبوده است .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره إن اللّٰه علی کل شیء قدير

در برداشت فوق، جمله «إن اللّٰه ..» در ارتباط با جمله «فاعفوا و اصفحوا» ملاحظه شده است؛ یعنی، گمان نشود که فرمان به عفو و گذشت و ترک مقابله، از سرناتوانی خداست، بلکه مصلحت مسلمانان در آن است.

111- امداد به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 13، 8

8 - خداوند ، مؤمنان مدینه را در روز های سخت و وانفسای هجوم همه جانبه دشمن ، یاری کرد .

إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم و إذ زاغت الأبصر .. هنالك ابتلى المؤمنون ..

13 - عزّت و شکست ناپذیری خداوند ، سر منشأ امداد او به مؤمنان مدینه برای نجات از شکست حتمی بود .

هنالك ابتلى المؤمنون و زلزلوا .. و ردّ اللّٰه الذین كفروا ... و كان اللّٰه ... ع

112- امکانات مادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 14

14 - رفاه و امکانات مادی مسلمانان ، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما تقموا إلا أن أغنیهم اللّٰه و رسوله من فضله

113- امنیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- رؤیای پیامبر ، نمایانگر ورود مسلمانان به مسجدالحرام با امنیت و سر تراشیدن و کوتاه کردن مو

لقد صدق الله رسوله الرءيا بالحق لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله آمنين محلّ

ص: 44

114- امیدواری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 2

2 - مسلمانان صدر اسلام ، به ایمان آوردن بنی اسرائیل دل بسته و بدان امیدوار بودند .

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

برداشت فوق لازمه معنای «أن يؤمنوا لكم» است؛ زیرا تأیید و تصدیق پیروان یک مکتب به معنای تصدیق حقانیت آن مکتب و در نتیجه ایمان آوردن به آن است.

115- انتظار مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 2

2- مؤمنان عصر نزول ، همواره چشم انتظار رسیدن پیامی جدید ، از جانب خداوند

و يقول الذين ءامنوا لولا نزلت سوره

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «سوره»، نظر به سوره ای خاص با محتوایی ویژه نداشته باشد؛ بلکه در مجموع اشتیاق مؤمنان به نزول وحی را افاده کند.

116- انتظار مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 8

8 - برخی از صاحبان عهد با خدا ، از مسلمانان مدینه ، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه عليه . . . و منهم من ينتظر

117- اندوه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - اندوه مسلمانان از شکست در کارزار احد و پیروز نشدن بر مشرکان

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

جمله «فَاثَابِكُمْ»، عطف بر جمله «وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ» است و کلمه «باء» در «بَغَمٍّ» بدلیّه است، و مراد از «غَمًّا» به دلیل کلمه «اِثَابِكُمْ» که دلالت بر مرحمت و لطف دارد و نیز به دلیل اینکه پس از عفو واقع شده، غم و اندوهی پسندیده است و این غم

ص: 45

پسندیده همان غم پیروزی کافران بر مسلمانان خواهد بود و یا غم و اندوه به خاطر پیروی نکردن از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و سست آمدن در رویارویی با دشمن است.

15 - اندوه و حسرت مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم جنگی و جراحاتی که در نبرد احد به آنان رسید .

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ لَكَيْلًا تَحْزَنُوا عَلَي مَافَاتِكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ

مراد از «غم» (غم دوّم) باید غمی ناپسند باشد؛ چرا که خداوند آن را به غم پسندیده تبدیل کرد و آن را پاداشی بر مسلمانان قرار داد و به قرینه «لکيلا . . .»، آن غم ناپسند همان از دست دادن غنائم و جراحات وارد شده بر مسلمانان بوده است.

16 - اندوه و پشیمانی مسلمانان به خاطر بی اعتنایی به دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

با توجه به توضیح برداشت شماره 14 .

17 - تبدیل اندوه از دادن غنائم به اندوه تمرد از فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موهبتی الهی به رزمندگان احد

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

کلمه «اثابکم» دلالت بر این معنا دارد که این تبدیل و جایگزینی لطف و موهبتی از جانب خداوند بوده است.

20 - اندوه مسلمانان از شکست و از دست دادن غنائم و مبتلا شدن به مصیبت ها در کارزار احد، تاوان اندوهی که بر دل رسول خدا (صلی الله علیه و آله) گذاردند .

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

بنابر اینکه «اثاب» به معنای مجازات باشد نه پاداش، و مراد از «غمّا»، اندوه مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم و مراد از «بغم»، غمی باشد که بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وارد کردند. و «باء» در «بغم» به معنای سببیت گرفته شده است.

21 - هجوم پی در پی غم ها و حسرت ها به مسلمانان در کارزار احد، نتیجه مخالفت آنان با پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله)

اذ تصعدون . . . فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

برخی از مفسران برآنند که «باء» در «بغم» الصاقیه است و مراد، غمهای فراوانی است که یکی پس از دیگری در آن نبرد به مسلمانان وارد می شد و همه آنها پیامد فرار از جنگ و مخالفت با دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود. در برداشت فوق «اثابکم» به معنای مجازات گرفته شده نه پاداش.

27 - تسلط خالد بن ولید بر مسلمانان در جنگ احد، موجب افزایش اندوه آنان از شکست در آن کارزار

امام باقر (ع) درباره «فانابکم غمّاً بغمّ» فرمود: فاما الغمّ الاوّل فالهزيمة و القتل و اما الاخر فاشراف خالد بن الوليد عليهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 1,4

1 - فروفرستادن خوابی آرام بخش از سوی خداوند بر پیکارگران احد ، به دنبال اندوههایی که در آن کارزار بر ایشان گذشت .

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

«امنه» (آرامش خاطر)، مفعول برای «انزل» است و «نعاساً» به معنای خواب، عطف بیان و یا بدل از «امنه» است.

4 - وضعیّت اندوهگین و پر دلهره و اضطراب مسلمانان پس از کارزار احد

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 12

ص: 46

12 - رفع ناراحتی مسلمانان به جهت شهادت هفتاد نفر در جنگ احد، با تذکر به این که آنان در جنگ بدر، هفتاد نفر از دشمنان را کشته و هفتاد نفر را اسیر کردند .

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتم مثلها

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: کان المسلمون قد اصابوا ببدر مائه و اربعین رجلا قتلوا سبعین رجلا و اسروا سبعین فلما کان یوم احد اصیب من المسلمین سبعون رجلا قال: فاغتمّوا بذلک فانزل اللّٰه تبارک و تعالی: «اولمّا اصابتکم .. مثلها».

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 205، ح 151؛ نورالثقلین، ج 1، ص 408، ح 426.

118- انذار مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 19

19 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را به عواقب و پیامد های آزاررسانی به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هشدار داد .

و إذ قال موسی لقومه .. و اللّٰه لایهدی القوم الفسقین

با توجه به این که خطاب در این آیات، متوجه مسلمانان است؛ به نظر می رسد یادآوری داستان موسی (ع) و اذیت های بنی اسرائیل نسبت به آن حضرت و پیامدهای ناگوار آن، هشدار ی به مسلمانان است.

119- انقیاد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 15، 14

14 - مسلمان، در برابر خداوند، تسلیم و مطیع است .

وقولوا ءامنا .. و نحن له مسلمون

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که «نحن له ..» مقول قول «قولوا ءامنا...» است.

15 - اهل کتاب و مسلمانان، در تسلیم بودن در برابر خدای واحد، عقیده مشترک دارند .

وقولوا ءامنا .. و نحن له مسلمون

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که «نحن له . . .») سخنی باشد که مسلمانان، از زبان خود و اهل کتاب گفته باشند.

120- انقیاد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 6,9

6- آنچه مسلمانان مدینه، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود.

ص: 47

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . و ما زادهم إلا إيماناً و تسليماً

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

9- مسلمانان مدینه، در غزوه احزاب، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند.

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . و ما زادهم إلا إيماناً و تسليماً

ممکن است «تسليماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

121- انگیزه دشمنی با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 3

3 - کافران، با همان انگیزه و ملاکی که به دشمنی با خدا برخاسته اند، دشمن مؤمنان و جامعه اسلامی نیز خواهند بود.

عدوی و عدوکم

تکرار «عدو» و تقدم «عدوی» بر «عدوکم»، در حقیقت مؤمنان را متوجه این موضوع می کند که خویش را از دشمنی دشمنان خدا ایمن نپندارند؛ زیرا آنان با همان انگیزه و ملاک که دشمن خدایند، دشمن مؤمنان نیز هستند.

122- اولین بسیج عمومی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 2 - 6

6 - نخستین بسیج دفاعی مسلمانان در برابر یهودیان، منتهی به شکست و تبعید یهود بنی نضیر شد.

هو الذی أخرج الذین کفروا . . . لأوّل الحشر

«حشر»، به معنای بیرون آوردن جماعت از مقر و گسیل داشتن آنان به جنگ نیز می باشد. بنابراین معنا «الحشر» در آیه شریفه، نظر به تجمع مسلمانان در برابر توطئه های بنی نضیر دارد.

123- اولین مسلمان

19 - از امام حسن مجتبی (ع) روایت شدہ : « . . . فكان ابی (ع) سابق السابقین إلی اللہ و إلی رسولہ . . . و ذلك انه لم يسبقه إلی الايمان أحد وقد قال اللہ تعالی : « و السابقون الأولون من المهاجرین و الأنصار . . . » فهو سابق جميع السابقین . . . » ;

پدر من پیشگام تر از پیشگامان نخستین به سوی خدا و رسول او بود . . . زیرا هیچ کس در ایمان، بر او پیشی نگرفته بود ... و خدای تعالی فرمود: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار ...» پس او پیشگام تر از همه پیشگامان بود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 14 - 16, 20, 21

16 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به اظهار موضع اعتقادی خویش و پیشگامی در اسلام

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

20 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، اولین مسلمان در میان امت خویش

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

اول می تواند به معنای «اولیت زمانی» و اسلام به معنای مصطلح آن باشد.

21 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، اولین مسلمان در جهان

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

جمله «أول من أسلم» مطلق و بیانگر این است که اسلام پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر اسلام دیگران مقدم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 12 - 3, 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به پیش گام شدن در پذیرش اسلام، به عنوان نخستین مسلمان، مأمور و موظف شد.

وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نخستین مسلمان بود.

أُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

124- اهل کتاب و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 1, 2

1 - بسیاری از اهل کتاب ، مشتاق ارتداد و بازگشت مسلمانان به شرک بودند .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا

جمله «یردونکم» به وسیله حرف مصدری (لو) تبدیل به مفرد می شود و در نتیجه مفعول برای «وَدَّ» قرار می گیرد. «کفاراً» جمع کافر و مفعول دوم برای «یردونکم» می باشد. مراد از کافر، به دلیل کلمه «یردون» مشرک است نه یهودی و یا نصرانی؛ زیرا مسلمانان صدر اسلام پیش از انتخاب اسلام، مشرک بودند.

2 - تلاش پی گیر اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا

«وَدَّ» به معنای علاقه داشتن است، ولی به دلیل جمله «فاعفوا ..» معلوم می شود: اهل کتاب برای تحقق بخشیدن به آرزوی خود (مرتد ساختن اهل ایمان) به تلاشهای توطئه گرانه نیز روی آورده بودند.

ص: 49

125- اهل کتاب و قبله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 145 - 3, 2

2- اهل کتاب (یهود و نصارا) علی رغم اطمینانشان به حقانیت قبله مسلمانان (مسجدالحرام) ، آن را نخواهند پذیرفت .

ليعلمون أنه الحق ... و لئن أتيت الذين ... ما تبعوا قبلتك

3- هیچ برهان و معجزه ای نمی تواند اهل کتاب را به پذیرش مسجدالحرام به عنوان قبله حق ، وادارد .

و لئن أتيت الذين أتوا الكتب بكل آيه ما تبعوا قبلتك

کلمه «آیه» به معنای علامت و نشانه است و مقصود از آن معجزه و برهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 146 - 8

8- گروهی از عالمان اهل کتاب علی رغم اطمینانشان به حقانیت قبله مسلمانان ، آن را کتمان می کردند .

وإن فريقاً منهم ليكتمون الحق و هم يعلمون

جمله «و هم يعلمون» اشاره به این معنا دارد که کتمان کنندگان از عالمان دینی اهل کتاب بودند.

126- اهل کتاب و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 6

6- حسادت اهل کتاب بر مسلمانان ، ریشه در اعماق جان ایشان داشت .

حسداً من عند أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 1, 2, 4, 6

1 - محاجه و گفتگوی اهل کتاب با مسلمانان صدر اسلام درباره خداوند

آیات قبل و بعد گویای این است که: مراد از محاجه یهود و نصارا درباره خداوند، محاجه درباره اسلام و بعثت پیامبر بوده است؛ البته به گونه ای که به محاجه درباره خداوند و شؤون او باز می گشته است. همانند این ادعا که محمد(صلی الله علیه و آله) از نژاد عرب است و پیامبران باید از نژاد بنی اسرائیل باشند.

2 - بحث و گفتگوی اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند ، محاجه ای نابجا و بی ثمر

استفهام در «أتحاجوننا ..» انکار توییخی است؛ یعنی، چرا درباره خدا با ما بحث و گفتگو می کنید؟

4- اعتقاد اهل کتاب و مسلمانان به ربوبیت خدای یکتا، از دلایل نابجا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خدا و شؤون او (برانگیختن پیامبران)

أتحاجوننا فی الله و هوربنا وربکم

جمله «و هوربنا ..» حالیه است و بیانگر وجه توییخ و اعتراض به اهل کتاب می باشد؛ یعنی، معقول نیست که درباره خدا و شؤون او با ما بحث کنید؛ زیرا او همان گونه که پروردگار شماسست، پروردگار ما نیز هست. اگر از نژاد شما پیامبری می فرستد، قادر است از نژاد عرب نیز پیامبری را مبعوث کند.

6- منوط نبودن تقرب به خدا، به طایفه و نژادی خاص دلیل نابجا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند و شؤون او (همانند گزینش پیامبران)

أتحاجوننا فی الله .. و لنا عملنا و لکم عملکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 69 - 1,2,3,4,5,7

1- آرزو و تلاش گروهی از اهل کتاب، برای گمراه کردن مسلمانان

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ

2- یأس اهل کتاب از گمراه ساختن مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

لَوْ يُضِلُّوكُمْ

3- افشای سوءنیت اهل کتاب نسبت به مؤمنان، از سوی خداوند

وَدَّتْ .. لَوْ يُضِلُّوكُمْ

4- هشدار خداوند به مؤمنان در مورد تلاش اهل کتاب برای گمراه سازی آنان

وَدَّتْ .. لَوْ يُضِلُّوكُمْ

5- آن گروه از اهل کتاب که برای گمراه ساختن مسلمانان می کوشیدند، در واقع خویش را گمراه تر ساخته اند؛ بی آنکه خود بفهمند.

وَدَّتْ .. لَوْ يُضِلُّوكُمْ و ما یضللون الا انفسهم و ما یشعرون

7- بی اثر بودن تلاش اهل کتاب ، برای گمراه کردن مؤمنان صدر اسلام

و ما یضلّون الاّ انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 44 - 8،11

8 - تصمیم عالمان اهل کتاب بر گمراه ساختن مسلمانان

و یریدون ان تضلّوا السبیل

11 - سوء استفاده علمای یهود و دانشمندان اهل کتاب از علم و مقام خویش برای گمراهی مسلمانان

الم تر الی الذین . . . ان تضلّوا السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 51

2 - تغییر موضع ، با اظهار ایمان و کفر مکرر ، توطئه اهل کتاب برای تضعیف عقاید مسلمانان

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا... وَلَا يَلْهَدِيهِمْ سَبِيلًا

در شأن نزول آیه آمده است که گروهی از اهل کتاب، در حضور مسلمانان اظهار ایمان می کردند و برای القای شبهه در بین ایشان، دوباره کافر می شدند و کفر خویش را معلول نادرستی اسلام قلمداد می کردند تا از این طریق بذر تردید و شک را در دل مسلمانان پیاوردند و بارور کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 59 - 11، 9، 4، 1

1 - انتقاد نابجای اهل کتاب و ناخرسندی بی دلیل آنان از مسلمانان

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مَنْ آلاَ انْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور مقابله با موضعگیری های مغرضانه اهل کتاب نسبت به مسلمانان

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مَنْ آلاَ انْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ

9 - باور و اعتقاد مسلمانان به فسق اکثریت اهل کتاب ، عامل انتقاد نابجا و ناخرسندی بی دلیل آنان از اهل ایمان

هَلْ تَتَّقُمُونَ مَنْ آلاَ انْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ... وَ إِنْ أَكْثَرُكُمْ فَسِقُونَ

بدان احتمال که «ان اکثرکم» عطف بر «اللّه» باشد، یعنی «امنا بان اکثرکم فاسقون».

11 - فسق و تبهکاری اهل کتاب ، از عوامل وادار کننده آنان به انتقاد از مسلمانان

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مَنْ آلاَ... وَ إِنْ أَكْثَرُكُمْ فَسِقُونَ

برداشت فوق بر این مبناست که «ان اکثرکم...» به تقدیر لام، مفعول له برای «هل تقمون» باشد. در این صورت «ان اکثرکم...» عطف بر محذوف است. یعنی «انما تقمون ما ایماننا باللّه... لکذا و کذا و لان اکثرکم فاسقون» و یا عطف گرفته شود بر «ان ءامنا» در صورتی که «ان ءامنا» خود بیانگر علت باشد؛ یعنی: ما تقمون منا دیننا و صلواتنا الا لایماننا و لان اکثرکم فاسقون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 61 - 9، 4

4 - تظاهر به اسلام ، شیوه گروهی از اهل کتاب برای فریب مسلمانان و ضربه زدن به اسلام

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا .. و الله اعلم بما كانوا يكتُمون

جمله «الله اعلم بما كانوا يكتُمون» با توجه به دشمنی اهل کتاب با مسلمانان، می رساند که آنان در تظاهر به اسلام اهداف پلیدی را تعقیب می کردند و آن از بین بردن اسلام بوده است.

9 - اهل کتاب مورد تهدید و هشدار خداوند به خاطر برخورد منافقانه آنان با مسلمانان

و الله اعلم بما كانوا يكتُمون

هدف از بیان آگاهی کامل خدا به اسرار پلیدی گروهی از اهل کتاب، می تواند تهدید آنان به رسوایی در دنیا و عذاب الهی در آخرت باشد.

ص: 52

127- اهل کتاب و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 26

26 - اهل کتاب با جامعه مسلمانان صدر اسلام برخورد و حشر و نشر نداشتند .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره إن اللّٰه علی کل شیء قدير

128- اهمیت اتحاد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 28

28 - مسلمانان ، از نظر علاقه و ارتباط ، بسان یک پیکراند که باید نزدیک ترین ارتباط و مستحکم ترین پیوند ها را میان خود برقرار سازند .

فإذا دخلتم بیوتاً فسلّموا علی أنفسکم

برداشت فوق، از تعبیر «علی أنفسکم» (برخودتان) به جای علی «أهلها» (بر اهل خانه ها) استفاده شده است.

129- اهمیت استقامت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 8

8 - پابندی و استقامت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان در مسیر وحی ، از مسائل مهم مورد سؤال در قیامت

فاستمسک بالذی أوحی إلیک . . . و سوف تسئلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 3

3- خداوند ، خواهان صلابت و استحکام جامعه اسلامی در قبال کافران و جامعه کفر

و الذین معه أشدّاء علی الکفار

لحن آیه شریفه بیان ارزش های واقعی مؤمنان و همگامان پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و در حقیقت اخباری است که انشای مؤکد را می رساند.

130- اهمیت گواهی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 53

14- تنها مسلمانان دارای حق حضور و گواهی بر اجرای حد زنا

الزانیه و الزانی فاجلدوا .. و ليشهد عذابهما طائفه من المؤمنین

از این که خداوند حضور مؤمنان را لازم دانسته است (من المؤمنین) نه عموم مردم را (من الناس)، به دست می آید که گواهان و حاضران صحنه اجرای حدود، باید از مسلمانان باشند نه از غیر آنان.

131- اهمیت نماز مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 9

9 - وجود نماز در خانواده مسلمان ، بهترین جایگزین برای مال و رفاه در خانواده کافران

متّعنا به أزواجًا منهم .. وأمر أهلک بالصلوه

کلمات «أزواج» و «أهل» در این آیات، خانواده ها را مدّ نظر قرار داده است و بدین صورت لزوم تمایز خانواده مسلمان از خانواده کافر را بیان می کند.

132- اهمیت هوشیاری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 3

3 - لزوم هشیاری رهبری و جامعه اسلامی ، در برابر عناصر ظاهر فریب و دوچهره

سيقول لك المخلفون من الأعراب

پیشگویی خداوند و افشای چهره متخلفان، در حقیقت بیانگر ضرورت بر این هشیاری است.

133- ایثار مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 26

26 - فداکاری و از خود گذشتگی مسلمانان صدر اسلام ، در رویارویی با دشمنان و استقبال آنان از شهادت

فأذین . . . وقاتلوا وقاتلوا

ص: 54

134- ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 3

3 - ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامننا باللّٰه .. و ما أنزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامننا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا باللّٰه ..».

135- ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 23

23 - ایمان اغلب مسلمانان صدر اسلام، در آغاز، ایمانی سطحی و ظاهری بود و سپس عمیق و ریشه دار شد. *

و لا تقولوا لمن القی الیکم السّلام لست مؤمنا .. کذلک کنتم من قبل

بنابر اینکه «کذلک»، اشاره به «القی الیکم السّلام» باشد. یعنی شما مؤمنان واقعی و رزمنده نیز در ابتدا ایمانتان سطحی و تنها اظهار اسلام بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 1

1 - شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار، همراهی کردند.

لقد تاب اللّٰه علی النبی و المهجرین و الانصار

«توبه» به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجر و انصار - به قرینه ذیل آیه شریفه - کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - مسلمانان صدر اسلام ، به خاطر ايمان شان ، مورد آزار و اذيت قرار مي گرفتند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

ص: 55

136- ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 3

3 - مسلمانان مدینه ، به وعده های خداوند و پیامبرش ، ایمان راسخ داشتند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ

137- برادری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 5, 3

3 - مسلمانان ، برادران دینی یکدیگر بوده و از حقوق و مزایای اجتماعی برابر برخوردارند .

فَإِنْ تَابُوا... فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ

5 - کفار محارب با گرویدن به اسلام ، برادران دینی مسلمانان محسوب شده و از حقوق و مزایای اجتماعی مساوی برخوردار می شوند .

فَإِنْ تَابُوا... فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ

138- برتری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 7, 1

1 - خداوند ، امت اسلام را امتی معتدل و برتر قرار داد .

جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا

کلمه «وسطاً» چنانچه برخی از مفسران گفته اند کنایه از «معتدل» و یا «برتر» است.

7 - اعتدال امت اسلام و برتری آنان بر سایر امت ها ، دلیل حجت بودن آنان بر سایر ملتهاست .

جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

139- برخورد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 23

23 - اعتراض برخی از مسلمانان به فرمان جهاد و درخواست تأخیر آن

وقالوا ربنا لم كتبت علينا القتال لولا اخرتنا الى اجل قريب

ص: 56

140- برخورد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 24

24 - ترس ، منشأ اعتراض گروهی از مسلمانان صدر اسلام به حکم جهاد

یخشون الناس . . . وقالوا ربنا لم کتبت علینا القتال

141- برگزیدگی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 3

3 - امت اسلام ، امتی برگزیده

هو اجتبیکم

«إجتباء» به معنای برگزیدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 1

1 - مسلمانان ، ملتی ممتاز و برگزیده الهی

ثم أورثنا الکتب الذین اصطفینا

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود از «الکتب» قرآن و مراد از «الذین اصطفینا» مسلمانان است.

142- بشارت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 17

17 - خداوند ، مسلمانان را به آمدن حکمی جدید درباره توطئه گران اهل کتاب (مبارزه با آنان) نوید داد .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللہ بأمره

مراد از «حتی یأتی اللّٰه بأمره» (تا آن گاه که خدا فرمان خویش را صادر کند)، به قرینه مقابله آن با عفو و گذشت، فرمان جهاد و مبارزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 57

19 - سرکوبی کفرپیشگان مسلط بر مساجد عصر بعثت و گرفتار شدنشان به خواری و ذلت ، از اخبار غیبی قرآن و از نوید های خدا به مسلمانان

لهم فی الدنيا خزی

چنانچه گذشت، آیه شریفه اشاره به قضایای صدر اسلام و بازداری مسلمانان از ورود به مسجد الحرام و مانند آن دارد . با توجه به این حقیقت، جمله «لهم فی الدنيا خزی» نویدی است به مسلمانان که کفرپیشگان مانع از ورود به مساجد، به خواری و ذلت گرفتار خواهند شد، که به مناسبت مورد، مقصود از خواری و ذلت، کوتاه شدن دست آنان از مساجد اسلامی و سیطره مسلمانان بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 13

13 - محبت و غفران الهی ، بشارتی به پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فَاتَّبِعُونِي يَحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 17

17 - نوید خداوند به حمایت از مسلمانان در برابر دشمنان دین با فراهم آوردن پیروزی با امداد های غیبی برای آنان

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنَّ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 6,7

6 - خداوند بی ثمر ماندن تلاش های حق ستیزانه کافران قریش را به مسلمانان صدر اسلام بشارت داد .

ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يَغْلِبُونَ

7 - خداوند با خبری غیبی ، شکست کفار قریش را به مسلمانان صدر اسلام بشارت داد .

ثُمَّ يَغْلِبُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19- علم، مقدمه هدایت و هدایت، زمینه ساز جلب رحمت الهی و رحمت، موجب بشارت و سرور مسلمانان حقیقی است.

و نزلنا علیک الکتب تبییناً لكلّ شیء و هدی و رحمه و بشری للمسلمین

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که ترتیب در آیه، ترتیب رتبی باشد؛ یعنی، هر یک از آنها مقدمه دیگری باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 10، 9

9- قرآن و آیات آن، دربردارنده هدایت و بشارت برای مسلمانان

ص: 58

10- تثبیت ایمان مؤمنان و هدایت و بشارت به مسلمانان، از اهداف نسخ و تغییر پیام های الهی و نزول تدریجی آیات قرآن

و إذا بدلنا آیه مکان آیه... قل نزلہ... لیثبت الذین ءامنوا و هدی و بشری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 18 - 4

4 - نوید خداوند به امت اسلامی در برخورداری از حکومت، اقتصاد شکوفا و شرافت، در پرتو تعالیم قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

و لقد ءاتینا بنی اسرائیل... ثم جعلنک علی شریعه من الأمر

واژه «الأمر» در این آیه همانند واژه «الأمر» در آیه قبل می تواند نظر به کتاب، حکومت، نبوت، رزق پاکیزه و فضیلت اجتماعی داشته باشد. در این صورت تعبیر «جعلناک علی شریعه من الأمر»، نوید به بهره مندی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امتش از آن مواهب خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 3

3 - نوید الهی، به فزونی مداوم قدرت مسلمانان و دستیابی ایشان به فتوحاتی برتر از تصور آنان

و آخری لم تقدروا علیها قد أحاط الله بها

برداشت یاد شده در صورتی است که مراد از «لم تقدروا...» این باشد که شما الان قادر به پیش بینی آن نیستید؛ چون نه توان آن را در خود سراغ دارید و نه زمینه آن را فراهم می بینید؛ ولی خداوند براساس احاطه علمی خود، این هر دو را می داند و به شما نوید می دهد.

143- بشارت به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 12

12 - نوید خدا به مسلمانان صدر اسلام به امداد های غیبی و شکست ذلت بار شرک پیشگان پیمان شکن

و اعلموا... أن الله مخزی الکفرین

تهدید مشرکان پیمان شکن صدر اسلام به شکست و خواری در واقع نویدی بود به مسلمانان به اینکه در صورت شروع جنگ، خداوند آنان

را با امدادهای غیبی خود کمک فرموده و پیروز خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 41

41- نوید الهی به مؤمنان صدر اسلام ، نسبت به پیروزی شگفت آور و روزافزون آنان

كز رِعْ أخرج شطه فآزره . . . ليغيط بهم الكفّار

ص: 59

این آیات، در طلیعه پیروزی های مسلمانان نازل شده و بشارت پیروزی های فزون تر را به مسلمانان داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور ابلاغ بشارت خداوند (قریب الوقوع بودن فتح مکه) ، به مسلمانان مشتاق و منتظر

و أُخْرَى تَحِبُّونَهَا .. وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

144- بشارت به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 12 - 7

7 - ترسیم شرایط امیدبخش آینده ، برای مسلمانان مدینه از سوی خداوند

وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ .. لِيُوَلِّنَ الْأَدْبُرَ ثُمَّ لَا يُنصِرُونَ

لحن آیه شریفه، نویدبخش مؤمنان، در مقابله با توطئه های یهود و منافقان است.

145- بشارت پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 3

3 - خداوند پیش از وقوع نبرد ، تسلط مسلمانان بر یهودیان را بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بشارت داد .

فَإِذَا تَثَقَّفْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ

برداشت فوق مبتنی بر مطالبی است که در توضیح برداشت قبل آمده است.

146- بشارت پیروزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 11 - 4

4 - بشارت و نوید خداوند به شکست سران کفر و شرک و پیروزی مسلمانان در دوران بعثت

جند ما هنالك مهزوم من الأحزاب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

18 - مجادلہ - 58 - 21 - 4

ص: 60

4- خداوند ، مسلمانان صدراسلام را به پیروزی حتمی و شکست جبهه دشمن ، نوید داد .

كتب الله لأغلبنّ أنا ورسلي

147- بی ادبی مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 4 - 1

1 - اقدام برخی افراد به صدا زدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از ورای اتاق ها با لحنی بی ادبانه

إنّ الذین ینادونک .. أكثرهم لایعقلون

148- بی انضباطی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 5 - 2

2- بی انضباطی و وقت شناسی برخی از مسلمانان ، برای ملاقات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ولو أنّهم صبروا حتّی تخرج إلیهم لکان خیراً لهم

149- بی تفاوتی مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 2

2- مسلمانان صدراسلام ، به خاطر بی مبالاتی و خوش باوری در توطئه « افک » ، در معرض گرفتار شدن به عذابی سخت از سوی خدا قرار داشتند .

ولولا فضل الله علیکم .. لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر تأثیرپذیری در برابر شایعه « افک » و عدم موضع گیری مناسب در برابر آن ، نکوهش کرد .

ولولا إذ سمعتموه قلتم .. سبحنك هذا بهتن عظيم

ص: 61

150- بی منطقی تساوی مسلمانان و گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 40 - 2

2 - هیچ کس نمی تواند ضامن درستی این اندیشه شود که خداوند ، سرنوشت مسلمانان و تبهکاران را یکسان دانسته و آزادی مطلق انسان ها را در برابر گزینش راه درست و نادرست ، تعهد کرده است .

أفجعل المسلمین کالمجرمین . . . إنَّ لکم فیہ لما تخیرون ... سلهم أیهم بذلک زعیم

151- بیعت از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 2

2 - پدید آمدن شرایطی حساس و نیازمند اخذ بیعتی ویژه از مسلمانان ، در جریان حدیبیه

لقد رضی اللّٰه عن المؤمنین إذ ینایعونک تحت الشجره

ایمان نخستین، خود بیعتی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. حال از این که دوباره از مؤمنان بیعت گرفته شد، ویژه و حساس بودن شرایط استفاده می شود.

152- بیعت مسلمانان با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 10 - 3

3 - بیعت مجدد مسلمانان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در شرایط بحرانی قبل از صلح حدیبیه

إنّ الذین ینایعونک إنّما ینایعون اللّٰه

از قرینه های موجود در آیه شریفه، استفاده می شود که بیعت مورد نظر، بیعت خاصی بوده است و از تعبیر «فمن نکث..» بحرانی بودن آن شرایط استفاده می شود و شأن نزول نیز مؤید این دیدگاه است.

153- بینش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - دورنمای مشقت آمیز و به دور از منافع مادی جنگ تبوک ، در نظر برخی از مسلمانان صدر اسلام ، عامل امتناع آنان از حضور در جنگ

لو كان عرضاً قريباً وسفراً قاصداً لاتبعوك ولكن بعدت عليهم الشقه

ص: 62

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 2

2 - گمان برخی از مسلمانان صدر اسلام به وجوب بسیج همه مردم برای شرکت در جنگ

ما كان المؤمنون لينفروا كافة

آیه شریفه - چنان که در برخی شأن نزولها آمده - در مقام دفع ذهنیت اشخاصی است که می پنداشتند همه مسلمانان بی استثنا باید در جنگ شرکت کنند.

154- پاداش مسلمانان مظلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 1

1- خداوند، به مسلمانهایی که مورد ستم واقع شده و به خاطر او هجرت کردند، جایگاه و مکانی شایسته در دنیا و پاداشی بس بزرگ تر در آخرت عطا می کند .

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا لنبوتهم في الدنيا حسنة و لأجر الآخرة أ

«فی» در «فی الله» به معنای «لام» و برای تعلیل است. بنابراین معنای عبارت «هجرت برای کسب رضای خداوند» است.

155- پدر دینی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 12

12 - ابراهیم (ع)، پدر دینی امت اسلامی

و ما جعل عليكم في الدين من حرج مله أیکم ابرهیم

156- پریشی از استقامت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 8

8- پایبندی و استقامت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان در مسیر وحی ، از مسائل مهم مورد سؤال در قیامت

فاستمسک بالذی أُوحیَ إلیک . . . و سوف تسئلون

ص: 63

157- پرسش از مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 48 - 1

1 - کافران صدر اسلام ، از مسلمانان درباره برپایی قیامت سؤال می کردند .

قال الذین کفروا .. و یقولون متی هذا الوعد

بیشتر مفسران بر آنند که مقصود از «وعد»، برپایی قیامت است.

158- پرسش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 1

1 - پرسش مسلمانان از پیامبر درباره نزدیک یا دور بودن خدا ، نسبت به بندگان

و إذا سألك عبادی عنی فانی قریب

جمله «فانی قریب» بیانگر این است که پرسش مطرح شده در آیه، درباره دوری و نزدیکی خداست.

159- پرسشگری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 105 - 10

10 - وجود روحیه تحقیق و بررسی بین مسلمانان صدر اسلام

ویس - لونک

160- پروردگار مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 3

3 - خداوند ، پروردگار همگان (مسلمانان ، اهل کتاب و ...) است .

وہورینا ورہکم

ص: 64

161- پشیمانی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 16,18

16 - اندوه و پشیمانی مسلمانان به خاطر بی‌اعتنایی به دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد

فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

با توجه به توضیح برداشت شماره 14.

18 - پشیمانی مسلمانان به جهت تخلف از دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد، نتیجه عفو الهی از گناه آنان

و لَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ . . . فَاثَابِكُمْ غَمًّا بَغَمٍّ

عطف «اثابکم» بر «عفا عنکم» به وسیله «فاء»، دلالت بر ترتب و رابطه علیت بین آن دو جمله دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 52 - 21,23,25

21 - شکست دشمنان اسلام، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ . . . فَيَصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدْمِينَ

در برداشت فوق جمله «ما اسروا» - به قرینه «و من يتولهم منكم» در آیه قبل - به دل بستگی مسلمانان به یهود و نصارا تفسیر شده است.

23 - نزول عذاب الهی بر دشمنان دین، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيَصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدْمِينَ

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «امر»، عذاب دنیوی باشد.

25 - مسلمانان سست ایمان با مشاهده پیروزی اسلام، شرمسار از برنامه ریزی های نهانی خویش جهت رهایی از پیامد های شکست

مسلمانان

فَيَصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدْمِينَ

162- پناه دادن به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 5

5 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، در مدینه مأوی داد و از سلطه مشرکان خارج کرد .

فأویکم و أیدکم بنصره

163- پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 65

2 - آل عمران - 3 - 55 - 14

14 - پیروزی مسلمانان بر یهود *

و جاعل الذین اتبعوک

احتمالاً مراد از پیروان عیسی (ع)، پیروان راستین آن حضرت است که قهراً منطبق بر مسلمانان می شود؛ چون عیسی (ع)، بنی اسرائیل را موظف به پیروی از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) کرده بود. و مراد از «الذین کفروا»، یهود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 26

26 - پیروزی و فتح یا شکست و شهادت مسلمانان، نشانه حَقَّانیت و یا باطل بودن اسلام نیست .

ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ .. يَقُولُونَ لَوْ كَان لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قَتَلْنَا هَهُنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 22

22 - پیروزی مسلمانان، مایه پشیمانی بیمار دلان سست ایمان عصر بعثت از شک و تردید نسبت به حَقَّانیت اسلام

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ .. فَيَصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدْمِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «ما اسروا فی انفسهم»، تردید مسلمانان سست ایمان نسبت به حَقَّانیت اسلام باشد. «فی قلوبهم مرض»، این احتمال را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 10

10 - قضایای جنگ بدر و پیروزی مسلمانان در آن، نعمتی بزرگ و شایسته و بایسته به یاد داشتن و شامل درسهایی از توحید

إِذْ يَعْذِكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنْهَا لَكُمْ

مقصود از فرمان خداوند به یادآوری قضایای بدر، یادآوری حاکمیت خداوند بر عوامل طبیعی است. زیرا نیروی برتر و غیر قابل مقایسه مشرکان نسبت به مسلمانان اقتضا می کرد که مشرکان پیروز شوند؛ ولی تقدیر خداوند بر این بود که پیروزی از آن مسلمانان باشد؛ و چنین شد.

2 - پیروزی مسلمانان در جنگ بدر زیربنای گسترش توحید و نابودی شرک در سراسر جهان

یرید الله أن يحق الحق .. ليحق الحق و يبطل البطل

برداشت فوق بر این اساس است که «لیحق الحق» متعلق به «یرید الله أن يحق الحق» در آیه قبل باشد. بر این مبنا می توان گفت مراد از «الحق» در آیه قبل خصوص پیروزی موعود در پیکار بدر است، و مقصود از «الحق» در آیه مورد بحث مطلق حق. بنابراین «یرید الله أن يحق الحق ...» چنین معنا می شود: خداوند با تقدیر پیروزی در جنگ بدر خواست حق را همواره به منصفه ظهور رساند و در سراسر جهان استوار سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 18

18 - یاری رسیدن به مسلمانان در جنگ بدر و به پیروزی رساندن آنان نمودی از قدرت مطلقه خداوند

و ما أنزلنا علی عبدنا .. و الله علی کل شیء قدير

جمله «و الله ..» می تواند ناظر به تمام حقایقی باشد که در آیه مورد بحث مطرح شده است که از جمله آنها امدادهای خداوند در جنگ بدر است که «و ما أنزلنا ...» دلالت بر آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 13، 11، 10

10 - وقوع جنگ بدر و پیروزی مسلمانان در آن نبرد، امری از پیش رقم خورده و تعیین شده

ولكن ليقضى الله أمرا كان مفعولا

11 - خداوند به منظور تبیین حقانیت توحید و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، جنگ بدر را تحقق بخشید و مسلمانان را به پیروزی رسانید.

ليقضى الله أمرا كان مفعولا ليهلك من هلك عن بينه ويحيى من حي عن بينه

12 - وقوع جنگ بدر و پیروزی مسلمانان در آن، علی رغم موقعیت ضعیف آنان، حادثه ای شایسته و بایسته به خاطر سپردن و همواره به یاد داشتن

إذ أنتم بالعدوه الدنيا .. و لو تواعدتم لاختلفتم فی الميعد

برداشت فوق بر این اساس است که «إذ» مفعول برای فعل مقدر، یعنی «اذکروا» باشد. مفسران برآنند که از اهداف شرح موقعیت جنگ بدر یادآوری ضعف مسلمانان و برتری کافران است که علی رغم آن با پیروزی مسلمانان پایان یافت.

13 - پیروزی مسلمانان در جنگ بدر حجتی روشن علیه شرک و دلیلی واضح بر حقانیت توحید و اسلام

ليقضى الله .. ليهلك من هلك عن بينه ويحيى من حي عن بينه

«ليهلك» متعلق به «يقضى» است. یعنی هدف از تحقق جنگ بدر این بود که ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - وقوع جنگ بدر با فرجام پیروزی مسلمانان در آن نبرد ، هدف از تصرف خداوند در دید هر یک از دو سپاه و کم نمایاندن هر یک در نظر دیگری

إذ يريكموهم إذالتقيتم في أعينكم قليلا . . . ليقضى الله أمرا كان مفعولا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 48 - 6

6 - پیروزی اسلام و مسلمانان ، برای حق و جلوه تحقق اراده الهی

حتى جاء الحق و ظهر أمر الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 67

6- نابودی کافران دین ستیز و پیروزی مسلمانان ، قانونمند و دارای وقت مناسب است .

خلق الإنسن من عجل سَأوریکم ءایتی فلا تستعجلون

برداشت یاد شده از ارتباط میان این آیه و آیه قبل استفاده شده است؛ بدین ترتیب که مؤمنان با مشاهده برخورد گستاخانه مشرکان با پیامبر(صلی الله علیه و آله)، بی صبرانه منتظر تحقق وعده الهی، مبنی بر هلاکت دشمنان و پیروزی مسلمانان بودند. و خداوند آنان را به صبر و شتاب نکردن فراخوانده است. گفتنی است برداشت فوق بر اساس این است که مخاطبان جمله «سَأوریکم... فلا تستعجلون» مسلمانان باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 1

1 - هشدار خداوند به کفار مکه ، مبنی بر پیروزی نزدیک مسلمانان بر آنان

سنریهم ءایتنا فی الآفاق و فی أنفسهم

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که مراد از ضمیر «هم» - به قرینه آیه قبل (ثم کفرتم) - کفار مکه بوده و مقصود از «آفاق» نواحی زمین و از «أنفس» مردم سرزمین جزیره العرب باشد. بنابر این جمله «سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی أنفسهم» می تواند اشاره به پیروزی مسلمانان بر کافران داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 1 - 4

4- تسلیم شدن مشرکان در برابر مسلمانان و پذیرش صلح در حدیبیه ، فتحی بزرگ برای جبهه اسلام *

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا

اهمیت صلح حدیبیه، از آن رو است که مشرکان تا آن روز، جز به نابودی مسلمانان نمی اندیشیدند؛ اما با صلح حدیبیه، آنان در حقیقت مجموعه مسلمانان را به عنوان گروهی قدرتمند، رسماً پذیرفتند و این در صحنه سیاسی، فتحی بزرگ برای مسلمانان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 18

18 - سفر حدیبیه ، برای مسلمانان همراه با پیروزی و خلاف انتظار اعراب متخلف

در آیات پیشین، سفر حدیبیه به عنوان سفری پر بار معرفی شده و خداوند پس از تمجید آثار این سفر، عذرخواهی های آینده اعراب متخلف را یادآور شده است. با توجه به این نکته، از مجموع آیات استفاده می شود که اعراب متخلف، انتظار چنین فرجام فرخنده ای را برای این سفر نداشته و با مشاهده نتایج مثبت آن، از تخلف خود اظهار ندامت خواهند کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 28 - 11

11- تحقق وعده خداوند ، به ورود پیروزمندانه مسلمانان به مکه ، گواه تحقق پذیری وعده او در غلبه اسلام بر تمامی ادیان *

لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ .. هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ... لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ

ص: 68

خداوند در آیه قبل، به مؤمنان وعده داد که با ایمنی وارد مکه خواهند شد و این وعده تحقق یافت. حال در این آیه، نوید داده است که اسلام نه بر مشرکان مکه؛ بلکه بر تمامی ادیان غلبه خواهد کرد و این وعده، همانند وعده پیشین تحقق پذیر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 4

4- زندگی پیروزمندانه مسلمانان، جلوه رحمت خداوند بر آنان

إن أهلكني الله و من معي أرحمنا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که عبارت «أرحمنا» در برابر «أهلكني الله..» (هلاکت و شکست) قرار دارد.

164- پیروزی مسلمانان در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 6

6- تقدیر و قضای الهی بر پیروزی مسلمانان در جنگ بدر، مانع شکست مسلمانان، علی رغم تحقق مقتضی آن (گرفتن اسیر پیش از سرکوبی کامل دشمن)

لولا كتب .. عذاب عظیم

165- پیروزی مسلمانان در غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 9

9- إخبار خداوند به بازگشت موفقیت آمیز مسلمانان از جنگ تبوک

و سيحلفون بالله لو استطعنا لخرجنا معكم

برداشت فوق بر این اساس است که آیه شریفه، قبل از رسیدن مسلمانان به سرزمین تبوک نازل شده باشد که در این صورت، إخبار خداوند به عذرخواهی متخلفان، گویای بازگشت موفقیت آمیز مسلمانان است.

166- پیروزی مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- غزوه احزاب ، بدون درگیری نظامی عمده ، به سود مسلمانان پایان یافت .

ورد الله الذين كفروا بغيظهم لم ينالوا خيرا وكفى الله المؤمنين القتال

ص: 69

167- پیشگامان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 14 - 1

1 - وجود مردمان پیشتاز در میان امت اسلام

قلیل من الآخرین

168- پیشگامی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 9

9 - پیشتازان در انجام خیرات، مهم ترین صفت مسلمانان پیرو قرآن و انسان های قرآنی

و منهم سابق بالخیرت

برداشت یاد شده به این خاطر است که پیشتازان در تمسک به قرآن و حافظان ارث الهی، در این آیه به عنوان پیشتازان در خیرات معرفی شده اند.

169- پیشگویی پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 11 - 1

1 - پیشگویی خداوند از شکست سران کفر و شرک در برابر سپاه اسلام

جند ما هنالک مهزوم من الأحزاب

بیشتر مفسران بر این عقیده اند که آیه شریفه، در مقام پیشگویی از آینده سران کفر و شرک است، آنانی که در مکه در اکثریت بودند و قدرت را در دست داشتند و در حالی که مسلمانان در اقلیت و ضعف قرار داشتند. از این رو خداوند از شکست کافران در جنگ های بدر، احزاب، حنین و یا فتح مکه خبر می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 2

2- اخبار خداوند، از دستیابی مسلمانان به پیروزی های بزرگ و فراتر از توان به کار گرفته شده از سوی آنان در فتح خیبر

و آخری لم تقدروا علیها

با توجه به این که آیات شریفه، در محدوده صلح حدیبیه و جنگ خیبر نازل شده است؛ تعبیر «لم تقدروا» می رساند که مؤمنان

ص: 70

غنایمی در پیش دارند که اکنون توان دستیابی به آن را ندارند؛ یعنی، به دست آوردن آن غنایم، نیازمند توانی بیش از این است.

170- تأثیرپذیری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 2

2- برخی از مسلمانان صدر اسلام به جهت شبهه های ایجاد شده مشرکان از خوردن ذبیحه با نام خدا خودداری می کردند.

فکلوا مما ذکر اسم الله .. و ما لکم الا تأکلوا

لحن عتاب گونه آیه چنین می نمایاند که بر اثر تبلیغات کافران و سخنان فریبنده آنان برخی از مسلمانان از خوردن ذبیحه حلال خودداری می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 13

13 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد تأثیرپذیری از تبلیغات شیطان دشمنان دین

وإن الشیطن . . . و إن أطمعموهم إنکم لمشركون

171- تأثیرپذیری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 3

3- برخی از مسلمانان صدر اسلام تحت تأثیر سنتهای جاهلی و اجتماعی عصر خود بودند.

و ما لکم الا تأکلوا مما ذکر اسم الله علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 8

8 - توطئه « افک » چنان تأثیر عمیقی داشت که مسلمانان را به خود مشغول کرده و تنها موضوع سخن هر مجلس و محفل گشته بود .

لمسکم فی ما أفضتم فیه

مطلب یاد شده از به کارگیری واژه «افاضه» - که به معنای سخن گفتن بسیار درباره موضوعی و انتشار آن است - استفاده می شود. گفتنی است که خطاب در «مسّکم» و «أفضتم» به عموم مسلمانان است و این نشان می دهد که شایعه «افک»، در میان همه مسلمانان مدینه پیچیده بود و آنان را به خود مشغول کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 71

4- تأثیر پذیری مسلمانان عصر بعثت در برابر شایعه ها

إذ تلقونه بألسنتكم و تقولون بأفواهكم ما ليس لكم به علم

172- تأمین معاش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 60 - 5

5 - مسلمانان مکه ، در صورت هجرت از مکه ، نگران معاش خود بودند .

إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةٌ .. و كَأَيْنَ مِنْ دَابَّةٍ لَاتَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

173- تأیید مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 18

18 - وعده تأیید و امداد ، از سوی خداوند به مؤمنان صدراسلام در قبال دشمنانشان

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ .. فَأَيُّدِنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عِدْوِهِمْ فَأُصِيبُ

174- تبعیت محمد(صلی الله علیه و آله) از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 10

10 - انتظار بیجای برخی از مسلمانان ، در تبعیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آرای آنان ، در موارد بسیار *

لَوْ يَطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنْتُمْ

هشدار و تذکر الهی، می نمایند که چنین زمینه ای در جامعه صدر اسلام وجود داشته است.

175- تبلیغ علیه مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 72

5- مسلمانان در مکه ، هم مورد آزار و اذیت جسمی بودند و هم در معرض تبلیغات منفی کافران قرار داشتند .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أؤذى فى الله . . وقال الذين كفروا... اتب

8- کافران مکه ، برای باز داشتن مسلمانان ، از ایمان شان به دروغ متوسل شدند .

وقال الذين كفروا للذين ءامنوا اتبعوا سبيلنا ولنحمل خطيـكم . . . إنهم لكاذبون

176- تبلیغ مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 13، 10

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . و ما أوتى النبیین

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگوئید) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصاراست.

13 - مسلمانان ، باید به یهودیان و نصرانیان ابلاغ کنند که هرگز تسلیم خواسته های آنان نخواهند شد .

کونوا هوداً أو نصری . . . قولوا ءامنا . . و نحن له مسلمون

حصر در جمله «و نحن له مسلمون» ناظر به سخن یهود و نصاراست که از مسلمانان می خواستند به آیین یهودیت و نصرانیت ایمان آورند و در زمره یهودیان و نصرانیان قرار بگیرند.

177- تبلیغ مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 7

7- فعالیت مسلمانان صدراسلام پیش از هجرت ، محدود به مسائل فرهنگی و تبلیغی

إلا أن يقولوا ربنا الله

178- تجارت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2

2- نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به خاطر ترک مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهورها کردن پیامبر (ص

ص: 73

(در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها و تركوك قائماً

179- تجاوز به حقوق مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 4

4 - توصیه به گناه ، تعدی به حقوق مسلمین و نافرمانی از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، محتوای نجوا های منافقان

و یتنجون بالإثم و العدون و معصیت الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 3

3 - نهی خداوند ، از نجوای آلوده به گناه ، تعدی به حقوق مسلمین و نافرمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلا تتنجوا بالإثم و العدون و معصیت الرسول

180- تحقیر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 11

11 - تحقیر و سرزنش ، حربه مشرکان برای بازداشتن مردم از پیروی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قالوا... إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 7

7 - توهین و تحقیر مسلمانان ، از ابزار کافران در اظهار دشمنی با آنان

یسطوا إلیکم ایدیهم و ألسنتهم بالسوء

181- ترس در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 2

2 - مسلمانان تا پیش از هجرت به مدینه ، همواره هراسان از گرفتار آمدن به چنگ دشمنان و نابود شدن به دست آنان

ص: 74

تخافون أن يتخطفكم الناس

«تخطف» به معنای گرفتن با سرعت است و در آیه می تواند کنایه از غلبه و نابودی باشد. فعل مضارع «تخافون» حکایت از استمرار این وضعیت دارد.

182- ترس مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 7

7- کافران و عناصر سست ایمان ، دارای آینده ای پر بیم و هراس

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که دو گروه در معرض بیم و هراس اند: 1- کافران، 2- آنان که اظهار ایمان کرده ولی در طریق ایمان استقامت نورزند.

183- ترس مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 12،13

12 - مسلمانان صدر اسلام ، از نبرد با شرک پیشگان پیمان شکن ، در هراس بودند .

أتخشونهم

13 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به خاطر هراسشان از سطوت دشمن و خودداری از نبرد با آنان ملامت کرد .

أتخشونهم

184- ترس مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 5،8،11

5- هجوم احزاب متحد به سوی مدینه ، باعث وحشت و نگرانی مسلمانان شد .

«زاغت الأبصار» می تواند کنایه از به وجود آمدن آن چنان وحشتی باشد که چشم شخص، قدرت دید و تشخیص را از دست می دهد.

8- هجوم احزاب متحد به مدینه ، برای درهم شکستن مسلمانان ، مسلمانان را به قدری وحشت زده کرد که همانند افراد محتضر شدند .

إذ جاءوكم . . . واذ زاغت الأبصر وبلغت القلوب الحناجر

مراد از به حنجره رسیدن قلب ها، خفگی و به حال مرگ افتادن است.

11 - ایام هجوم احزاب متّحد به مدینه ، روزهایی بس سخت و نگران کننده برای مسلمانان بود .

إذ جاءوكم . . . واذ زاغت الأبصر وبلغت القلوب الحناجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 2

2 - مسلمانان مدینه ، با هجوم احزاب متّحد به آنان ، دچار اضطراب و تزلزل شدید شدند .

وزلزلوا زلزالاً شديداً

185- ترک حمایت از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 4

4 - حمایت نکردن از مسلمانانی که برای دینشان مورد هجوم کافران هستند ، موجب فتنه و فساد بزرگ خواهد شد .

فعلیکم النصر . . . إلا تفعلوه تکن فتنه فی الأرض وفساد کبیر

186- تزلزل در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 3

3 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و

تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان

کیف یكون للمشرکین عهد عندالله و عندرسوله

کلمه «کیف» در «کیف یكون للمشرکین عهد» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض و تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان پیمان شکن

کیف و إن یظہروا علیکم

کلمه «کیف» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

ص: 76

187- تساوی حقوق مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 7

7- تمامی مسلمانان (مکّی و آفاقی) ، نسبت به مسجدالحرام از حق مساوی برخوردارند .

الذی جعلنه للناس سواء العکف فیه و الباد

«سواء» به معنای «مستوی» و حال برای «الناس» است. «عاکف» به معنای مقیم (منظور اهل مکّه) است. «بادی» یعنی اهل بادیه و مقصود از آن مردمی است که بیرون مکّه و در سرزمین های دیگر زندگی می کنند؛ یعنی، ما مسجدالحرام را برای همه انسان ها قرار دادیم و در بهره مندی از آن، مکّی و آفاقی برابrand و کسی را بر دیگری امتیازی نیست.

188- تسریع در پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 37 - 8

8- مؤمنان صدر اسلام ، در انتظار غلبه و پیروزی سریع بر کافران بودند .

سأوریکم ءایتی فلا تستعجلون

برداشت یاد شده براساس این است که مقصود از «آیات» هلاکت و عذاب دنیوی کافران، و مخاطب «سأوریکم .. فلا تستعجلون» مسلمانان باشند.

189- تشویق مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 13 - 2

2- تشویق و تشجیع مسلمانان به پیکار با سران شرک و کفر

فقتلوا أئمة الکفر . . . ألا تقتلون قوماً نکتوا ایمنهم و همّوا بإخراج الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 40 - 2

2- تهییج مسلمانان ، از سوی خداوند برای جهاد و یاری رساندن پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إلا تنصروه فقد نصره الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 77

17 - فتح - 48 - 15 - 5

5 - تشویق مسلمانان از سوی خدا، برای شرکت در جنگ خیبر

إذا انطلقتم إلى مغانم لتأخذوها

خداوند، حرکت به سوی جنگ خیبر را حرکت به سوی غنایم دریافتی دانسته است و بدین وسیله دو نکته را به مسلمانان یادآور شده است:
1- پیروزی حتمی، 2- دستیابی به غنایم. این دو پیام بی تردید در روحیه دادن به سپاه اسلام و تهییج آنان، نقش داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 5

5 - تشویق مسلمانان از سوی خداوند، به بسیج شدن در امر انفاق و هزینه کردن امکانات و داریی های خود در راه جنگ، جهاد و جبهه

و ما لكم ألا تتفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 1

1 - ترغیب مسلمانان از سوی خداوند، به تجارتي سودمند و نجات بخش از عذاب

يأيتها الذين ءامنوا هل أدلكم على تجره تنجيكم من عذاب

190- تشویق مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 1

1 - تشویق و تشجیع مسلمانان صدر اسلام به جنگ با مشرکان پیمان شکن و توطئه گر علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ألا تقتلون قوماً نكثوا أيمانهم و همّوا بإخراج الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 5

5 - تشویق و ترغیب مؤمنان صدر اسلام از سوی خداوند، به جهاد و پیکار در راه او

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ

191- تشويق مسلمانان مدينه به ترك جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 78

1 - عده ای از منافقان ، مسلمانان شرکت کننده در غزوه احزاب را ، به ترک جهاد وسوسه می کردند .

و إذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

2 - منافقان برای ماندن مسلمانان به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غزوه احزاب - با توجه به هجوم دشمن - وجهی منطقی قائل نبودند و آنان را به ترک غزوه ، دعوت می کردند .

قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

192- تصفيه صفوف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 21

21 - تبدیل قبله ، آزمونی برای تصفيه مسلمانان واقعی از غیر آنان

و ما جعلنا القبلة التي كنت عليها إلا لنعلم

193- تضعيف روحیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 5

5 - یهود و نصارا ، در تلاش برای تضعیف روحیه مسلمانان و بازداري مردم از گرایش به اسلام

قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصری

194- تضعيف روحیه مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 12 - 6، 1

1 - منافقان ، همسو با احزاب متّحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاء تکم جنود .. و إذ يقول المنفقون ... ما وعدنا الله ... إلا غروراً

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

6- فعالیت تبلیغاتی منافقان و بیمار دلان مدینه، برای ایجاد تزلزل در روحیه مسلمانان، شایسته یادآوری است.

و إذ يقول المنافقون و الذين في قلوبهم مرض

«و إذ» عطف به «إذ زاغت» است و «أذكر» در تقدیر می باشد.

ص: 79

195- تفاوت اقتصادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 11

11 - تفاوت وضع مسلمانان صدر اسلام از نظر عِدّه و عُدّه (نفرات و امکانات) ، در مقطع پیش از فتح مکه و مقطع بعد از آن

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذين أنفقوا من بعد و قتلوا

196- تفاوتهای اقتصادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 8

8 - وجود تفاوت در برخورداری از امکانات مالی و معیشتی در جامعه اسلامی صدر اسلام

و لایأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

197- تفضل به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 13

13 - توطئه های منافقان علیه اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، انتقام جویی آنان از مسلمانان دست یافته به امکانات مادی ، در پرتو

تفضلات خدا و رسول

و ما نقموا إلا أن أغنیهم الله و رسوله من فضله

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «أغناهم» به مسلمانان برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 4 - 3

3 - امتنان و فضل الهی به امت محمد (صلی الله علیه و آله) ، به خاطر برگزیدن آن حضرت از میان آنها و قرار دادن ایشان به عنوان راهنما

و نجات بخش آنان از ضلالت و گمراهی

هو الذى بعث . . . وإن كانوا... فى ضلل مبين ... ذلك فضل الله

198- تقدير پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 80

3- تحقق جنگ بدر و پیروزی مسلمانان در آن نبرد، امری از پیش رقم خورده و تقدیر شده

ليقضى الله أمرا كان مفعولا

«أمرأ» به معنای کار است و مراد از آن تحقق جنگ بدر و پیروزی مسلمانان در آن نبرد می باشد. فعل «کان» دلالت می کند که ثبوت خبر «مفعولا» برای اسمش (تحقق جنگ بدر) از دیرباز تحقق پیدا کرده بود. و تحقق جنگ بدر از دیرباز، به قرینه «لیقضى»، به معنای تقدیر آن است. بنابراین «لیقضى الله ...» یعنی تا انجام پذیرد کاری که از پیش تقدیر شده بود.

199- تقصیر (مو) مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 2

2- رؤیای پیامبر، نمایانگر ورود مسلمانان به مسجدالحرام با امنیت و سر تراشیدن و کوتاه کردن مو

لقد صدق الله رسوله الرءيا بالحق لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله آمنين محللّ

200- تقویت روحیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 12 - 5

5- تقویت روحیه مسلمانان از سوی خداوند، با ترسیم شخصیت پوچ، ناپایدار و بی خاصیت منافقان

والله يشهد إنيهم لكذوبون... ولئن نصرهم ليولنّ الأذبر ثمّ لا ينصرون

201- تقویت روحیه مسلمانان مقارن بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 1 - 10

10 - توجّه به ماجرای اصحاب فیل، دلگرم کننده و اطمینان بخش برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان عصر بعثت

ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل

202- تقیه مسلمانان مکہ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 10

ص: 81

10- مؤمنان مکه قبل از صلح حدیبیه ، دارای شرایطی دشوار و ناگزیر از تقیه شدید

رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

آگاهی نداشتن مؤمنان مدینه از مؤمنان مکه، از آن جهت بوده است که مؤمنان مکه در آن محیط، قادر به ابراز ایمان نبوده و شدیداً تقیه می کردند.

203- تکلیف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 22

22 - برپاداشتن نماز ، پرداخت زکات و اعتصام به محور الهی ، اساسی ترین وظایف امت اسلامی

هو سمّیکم المسلمین .. فأقیموا الصلوه و آتوا الزکوه و اعتصموا باللّه

204- تکلیف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 183 - 1

1 - وجوب روزه بر مسلمانان

يأيها الذين ءامنوا كتب عليكم الصيام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 185 - 26

26 - هر مسلمان باید در سال یک ماه را روزه بگیرد .

فعدة من أيام آخر .. لتكملوا العده

برداشت فوق با استدلال بیان شده در توضیح برداشت پیشین، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 2

2- شرکت در جهاد و پیکار با دشمنان اسلام، وظیفه تمامی مسلمانان، هر چند فاقد امکانات و تجهیزات کافی نظامی باشند.

انفروا خفافاً و ثقالا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 67 - 3

3- مسلمانان، موظف به انجام مراسم قربانی، آن گونه که از سوی خدا مقرر شده است.

ص: 82

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 174 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران ایشان ، مأمور به صبر و شکیبایی در برابر آزارها و کارشکنی های مشرکان و کافران معاند

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ

توصیه به اعراض و بی اعتنایی، در شرایطی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت، مورد آزار و شکنجه دشمنان کافر قرار داشتند، در حقیقت توصیه به صبر و شکیبایی بیشتر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 12

12 - امت اسلامی ، موظف به داشتن محبت اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 19

19 - امت اسلامی ، موظف به نبرد بی امان با جبهه کفر تا فرونشاندن شعله های شرارت آنان

فَشَدَّوْا الْوَتَانَ . . . حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا

خطاب آیه، می تواند به امت اسلامی در همه زمان ها باشد؛ یعنی، هرگاه جبهه کفر با اسلام به ستیز برخاست، مسلمانان موظف اند تا مرحله خلع سلاح جبهه کفر به مبارزه ادامه دهند. این مطلب از ملاک هایی که آیه به دست داده است (أَتُخْتَمُوهُمْ . . . تَضَعَ الْحَرْبُ) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 4

4 - مسلمانان ، مورد نهی الهی از منت نهادن اسلام خویش بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَمَكُم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 7،8،9،12

7 - اقامه نماز ، تکلیفی الهی برعهده مسلمانان

فأقيموا الصلوه

8 - مسلمانان ، موظف به پرداخت زکات اند .

وءاتوا الزكوه

9 - اطاعت از خدا و رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و اجتناب از نافرمانی آنان ، فرمان الهی به مسلمین

و أطيعوا الله ورسوله

ص: 83

12 - مسلمانان ، باید بر اقامه نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از خدا و رسول او ، پایبند بوده و از سهل انگاری درباره آنها کیداً پرهیز نمایند .

فَأَقِمْوَا الصَّلٰوةَ .. و أَطِيعُوا اللّٰهَ و رَسُوْلَهٗ

ارتباط صدر و ذیل آیه شریفه، بیانگر این حقیقت است که خداوند، هر چند درباره مسأله صدقه نجوا از کسانی که نسبت به آن کوتاهی نمودند، سخت گیری نکرد؛ لکن نسبت به اقامه نماز، پرداخت زکات و .. هرگز تسامح نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 1

1 - مسلمانان برای تزکیه کسانی که خود را از تعالیم الهی بی نیاز می پندارند ، هیچ تکلیف و مسؤولیتی ندارند .

و مَا عَلَیْكَ اِلَّا یَزْكٰی

ما در «و ما علیک الا یزکی» می تواند نافی باشد که با تقدیر مبتدای محذوف معنای آیه چنین می شود: «نیست بر تو باکی در مورد اقدام نکردن او به تزکیه خویش» و نیز ممکن است استفهامیه و مفاد آن چنین باشد: «چيست بر تو در مورد اقدام نکردن او به تزکیه خویش»؟ در هر صورت مراد این است که بی توجهی شخص کافر به تزکیه خویش، برای تو مسؤولیت آفرین نیست که هدایت او را بر پذیرش مؤمن مقدم می داری!

205- تکلیف مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 11، 9، 7

7 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در آغاز بعثت مدتی چند به شب زنده داری به میزان دوسوم یا نصف و یا یک سوم از شب موظف شده بودند .

و طائفه من الذین معک .. علم أن لن تحصوه

9 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به تلاوت قرآن در شب هنگام به میزان میسور و ممکن

فاقرءوا ما تیسر من القرآن

11 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به نماز در پاسی از شب به میزان میسور و ممکن

تقوم أدنی من ثلثی الیل .. فاقرءوا ما تیسر من القرآن

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از قرائت قرآن، نماز باشد؛ زیرا خواندن قرآن از اجزای مهم نماز است. گفتنی است چون جمله های پیش درباره نماز شب بود، می تواند قرینه بر مطلب یاد شده باشد.

206- تلاش برای ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 3، 1

ص: 84

1 - اغواگران کافر، برای مرتد ساختن مسلمانان، در تلاش بودند.

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لِنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ

برعهده گرفتن بار خطای مسلمانان، از سوی کافران، با بیان فعل امر (لنحمل خطایاکم) هنگام دعوت از آنان برای تبعیت از خط و راه کافران، حکایت از نوعی برخورد اغواگرانه دارد.

3 - کافران مکه، به هنگام دعوت از مسلمانان به بازگشت از اسلام، به آنان اعلام کردند که در صورت مرتد شدن، گناهان شان را برعهده خواهند گرفت.

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لِنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ

امر «لنحمل» دلالت بر تعهد کافران در قبول گناه ارتداد مسلمانان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 13 - 9، 2

2 - تلاش کافران مکه برای مرتد ساختن مسلمانان، گناه سنگینی است.

وقال الذین کفروا .. اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا ... وَ لِيَحْمِلَنَّ أَثْقَالَهُمْ

5 - کافرانی که برای مرتد ساختن مسلمانان، تلاش کرده اند، حتماً، کیفر خواهند شد.

قال الذین کفروا للذین ءامنوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا .. وَ لِيَحْمِلَنَّ أَثْقَالَهُمْ

«لام قسم» و «نون تأکید» در «لیحملن» بر قطعیت، دلالت دارد. لازم به ذکر است که احتمال دارد حمل گناه، کنایه از کیفر باشد.

9 - تمسک کافران به دروغ، برای مرتد ساختن مسلمانان، شیوه ای متداول در بین آنان بود.

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لِنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ .. إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

207- تلاش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 22

22 - سرزنش و جنگ روانی، حربه دشمنان دین برای جلوگیری از تلاش مسلمانان در جهت اعتلای دین خدا

208- تلاش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 5

5- تلاش برخی از مسلمانان ، برای واداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به پذیرش خبر « ولید » *

و اعلموا أنّ فیکم رسول اللّٰه لو یطیعکم . . . لعنتّم

ص: 85

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل و بنابر این که مراد از فاسق در آیه قبل ولید بن عقبه باشد، برداشت بالا به دست می آید.

209- تلاش مسیحیان علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 135 - 1

1 - هر یک از یهود و نصارا، در تلاش برای گرایش دادن مسلمانان به آیین خویش

و قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا

از آن جا که یهود و نصارا یکدیگر را هدایت یافته نمی دانند، معلوم می شود: جمله «قالوا . . .» دارای «لفّ اجمالی» بوده و حاکی از دو جمله است؛ یعنی: قالت الیهود کونوا هوداً تهتدوا و قالت النصاری کونوا نصاری تهتدوا». مخاطبان جمله فوق به دلیل آیه بعد، مسلمانان هستند.

210- تلاش منافقان مدینه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 4

4 - منافقان، به نفع جبهه احزاب متّحد، برای درهم شکستن جبهه مسلمانان، فعالیت تبلیغاتی داشتند.

و إذ قالت طائفة منهم یا اهل یترب لا مقام لکم فارجعوا

211- تلاوت قرآن مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 9

9 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موظف به تلاوت قرآن در شب هنگام به میزان میسور و ممکن

فاقرءوا ما تیسّر من القرآن

212- نمایات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - گروهی از مسلمانان در صدد بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حرکت به سوی جنگ بدر، علی رغم وضوح حقانیت آن

یجدلونک فی الحق بعد ما تبین

ص: 86

در وجه ترکیبی «یجدلونک» چند نظر ایراد شده است؛ از جمله اینکه «یجدلونک» حال برای فاعل «لکروهون» و یا همانند «إن فریقا» حال برای مفعول «أخرجک» باشد. بر این دو مبنا، آیه مورد بحث توضیحی درباره قضایای پیش از جنگ بدر است. گفتنی است جدال به معنای منازعه برای غلبه بر اندیشه و رأی طرف مقابل است.

213- تنبلی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 72 - 1

1 - کندی و سستی برخی مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از شرکت در جهاد

و انّ منکم لمن لیبطنّ

214- تنبلی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 12

12 - امتناع و کوتاهی مسلمین از شرکت در غزوه بدر صغرا

فقاتل فی سبیل اللّٰه... و حرّض المؤمنین عسی اللّٰه

قابل ذکر است که مورخین از این غزوه به نامهای مختلفی - بدر الصغراء، بدر الموعده، بدر الآخرة و بدر الاخیره - یاد کرده اند.

215- تنزیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 2

2 - ساحت مسلمانان واقعی، دور از منت نهادن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سبب اسلامشان

قالت الأعراب ءامتّا... یمنون علیک أن أسلموا

216- توحید عبادی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - مسلمانان ، خداوند را از داشتن شریک منزه دانسته و تنها او را پرستش می کنند .

و نحن له مخلصون

ص: 87

217- توحید مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 4,8

4- اعتقاد اهل کتاب و مسلمانان به ربوبیت خدای یکتا ، از دلایل نابجا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خدا و شؤون او (برانگیختن پیامبران)

أتحاجوننا فی اللّٰه و هو ربنا و ربکم

جمله «و هو ربنا ..» حالیه است و بیانگر وجه توییخ و اعتراض به اهل کتاب می باشد؛ یعنی، معقول نیست که درباره خدا و شؤون او با ما بحث کنید؛ زیرا او همان گونه که پروردگار شماست، پروردگار ما نیز هست. اگر از نژاد شما پیامبری می فرستد، قادر است از نژاد عرب نیز پیامبری را مبعوث کند.

8- اخلاص مسلمانان و باور توحیدی آنان ، دلیل ناروا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند و انتخاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از میان آنان

أتحاجوننا فی اللّٰه .. و نحن له مخلصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 45 - 3

3- « توحید » محور مشترک مسلمانان با پیروان دیگر ادیان آسمانی است .

و سئل من أرسلنا .. ءالیه یعبدون

برداشت یاد شده بدین احتمال است که مراد از «و سئل من أرسلنا» پرسش از امت های پیامبران گذشته باشد. در این صورت استفاده می شود که پیروان ادیان آسمانی گذشته، خویشان را یکتاپرست می دانند و در نتیجه می توان گفت توحید قدر مشترک تمامی ادیان است.

218- توصیه به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 3,5

3- خداوند ، خواهان صلابت و استحکام جامعه اسلامی در قبال کافران و جامعه کفر

و الذین معه أشدّاء علی الکفّار

لحن آیه شریفه بیان ارزش های واقعی مؤمنان و همگامان پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و در حقیقت اخباری است که انشای مؤکد را می رساند.

5- خداوند، خواهان استحکام پایه های موّدت و عواطف انسانی، در میان امت اسلام

والذین معه . . . رحماء بینهم

ص: 88

لحن آیه شریفه بیان ارزش های واقعی مؤمنان و همگامان پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و در حقیقت اخباری است که انشای مؤکد را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 15

15 - خداوند ، مسلمانان را از بی تفاوتی نسبت به تذکارها و رهنمود های قرآن و در پیش گرفتن شیوه یهود و نصارا در مورد کتاب های آسمانی خود (بی اعتنائی آنان به رهنمودها و مواعظ تورات و انجیل) ، برحذر می دارد .

ألم یأن للذین ءامنوا .. و لایکونوا کالذین أوتوا الکتب من قبل

219- توصیه به مسلمانان مظلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 60 - 6

6 - خداوند به فرد مسلمان مورد تجاوز مشرکان ، توصیه کرد که در گرفتن انتقام ، از دشمنانش در گذرد و آنان را مورد آمرزش قرار دهد .

و من عاقب .. لینصرته الله إن الله لعفو غفور

220- توطئه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 14 - 3

3 - منافقان صدر اسلام ، دارای جلسات سری با رؤسای خویش برای طرح توطئه علیه اسلام و مسلمین

و إذا خلوا إلی شیطینهم

«خلأ به وإلیه» به معنای با او خلوت کرده است. برخی گفته اند: خلأ آن گاه که به «الی» متعدی شود متضمن معنای رفتن نیز می باشد. بر این مبنا «و إذا خلوا...»؛ یعنی: «و إذا ذهبوا إلی شیاطینهم خالین بهم؛ آن گاه که به سوی رؤسای خود روند و با آنان خلوت کنند.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 7

7 - سردمداران مجرم مکه، یکسره در صدد توطئه و مکر علیه مسلمانان صدر اسلام بودند.

و كذلك جعلنا في كل قرية

چون این سوره مبارکه مکی است، تشبیه مذکور در آیه، تشبیه سردمداران مجرم در تمامی نقاط به سردمداران مجرم شهر «مکه» است. لذا بیانگر وضعیت و شرایط آن روزگار می باشد.

ص: 89

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 14 - 2,9

2- اتحاد و همدستی منافقان با یهودیان علیه اسلام و مسلمین

ألم تر إلى الذين تولّوا قوماً غضب الله عليهم

دوستی میان منافقان و یهودیان - که مورد غضب خدا هستند - جنبه عاطفی نداشت؛ بلکه سیاسی و عقیدتی بوده است.

9- هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، درباره پدیده نفاق و ترفند های منافقان علیه اسلام و مسلمانان

ألم تر إلى الذين تولّوا قوماً غضب الله عليهم

استفهام در «ألم تر» تعجبی است؛ ولی چون خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، می تواند دربردارنده هشدار و بیدار باش به آن حضرت نیز باشد. بدین صورت که مبادا مسلمانان از ترفند های منافقان و همدستی آنان با یهودیان، غفلت ورزند و ندانند که از کجا ضربه می خورند.

221- توقعات بیجای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 10

10 - انتظار بیجای برخی از مسلمانان، در تبعیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آرای آنان، در موارد بسیار *

لو يطيعكم في كثير من الأمر لعنتم

هشدار و تذکر الهی، می نمایاند که چنین زمینه ای در جامعه صدر اسلام وجود داشته است.

222- توقعات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 1

1 - تأیید حقانیت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تأیید پیروان او، انتظار مسلمانان عصر بعثت از یهودیان آن دوران

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

طمع به معنای کشش نفس به چیزی دلخواه است (مفردات راغب). طمع به معنای امید و رغبت است (لسان العرب). ایمان در «أن يؤمنوا» به قرینه متعلق آن (لکم) به معنای تصدیق و تأیید کردن است. بنابراین «أفنتمعون...»؛ یعنی، آیا انتظار دارید شما را - بر آن راهی که انتخاب کرده اید - تأیید کنند؟

ص: 90

223- توکل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 6

6 - توکل مسلمانان به خداوند در جنگ بدر عامل پیروزی آنان

إذ يقول المنافقون . . . و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

224- تهاجم به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 2

2 - خداوند مسلمانان را از سرمایه گذاری های کلان کافران قریش برای هجوم به مسلمانان و جلوگیری از گسترش اسلام آگاه ساخت .

فسينفقونها ثم تكون عليهم حصرة ثم يغلبون

جمع مضاف «امولهم» دلالت بر عموم دارد ; یعنی تمامی داراییهایشان و این اشاره به پرداخت هزینه های فراوان است. گفتنی است توجه به سیاق آیه مورد بحث و آیات قبل این سخن مفسران را تأیید می کند که آیه شریفه درباره کفار قریش نازل شده است.

225- تهدید مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

226- تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 21

21 - اتهام بدعتگذاری و تجاوز به احکام دین الهی به اسلام و مسلمانان در تبلیغات مشرکان مکه

کاربرد فعل تفضیل «أعلم» و تأکید و حصر آن با «إن» و ضمیر فصل «هو» در مواردی است که مدعیان و منکرانی در برابر وجود داشته باشند. بدین معنی که چه بسا مشرکان، مسلمانان را به سبب پایندی به احکام اسلام به بدعتگذاری متهم می

227- نهمت جهل به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 10

10 - پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پندار و بیان نکوهشگر و طعن آلود مشرکان، مردمانی نادان و دنباله روفردی سحرزده

وقالوا .. إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

از لحن آیه شریفه، استفاده می شود که کافران، این سخن را از سر نکوهش و طعن می گفتند و چون پیروی از فردی سحرزده، امری غیر منطقی است، در حقیقت پیروان آن حضرت را، مردمانی نادان می پنداشتند.

228- ثبات قدم مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 3

3 - امت اسلامی، امتی راست قامت، سرافراز و برخوردار از هدفی روشن در زندگی

أمن یمشی سویاً علی صراط مستقیم

229- ثروت اندوزی مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 4

4 - بروز روحیه ثروت اندوزی و کوتاهی در امر انفاق، در میان مسلمانان صدراسلام پس از فتح مکه

و ما لکم ألا تتفقوا فی سبیل الله

آیه شریفه - چنان که از عبارت های آن استفاده می شود - پس از فتح مکه نازل شده است. توییح مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، نشان می دهد که آنان، پس از استقرار اسلام در جزیره العرب و آسوده خاطر شدن، گرفتار نوعی مال دوستی و ثروت اندوزی شدند.

230- جنگ با مسلمانان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 4

ص: 92

4 - حمایت نکردن از مسلمانانی که برای دینشان مورد هجوم کافران هستند ، موجب فتنه و فساد بزرگ خواهد شد .

فعلیکم النصر . . . إلا تفلوه تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 14

14 - کافرانی که با مسلمانان پیمان عدم تعرض دارند ، هر چند به انگیزه مبارزه با اسلام به غیر مهاجران هجوم برند ، مهاجران و انصار موظف به یاری آنان نیستند .

فعلیکم النصر إلا علی قوم بینکم و بینهم میثق

مراد از میثاق به قرینه مقام، پیمان عدم تعرض و متارکه جنگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 13

13 - جنگ با اسلام و مسلمین ، جنگ با خداست .

و اعلموا أنکم غیر معجزی اللّٰه و أن اللّٰه مخزی الکفرین

قرار داده شدن مشرکان در برابر خدا - با اینکه آنان با اسلام و مسلمین مبارزه می کردند - نشانگر این حقیقت است که: نبرد با اسلام و اسلامگرایان، جنگ با خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 8

8 - مشرکان صدر اسلام ، آغازگر جنگ با مسلمانان

و هم بدءوکم أوّل مرّه

231- جنگ دفاعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 12

12 - جنگ مسلمانان با مشرکان پیمان شکن صدر اسلام ، جنگ دفاعی بود نه ابتدایی .

و أولئك هم المعتدون

از این آیه شریفه و آیات پیش استفاده می شود که: خداوند به منظور دفاع از حقوق مسلمانان و کوتاه شدن دست دشمن از تجاوز به حقوق ایشان، معاهده صلح با مشرکان را لغو و مسلمانان را به جنگ و نبرد با آنان فراخواند.

ص: 93

232- جنگ مسلمانان با یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 2

2 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از وقوع نبردی میان مسلمانان و یهودیان پیمان شکن ، پیش از واقع شدنش ، آگاه ساخت .

فشردهم من خلفهم

«ثقف» مصدر «تتقفن» به معنای دستیابی و تسلط پیدا کردن است. «إما» مرکب از «إن» شرطیه و «ما»ی زاید است. تأکید جمله شرطیه با نون تأکید ثقلیه و «ما»ی زاید حکایت از آن دارد که شرط، یعنی وقوع جنگ و تسلط مسلمانان بر یهودیان، تحقق خواهد یافت. بنابراین معنای جمله شرط چنین خواهد بود: اگر نبردی با یهودیان رخ داد و بر آنان مسلط شدی، که البته چنین خواهد شد ...

233- جنگ مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 1

1 - جنگ مسلمانان با مشرکان پیمان شکن صدر اسلام ، به منظور نجات آنان از آیین شرک و بازگشت به توحید و اسلام ، بود .

فإن تابوا و اقاموا الصلوة و ءاتوا الزکوة

برداشت فوق از تفریع جمله «إن تابوا ..» بر الغای صلحنامه و اعلام جنگ با مشرکان پیمان شکن (کیف یكون للمشرکین عهد ...) استفاده می شود. قابل ذکر است که «توبه» (مصدر تابوا) به معنای بازگشتن است ؛ یعنی، اگر مشرکان به اسلام و توحید بازگردند و ...

234- جنگ یهود با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 7

7 - وجود برخورد های پراکنده و انفرادی ، میان یهودیان تبعیدی و مسلمانان *

لا یقتلونکم جمیعاً إلا فی قرى محصنه

ذکر واژه «جمیعاً»، می تواند از آن جهت باشد که یهودیان اخراجی از مدینه، فقط در نبردهای جمعی از برخورد مستقیم با مسلمانان پرهیز می کردند؛ ولی ممکن است آنان برخورد های انفرادی مستقیم داشته باشند.

235- جهاد دفاعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 94

5- صدور اجازه پیکار به مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند، به منظور دفع تهاجم دشمن و رفع تجاوز آنان

أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا

236- جهاد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 9

9- نبرد مسلمانان پس از جنگ خیبر، با مشرکان بود و نه اهل کتاب . *

تقتلونهم أو يسلمون

در صورتی که «یسلمون» به معنای اسلام آوردن باشد؛ از محدود شدن فرجام دشمنان به کشته شدن یا اسلام آوردن، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا در مورد اهل کتاب راه سومی به عنوان تسلیم و پرداخت «جزیه» نیز مطرح است.

237- جهاد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 14

14 - حرکت مسلمانان برای فتح مکه، حرکتی جهادی و در راستای خشنودی خداوند

إن كنتم خرجتم جهاداً في سبيلي وابتغاء مرضاتي

از این که پس از برشمردن ستم مشرکان نسبت به مسلمانان، تعبیر «جهاداً فی سبیلی..» آمده، می توان نتیجه گرفت که آیه شریفه، انگیزه فتح مکه را مشخص ساخته است.

238- حامی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 13

13 - امت اسلام، تحت حمایت و یاری خداوند است .

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

جمله «والله يعلم و أنتم لاتعلمون» در واقع نوعی اعلان حمایت و پشتیبانی از سوی خدا است که گر چه مسلمانان، دشمنان داخلی خود را نمی شناسند؛ ولی خدا آنها را به دقت زیر نظر دارد. گفتنی است آیه بعد (و لولا فضل الله...) مؤید همین برداشت است.

ص: 95

239- حجت بر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 19

19 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت خدا بر مسلمانان و امت اسلامی حجت خدا بر دیگر مردمان

لیکون الرسول شهیداً علیکم و تكونوا شهداء علی الناس

از جمله تفسیرهایی که برای کلمه «شهید» و «شهداء» ابراز شده، «حجت» است. برداشت بالا، بر پایه همین تفسیر می باشد.

240- حجت بودن مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 6,7

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت خدا بر مسلمانان و امت اسلامی حجت خداوند بر دیگر مردم

لتكونوا شهداء علی الناس و يكون الرسول علیکم شهیداً

از جمله تفسیری که برای کلمه «شهداء» و «شهید» در آیه مورد بحث ابراز شده است، حجت است.

7 - اعتدال امت اسلام و برتری آنان بر سایر امت ها، دلیل حجت بودن آنان بر سایر ملتهاست.

جعلنکم أمه وسطاً لتكونوا شهداء علی الناس

241- حرمت تکفیر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 9

9 - تکفیر اظهارکننده اسلام، حرام است.

و لا تقولوا لمن القی الیکم السلام لست مؤمناً

بنابر اینکه منظور از القای سلام، اظهار اسلام باشد.

242- حسرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 15:21

15 - اندوه و حسرت مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم جنگی و جراحاتی که در نبرد احد به آنان رسید .

فأثابکم غمًّا بغمٍّ لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم و لا ما اصابکم

ص: 96

مراد از «غمّ» (غم دّوم) باید غمی ناپسند باشد؛ چرا که خداوند آن را به غم پسندیده تبدیل کرد و آن را پاداشی بر مسلمانان قرار داد و به قرینه «لکیلا . . .»، آن غم ناپسند همان از دست دادن غنائم و جراحات وارد شده بر مسلمانان بوده است.

21- هجوم پی در پی غم ها و حسرت ها به مسلمانان در کارزار احد، نتیجه مخالفت آنان با پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله)

اذ تصعدون . . . فاثابکم غمّا بغمّ

برخی از مفسران برآند که «باء» در «بغمّ» الصاقیه است و مراد، غمهای فراوانی است که یکی پس از دیگری در آن نبرد به مسلمانان وارد می شد و همه آنها پیامد فرار از جنگ و مخالفت با دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود. در برداشت فوق «اثابکم» به معنای مجازات گرفته شده نه پاداش.

243- حسن فرجام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 17

17- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان او، از تقوا پیشگانند و فرجام نیک از آن ایشان است.

فاصبر إن العقبه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 2 - 4

4- مسلمان و تسلیم خدا بودن، فرجامی نیک و پسندیده دارد.

ربما یوّد الذین کفروا لو کانوا مسلمین

244- حشر اخروی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 18 - 5

5- « قال معاذ یا رسول الله أرأیت قول الله تعالی « یوم ینفخ فی الصور فتأتون أفواجاً . . . » فقال : یا معاذ سألت عن عظیم من الأمر ثمّ قال : یحشر عشره أصناف من أمتی أشتاتاً قد میزهم الله من المسلمین و بدّل صورهم بعضهم علی صورہ القرده و بعضهم علی صورہ الخنازیر و . . . »

معاذ به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) گفت: مرا خبر ده از سخن خدای تعالی که فرموده: « یوم ینفخ فی الصور فتأتون أفواجاً . . . »، آن

حضرت فرمود: ای معاذ: از امری بزرگ سؤال کردی ... سپس فرمود: ده گروه از امت من به صورت پراکنده محشور می شوند که خداوند آنان را از مسلمانان جدا ساخته و صورت های آنان را به [اشکال دیگر] تبدیل نموده است. برخی از آنان به صورت بوزینه، برخی به صورت خوک و... می باشند».

ص: 97

245- حفظ امانت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 3

3 - حفظ امانت های مسلمانان و پرهیز از خیانت در آن ، وظیفه ایمانی مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَكُمْ

در برداشت فوق «تخونوا أمتکم» عطف بر «تخونوا الله» گرفته شده است. بنابراین حرف نهی «لا» در معطوف نیز لحاظ شده است.

246- حفظ مسلمانان مدینه از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 7

7 - خداوند ، مسلمانان را از سختی جنگی که احزاب متحد در صدد ایجاد آن بودند نگه داشت .

و كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ

«کفی» در آیه متعدی به دو مفعول و به معنای «حسب» است؛ یعنی: «خداوند کفایت کرد مؤمنان را در جنگ». با توجه به آیه نه همین سوره، مراد از «کفایت خدا برای جنگ مؤمنان»، فرستادن طوفان و سپاهیان نامریی برای درهم کوبیدن سپاه دشمن است.

247- حق طلبی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 5

5 - عدالت خواهی و حق طلبی ، از اوصاف مسلمانان و پیرو قرآن و ظلم و انحراف از مسیر حق ، از اوصاف کافران

وَأَنَا مَتَّاءٌ الْمُسْلِمُونَ وَمَتَّاءٌ الْقَسْطُونَ

با توجه به معنای «قَسْطٌ» (جور) و نیز تقابل «قاسطون» با «مسلمون»، مطلب یاد شده به دست می آید.

248- حقانیت قبله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- گروهی از عالمان اهل کتاب علی رغم اطمینانشان به حقانیت قبله مسلمانان ، آن را کتمان می کردند .

وإن فريقاً منهم ليكتمون الحق وهم يعلمون

ص: 98

جمله «و هم يعلمون» اشاره به این معنا دارد که کتمان کنندگان از عالمان دینی اهل کتاب بودند.

249- حقوق اجتماعی تازه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 5

5- کفار محارب با گرویدن به اسلام، برادران دینی مسلمانان محسوب شده و از حقوق و مزایای اجتماعی مساوی برخوردار می شوند.

فإن تابوا... فإخونكم فی الدین

250- حقوق اجتماعی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 3

3- مسلمانان، برادران دینی یکدیگر بوده و از حقوق و مزایای اجتماعی برابر برخوردارند.

فإن تابوا... فإخونكم فی الدین

251- حقوق مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 7

7- تمامی مسلمانان (مکی و آفاقی)، نسبت به مسجدالحرام از حق مساوی برخوردارند.

الذی جعلنه للناس سواء العکف فیہ و الباد

«سواء» به معنای «مستوی» و حال برای «الناس» است. «عاکف» به معنای مقیم (منظور اهل مکه) است. «بادی» یعنی اهل بادیه و مقصود از آن مردمی است که بیرون مکه و در سرزمین های دیگر زندگی می کنند؛ یعنی، ما مسجدالحرام را برای همه انسان ها قرار دادیم و در بهره مندی از آن، مکی و آفاقی برابری دارند و کسی را بر دیگری امتیازی نیست.

252- حقوق مسلمانان مکه مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- تمامی مسلمانان (مکی و آفاقی) ، نسبت به مسجدالحرام از حق مساوی برخوردارند .

ص: 99

الذی جعلنه للناس سواء العکف فیہ و الباد

«سواء» به معنای «مستوی» و حال برای «الناس» است. «عاکف» به معنای مقیم (منظور اهل مکه) است. «بادی» یعنی اهل بادیه و مقصود از آن مردمی است که بیرون مکه و در سرزمین های دیگر زندگی می کنند؛ یعنی، ما مسجدالحرام را برای همه انسان ها قرار دادیم و در بهره مندی از آن، مکی و آفاقی برابrand و کسی را بر دیگری امتیازی نیست.

253- حلق (سرتراشی) مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 2

2- رؤیای پیامبر ، نمایانگر ورود مسلمانان به مسجدالحرام با امنیت و سر تراشیدن و کوتاه کردن مو

لقد صدق الله رسوله الرءيا بالحق لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله امنين محل

254- حمايت از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 5

5 - دفع شر يهوديان و نصرانيان از جامعه اسلامي ، وعده و نويد خداوند به پیامبر (صلى الله عليه و آله)

فإنما هم في شقاق فسيكفيهم الله و هو السميع العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 52 - 17

17 - نويد خداوند به حمايت از مسلمانان در برابر دشمنان دين با فراهم آوردن پیروزی با امداد های غیبی برای آنان

فعسى الله ان يأتى بالفتح او امر من عنده

255- حمايت از مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 6

6- وعده یاری ، حمایت و پشتیبانی از سوی خداوند ، به مسلمانان صدراسلام در پیکارشان علیه جبهه کفر

أذن للذين يقاتلون . . . وإن الله على نصرهم لقدير

ص: 100

256- حمایت از مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 21

21- تعلق مشیت الهی، به حمایت از مؤمنان ناشناخته مکه

لیدخل الله فی رحمته من یشاء

تعبیر «من یشاء»، ممکن است نظر به مردان و زنان مؤمنی داشته باشد که در جمله های پیشین آیه، از آنها یاد شد.

257- خدا و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 30

30 - خداوند، فرو نشاننده آتش هر جنگی که یهودیان علیه مسلمانان بر افروزند.

کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

258- خطر رفاه طلبی در مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 4

4 - مسلمانان صدراسلام، بر اثر مشاهده رفاه کافران، در خطر توجه به زر و زیور دنیا بودند.

و لا تمدنّ عینیک إلی ما متّعنا به أزوجاً منهم

این آیه گرچه خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ ولی ممکن است مراد از آن، تربیت مسلمانان باشد و در صورتی که شخصی آن حضرت مراد باشد، این خطر برای دیگر مسلمانان قوی تر خواهد بود.

259- خطر عذاب مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 2

2 - مسلمانان صدر اسلام ، به خاطر بی مبالاتی و خوش باوری در توطئه « افک » ، در معرض گرفتار شدن به عذابی سخت از سوی خدا قرار داشتند .

و لولا فضل الله عليكم .. لمسکم فی ما أفضتم فيه عذاب عظیم

ص: 101

260- خواسته مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 25

25 - مسلمانان هراسناک از نبرد، خواهان لغو حکم جهاد شدند.

وقالوا ربنا لم کتبت علينا القتال لو لا اٰخرتنا الی اجل قریب

برخی برآنند که مراد از «اجل قریب» زمان مرگ است. و تأخیر حکم جهاد تا زمان مرگ به معنای لغو آن است.

261- خواسته مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 2,3

2 - برخی از مسلمانان صدر اسلام خواستار نبرد با کفار، قبل از تشریح جهاد و مبارزه مسلحانه

الم تر الی الذین قیل لهم کفوا ایدیکم... فلما کتب علیهم القتال

از جمله «فلما کتب» به دست می آید که مراد از «کفوا»، خودداری از نبرد و جنگ مسلحانه است.

3 - برخی از مسلمانان صدر اسلام خواهان نبرد با کافران، پیش از فراهم آمدن زمینه های آن

الم تر الی الذین قیل لهم کفوا ایدیکم

جمله «فلما کتب...»، چنانچه گذشت، می تواند به معنای تشریح جهاد باشد، و می تواند به معنی فراهم آمدن زمینه جهاد و پیش آمدن

شرایط آن باشد؛ یعنی آنگاه که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلمانان را به سوی جهاد فراخواند...

262- خواسته های مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 1,4

1 - برخی از مسلمانان صدر اسلام در صدد درخواست تغییر و تبدیل بعضی از احکام اسلام بودند.

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

کلمه «سؤال» و مشتقات آن، هرگاه با واسطه حرف جر [همانند «عن»] به مفعول دوم متعدی گردد، به معنای پرسش کردن و در غیر این صورت به معنای درخواست کردن می باشد. از آن جا که در آیه شریفه مفعول دوم ذکر نشده، هر دو معنا محتمل است؛ بر این احتمال که «آن تسئلوا» به معنای درخواست باشد، مورد تقاضا به قرینه آیه قبل، نسخ برخی احکام است.

4 - مسلمانانی که در صدد درخواست نسخ و تبدیل برخی از احکام بودند، مورد نکوهش شدید خداوند قرار گرفتند .

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

در اینکه مخاطب «آن تسئلوا» مسلمانان هستند یا اهل کتاب، دو نظر ابراز شده است. «کما سئل موسی» تأیید کننده این نظر است که مخاطب مسلمانان هستند و گرنه در عبارت بعد گفته می شد: «کما سألتم موسی». جمله «أم تریدون» (آیا می خواهید) دلالت می کند که درخواست یا پرسش، انجام نشده بود و لذا در برداشت گفته شد: «در صدد درخواست ...».

ص: 102

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 13

13 - یهود و نصارا ترغیب کننده مسلمانان به پرسش ها و درخواست های نابه جا از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم تریدون أن تسئلوا .. و دّ كثير من أهل الكتب لو یردونکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 8

8- مؤمنان عصر بعثت ، خواهان ظهور معجزه ای برای گرایش پیدا کردن کافران به اسلام و قرآن بودند .

أفلم یأیئس الذین ءامنوا أن لو یشاء الله لهدی الناس جمیعاً

اعتراض خداوند به مؤمنان با جمله «أفلم یأیئس الذین ءامنوا» و بیان این حقیقت که امر هدایت و ضلالت به دست خداوند است نه وابسته به اراده معجزه، می رساند که مؤمنان خواهان آن بودند که معجزات درخواستی کافران تحقق یابد، شاید که آنان هدایت شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 1 - 2

2- مسلمانان صدر اسلام ، خواهان تحقق زودرس وعده خدا در مورد غلبه اسلام و توحید بودند .

أتی أمر الله فلا تستعجلوه

در مورد مخاطب «لا تستعجلوه» دو احتمال وجود دارد: اول آنکه تعجیل از جانب مسلمانان صورت می گرفته و دیگر آنکه مشرکان خواهان شتاب در تحقق وعده های الهی (عذاب، یا غلبه توحید، یا قیامت) بودند. برداشت فوق بر مبنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 1

1- مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در اشتیاق نزول سوره ای که تعیین کننده تکلیف آنان در قبال دشمنان باشد .

و یقول الذین ءامنوا لولا نزلت سوره

محتوای «فإذا أنزلت سوره محكمه و ذکر فیها القتال» قرینه ای است بر این که سوره مورد انتظار مؤمنان، در زمینه تعیین تکلیف آنان با کافران بوده است.

263- خوش باوری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 2

2- مسلمانان صدر اسلام، به خاطر بی‌مبالاتی و خوش‌باوری در توطئه «افک»، در معرض گرفتار شدن به عذابی سخت از سوی خدا قرار داشتند.

ص: 103

و لولا فضل الله عليكم .. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 15 - 2

2- ماجرای « افک » ، علی رغم این که مستقیماً هتک حریم پیامبر (صلی الله علیه و آله) محسوب می شد ، مردم آن را ساده انگاشته و خوش باورانه به دامن زدن و گسترش آن پرداختند .

إذ تلقونه بألسنتكم و تقولون بأفواهكم ما ليس به علم و تحسبونه هيناً

264- خوشبینی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 8 - 12

12 - رفتار های فریبکارانه (ظاهر سازی ها و خوش زبانی های) مشرکان صدر اسلام ، خوشبینی هایی را در میان مسلمانان نسبت به آنان به وجود آورده بود .

كيف يكون للمشرکين عهد .. كيف ... يرضونکم بأفواههم و تأبى قلوبهم

265- خیانت در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 108 - 6

6- برخی از مسلمانان ، در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مرتکب سرقت و خیانت شدند و با نقشه و توطئه در صدد متهم کردن دیگران بودند .

و هو معهم اذ بیئتون ما لایرضی من القول

در شأن نزول آمده که طعمه بن ابیرق پس از سرقت با خود اندیشید که کالای مسروقه را به خانه یک یهودی بیندازد و در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کند که آن یهودی سرقت کرده و خود از هر خیانتی مبرا است.

266- دزدی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - برخی از مسلمانان ، در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مرتکب سرقت و خیانت شدند و با نقشه و توطئه در صدد متهم کردن دیگران بودند .

ص: 104

و هو معهم اذ بیبتون ما لایرضی من القول

در شأن نزول آمده که طعمه بن ابیرق پس از سرقت با خود اندیشید که کالای مسروقه را به خانه یک یهودی بیندازد و در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کند که آن یهودی سرقت کرده و خود از هر خیانتی مبرا است.

267- دشمنان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 5

5- همسویی اهل کتاب با مشرکان در دشمنی با اسلام و مسلمانان ، امری شگفت و به دور از انتظار

ما یوّد الذین کفروا من اهل الکتب و لالمشکین أن ینزل علیکم من خیر

آوردن عنوان اهل کتاب برای یهودیان - که حکایت از اعتقاد به توحید، رسالت و . . . دارد - و بیان همسویی آنان با مشرکانی که هیچ یکی از اصول ادیان الهی را باور ندارند، اشاره به نامعقول بودن آن پیوند و شگفت آور بودنش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 135 - 2

2- توافق و اتحاد یهود و نصاری عصر بعثت علیه مسلمانان ، علی رغم اختلافات شدید ایشان با یکدیگر

و قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا

هدف از «لَفَّ اجمالی» در آیه و بیان دو جمله در یک کلام، رساندن اتحاد و توافق یهود و نصارا علیه مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 4

4- یهود و نصارا ، در صورت نپذیرفتن معارف ابلاغ شده به آنان (ایمان به قرآن ، ایمان به همه پیامبران و . . .) از دشمنان و ستیزه جویان با اسلام و مسلمانان ، تلقی خواهند شد .

فإن ءامنوا . . . فقد اهتدوا وإن تولوا فإنما هم فی شقاق

«شقاق» به معنای دشمنی و مخالفت کردن است. حرف «فی» می رساند که دشمنی و مخالفت یهود و نصارا با اسلام، سراسر وجود آنان را فرا گرفته است.

3 - یهود و نصارا - علی رغم داشتن اختلاف های اساسی با یکدیگر - بر ضد اسلام و مسلمانان همسو و هم آوا هستند .

أم تقولون إن إبراهيم ... كانوا هوداً أو نصري

روشن است که یهودیان اظهار نمی داشتند که ابراهیم و .. نصرانی بودند و همچنین نصارا نمی گفتند که ابراهیم و ... یهودی بودند. بنابراین آوردن «لفّ اجمالی» و بیان نکردن عقیده هر کدام به صورت تفصیلی، حاوی این نکته است که: آنان - علی رغم اختلافاتشان - بر ضد اسلام و مسلمین هم آوا و همسو هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 9

9 - تنها ستم پیشگان پس از تعیین مسجدالحرام به عنوان قبله ، دست از بهانه جویی برداشته و به دشمنی خویش علیه مسلمانان ادامه می دادند .

لئلا يكون للناس عليكم حجه إلا الذين ظلموا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 204 - 11، 12

11 - منافقان ، سرسخت ترین دشمن مسلمانان و اصلاح جامعه

و من الناس . . . و هو الكد الخصام

«الخصام»، جمع خَصْم، به معنای دشمن است.

12 - منافقان ، سرسخت ترین انسان ها در جدال با مسلمانان

و من الناس . . . و هو الكد الخصام

بنابراینکه «الخصام»، مصدر باشد و به معنی خصومت و جدال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 18

18 - نابودی دین و مردم ، روش منافقان

و اذا تولى . . . و يهلك الحرث و النسل

امام صادق (ع): ان «الحرث» فى هذا الموضع، الدين و «النسل» الناس.

مجمع البيان، ج 2، ص 534؛ نورالثقلین، ج 1، ص 204، ح 754 و 755.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبرد همیشگی کفار با مسلمانان ، برای اینکه اگر بتوانند آنان را از اسلام برگردانند .

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

بنابراینکه جواب شرط «ان استطاعوا»، محذوف و «حتی یردوکم»، دلیل جواب باشد.

23 - کفار ، در صورت توان ، همواره با مسلمانان خواهند جنگید .

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

بنابراینکه جواب «ان استطاعوا»، محذوف بوده و دلیل آن، «لا یزالون یقاتلونکم» باشد.

26 - آشتی ناپذیری کفار و عداوت عمیق آنان نسبت به مسلمانان

و لا یزالون یقاتلونکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 4.10

4 - افشای بدخواهی های دشمنان دین نسبت به مسلمانان ، از جانب خداوند

ان تمسکم حسنه تسوهم

10 - مسلمانان ، همواره در معرض توطئه و دسیسه دشمنان هستند .

لا يضرکم کيدهم شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 12،14

12 - دشمنی مداوم اهل کتاب و مشرکان با مسلمانان

و لتسمعنّ من الذين اتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

14 - شناعت و زشتی همسویی اهل کتاب با مشرکان در دشمنی با مسلمانان

و لتسمعنّ من الذين اتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

نام بردن از یهود و نصارا با وصف اهل کتاب، اشاره به زشتی همسویی و همکاری آنان با مشرکان دارد. زیرا اهل کتاب آسمانی بودن، اقتضا می کند با مشرکان ضد توحید و مخالف برنامه های الهی در نبرد باشند؛ نه با مسلمانان که مروج توحید و برنامه های الهی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 4،3،2،1

1 - خداوند ، آگاهتر از هر کس ، نسبت به دشمنان مسلمانان

و الله اعلم باعدائکم

2 - عالمان یهود ، دشمن مسلمانان

الم تر الى الذين .. و الله اعلم باعدائکم

مراد از «اعداء» به قرینه آیه قبل و بعد، همان عالمان یهود هستند.

3 - ناباوری مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به دشمنی یهود با آنان

الم تر . . . و الله اعلم باعدائکم

آوردن «اعلم»، با صیغه افعال تفضیل، حکایت از ناباوری مسلمانان نسبت به دشمنی عالمان یهود با آنان دارد.

4 - مهاجمان به آیین و فرهنگ جامعه ایمانی ، دشمنان واقعی مسلمانان

و یریدون ان تضلوا السبیل . و الله اعلم باعدائکم

خداوند از آن جهت عالمان یهود را دشمن مسلمانان معرفی می کند که آنان در پی گمراهی مسلمانان هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 4

4 - تحریف و تحلیل ناصواب گفته ها ، نمونه ای از دشمنی یهود با مسلمانان

و الله اعلم باعدائکم . . . یحرفون الکلم عن مواضعه

ص: 107

جمله «یحرفون . . .» پس از بیان دشمنی یهود، به منزله دلیل و نشانه ای برای اثبات عداوت عالمان یهود نسبت به مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 7,8

7 - همسویی اهل کتاب (علمای یهود) با کافران و مشرکان، تلاشی برای فراهم آوردن نیرو و یاور علیه مسلمانان *

الم تر الى الذين... ويقولون للذين كفروا... فلن تجد له نصيراً

جمله «فلن تجد له نصيراً» پس از بیان همسویی یهود با مشرکان، می تواند بیانگر این معنا باشد که یهودیان به منظور یاری طلبی علیه مسلمانان، با مشرکان همسو شدند.

8 - بشارت الهی در مورد ناکامی یهود و کافران در مبارزه مشترک علیه مسلمانان

الم تر الى الذين اتوا الكتب... و من يلعن الله فلن تجد له نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 10,11,12

10 - کافران، دشمنانی آشکار و همیشگی، برای مسلمانان

ان الكفرین كانوا لكم عدواً مبيناً

فعل «كانوا» دلالت بر دیرینه بودن دشمنی کافران دارد که از آن در برداشت فوق به دشمنان همیشگی تعبیر شد.

11 - اتحاد و همگونی کافران، در دشمنی با مسلمانان

ان الكفرین كانوا لكم عدواً مبيناً

خبر «كان» با اینکه طبق قواعد ادبی باید جمع آورده می شد، به صورت مفرد (عدواً) آورده شده و اشاره به این است که کافران در دشمنی با اسلام، یکپارچه و گویا فردی واحد هستند.

12 - بهره برداری کافران از هر فرصت، برای ضربه زدن به مسلمانان

فليس عليكم جناح ان تقصروا... ان الكفرین كانوا لكم عدواً مبيناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 8 - 5

5- دشمنی و کینه توزی شدید مشرکان صدر اسلام نسبت به مسلمانان

کیف و إن یظہروا علیکم لایرغبوا فیکم إلاّ و لاذمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 36 - 12

12 - مشرکان در صدد محو اسلام و نابودی عموم مسلمانان بوده اند .

کما یقتلونکم کافه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 108

6 - عقیده به ربوبیت خدا، علت اصلی تهاجم و خصومت مشرکان و کافران علیه مسلمانان در عصر بعثت

إلا أن يقولوا ربنا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 6

6 - کافران به وحی و رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، دشمنان خدا و امت اسلامی اند.

عدوی وعدوکم .. و قد کفروا بما جاءکم من الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 2

2 - عداوت جبهه کفر با مسلمانان، همیشگی و پایان ناپذیر

إن یتقفوکم یکونوا لکم أعداء

فعل مضارع «یکونوا» دلالت بر استمرار عداوت مشرکان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 25

25 - عداوت و دشمنی مشرکان با مسلمانان در صدر اسلام

و لایجرمنکم شنئان قوم

بنابر اینکه «شنئان» (بغض و عداوت)، اضافه به فاعل «قوم» شده باشد، نه به مفعول. به قرینه (ان صدوکم) که بیان دشمنی آن قوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 1,3,4

1 - یهودیان و مشرکان سرسخت ترین دشمن برای مسلمانان

لتجدن اشد الناس عدوه للذین ءامنوا یهود و الذین اشركوا

3 - دشمنی یهود با مسلمانان بیش از دشمنی مشرکان با آنان است .

لتجدن اشد الناس عدوه للذین ءامنوا الیهود و الذین اشركوا

تقدیم ذکری «یهود» بر «مشرکان» می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

4 - ایجاد پیوند دوستانه یهود با کافران برای تشکیل جبهه ای متحد و نیرومند علیه مسلمانان

تری کثیراً منهم یتولون الذین کفروا .. لتجدن اشد الناس عدوه للذین ءامنوا

بیان عداوت یهودیان و مشرکان با اهل ایمان پس از بیان برقراری دوستی یهود و اهل شرک می رساند که این رابطه دوستی در جهت دشمنی با مسلمانان است.

14 - حق ناپذیری و روحیه استکباری یهود ، عامل عداوت آنان با مسلمانان

اشد الناس عدوه للذین ءامنوا الیهود .. و انهم لایستکبرون

ص: 109

دشمنان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 10

10 - دشمنان ناشناخته مسلمانان در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای نیروی ضعیفتر نسبت به دشمنان شناخته شده

و آخرین من دونهم

برداشت فوق با توجه به کلمه «دون» که به معنای پایین و پست است، استفاده شده. گفتنی است «من» در «من دونهم» بیانیه است. بنابراین «آخرین من دونهم» یعنی دشمنان دیگری که از نیرو و توان کمتری برخوردارند.

268- دشمنی با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 204 - 1

1 - برخی با وجود دشمنی با مسلمانان ، برای اصلاح امور دنیوی آنان طرح های فریبنده ارائه می دهند .

و من الناس مع يعجبك قوله في الحيوه الدنيا .. و هو الد الخصام

بنابراینکه «فی الحیوه» متعلق به «قوله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 4

4 - همسویی با کافران علیه مسلمانان ، از موجبات لعن الهی است .

يقولون .. هؤلاء اهدى من الذين امنوا سبيلا. اولئك الذين لعنهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 1

1 - اقدام مشرکان مکه به کینه توزی و آزار مسلمانان ، در صورت دست یافتن بر ایشان

إن يثقفوكم يكونوا لكم أعداء ويبسطوا إليكم أيديهم وألسنتهم بالسوء

«تقف» (مصدر «یتقفون») به معنای رسیدن به چیزی و دست یافتن به آن است.

269- دشمنی با مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 4

ص: 110

4- مسلمانان در مکه، مواجه با حرکت های ایدایی و خصمانه مشرکان و در اندیشه مقابله با آنان

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لا یرجون ایتام اللّٰه

فرمان الهی به غفران و چشم پوشی، از دو واقعیت تاریخی خبر می دهد: 1- حرکت های ایدایی مشرکان مکه; 2- راه یافتن اندیشه انتقام و مقابله به مثل در ذهن مؤمنان.

270- دعای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 75 - 10, 15

10 - دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مکه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

والمستضعفین . . . الذّین یقولون ربّنا اخرجنا من هذه القریة الظّالم اهلها

15 - مسلمانان مستضعف صدر اسلام، خواستار فرمانده و نیروی انسانی از جانب خداوند برای رهایی از ستم کفرپیشگان مکه

واجعل لنا من لدنک ولیّاً واجعل لنا من لدنک نصیراً

271- دعوت از مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 128 - 11

11 - رنج و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مشکلات مسلمانان، در عین فراخوانی آنان به جنگ با دشمنان و تحمل سختی های نبرد

رسول من انفسکم عزیز علیہ ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رءوف رحیم

با توجه به اینکه در آیات قبل، سخن از جنگ تبوک و مشکلات توان فرسای آن بود و پیامبر (صلی الله علیه و آله) مؤمنان را به شرکت در آن فرمان داده بود، یادآوری خصلتهای پیامبر (صلی الله علیه و آله) در پایان این بخش، می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

272- دعوت از مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 4

4- دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مؤمنان، برای شرکت در سفر مکه (قبل از صلح حدیبیه)

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ

از واژه «مخلفون» و عذرتراشی های آنان، استفاده می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای این سفر، دعوت همگانی کرده است.

ص: 111

273- دلایل توحید مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 6

6- پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مردمانی موحد و بهره مند از دلیل و حجت بر عقیده توحیدی خویش

علی بصیره أنا و من اتبعنی

274- دنیاپرستی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 26، 21، 10، 9

9- مسلمانان در پیکار احد متشکل از دو جناح، خداجویان آخرت طلب و خودگزینان دنیاخواه بودند.

یغشی طائفه منکم و طائفه قد اهتمتهم انفسهم

10 - پندار های جاهلی مسلمانان خودگزین و دنیاطلب احد، نسبت به خداوند

و طائفه قد اهتمتهم... یظنون بالله غیر الحق ظنّ الجاهلیّه

21 - برخورد منافقانه خودمحوران و دنیاطلبان مسلمان با رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و طائفه قد اهتمتهم انفسهم... یخفون فی انفسهم ما لاییدون لک

26 - پیروزی و فتح یا شکست و شهادت مسلمانان، نشانه حقانیت و یا باطل بودن اسلام نیست.

ظنّ الجاهلیّه... یقولون لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

275- دنیاطلبی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 1

1 - مسلمانان صدر اسلام، با مشاهده بساط داد و ستد و یا لهو و سرگرمی، جذب آن می شدند و مصلاً را ترک و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در حال ایراد خطبه های نماز جمعه، رها می کردند.

وإذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها وتركوك قائماً

276- دوستی مسلمانان صدر اسلام با یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 13 - 4

4- روابط دوستانه برخی از مسلمانان صدر اسلام با یهودیان

ص: 112

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

چنان که در بعضی شأن نزول ها آمده است، آیه شریفه ناظر به جریان خارجی می باشد.

277- دین مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 48 - 24

24 - یهودیان، مسیحیان و مسلمانان، هر کدام دارای آیین و شریعتی خاص

لکل جعلنا منکم شرعه و منهاجاً

با توجه به آیات گذشته که درباره یهودیان، مسیحیان و مسلمانان سخن داشت، می توان گفت خطاب در «منکم» متوجه همه آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 92 - 1

1- امت اسلام، امتی واحد و دارای دینی یکتا

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً

«هذه» مبتدا و مشارالیه آن امری است که در ذهن مخاطبان مستحضر است و «أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً» خبر «هذه» و حال است. این جمله مثل «هذا بعلی شیخاً» بیانگر آن امر در ذهن است. گفتنی است «أُمَّةً» در نزد برخی از اهل لغت به معنای مجموعه انسان هایی است که در چیزی مانند دین، زمان و مکان واحد اجتماع کرده و مشترک باشند (مفردات راغب) و در نظر برخی دیگر به معنای دین و ملت است (لسان العرب).

278- ذاکریت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 12

12 - در میان مسلمانان صدر اسلام، افرادی بودند که اشتغال به امور دنیا، هیچ گاه آنان را از یاد خدا و انجام وظایف فردی و اجتماعی خویش، غافل نمی ساخت.

رجال لا تلهيهم تجره ولا بيع عن ذكر الله

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، هر چند در توصیف مردان خداجویی است که دنیا آنان را از یاد خدا غافل نمی سازد؛ ولی از وجود چنین افرادی در میان مسلمانان صدر اسلام نیز حکایت می کند.

ص: 113

279- رحمت بر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 10 - 2

2- فضل و رحمت خداوند ، شامل همه افراد امت اسلام

و لولا فضل الله عليكم ورحمته

280- رحمت بر مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 20

20- مصونیت مؤمنان مکه و بهره مندی آنان از رحمت الهی ، از اهداف برقراری صلح حدیبیه

لیدخل الله فی رحمته من یشاء

از ارتباط جمله «لیدخل . . .» با آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا «لیدخل . . .» غایت برای جواب محذوف است؛ یعنی، ما بدین سبب اجازه جنگ ندادیم تا مؤمنان مکه آسیب نبینند و از رحمت الهی بهره مند گردند.

281- رد امتنان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور عدم پذیرش منت مسلمانان در مورد اسلام آوردنشان

یمنون علیکم . . . قل لا تمنوا علیّ اسلامکم

282- رشد اقتصادی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 18 - 4

4 - نوید خداوند به امت اسلامی در برخورداری از حکومت ، اقتصاد شکوفا و شرافت ، در پرتو تعالیم قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله

و لقد آتینا بنی اسرائیل . . . ثم جعلناک علی شریعه من الأمر

واژه «الأمر» در این آیه همانند واژه «الأمر» در آیه قبل می تواند نظر به کتاب، حکومت، نبوت، رزق پاکیزه و فضیلت اجتماعی داشته باشد. در این صورت تعبیر «جعلناک علی شریعه من الأمر»، نوید به بهره مندی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امتش از آن مواهب خواهد بود.

283- رفاه مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 14

14 - رفاه و امکانات مادی مسلمانان ، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما تقموا إلا أن أغنيهم الله ورسوله من فضله

284- روش برخورد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 2 - 1

1 - مسلمانی نابینا ، پس از ورود خود به مجلس وعظ و ارشاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با ترش رویی و روی گردانی یکی از حاضران مواجه شد .

عبس و تولی . أن جاءه الأعمی

2 - عبدالله بن أمّ مکتوم ، نابینای مسلمانی که گرفتار ترش رویی و اعراض یکی از حاضران مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) شد .

أن جاءه الأعمی

برخی از مفسران، نام شخصی را که «أعمی» بود و آیه شریفه درباره حضور او نازل شده، «عمرو» و اکثریت «عبدالله» نوشته اند؛ ولی همگان بر این اتفاق دارند که او فرزند نابینای «ام مکتوم» بود. در شأن نزول آیه شریفه آمده است که وی در حال ورود به مجلسی که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در آن حضور داشت، مورد اسائه ادب فردی از بنی امیه - که گفته می شود عثمان بن عفان بوده است - قرار گرفت.

285- زمینه استقلال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 42

42- صلابت و استقلال امت اسلامی ، در پرتو نفوذناپذیری در برابر کافران و انعطاف پذیری در برابر اهل ایمان و برخورداری از روح عبودیت *

أشداء .. رحماء ... تريهم ركعًا سجّدًا ... كزرع أخرج شطه

چنانچه «کزرع أخرج..» بیان دیگری از «أشداء على الكفار رحماء بينهم تراهم ركعاً سجداً» باشد؛ یعنی، همان کفرستیزی، رحمت بر مؤمنان و روحیه بندگی است که زمینه صلابت و استقلال جامعه اسلامی را فراهم می کند.

ص: 115

286- زمینه انحراف در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 7

7 - وجود زمینه انحرافی ، همانند انحرافات بنی اسرائیل در بین مسلمانان

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم کما سئل موسی من قبل

287- زمینه بدنامی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 17

17- پایمال شدن حرمت مردان و زنان مؤمن در صورت جنگ در حدیبیه ، مایه ننگ برای مسلمانان

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت .. فتصییکم منهم معرّه

288- زمینه پرسش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 3

3 - نسخ ادیان و نیز نسخ برخی از آیات و احکام قرآن ، برانگیزنده مسلمانان به طرح پرسشهایی نا به جا از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

برداشت فوق بر این مبناست که «أن تسئلوا» به معنای پرسش کردن باشد. از آن جا که لحن آیه گویای مذمت است، از آن پرسشها به پرسشهای نا به جا تعبیر شده است.

289- زمینه پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 1 - 3

3- نقش مهم صلح حدیبیه ، در پیروزی های شگرف بعدی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان *

با توجه به این که صلح حدیبیه در ظاهر فتح به شمار نمی آمده، ممکن است اطلاق «فتح مبین» بر آن، از آن جهت باشد که این صلح، سرآغاز فتح مکه و یا دیگر پیروزی های مهم پس از آن بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 11

11 - صلح حدیبیه ، پیش درآمد پیروزی ها و غنایمی گسترده برای امت اسلامی

وعدکم الله .. فعجل لكم هذه

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «هذه» اشاره به صلح حدیبیه داشته باشد؛ یعنی، خداوند غنایم زیادی را برای مؤمنان در نظر گرفته؛ اما قبل از آن صلح حدیبیه را پیش درآمد آن غنایم قرار داده است.

290- زمینه تکامل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 4

4- فرمان های الهی ، جلوه ای از ربوبیت او در راه رشد و تعالی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان آن حضرت

و اصبر لحکم ربک

اضافه «حکم» به «رب»، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

291- زمینه شکست مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 5

5- گرفتن اسیر در جنگ بدر مقتضی شکست مسلمانان در آن نبرد

لولا كتب من الله سبق لمسکم فيما أخذتم عذاب عظیم

برخی برآنند که مراد از «عذاب عظیم» شکست از دشمن در کارزار بدر است و مقصود از «كتب من الله ..» وعده پیروزی است که خداوند پیش از وقوع جنگ بدر مسلمانان را به آن بشارت داد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: اگر وعده الهی به پیروزی شما (رزمندگان بدر) نبود، به سبب گرفتن اسیر پیش از سرکوبی کامل دشمن به شکست سختی گرفتار می شدید. (برگرفته شده از روح المعانی).

292- زمینه عصیان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- وجود زمینه های تخلف از فرمان خدا (تغییر و تعیین قبله) ، در میان مسلمانان

و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

ص: 117

ظاهر این است که خطاب در «تعملون» متوجه مسلمانان باشد. بنابراین آنان مورد تهدید واقع شده اند و این نشان می دهد که در میان مسلمانان کسانی بوده اند که در پذیرش قبله جدید تردید داشته و یا در صدد مخالفت با آن بوده اند.

293- زندگی شیرین مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 53 - 4

4 - جامعه اسلامی ، برخوردار از زندگی گوارا و شیرین و جامعه شرک و کفر ، گرفتار ناکامی ها و تلخی ها

و هو الذی مرج البحرين هذا عذب فرات و هذا ملح أجاج

برداشت یاد شده، بر این اساس استوار است که آیه شریفه، متضمن تمثیل باشد؛ به این معنا که ایمان به آب گوارا و شیرین و کفر و شرک به آب شور و تلخ تشبیه شده باشد و مؤمنان و جامعه ایمانی و کافران و جامعه کفر و الحاد به دریا تشبیه شده باشند.

294- زندگی مسالمت آمیز با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 6

6 - اسلام ، طرفدار روابط مسالمت آمیز و عادلانه میان امت اسلام و سایر ملّت ها

لا ینهیکم اللّٰه عن الذین لم یقتلوکم

295- زیان به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 6

6 - استفاده جبهه کفر از تمامی روش های عملی و تبلیغی ، برای زیان رساندن به مسلمانان

إن یتفقوکم یکنوا لکم أعداء و یسطوا إلیکم أیدیهم و ألسنتهم بالسوء

تعبیر «أیدیهم و ألسنتهم...»، بیانگر به کارگیری تمامی امکانات از سوی کافران است.

296- زیان به مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 14

14- آسیب دیدن مؤمنان ناشناخته شهر مکه ، در صورت وقوع جنگ میان مسلمانان و مکیان در حدیبیه

ص: 118

و لولا رجال مؤمنون .. أن تطوهم

297- سرزنش توطئه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 1

1 - برقراری رابطه دوستی و همدستی با دیگر پیروان ادیان علیه اسلام و مسلمین ، کاری زشت و در پی دارنده عذاب سخت الهی

الذین تولوا قوماً .. لهم عذاباً شديداً إنهم ساء ما كانوا يعملون

298- سرزنش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 4

4 - مسلمانانی که در صدد درخواست نسخ و تبدیل برخی از احکام بودند ، مورد نکوهش شدید خداوند قرار گرفتند .

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

در اینکه مخاطب «أن تسئلوا» مسلمانان هستند یا اهل کتاب، دو نظر ابراز شده است. «کما سئل موسی» تأیید کننده این نظر است که مخاطب مسلمانان هستند و گرنه در عبارت بعد گفته می شد: «کما سألتم موسی». جمله «أم تریدون» (آیا می خواهید) دلالت می کند که درخواست یا پرسش، انجام نشده بود و لذا در برداشت گفته شد: «در صدد درخواست ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 21

21 - سرزنش مسلمانانی که از رویارویی با دشمنان در هراسند .

فلما كتب عليهم القتال اذا فريق منهم يخشون الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 11

11 - سرزنش و تویخ خداوند از مسلمانانی که با یهود و نصارا رابطه مودت آمیز داشته و پذیرای ولایت آنها هستند .

فتري الذين في قلوبهم مرض يسرعون فيهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 53 - 4

4 - مسلمانان فريب خورده و دلگرم به ياري يهود و نصارا، مورد ملامت مؤمنان راستين پس از فتح و پيروزي

اهولاء الذين اقساموا بالله جهدا يمنهم انهم لمعكم

ص: 119

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 1

1 - سرزنش خداوند نسبت به مسلمانانی که شغل آب دهی به حاجیان و سرپرستی مسجدالحرام را با جهاد در راه خدا برابر انگاشته و خویشان را همطراز با مؤمنان اهل پیکار در راه خدا می پنداشتند .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجدالحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 11، 10

10 - پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در پندار و بیان نکوهشگر و طعن آلود مشرکان ، مردمانی نادان و دنباله رو فردی سحرزده

و قالوا .. إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

از لحن آیه شریفه، استفاده می شود که کافران، این سخن را از سر نکوهش و طعن می گفتند و چون پیروی از فردی سحرزده، امری غیر منطقی است، در حقیقت پیروان آن حضرت را، مردمانی نادان می پنداشتند.

11 - تحقیر و سرزنش ، حربه مشرکان برای بازداشتن مردم از پیروی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قالوا .. إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

299- سرزنش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 4

4 - نکوهش خداوند از برخی مسلمانان صدر اسلام به سبب تحریم خوردن گوشت حیوانی که با نام خدا ذبح شده است.

و ما لكم ألا تأكلوا مما ذكر اسم الله عليه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 13

13 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به خاطر هراسشان از سطوت دشمن و خودداری از نبرد با آنان ملامت کرد .

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر بدگمانی به همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و موضع گیری تردیدآمیز نسبت به شایعه « افک » و رد نکردن صریح آن ، مورد سرزنش قرار داد .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر تأثیر پذیری در برابر شایعه « افک » و عدم موضع گیری مناسب در برابر آن ، نکوهش کرد .

و لولا إذ سمعتموه قلتم ... سبحنک هذا بهتن عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 4

4 - اقدام نکوهیده برخی از مسلمانان ، به تحمیل آرای شخصی خود بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

لو یطیعکم فی کثیر من الأمر لعنتم

برداشت بالا بدان احتمال است که نکوهش مستفاد از آیه، نظر به جریان هایی داشته باشد که قبلاً صورت گرفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 4

4 - نکوهش مسلمانان از سوی خداوند ، به خاطر صرف نظر کردن از ملاقات های محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امتناع

ورزیدن از پرداخت صدقه نجوا

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 5

5 - خداوند ، آن دسته از مؤمنان صدر اسلام را که به گفته های خود عمل نمی کردند ، مورد سرزنش و نکوهش قرار داد .

یأیها الذین ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2

2 - نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به خاطر ترک مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهو و رها کردن پیامبر (صلی الله

عليه و آله) در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها و تركوك قائماً

300- سرزنش مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 88 - 2

2- نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به جهت اختلافشان در روش برخورد با منافقان

فما لكم في المنافقين فئتين

ص: 121

301- سرور مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 89 - 19

19- علم، مقدمه هدایت و هدایت، زمینه ساز جلب رحمت الهی و رحمت، موجب بشارت و سرور مسلمانان حقیقی است.

و نزلنا علیک الکتب تبییناً لكل شیء و هدی و رحمه و بشری للمسلمین

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که ترتیب در آیه، ترتیب رتبی باشد؛ یعنی، هر یک از آنها مقدمه دیگری باشد.

302- سستی در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 7

7- وجود برخی افراد سست ایمان و مرتبط با بیگانگان، در میان مسلمانان صدر اسلام

و لم يتخذوا من دون الله ولا رسوله ولا المؤمنین وليجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 4

4- بروز نوعی سستی میان گروهی از مسلمانان صدر اسلام، برای رفتن به جنگ تبوک

يأیها الذین ءامنوا ما لکم اذا قيل لکم انفروا .. اثاقلتم إلى الأرض

این بخش از آیات، چنانکه برخی از مفسران گفته اند، مربوط به جنگ تبوک است.

303- سطح زندگی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 3

3 - سطح زندگی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، با کافران مکه، تفاوت قابل ملاحظه ای داشت.

و لاتمدنّ عینیک إلى ما متّعنا به أزواجاً منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 122

7 - توجه به بهره مندی مسلمانان در آخرت و زیان دیگران ، انگیزه ای برای پذیرش اسلام

و من یتبع . . . و هو فی الاخره من الخاسرین

305- سلطه بر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 5

5 - تلاش جبهه کفر برای سلطه بر مسلمانان ، از طریق روش های دقیق و آمیخته با مهارت *

إن یتفقوکم

برداشت یاد شده با توجه به معنای «ثقف» که در آن، مهارت در انجام کار نهفته است (مفردات راغب).

306- سوء ظن در مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 13، 14، 15

13 - پس از محاصره مدینه از سوی احزاب متّحد ، ظنّ و گمان های گوناگونی درباره خدا ، در میان مردم مسلمان پدید آمد .

إذ جاءوكم . . . و تظنون بالله الظنونا

«ظنون» مفعول مطلق عددی است و «ال» در آن، برای جنس است. جمع آورده شدن «ظنون» همراه با «ال» دلالت بر تعدد و گوناگونی می کند.

14 - عارض شدن بدگمانی به خدا در مسلمانان ، در پی هجوم احزاب متّحد به مدینه

إذ جاءوكم . . . و تظنون بالله الظنونا

احتمال دارد که مخاطب فعل «تظنون» مسلمانان باشند و یکی از احتمال های «الظنونا» بدگمانی باشد. آیات بعدی می تواند قرینه ای بر نکته یاد شده باشد.

15 - ظنّ و گمان های مردم مدینه درباره وعده های خدا ، در پی هجوم احزاب متّحد ، علاوه بر گوناگونی ، نوبه نو و در حال تجدید شدن

بود .

و تظنّون بالله الظنونا

آوردن فعل مضارع «تظنّون» به منظور بیان پدید آمدن گمان، می تواند بیان کننده تداوم و تجدید شدن آن باشد.

307- سوء ظن مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 123

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر بدگمانی به همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و موضع گیری تردیدآمیز نسبت به شایعه « افک » و رد نکردن صریح آن ، مورد سرزنش قرار داد .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا

308- سو دجویی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 154 - 9,11

9 - مسلمانان در پیکار احد متشکل از دو جناح ، خداجویان آخرت طلب و خودگزینان دنیاخواه بودند .

يَغْشَى طَائِفَةٌ مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ

11 - بینش جاهلی مسلمانان احد نسبت به خداوند ، برانگیزنده حس خودگزینی و دنیاطلبی در وجود ایشان

وَ طَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ .. يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ

به نظر می رسد جمله «يَظُنُّونَ بِاللَّهِ ..» ، به منزله علتی باشد برای جمله «وَ طَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ».

309- سوگند مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 6,9

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این مبناست که «اهولاء» اشاره به بیماردلان و خطاب در «معكم» متوجه یهود و نصارا باشد.

9 - تعهد دروغین مسلمانان ضعیف الایمان بر یاری مؤمنان با سوگندهایی مؤکد

ويقول الذين امنوا اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این مبناست که خطاب در «معكم» متوجه مؤمنان واقعی باشد ؛ یعنی برخی از مؤمنان - پس از فتح و پیروزی - به برخی

دیگر چنین گفتند: «اهولاء...» در این صورت مشارالیه «هولاء»، بیمار دلان خواهد بود.

310- شایعه مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 1

1 - مسلمانان عصر بعثت، پذیرای شایعه های ناروای بدخواهان علیه خاندان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و منتشر کننده آنها، بدون توجه به

ص: 124

پیامد های ناروا و درستی و نادرستی آنها

إذ تلقونهم بألسنتكم و تقولون بأفواهكم ما ليس لكم به علم

311- شرب خمر در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 17

17 - شراب خواری و قماربازی برخی مسلمانان صدر اسلام حتی پس از تحریم آن

فهل انتم منتهون

بیان رسای آیات مورد بحث در تحریم شراب و قمار و تذییل آن با جمله ای مذمت آمیز همراه با تردید نسبت به پرهیز مسلمانان از آن (آیا دست از قمار بازی و شرابخواری می کشید)، می رساند که تحریم قمار و شراب قبلا اعلام شده ولی برخی از مسلمانان شاید به توهم تصریح نداشتن آن آیات در تحریم، همچنان به شرابخواری و قماربازی ادامه می دادند گفتنی است که شأن نزول های نقل شده درباره این آیات برداشت فوق را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 1, 2

1 - برخی از مسلمانان عصر بعثت - تا پیش از نزول آیه « انما الخمر . . . » - به شرابخواری و قماربازی مبتلا بودند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

فعل ماضی «طعموا» دلالت بر این دارد که برخی از مسلمانان پیش از نزول این بخش از آیات، از شراب خواری و قماربازی پرهیز نداشتند.

2 - استفاده مؤمنان نیک کردار از شراب و قمار پیش از حکم خداوند به حرمت آنها ، خالی از سرزنش و گناه

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

مراد از «ما» در «ما طعموا» شراب و درآمدهای حاصل از قمار بازی است بنابراین اراده شراب خواری و مصرف آن درآمدهای قمار از «طعام» - که تنها در مورد خوراکیها به کار برده می شود - میتواند از باب تغلیب باشد.

312- شرک ستیزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان و موضع گیری آنان در برابر مشرکان ، حرکتی ابراهیمی

قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه

با توجه به آیات پیشین - که درباره هجرت و موضع گیری بایسته مسلمانان در برابر مشرکان است - طرح «اسوه» بودن ابراهیم(ع) پس از این آیات و توصیه ها، مطلب بالا را می فهماند.

ص: 125

313- شک مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 15، 17، 24، 25

15 - تردید برخی از مسلمانان نبرد احد در حقیقت اسلام و وعده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به پیروزی مسلمانان بر دشمنانشان

و طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

برخی از مسلمانان گمان می کردند چون به اسلام گرویده اند و اسلام دین حق و الهی است، باید همه امور بر طبق خواسته آنان پیش رود؛ ولی آنگاه که شکست خوردند، به تردید افتادند و گفتند گویا اختیار امور به دست ما نیست و در نتیجه اسلام دین حق نیست و وعده های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بی مورد است.

17 - شکست ها و حوادث ناگوار ، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه در مورد حقیقت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وعده های خدا به پیروزی آنان

طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

24 - تبلیغات سوء ، شک برانگیز و شرک آلوده مسلمانان سست اندیشه احد ، پس از پایان آن کارزار

یقولون لو كان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

25 - شهادت برخی از پیکارگران احد و شکست در آن کارزار ، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه

یقولون لو كان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

314- شک مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 5 - 6

6 - تردید مسلمانان نسبت به درستی عمل خویش ، در قطع درختان بارور ، به هنگام جنگ *

ما قطعتم من لینه ... فیاذن الله

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که پس از قطع بعضی از نخل های بنی نضیر، این تردید و سؤال میان مسلمانان به وجود آمد که: آیا عملشان صحیح و مورد رضای حق بوده یا خیر؟ آیه شریفه پاسخی به پرسش آنان است.

315- شکست مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 149 - 9

9 - شکست مسلمانان در پیکار احد ، زمینه ساز رواج تبلیغات گمراه کننده کافران و منافقان

ص: 126

يا ايّها الذّين امنوا ان تطيعوا الذّين كفروا يردّوكم

در شأن نزول آیه آمده است که منافقان پس از شکست نبرد احد، مسلمانان را به بازگشت و پذیرش آیین مشرکان ترغیب می کردند. (مجمع البيان، ذیل آیه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 14,27

14 - اندوه مسلمانان از شکست در کارزار احد و پیروز نشدن بر مشرکان

فائابکم غمّاً بغمّ

جمله «فائابکم»، عطف بر جمله «و لقد عفا عنکم» است و کلمه «باء» در «بغمّ» بدلیّه است، و مراد از «غمّاً» به دلیل کلمه «ائابکم» که دلالت بر مرحمت و لطف دارد و نیز به دلیل اینکه پس از عفو واقع شده، غم و اندوهی پسندیده است و این غم پسندیده همان غم پیروزی کافران بر مسلمانان خواهد بود و یا غمّ و اندوه به خاطر پیروی نکردن از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و سست آمدن در رویارویی با دشمن است.

27 - تسلّط خالد بن ولید بر مسلمانان در جنگ احد، موجب افزایش اندوه آنان از شکست در آن کارزار

امام باقر (ع) درباره «فائابکم غمّاً بغمّ» فرمود: فاما الغمّ الاول فالهزيمة و القتل و اما الاخر فاشراف خالد بن الوليد عليهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 26

26 - پیروزی و فتح یا شکست و شهادت مسلمانان، نشانه حقانیت و یا باطل بودن اسلام نیست.

ظنّ الجاهلیّه... یقولون لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 3,4

3 - شکست و مصیبت سنگین مسلمانان در پیکار احد، دور از انتظار ایشان بود.

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتّم مثلها

کلمه «آئی» به معنای «من این» (از کجا و از چه روی) می باشد و «هذا» اشاره به مصیبت است.

4- یادآوری خاطره پیروزی مسلمانان در پیکار بدر، التیام بخش رنج و آثار روحی دردناک شکست نبرد احد

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتّم مثلها

جمله «قد اصبتّم مثلها»، که اشاره به پیروزی بزرگ مسلمانان در بدر است، بدان جهت ایراد شده که با یاد آن خاطره بزرگ، مسلمانان مصیبت احد را در مقایسه با پیروزی بدر کوچک شمرند و در نتیجه، رنج مصیبت احد را نادیده انگارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 168 - 4

4- تلفات سنگین مسلمانان در پیکار احد

و ما اصابتکم .. لو اطاعونا ما قتلوا

ص: 127

316- شکنجه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 24

24 - آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ اَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اَوْذَوْا فِي سَبِيلِي

جمله «فَالَّذِينَ ...»، هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای «هاجروا و ...»، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

317- شکنجه مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 4

4- هجرت برخی از مسلمانان صدر اسلام (به حبشه)، پس از تحمل رنج و شکنجه دشمنان

لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فَتَنَّا

یکی از معانی «فتنه» آزار و شکنجه می باشد (مفردات راغب) و برداشت فوق مبتنی بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 127 - 9

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر شکنجه و آزار مؤمنان توسط کافران، سخت اندوهگین و متأثر می شد. *

وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مرجع ضمیر «علیهم» مؤمنان باشد که از سوی کافران و مشرکان مکه به شدت شکنجه و آزار می شدند.

318- شهادت طلبی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

26 - فداکاری و از خود گذشتگی مسلمانان صدر اسلام ، در رویارویی با دشمنان و استقبال آنان از شهادت

فأذین . . . وقاتلوا وقتلوا

ص: 128

319- صبر در تأخیر پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 48 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور صبر و شکیبایی در مدت مهلت یافتن کافران تکذیب‌گر و به تأخیر افتادن نصرت و پیروزی مسلمانان بر آنان

وَأْمَلِي لَهُمْ... فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ

به گفته مفسران، آیه شریفه اشاره به مسأله مهلت یافتن مشرکان است که در آیه پیش ذکر شده است.

320- صبر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 174 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران ایشان، مأمور به صبر و شکیبایی در برابر آزارها و کارشکنی‌های مشرکان و کافران معاند

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ

توصیه به اعراض و بی‌اعتنایی، در شرایطی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت، مورد آزار و شکنجه دشمنان کافر قرار داشتند، در حقیقت توصیه به صبر و شکیبایی بیشتر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 178 - 3

3 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و یاران ایشان، مأمور به صبر و شکیبایی در برابر آزارها و کارشکنی‌های مشرکان و کافران معاند

و تَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ

توصیه به اعراض و بی‌اعتنایی در شرایطی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یارانش مورد آزار و شکنجه دشمنان کافر قرار داشتند، در حقیقت توصیه به صبر و شکیبایی بیشتر است.

321- صبر مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند مؤمنان مکه را به صبر در برابر حرکات ناشایست مشرکان و عفو از خطاکاری آنان فرمان داد .

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لایرجون اّیام اللّٰه

با توجه به این که این آیات در مکه نازل شده، به دست می آید که این فرمان در مقطع قبل از هجرت بوده است و منظور از «الذین لایرجون...» مشرکان اند.

ص: 129

322- صفات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 9

9- پیشتازان در انجام خیرات ، مهم ترین صفت مسلمانان پیروقرآن و انسان های قرآنی

و منهم سابق بالخیرت

برداشت یاد شده به این خاطر است که پیشتازان در تمسک به قرآن و حافظان ارث الهی، در این آیه به عنوان پیشتازان در خیرات معرفی شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 5

5- عدالت خواهی و حق طلبی ، از اوصاف مسلمانان و پیروقرآن و ظلم و انحراف از مسیر حق ، از اوصاف کافران

وَأَنَا مِّنَ الْمَسْلُومِينَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ

با توجه به معنای «قَسَطٌ» (جور) و نیز تقابل «قاسطون» با «مسلمون»، مطلب یاد شده به دست می آید.

323- صفات مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 105 - 10

10- وجود روحیه تحقیق و بررسی بین مسلمانان صدراسلام

و یس--لونک

324- صلح با غیر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 4

4- بستن پیمان صلح با جوامع غیرمسلمان ، جایز است .

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم

325- ضعف ایمان در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 130

6 - جامعه اسلامی صدر اسلام پس از نایل شدن به مراحل عالی ایمان، به تنزل در درجات ایمانی گرایید.

علم أن فيكم ضعفا

326- ضعف در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 1

1 - مسلمانان تا قبل از هجرت به مدینه مواجه با کمی نیرو و نفرات، ناتوان و در سلطه دشمنان بودند.

و اذكروا إذ أنتم قليل مستضعفون في الأرض

مفرد آوردن کلمه «قلیل»، به جای قلیلون، تأکیدی است بر کمی افراد و نیروهای اهل ایمان. قابل ذکر است که مفسران، آیه مورد بحث را درباره مقایسه موقعیت و وضعیت مسلمانان در مکه و مهاجرت آنان به مدینه دانسته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 10

10 - توان رزمی و نیروی مقاومت هر مسلمان، حتی پس از گراییدن جامعه ایمانی به ضعف، بیش از دو چندان هر کافر است.

و علم أن فيكم ضعفا فإن يکن منکم مائه صابره یغلبوا مائتین

327- ضعف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 3

3 - سپاه مشرکان مکه مجهز به سلاح های جنگی و دارای برتری نظامی نسبت به مسلمانان

و تودون أن غیر ذات الشوکه تکون لکم

عدم تمایل مسلمانان به رویارویی با سپاه شرک و نیز جمله «کانما یساقون إلى الموت» در آیه قبل دلالت بر این دارد که مشرکان در جنگ بدر از نیروی نظامی برتری برخوردار بودند.

328- ضعف مسلمانان در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 4

4 - موقعیت ضعیف مسلمانان در جنگ بدر نسبت به موقعیت کفار

ص: 131

إذ أنتم بالعدوه الدنيا و هم بالعدوه القصى

می توان گفت هدف از بیان موقعیت مسلمانان و کفرپیشگان مکه در منطقه بدر یادآوری موقعیت بسیار ضعیف مسلمانان است. جمله «لیهلک من هلك ...» مؤید این معنا می باشد. زیرا پیروزی آنگاه دلیل حقانیت مسلمانان می شد که شرایط ظاهری، تضمین کننده پیروزی کافران و شکست مسلمانان بود.

329- طبقات اجتماعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 8

8 - وجود تفاوت در برخورداری از امکانات مالی و معیشتی در جامعه اسلامی صدر اسلام

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

330- طعام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 6

6 - حلیت غذای مسلمانان برای اهل کتاب

و طعامکم حل لهم

331- طعن به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 12

12 - منافقان مدینه ، با برطرف شدن ترس از جنگ ، با زبانی تند و گزنده ، به مسلمانان طعنه می زدند .

فإذا ذهب الخوف سلقوكم بألسنه حداد

«سلق» (مصدر «سلقوا») به معنای «مغلوب کردن و به زمین زدن چیزی با قهر و غلبه» است (مفردات راغب). «حداد» (جمع «حدید») به معنای «تیز» است.

332- ظلم به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 3

ص: 132

3- مسلمانان در مکه ، مورد ظلم و ستم مشرکان بودند .

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 39 - 4

4- مسلمانان صدر اسلام ، مورد ستم و تهاجم مستمر و پی در پی دشمنان کافر

أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا

به کارگیری فعل مضارع (یقاتلون) نشان می دهد که مسلمانان صدر اسلام، به طور مستمر و پیاپی، مورد تهاجم و تجاوز قرار می گرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حشر - 59 - 8 - 7

7- ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أخرجوا من ديارهم و أموالهم

از ماده «إخراج» و نیز مجهول آمدن فعل «أخرجوا»، اضطرار و ناگزیری استفاده می شود.

333- عبودیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 139 - 7

7- مسلمانان ، خداوند را از داشتن شریک منزه دانسته و تنها او را پرستش می کنند .

و نحن له مخلصون

334- عجب مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 25 - 5

5- حضور گسترده مسلمانان در جنگ حنین ، مایه اعجاب و غرورشان شده بود .

و يوم حنين إذ أعجبتكم كثرتكم

ص: 133

335- عدالتخواهی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 5

5- عدالت خواهی و حق طلبی ، از اوصاف مسلمانان و پیرو قرآن و ظلم و انحراف از مسیر حق ، از اوصاف کافران

و أَنَا مَثَا الْمُسْلِمُونَ وَمَثَا الْقَسْطُونَ

با توجه به معنای «قَسْطٌ» (جور) و نیز تقابل «قاسطون» با «مسلمون»، مطلب یاد شده به دست می آید.

336- عذاب استیصال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 10

10 - امکان نزول عذاب استیصال بر امت محمد (صلی الله علیه و آله)

و ما كان الله ليعذبهم . . . و هم يستغفرون

337- عزت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 19

19 - عنایت خداوند به عزت و شوکت مسلمین در برابر یهود و نصارا

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَّ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ

338- عصیان در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 12

12 - مسلمانان دارای زمینه هایی برای تخلف از دستور خمس و رساندنش به صاحبان آن

و اعلموا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ . . . إِنْ كُنْتُمْ ءَامِنْتُمْ

از اینکه پرداخت خمس نشانه ایمان به خدا و آیات او دانسته شده و به این وسیله مورد تأکید قرار گرفته، برداشت فوق به دست می آید.

ص: 134

339- عصیان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 11

11 - نافرمانی مسلمانان و نادیده گرفتن حرمت آمیزش در شب های رمضان ، از زمینه های نسخ آن حکم بود .

أحل لكم ... علم الله أنكم كنتم تختانون أنفسكم فتاب عليكم و عفا عنكم

جمله «علم الله ...» نیز همانند «هن لباس لكم ...» بیان حکمت و دلیل جعل حلیت آمیزش در شبهای ماه رمضان (أحل لكم ...) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 5

5 - إخبار غیبی خدای تعالی از برنامه های توطئه آمیز و مخفیانه مسلمانان متخلف

فاذا برزوا من عندك بیئت طائفه منهم غیر الذی تقول

340- عصیان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 7

7 - بسیاری از مسلمانان صدر اسلام به حرمت آمیزش در شب های ماه رمضان اعتنا نکرده و نافرمانی می کردند .

علم الله أنكم كنتم تختانون أنفسكم

بدیهی است که همه مسلمانان مرتکب خلاف نشدند. بنابراین، مخاطب قرار دادن همه آنان با جمله «کنتم تختانون ...» گویای این است که تعداد متخلفان اندک نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 7

7 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام از پیروی پیامبر (صلی الله علیه و آله) سرپیچی می کردند .

و من اتبعك من المؤمنين

برداشت فوق مبتنی بر این است که «من» در «من المؤمنین» برای تبعیض باشد. بر این مبنا مراد از «المؤمنین» مدعیان ایمان است که شامل مؤمنان واقعی و غیر واقعی خواهد شد.

341- عقیده مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 7

ص: 135

7 - مسلمانان ، خداوند را از داشتن شریک منزه دانسته و تنها او را پرستش می کنند .

و نحن له مخلصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 1

1 - پندار باطل گروهی از اهل کتاب و برخی از مسلمانان در مورد نجات از جهنم و ورود به بهشت ، به صرف انتساب به ادیان الهی

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب

مراد از اسم «لیس» با توجه به آیات گذشته، رهایی از جهنم و ورود به بهشت است یعنی لیس الجنة و المحیص عن النار . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 9

9 - باور و اعتقاد مسلمانان به فسق اکثریت اهل کتاب ، عامل انتقاد نابجا و ناخرسندی بی دلیل آنان از اهل ایمان

هل تتقون منا الا ان اءامنا بالله . . . و ان اکثرکم فسقون

بدان احتمال که «ان اکثرکم» عطف بر «الله» باشد، یعنی «امنا بان اکثرکم فاسقون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 6

6 - عقیده به ربوبیت خدا ، علت اصلی تهاجم و خصومت مشرکان و کافران علیه مسلمانان در عصر بعثت

إلا ان يقولوا ربنا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 7

7 - اعتقاد مسلمانان به نقش مؤثر وساطت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در پیشگاه خداوند برای آموزش خطاها

سيقول لك المخلفون . . . فاستغفر لنا

اعراب متخلف، با درخواست استغفار از پیامبر (صلی الله علیه و آله) نشان دادند که این باور و فرهنگ دینی در میان مسلمانان وجود داشته

است که اگر آن حضرت برای آنان استغفار کند، مستجاب خواهد شد البته خداوند، صداقت درونی اعراب را زیر سؤال برده است؛ ولی از آیه شریفه وجود چنین تفکری در میان مسلمانان استفاده می شود.

342- عقیده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 78 - 6

6 - خیر ها را از جانب خدا دانستن و شر ها را از ناحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) پنداشتن ، اندیشه برخی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وان تصبهم حسنه یقولوا هذه من عندالله وان تصبهم سیئه یقولوا هذه من عندک

ص: 136

ظاهراً مراد از ضمیر در «تصبههم» مسلمانان ضعیف الایمان هستند. آنها می پنداشتند مشکلاتی که پس از مسلمان شدنشان به آنها روی آورده، از ناحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 7

7 - مسلمانان صدر اسلام، کاستن از نماز را، هر چند به هنگام سفر و ترس از دشمن، گناه می پنداشتند.

و إذا ضربتم فی الارض فلیس علیکم جناح ان تقصروا من الصلوه ان خفتم ان یفتکم الذین

«لا جناح» و «فلیس علیکم جناح»، غالباً در مواردی به کار می رود که پندار جرم و گناه بر انجام و یا ترک کاری وجود داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 5

5 - شرکت در جنگ بدر حرکتی آشکار به سوی مرگ در پندار گروهی از مسلمانان صدر اسلام

کأنما یساقون إلی الموت و هم ینظرون

مفعول «ینظرون» به قرینه فراز قبل، «الموت» است. یعنی «و هم ینظرون الموت». بنابراین جمله حالیه «و هم ...» حکایت از آن دارد که اطمینان برخی از مسلمانان به مرگ آفرینی جنگ بدر به گونه ای بوده که گویا مرگ را با چشم خویش مشاهده می کردند.

343- عقیده مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدر اسلام از زادگاهشان (مکه)، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنهم ظلموا .. الذین أخرجوا من دیرهم بغیر حق

«الذین أخرجوا» بدل از «الذین یقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذین أخرجوا..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

344- علایق مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 26

26 - یهود و نصارا، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ص: 137

345- علایق مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 5

5- مسلمانان، مشتاق رویارویی با کاروان تجاری قریش و ناخشنود از درگیری با سپاه مسلح آنان

و تودون أن غیر ذات الشوکه تکون لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 5,8

5- مسلمانان صدر اسلام، مشتاق امداد های الهی و غلبه سریع بر دشمن

و أُخْری تحبّونها نصر من اللّٰه و فتح قریب

8- مسلمانان صدر اسلام، مشتاق فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

و أُخْری تحبّونها نصر من اللّٰه و فتح قریب

مفسران، برآند که آیه شریفه ناظر به فتح مکه و قریب الوقوع بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 6 - 6

6- علاقه شدید برخی از مسلمانان عصر بعثت، به ارشاد کافران سرشناس مکه و مسلمان ساختن آنان

فأنت له تصدّی

براساس شأن نزول این آیات، افراد معروفی از قریش (نظیر ابوجهل) در مجلسی که ابن ام مکتوم وارد شد، حضور داشتند و تعبیر «من استغنی» در مورد آنان نازل شده است.

346- علم مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آشنایی مسلمانان، با ارزش های زندگی ابراهیم (ع) و همگامانش *

قد کانت لکم أسوه حسنه. .. والذین معه

تعبیر «کانت لکم أسوه»، می تواند نظر به آشنایی مسلمانان با برنامه های ارزشی ابراهیم(ع) داشته باشد.

ص: 138

347- علمای یهود و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 6

6 - ناتوانی مسلمانان از احتجاج علیه یهود در پیشگاه خدا ، توجیه عالمان یهود برای بازداري مردم خویش از بازگویی و نشر صفات پیامبر موعود

أتحدثونهم بما فتح الله عليكم ليحاجوكم به عند ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 12، 11، 10

10 - داوری ظالمانه علمای یهود نسبت به مسلمانان

الم تر الى الذين .. و يقولون للذين كفروا هؤلاء اهدى من الذين امنوا سيلاً

11 - موضعگیری مشترک عالمان یهود و مشرکان مکه علیه اهل ایمان

الم تر الى الذين .. و يقولون للذين كفروا هؤلاء اهدى من الذين امنوا سيلاً

12 - نکوهش اهل کتاب (علمای یهود) ، به جهت قضاوت ظالمانه درباره مؤمنان و سازش با کافران

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون

جمله «الم تر ..» دارای لحن مذمت گونه و اعتراض آمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 1

1 - اهل کتاب (علمای یهود) مشمول لعن خداوند به جهت حقپوشی و همسویی با کفار علیه مسلمانان

الم تر .. اولئك الذين لعنهم الله

348- عمل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - خداوند ، همواره بر همه کردار های مسلمان ها آگاهی دارد .

و كان الله بما تعملون بصيراً

349- عمل ناپسند مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 5

ص: 139

5- عملکرد غلط مسلمانان، منشأ فتنه ها و مشکلات اجتماعی آنان

إلا تفعلوه تكن فتنه في الأرض وفساد كبير

350- عوامل آوارگی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 3

3- ممنوعیت احسان، به کافران دین ستیز و آواره کننده مسلمانان از سرزمینشان

لاينهيكم الله عن الذين لم يقتلوكم في الدين

351- عوامل اخراج مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10- ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يخرجون الرسول وایاکم أن تؤمنوا بالله ربکم

352- عوامل ارتداد مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 7

7- ارتداد برخی از مسلمانان سست ایمان صدراسلام و بازگشت دوباره آنان به آیین شرک، به خاطر گرفتار شدن به بعضی از ناکامی های دنیوی

و من الناس من يعبد الله على حرف . . . انقلب على وجهه

353- عوامل اعتدال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 3

3 - نقش تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه ، در نیل امت اسلامی به امتی معتدل و برتر

ما ولیهم عن قبلتهم التي كانوا عليها .. و كذلك جعلنكم أمه وسطاً

ص: 140

354- عوامل انحراف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 135 - 1

1 - هر یک از یهود و نصارا، در تلاش برای گرایش دادن مسلمانان به آیین خویش

و قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا

از آن جا که یهود و نصارا یکدیگر را هدایت یافته نمی دانند، معلوم می شود: جمله «قالوا . . .» دارای «لفّ اجمالی» بوده و حاکی از دو جمله است؛ یعنی: قالت الیهود کونوا هوداً تهتدوا و قالت النصاری کونوا نصاری تهتدوا». مخاطبان جمله فوق به دلیل آیه بعد، مسلمانان هستند.

355- عوامل برتری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 3

3 - نقش تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه، در نیل امت اسلامی به امتی معتدل و برتر

ما ولیهم عن قبلتهم التي كانوا علیها . . . و كذلك جعلنکم أمه وسطاً

356- عوامل پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 44 - 5

5 - خداوند تحقق دهنده جنگ بدر و پیروزکننده مسلمانان در آن نبرد

لیقضی اللّٰه امرًا کان مفعولاً

357- عوامل پیروزی مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 27 - 8

8- قدرت مطلق خداوند ، عامل شکست یهود بنی قریظه و پیروزی مسلمانان مدینه بود .

أَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ... فَرِيقًا تَقْتُلُونَ... وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا

ص: 141

358- عوامل تزلزل مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 7

7 - تنگناهای جنگ تبوک ، مایه تزلزل قلب برخی از مسلمانان شده بود .

فی ساعه العسره من بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

359- عوامل تقویت روحیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 17 - 3

3 - یادآوری نابودی سربازان دشمن در گذشته تاریخ ، مایه تقویت روحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان آن حضرت در برابر دشمنان

هل أتیک حدیث الجنود

360- عوامل تقویت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 4

4 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف به تقویت بنیه اعتقادی و اقتصادی خویش با برپا کردن نماز و پرداخت زکات (برای مهیّا شدن زمینه های جهاد و مبارزه)

حتى یأتی الله بأمره .. وأقیموا الصلوه وءاتوا الزکوه

361- عوامل ضعف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 7

7 - گسترش جامعه ایمانی در صدر اسلام و فزونی افراد آن ، باعث ضعف نسبی آنان شد . *

از مقایسه میان مثالهای مرحله نخست (بیست و صد) با مثالهای بعد (صد و هزار) این نکته معلوم می شود که در زمان حکم اول (لزوم مقاومت یک بر ده) جمعیت مسلمانان فراوان نبوده است. ولی در مرحله بعد و زمان تخفیف حکم جمعیت مسلمانان، افزایش فراوانی داشته است. اشاره به افزایش مسلمانان پس از بیان ضعف نسبی آنان حکایت از آن دارد که افزایش جمعیت از علل بروز ضعف نسبی در جامعه ایمانی شده است.

362- عوامل عزت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 10 - 6

6- قرآن ، مایه شرافت و آوازه انسان و امت اسلام است .

کتباً فیه ذکرکم

از جمله معانیی که اهل لغت برای واژه «ذکر» بیان کرده اند، «شرافت» و «صیت» (آوازه) است (قاموس المحيط). بنابراین مقصود از «فیه ذکرکم» این است که شرافت و آوازه، در پرتو قرآن و عمل به آن است. گفتنی است مقصود از ضمیر مخاطب «کم» هم می تواند تمامی انسان ها باشد و هم می شود خصوص امت اسلام باشد که در برداشت، هر دو لحاظ شده است.

363- عوامل عظمت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 5

5 - عظمت مسلمانان در پرتو تعالیم وحی و قرآن *

و اِنَّهٗ لَذِکْرٌ لِّکَ و لِقَوْمِکَ

مقصود از «قوم»، ممکن است امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

364- عوامل قدرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 12

12 - نقش بارز صلح حدیبیه ، در کوتاه شدن دست دشمنان از ضربه زدن به مسلمانان

فَعَجَّلَ لَکُمْ هَذِهِ و کَفَّ اَیْدِی النَّاسِ عَنکُمْ

ممکن است «هذه» اشاره به صلح حدیبیه داشته باشد و «کفّ..» مترتب بر آن بوده و نتیجه آن به شمار آید.

365- عوامل هجرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 8

8 - نهی خداوند از دوستی اهل ایمان با کافران که باعث خروج ناخواسته پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از سرزمینشان (مکه) شده بودند .

ص: 143

لَاتَّخَذُوا... يَخْرُجُونَ الرِّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ

366- عهد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11، 8، 6، 2

2- مسلمانان مدینه، با خدا، عهد بسته بودند که از جهاد و رویارویی با دشمن نگریزند.

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه

6- برخی از مسلمانان مدینه، در عمل به عهد خود با خدا، تا پای جان پیش رفتند.

فمنهم من قضی نحبه

«نحب» در لغت، به معنای «نذر واجب» است (مفردات راغب). «قضی نحبه» کنایه از مرگ و یا کشته شدن است.

8- برخی از صاحبان عهد با خدا، از مسلمانان مدینه، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند.

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه... و منهم من ينتظر

11- صاحبان عهد با خداوند، از مسلمانان مدینه، بر خلاف منافقان آن دیار، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند.

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله... و ما بدلوا تبديلاً

367- عهدشکنی یهود با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 56 - 11

11- یهودیان عصر بعثت بی هیچ ترس و پروایی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، پیمانهایشان را نقض می کردند.

و هم لاینتقون

برای فعل «یتقون» چندین متعلق می توان لحاظ کرد؛ از جمله ضمیر «ک» که خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و یا کلمه ای

همانند «المؤمنین».

368- غفلت از دشمنان مسلمانان

11 - بی توجهی به عمق عداوت کافران با اسلام و مسلمانان ، زمینه ساز برقراری روابط دوستانه با آنان

لَاتَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ .. . يَخْرُجُونَ ... أَنْ تَوْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

بیان ابعاد مختلف عداوت کافران با مسلمانان، به عنوان دلیل ممنوعیت ارتباط دوستانه با آنان، بیانگر مطلب بالا است.

369- غفلت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 17

17 - غفلت مسلمانان از سلاح و ساز و برگ خویش ، زمینه ساز طمع دشمنان برای شیبخون

ووالذین كفروا لو تغفلون عن اسلحتکم و امتعتکم فیمیلون علیکم میله واحده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 9

9 - عدم توجه برخی از مؤمنان ، به آثار ویرانگر رعایت نکردن حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لاترفعوا أصوتکم .. و لاتجهروا له ... أن تحبط أعمالکم و أنتم لاتشعرون

از تکرار نهی در آیه شریفه ، مطلب بالا قابل برداشت است.

370- فراموشی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 16

16 - دستور بی اعتنایی به مغالطه گران درباره آیات ، در معرض فراموشی از سوی مسلمانان صدر اسلام

وإما ینسینک الشیطن فلا تقعد بعد الذکری

371- فرجام شایعه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 9

9 - شایعه و وارونه جلوه دادن حقایق در جامعه اسلامی ، هر چند در آغاز موجب نگرانی و احساس خطر می شود ؛ ولی در نهایت با افشا

شدن انگیزه شایعه سازان ، به نفع مسلمانان تمام خواهد شد .

إنّ الذین جاءو بالإفک عصبه منکم لاتحسبوه شرّاً لکم بل هو خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 145

2 - بهشت پاینده، فرجام تمامی مسلمین (تقریظ کننده، میانه رو و پیشتاز)

جنّت - ت عدن یدخلونها

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که فاعل «یدخلون» سه دسته یاد شده در آیه پیش باشد؛ یعنی، تمامی مسلمانان - که امت برگزیده خدایند - سرانجام وارد بهشت خواهند شد؛ هرچند برخی از آنان در اثر بعضی از گناهان، بر خود ستم کرده باشند، ولی در نهایت بر اثر شفاعت و عفو عمومی خداوند از بهشت بهره مند خواهند شد. گفتنی است آیه بعد - که سخن از غفران الهی است - و دو آیه بعد - که از کافران سخن گفته و در مقابل «الذین اصطفینا» قرار داده شده است - تأکید کننده همین مطلب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 4

4 - زندگی و سرنوشت کافران و مسلمانان، هرگز برابر و همسان نیست.

أفمن یمشی مکبًا علی وجهه أهدی آمن یمشی سویًا علی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 3

3 - مسلمانان و مجرمان، دارای دو سرنوشت متفاوت و گوناگون اند.

أفجعل المسلمین کالمجرمین

برابر نبودن مسلمانان و مجرمان، بیشتر ناظر به سرنوشت آنان است؛ یعنی، مربوط به سعادت و شقاوت دنیوی و اخروی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 41 - 4,5

4 - مشرکان صدر اسلام (مجرمان)، برای اثبات یکسانی سرنوشت خویش با مسلمانان، از ارائه شاهد و هم فکری از میان عقلای عالم ناتوان بودند.

أم لهم شركاء فلیأتوا بشركائهم إن كانوا صدقین

5 - عقیده به شفاعت معبودها و یکسان بودن سرنوشت مجرمان (مشرکان) با مسلمانان، عقیده ای منحصر به مشرکان عصر بعثت و فاقد شاهد و تصدیق کننده ای از میان عقلای عالم

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فليأتوا بشركائهم إن كانوا صدقين

373- فضائل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 143 - 1

1 - خداوند ، امت اسلام را امتی معتدل و برتر قرار داد .

ص: 146

جعلنکم أمه وسطاً

کلمه «وسطاً» چنانچه برخی از مفسران گفته اند کنایه از «معتدل» و یا «برتر» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 2، 1

1 - پیروان رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ، از رحمت خاص الهی بهره مند هستند .

فسأکتبها .. و الذین هم بایتنا یؤمنون. الذین یتبعون الرسول

«الذین یتبعون» عطف بیان و یا بدل برای «الذین هم ..» در آیه قبل است. بنابراین رحمت نوید داده شده با جمله «سأکتبها»، از آن پیروان پیامبر پس از بعثت او خواهد بود.

2 - رحمت خاص الهی در قیامت از آن پیروان پیامبر اسلام خواهد بود .

فسأکتبها .. الذین یتبعون الرسول

برداشت فوق بر این اساس است که «فسأکتبها» بیان تحقق رحمت الهی در سرای آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 3

3 - امت اسلام ، امتی برگزیده

هو اجتیبکم

«إجتباء» به معنای برگزیدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 1

1 - امت اسلامی ، در دو عرصه دنیا و آخرت ، از فضل و رحمت خداوند برخوردارند .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته فی الدنیا و الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مسلمانان ، مورد توجه و عنایت خدا هستند .

قل ما یعبؤا بکم ربی لولا دعاؤکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 13، 2، 1

1 - مسلمانان ، ملتی ممتاز و برگزیده الهی

ثم أورثنا الکتب الذین اصطفینا

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود از «الکتاب» قرآن و مراد از «الذین اصطفینا» مسلمانان است.

2 - قرآن ، ارث و موهبت الهی برای جامعه اسلامی

ص: 147

ثمَّ أَوْرثْنَا الْكُتُبَ الَّتِي فِيهَا مِنْ عِبَادِنَا

برداشت یاد شده، از تعبیر ارث درباره اعطای قرآن به دست می آید؛ زیرا ارث چیزی است که برای آن تلاشی صورت نگرفته و در نتیجه حقی هم برای دریافت آن به وجود نیامده است.

13 - انتخاب مسلمانان برای وراثت قرآن و بهره مند شدن از آموزه های آن ، فضل بزرگ خداوند به آنان است .

ثمَّ أَوْرثْنَا الْكُتُبَ الَّتِي فِيهَا مِنْ عِبَادِنَا .. ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «ذلک» به «اصطفاء» و «ایراث کتاب» (مستفاد از جمله «أورثنا الکتب الّذین اصطفینا») اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 33 - 2

2 - بهشت پاینده ، فرجام تمامی مسلمین (تفریط کننده ، میانه رو و پیشتاز)

جنّ - ت عدن یدخلونها

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که فاعل «یدخلون» سه دسته یاد شده در آیه پیش باشد؛ یعنی، تمامی مسلمانان - که امت برگزیده خداوند - سرانجام وارد بهشت خواهند شد؛ هرچند برخی از آنان در اثر بعضی از گناهان، بر خود ستم کرده باشند، ولی در نهایت بر اثر شفاعت و عفو عمومی خداوند از بهشت بهره مند خواهند شد. گفتنی است آیه بعد - که سخن از غفران الهی است - و دو آیه بعد - که از کافران سخن گفته و در مقابل «الذین اصطفینا» قرار داده شده است - تأکید کننده همین مطلب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 45 - 10

10 - مصون ماندن امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از نابودی و کیفر دنیوی ، در پرتو عنایت ربوبی خداوند به آن حضرت است . *

و لولا کلمه سبقت من ربّک لقضی بینهم

برداشت یاد شده بر این اساس است که ضمیر «هم» در «بینهم»، مربوط به کفار عصر بعثت باشد و نه قوم موسی. و از آن جا که خداوند در موارد امهال، تعبیر به «ربّک» نموده است - که نشانه عنایت ویژه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد - مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- امت اسلامی ، امتی راست قامت ، سرافراز و برخوردار از هدفی روشن در زندگی

أمن یمشی سویاً علی صرط مستقیم

4- زندگی و سرنوشت کافران و مسلمانان ، هرگز برابر و همسان نیست .

أفمن یمشی مکباً علی وجهه أهدی أمن یمشی سویاً علی صرط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 1

ص: 148

1 - مسلمانان ، در نگاه نظام ارزشی اسلام ، با مجرمان برابر نیستند ؛ بلکه از آنان برتراند .

أفنجعل المسلمین کالمجرمین

استفهام در «أفنجعل...»، انکاری و درصدد نفی برابری مسلمانان با مجرمان و اثبات برتری آنان است.

374- فضایل مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 2

2- مسلمانان صدراسلام از جمله کسانی اند که پیش از هدایت شدن به خدا گرایش داشته و از او گریزان نبودند .

و یهدی إلیه من أناب. الذین ءامنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

«الذین ءامنوا» عطف بیان برای «من أناب» و تبیین کننده آن با ارائه مصداق است ؛ یعنی ، کسانی که ایمان آورده اند، همانانند که به سوی خدا انابه می کردند ، از این رو مشیت الهی بر هدایت آنان تعلق گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 5

5 - وضع کیفر سخت برای اشاعه دهندگان فحشا و افشای چهره توطئه گران « افک » ، از جلوه های فضل و رحمت خدا بر مسلمانان صدراسلام

و لولا فضل الله علیکم و رحمته

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه شریفه، دهمین و آخرین آیه ای است که درباره ماجرای «افک» نازل گردید و قهراً ارتباط نزدیکی با این ماجرا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 16

16 - مسلمانانی که در دوران سخت پیش از فتح مکه ، از جهاد و انفاق در راه خدا کوتاهی نکردند ، دارای درجه و منزلتی بزرگ تر از مسلمانانی اند که پس از آن اقدام به جهاد و انفاق می کردند .

لا یستوی منکم من أنفق . . . أولئک أعظم درجه من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

375- فضائل مسلمانان مکہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 56 - 1

1 - مسلمانان مکہ ، مورد توجه ویژه خداوند بودند .

يعبادى الذين ءامنوا

ص: 149

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه ، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

376- فقر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 5

5- توان مالی بسیار پایین مسلمانان در صدر اسلام

و لا علی الذین إذا أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

377- فلسفه رد خواسته های مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 22

22- « عن أبي جعفر (ع) في قوله : « و ما منعنا أن نرسل بالآيات » و ذلك أن محمداً (صلى الله عليه و آله) سأله قومه أن يأتيهم بآيه فنزل جبرئيل قال : إن الله يقول : « و ما منعنا أن نرسل بالآيات إلى قومك إلا أن كذب بها الأولون » و كذا إذا أرسلنا إلى قريه آيه فلم يؤمنوا بها أهلكناهم فلذلك أخرنا عن قومك الآيات ;

از امام باقر(ع) در باره سخن خداوند «و ما نرسل بالآيات» روایت شده است که فرمود: داستان این بود که: قوم محمد از آن حضرت درخواست کردند که معجزه ای برای آنان بیاورد، پس جبرئیل نازل شد و گفت: خدا می فرماید: «و ما منعنا أن نرسل بالآيات . . .» و سنت ما چنین بوده است که هرگاه معجزه ای را به سوی قریه ای فرستادیم و آنان به آن ایمان نیاوردند، آنان را هلاک کردیم. پس به خاطر همین، فرستادن معجزات را برای قومت به تأخیر انداختیم».

378- فلسفه هجرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 2

2- عده ای از مسلمانان صدر اسلام برای رهایی از ظلم و ستم مشرکان مکه ، از آن شهر هجرت کردند .

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا

به دلیل اینکه سوره نحل در مکه نازل شده است، احتمال دارد مراد از «الذين هاجروا» مسلمانانی باشد که از مکه هجرت کرده و

ص: 150

به حبشه یا مدینه رفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 6,7,9

6 - هجرت مسلمانان از مکه ، تحت فشار دشمن بود ؛ نه به اختیار و دلخواه آنان .

الذین أُخرجوا من دیرهم و أموالهم

7 - ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أُخرجوا من دیرهم و أموالهم

از ماده «إخراج» و نیز مجهول آمدن فعل «أُخرجوا»، اضطرار و ناگزیری استفاده می شود.

9 - برخوردار شدن از فضل و رحمت الهی ، انگیزه مهاجران مسلمان

للفقراء المهجرین . . . یتغون فضلاً من الله و رضواناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 12

12 - هجرت از مکه به مدینه برای جلب رضای الهی ، ناسازگار با مودت نسبت به مشرکان مکه

لا تتخذوا عدوی و عدوکم اولیاء . . . إن کنتم خرجتم جهاداً

آیه شریفه در مرحله نخست، نظر به موضوعی دارد که در صدر اسلام رخ داده است. مخاطب اولیه آیه مهاجری به نام حاطب بن ابی بلتعنه است که برای خدا هجرت کرده؛ ولی گام در مسیر دوستی با مشرکان نهاده بود (غافل از این که آن هجرت و این حرکت با هم سازگار نیستند).

379- قبله اوّل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 142 - 1,2

1 - بیت المقدس در برهه ای از عصر بعثت ، قبله مسلمانان بود .

ما وليهم عن قبلتهم التي كانوا عليها

اکثر مفسران برآند که مراد از «قبلتهم . . .» بیت المقدس است.

2- قبله نخستین مسلمانان (بیت المقدس) ، به فرمان خداوند به جانب کعبه تغییر یافت .

ما وليهم عن قبلتهم التي كانوا عليها . . . يهدى من يشاء

جمله «یهدی من یشاء» قرینه بر این است که: تغییر قبله به فرمان خداوند بوده است.

ص: 151

380- قبله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 144 - 13، 14

13 - مسلمانان در هر سرزمینی که باشند ، باید مسجد الحرام را قبله خویش قرار دهند .

و حیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره

14 - تعیین مسجدالحرام به عنوان قبله مسلمانان ، خشنودی و رضایت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در پی داشت .

فلنولينك قبله ترضيها فول وجهك شطر المسجدالحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 1

1 - مسجدالحرام قبله پیامبر (صلی الله علیه و آله) و همه مسلمانان جهان

و من حیث . . . و حیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره

381- قدرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 10

10 - توان رزمی و نیروی مقاومت هر مسلمان ، حتی پس از گراییدن جامعه ایمانی به ضعف ، بیش از دو چندان هر کافر است .

و علم أن فيكم ضعفا فإن يكن منكم مائة صابرة يغلبوا مائتين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 5

5 - سال نهم هجری ، سال قدرت مسلمانان و استیلای آنان بر اداره مسجدالحرام

فلا يقربوا المسجدالحرام بعد عامهم هذا

اینکه مسلمانان در سال نهم هجری مکلف به این تکلیف الهی شدند - با اینکه اصل پلیدی مشرکان در گذشته نیز بوده است - نشان می

دهد که در گذشته، اجرای آن میسر نبوده است.

382- قدرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 6

6 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را در مدینه با امداد های خویش توانا و قدرتمند ساخت .

تخافون أن يتخطفكم الناس فأویکم و أیدکم بنصره

ص: 152

«تأیید» به معنای تقویت کردن و قدرتمند ساختن است.

383- قدرت نظامی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 6

6 - وحشت دشمن از توان رزمی مسلمانان، تعیین کننده مرز قدرت نظامی ضروری در جامعه ایمانی

و أعدوا لهم ما استطعتم .. ترهبون به عدو الله

جمله «ترهبون ..» به منزله تفسیر و توضیحی است برای «ما استطعتم». یعنی توان نظامی باید به حدی رسد که دشمن را به وحشت اندازد، نه کمتر از آن؛ هر چند جامعه اسلامی بر بیشتر از این مقدار توانمند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 10

10 - توان رزمی و نیروی مقاومت هر مسلمان، حتی پس از گراییدن جامعه ایمانی به ضعف، بیش از دو چندان هر کافر است.

و علم أن فيكم ضعفا فإن يكن منكم مائة صابرة يغلبوا مائتين

384- قرآن و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 1

1 - قرآن، مایه تذکر و یادآوری برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قوم آن حضرت است.

وإِنَّه لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ

385- قلت مسلمانان در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 40 - 8

8 - سلطه کافران بر سرزمین مکه و ضعف و قلت مسلمانان، به هنگام هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إذ أخرجهم الذين كفروا ثانی اثین

ص: 153

386- قمار در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 17

17 - شراب خواری و قماربازی برخی مسلمانان صدر اسلام حتی پس از تحریم آن

فهل انتم منتهون

بیان رسای آیات مورد بحث در تحریم شراب و قمار و تذییل آن با جمله ای مذمت آمیز همراه با تردید نسبت به پرهیز مسلمانان از آن (آیا دست از قمار بازی و شرابخواری می کشید)، می رساند که تحریم قمار و شراب قبلا اعلام شده ولی برخی از مسلمانان شاید به توهم تصریح نداشتن آن آیات در تحریم، همچنان به شرابخواری و قماربازی ادامه می دادند گفتنی است که شأن نزول های نقل شده درباره این آیات برداشت فوق را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 1,2

1 - برخی از مسلمانان عصر بعثت - تا پیش از نزول آیه « انما الخمر . . . » - به شرابخواری و قماربازی مبتلا بودند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

فعل ماضی «طعموا» دلالت بر این دارد که برخی از مسلمانان پیش از نزول این بخش از آیات، از شراب خواری و قماربازی پرهیز نداشتند.

2 - استفاده مؤمنان نیک کردار از شراب و قمار پیش از حکم خداوند به حرمت آنها، خالی از سرزنش و گناه

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

مراد از «ما» در «ما طعموا» شراب و درآمدهای حاصل از قمار بازی است بنابراین اراده شراب خواری و مصرف آن درآمدهای قمار از «طعام» - که تنها در مورد خوراکیها به کار برده می شود - میتواند از باب تغلیب باشد.

387- قیاس کافران با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 4,5

4 - زندگی و سرنوشت کافران و مسلمانان، هرگز برابر و همسان نیست .

أفمن یمشی مکبًا علی وجهه أهدی أمن یمشی سویًا علی صرط مستقیم

5- قابل مقایسه نبودن کافران و مسلمانان ، امری روشن ، بدیهی و به دور از ابهام

أفمن یمشی مکبًا علی وجهه أهدی أمن یمشی سویًا علی صرط مستقیم

برداشت یاد شده، از استفهام تقریری در (أفمن . . . أمن) استفاده می شود.

ص: 154

388- قیاس مسلمانان با گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 1

1 - مسلمانان ، در نگاه نظام ارزشی اسلام ، با مجرمان برابر نیستند ؛ بلکه از آنان برتراند .

أفنجعل المسلمین کالمجرمین

استفهام در «أفنجعل..» ، انکاری و درصدد نفی برابری مسلمانان با مجرمان و اثبات برتری آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 37 - 1

1 - در هیچ کتاب آسمانی ، مسلمانان و اطاعت کنندگان از خدا ، با مجرمان و تبهکاران یکسان تلقی نشده اند .

أفنجعل المسلمین کالمجرمین .. أم لکم کتب فیه تدرسون

389- کافران صدر اسلام و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 1

1 - کفر پیشگان عصر بعثت ، مسلمانان را از حضور در مساجد باز می داشتند و در صدد تخریب آنها بودند .

و من أظلم ممن منع مسجد الله .. و سعی فی خرابها

فعل «منع» نیازمند دو مفعول است: یک مفعول آن «مساجد الله» است و مفعول دیگر «المسلمین» می باشد که به خاطر وضوح بیان نشده است؛ یعنی: «منع المسلمین مساجد الله» ماضی آوردن فعل «منع» حکایت از آن دارد که: ممانعت از ورود مسلمانان به مساجد تحقق یافته بوده؛ یعنی، آیه شریفه ضمن بیان ناروا بودن ممانعت از ورود به مساجد، اشاره دارد به قضایای بازداری از ورود مسلمانان صدر اسلام، به مسجد الحرام و ..

390- کافران و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 2

2- کفرپیشگان (یهود ، نصارا و مشرکان) ناخشنود از نزول کمترین خیر ، بر مسلمانان

ما یوّد الذین کفروا .. ان ینزل علیکم من خیر

نکره آوردن «خیر» به همراه «من» زایده در آیه، حکایت از آن دارد که: مشرکان کمترین خیری را برای مسلمانان نمی پسندیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 155

2 - آل عمران - 3 - 72 - 5

5 - اظهار ایمان دروغین و داخل شدن در صفوف مسلمانان برای متزلزل ساختن آنان ، از حيله های دشمنان دین

وقالت طائفه .. لعَلَّهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 13

13 - ایمان حُیی بن اخطب و کعب اشرف به جبت و طاغوت ، و گفتار ناروای آنان نسبت به مسلمانان

الم تر الى الذین اوتوا نصیباً من الکتب یؤمنون بالجبت و الطّاغوت و یقولون

ابن عباس می گوید: این آیه درباره حیی بن اخطب و کعب اشرف نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 9

9 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، تحت سیطره ستم کافران مکه

و ما لکم لا تقاتلون فی سبیل اللّٰه و المستضعفین .. یقولون ربّنا اخرجنا من هذه ا

بسیاری از مفسران برآنند که آیه مورد بحث درباره مسلمانانی است که تا قبل از فتح مکه در آنجا بودند و از مهاجرت آنان جلوگیری می شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 6

6 - مسلمانان صدر اسلام ، در معرض فتنه و آسیب از سوی کافران به هنگام سفر

و إذا ضربتم فی الارض .. ان خفتم ان یفتکم الذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 19

19 - کافران در اندیشه تهاجمی یکباره به مسلمین در شرایط مناسب

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً

کلمه «میل» هنگامی که به «علی» متعدی شود، به معنای هجوم بردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 1

1 - خداوند ، کافران ستیزه گر عصر بعثت را به ترک مبارزه علیه اسلام و مسلمانان فراخواند .

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوا يَغْفِرْ لَهُمْ

انتهاه به معنای پذیرش نهی است ؛ یعنی انجام ندادن کاری بر اثر نهی شدن از آن. بنابراین با توجه به اینکه متعلق «ینتهوا» شرارتهای کافران علیه مسلمانان است، جمله «ان ینتهوا» دلالت می کند که خداوند کافران را از تعرض به مسلمانان نهی کرده است.

ص: 156

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 73 - 13

13- هیچ گاه میان کافران و مسلمانان ، با حفظ مواضع اصولی تسالم کامل و دوستی حقیقی برقرار نخواهد شد .

وإن كادوا ليفتنونك عن الذي أوحينا إليك . . . وإذا لاتخذوك خليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 36 - 2

2 - قضاوت کافران درباره اسلام و مسلمانان ، قضاوتی بی اساس و بدون پایه عقلانی و منطقی است .

ما لکم کیف تحکمون

391- گرایشهای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 2

2- مسلمانان صدراسلام از جمله کسانی اند که پیش از هدایت شدن به خدا گرایش داشته و از او گریزان نبودند .

و یهدی إلیه من أناب. الذین ءامنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

«الذین ءامنوا» عطف بیان برای «من أناب» و تبیین کننده آن با ارائه مصداق است ؛ یعنی ، کسانی که ایمان آورده اند، همانانند که به سوی خدا انابه می کردند ، از این رو مشیت الهی بر هدایت آنان تعلق گرفت.

392- گسترش حاکمیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 1

1- خداوند پی در پی از حاکمیت کفرپیشگان بر زمین می کاست و بر سرزمین های اسلامی و حاکمیت آن می افزود .

أولم یروا أنّا نأتی الأرض ننقصها من أطرافها

مفسّران در تفسیر آیه فوق چند نظر ابراز کرده اند. برخی گفته اند: مراد از «الأرض» مطلق زمین است و مقصود از کاستن از نواحی آن،

میراندن و هلاک کردن اهل زمین در اطراف و نواحی گوناگون آن می باشد. و برخی گفته اند: مراد از «الأرض» سرزمینهای تحت نفوذ کفر است و منظور از کاستن نواحی آن، کوتاه کردن سیطره کفرپیشگان از آن است که طبعاً به حاکمیت اسلام بر آن جا می انجامد.

ص: 157

393- گواه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 5

5 - مسلمانان ، گواه بر اعمال سایر مردمان و پیامبر گواه بر اعمال مسلمانان است .

لتكونوا شهداء على الناس و يكون الرسول عليكم شهيداً

در اینکه مراد از «شهداء» و «شهید» در آیه شریفه چیست، چند نظر ابراز شده است، از جمله گواهی بر اعمال است؛ یعنی، امت اسلامی و یا گروهی از آنان اعمال دیگر امته را مشاهده می کنند و در قیامت بر آن شهادت می دهند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز ناظر اعمال مسلمانان است و در آخرت بر آن شهادت می دهد.

394- گواهان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 18

18 - مسلمانان ، گواه بر اعمال سایر مردم و پیامبر (صلی الله علیه و آله) گواه بر اعمال مسلمانان

ليكون الرسول شهيداً عليكم و تكونوا شهداء على الناس

در این که مراد از «شهید» و «شهداء» در آیه چیست، نظراتی چند ابراز شده است که از جمله آنها «گواهی بر اعمال» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 8 - 4,5

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، گواه و ناظر بر اعمال امت خویش در طول تاریخ

إنا أرسلناك شهيداً

در صورتی که مراد از «شاهداً» شهادت بر اعمال امت در قیامت باشد، از مطلق آمدن «شاهداً» گواهی و نظارت آن حضرت بر تمام اعمال امت استفاده می شود.

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، حتی پس از رحلت خود ، دارای آگاهی و قدرت نظارت بر عملکرد امت خویش

إنا أرسلناك شهيداً

اگر منظور از «شاهدًا» شهادت بر اعمال همه امت در صحنه قیامت باشد، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا که شهادت بدون آگاهی و نظارت فاقد اعتبار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 1

1 - گواهی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر تمامی حرکات و رفتار های امت خویش در قیامت

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ

ص: 158

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 5,29

5 - مسلمانان ، گواه بر اعمال سایر مردمان و پیامبر گواه بر اعمال مسلمانان است .

لتكونوا شهداء على الناس و يكون الرسول عليكم شهيداً

در اینکه مراد از «شهداء» و «شهید» در آیه شریفه چیست، چند نظر ابراز شده است، از جمله گواهی بر اعمال است؛ یعنی، امت اسلامی و یا گروهی از آنان اعمال دیگر امته را مشاهده می کنند و در قیامت بر آن شهادت می دهند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز ناظر اعمال مسلمانان است و در آخرت بر آن شهادت می دهد.

29 - رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: « یدعی نوح یوم القیامه فیقال له : هل بلغت ؟ فیقول : نعم ، فیدعی قومه فیقال لهم هل بلغکم ؟ فیقولون : ما أتانا من نذیر و ما أتانا من أحد ، فیقال لنوح : من یشهد لک ؟ فیقول : محمد (صلی الله علیه و آله) و أمته ، فذلک قوله : « و کذلک جعلناکم أمه وسطاً » قال : و الوسط العدل فتدعون فتشهدون له بالبلاغ . . . »

روز قیامت نوح(ع) دعوت به حضور می شود و به او گفته می شود: آیا رسالت خود را ابلاغ کردی؟ می گوید: آری پیش قومش دعوت می شوند و از آنان سؤال می شود: آیا به شما [رسالتش] را ابلاغ کرده است؟ آنان می گویند: ما را بیم دهنده ای نیامد. پس به نوح گفته می شود: چه کسی به نفع تو شهادت می دهد؟ پس وی می گوید: محمد(صلی الله علیه و آله) و امتش؛ و این است سخن خداوند: شما را امت وسط قرار دادیم. رسول خدا فرمود: مراد از وسط، عدل است. پس شما (مسلمانان) دعوت می شوید و به نفع او شهادت به ابلاغ رسالت می دهید ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 18

18 - مسلمانان ، گواه بر اعمال سایر مردم و پیامبر (صلی الله علیه و آله) گواه بر اعمال مسلمانان

لیكون الرسول شهيداً عليكم و تكونوا شهداء على الناس

در این که مراد از «شهید» و «شهداء» در آیه چیست، نظراتی چند ابراز شده است که از جمله آنها «گواهی بر اعمال» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 16

16 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد خطر گرفتاری آنان به لغزشهایی همانند لغزش های بنی اسرائیل: (نقض پیمان های الهی، هواپرستی، تکذیب و قتل انبیا)

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. لَا تَهْوَىٰ اٰنْفُسَهُمْ فَرِيقًا كَذِبًا و فریقاً یقتلون

از اهداف این بخش از آیات با توجه به ذکر مسلمانان در ابتداء کلام (ان الذین ءامنوا) و آنگاه بیان سرگذشت شوم بنی اسرائیل، این است که مسلمانان را از گرفتار شدن به چنین سرنوشتی پرهیز دهد و به آنان گوشزد کند که آنان نیز در خطر آلودگی به چنین اعمال ناروایی هستند.

ص: 159

397- لغزشگاه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 3

3 - جامعه اسلامی ، در معرض خطر از یاد بردن عداوت جبهه کفر با ایشان

إن یتفقوکم یکونوا لکم أعداء

تذکر و هشدار الهی در این آیه، بیانگر مطلب بالا است.

398- مبارزه با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 3

3 - ممانعت از ورود مسلمانان به مساجد و تلاش برای تخریب آنها ، از روش های مبارزاتی کفرپیشگان علیه اسلام و مسلمین

و من أظلم ممن منع مسجد الله أن یذکر فیها اسمه و سعی فی خرابها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 8

8 - بشارت الهی در مورد ناکامی یهود و کافران در مبارزه مشترک علیه مسلمانان

الم تر الی الذین اوتوا الکتب . . . و من یلعن الله فلن تجد له نصیراً

399- مجادله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 8، 2، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، موظف بودند که با اهل کتاب ، جز با انتخاب بهترین روش ، مجادله نکنند .

و لاتجدلوا أهل الکتب إلا بالتی هی أحسن

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، با اهل کتاب ، بحث های اعتقادی و کلامی داشتند .

و لا تجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، در مجادله با اهل کتاب ، موظف اند که به صراحت ، اعتقادات توحیدی خود را مطرح کنند

قولوا ءامنا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلیکم و إلهنا و إلهکم وحد

ص: 160

400- محاصره مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 1

1 - مسلمانان مدینه ، از ناحیه بالا و پایین مدینه ، در محاصره دشمن (احزاب متحد) قرار گرفتند .

إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم

401- محافظت از مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 15

15- تدبیر صلح حدیبیه از جانب خداوند ، به منظور حفظ جان مؤمنان ناشناخته مکه

و لولا رجال مؤمنون . . . أن تطوهم

402- محبوبیت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 4

4- محبوبیت اجتماعی و ایجاد پایگاه در دل های مردم ، وعده خداوند به مسلمانان رنج کشیده صدر اسلام

إنّ الذين آمنوا و عملوا الصلحت سيجعل

نزول این آیات در مکه و همچنین ارتباط آن با آیات پیشین - که حاوی ادعاهای ناروای مشرکان و فشارهای روحی و تبلیغاتی آنان بود - چنین اقتضا دارد که جمله «سیجعل . . .»، وعده خداوند به محبوب شدن مؤمنان و یافتن پایگاه مناسب اجتماعی در میان مردمان آن عصر باشد.

403- محدوده تلاش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 7

7- فعالیت مسلمانان صدر اسلام پیش از هجرت ، محدود به مسائل فرهنگی و تبلیغی

إلّا أن يقولوا ربّنا الله

ص: 161

404- محدوده مسؤولیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 1

1 - مسلمانان برای تزکیه کسانی که خود را از تعالیم الهی بی نیاز می پندارند ، هیچ تکلیف و مسؤولیتی ندارند .

و ما علیک ألا یرزّی

ما در «و ما علیک ألا یرزّی» می تواند نافیه باشد که با تقدیر مبتدای محذوف معنای آیه چنین می شود: «نیست بر تو باکی در مورد اقدام نکردن او به تزکیه خویش» و نیز ممکن است استفهامیه و مفاد آن چنین باشد: «چيست بر تو در مورد اقدام نکردن او به تزکیه خویش»؟ در هر صورت مراد این است که بی توجهی شخص کافر به تزکیه خویش، برای تو مسؤولیت آفرین نیست که هدایت او را بر پذیرش مؤمن مقدم می داری!.

405- محمد (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور مدارا با مسلمانانی که در برابر فرامین آن حضرت برخورد منافقانه داشتند .

و یقولون طاعة .. فاعرض عنهم

در برداشت فوق، «اعراض» به معنای گذشت گرفته شده است ؛ یعنی در صدد انتقام از آنان مباش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 43 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) رؤیای خویش (کمی نفرات دشمن در جنگ بدر) را برای مسلمانان بیان کرد .

إذ یریکهم الله فی منامک قلیلا و لو أریکهم کثیرا لفشلتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 5

5 - دل بستگی عمیق پیامبر (صلی الله علیه و آله) به امت و اشتیاق شدید وی به هدایت آنان

رسول من أنفسكم عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم

406- محمد (صلى الله عليه وآله) و مشكلات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 128 - 11

11 - رنج و اندوه پیامبر (صلى الله عليه وآله) از مشكلات مسلمانان ، در عين فراخوانی آنان به جنگ با دشمنان و تحمل سختی های نبرد

ص: 162

رسول من أنفسكم عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رءوف رحيم

با توجه به اینکه در آیات قبل، سخن از جنگ تبوک و مشکلات توان فرسای آن بود و پیامبر (صلی الله علیه و آله) مؤمنان را به شرکت در آن فرمان داده بود، یادآوری خصلتهای پیامبر (صلی الله علیه و آله) در پایان این بخش، می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

407- مخالفان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 3

3- در مدینه، مخالفانی وجود داشتند که در صدد جذب منافقان به سوی خود بودند.

و القائلین لإخوانهم هلمّ إلینا

مراد از «القائلین» طبق گفته مفسران، یهودیان اطراف مدینه بوده اند. مرجع ضمیر در «إخوانهم» افراد منافق اند.

408- مدارا با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور مدارا با مسلمانانی که در برابر فرامین آن حضرت برخورد منافقانه داشتند.

و يقولون طاعة... فاعرض عنهم

در برداشت فوق، «اعراض» به معنای گذشت گرفته شده است؛ یعنی در صدد انتقام از آنان مباش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 3

3 - نرمی و مدارای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با مسلمانانی که از دستورات ایشان سرپیچی کردند و از جبهه احد گریختند.

فبما رحمه من الله لنت لهم

نرمی و مدارا غالباً در مورد مخالفت و عصیان است که از مصادیق مورد نظر - به قرینه آیات قبل - عصیانگران نبرد احد می باشند.

409- مدت تهجد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 4,6,7,8

4 - شب زنده داری گروهی از مؤمنان به تأسی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نزدیک به دوسوم از شب یا نصف آن و یا یک سوم آن

تقوم أدنی من ثلثی الیل . . . و طائفه من الذین معک

ص: 163

6 - اندازه گیری کامل شب و روز و مقدار دقیق شب زنده داری برای مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) میسر و آسان نبود .

علم أن لن تحصوه

7 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در آغاز بعثت مدتی چند به شب زنده داری به میزان دوسوم یا نصف و یا یک سوم از شب موظف شده بودند .

و طائفه من الذین معک . . . علم أن لن تحصوه

8 - رخصت یافتن مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به کاستن از مدّت شب زنده داری خویش و انجام آن به میزان میسور و ممکن

علم أن لن تحصوه فتاب علیکم

در گذشتن خداوند از مؤمنان شب زنده دار - پس از یادآوری به کم و زیاد شدن میزان شب زنده داری آنان - حاکی از رخصت دادن او، به این کمی و زیادی است.

410- مدح مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 1

1 - تمجید خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت به خاطر شب زنده داری و قرائت قرآن

إن ربک یعلم أنک تقوم . . . و طائفه من الذین معک

مطلب یاد شده از تذکر به علم خداوند، استفاده می شود.

411- مراتب ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 8

8 - تفاوت درجات ایمان مسلمانان صدر اسلام (مهاجران و انصار)

المهجرین و الانصار . . . بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

با توجه به اینکه تزلزل قلبی، تنها برای برخی از آنان پدید آمده بود و دیگران ثابت قدم بودند، مطلب فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 14 - 3

3- « عن جعفر بن محمد (ع) في قوله عزّوجلّ «... وقليل من الآخرين» قال: ... علي بن أبي طالب صلوات الله عليه ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ «... وقليل من الآخرين» روایت شده که مراد امام علی بن ابی طالب - صلوات الله

ص: 164

علیه - است».

413- مسلمان در قرآن مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 16

16 - « مسلمان » ، نام امت پیامبر در کتاب های آسمانی پیشین و قرآن

هو سمّیکم المسلمین من قبل و فی هذا

414- مسلمان در کتب آسمانی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 16

16 - « مسلمان » ، نام امت پیامبر در کتاب های آسمانی پیشین و قرآن

هو سمّیکم المسلمین من قبل و فی هذا

415- مسلمانان از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 17

17- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان او ، از تقوا پیشگاندند و فرجام نیک از آن ایشان است .

فاصبر إن العقبه للمتقین

416- مسلمانان پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 16، 12، 11

11 - تفاوت وضع مسلمانان صدر اسلام از نظر عدّه و عدّه (نفرات و امکانات) ، در مقطع پیش از فتح مکه و مقطع بعد از آن

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

12 - شرایط مسلمانان صدر اسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

16 - مسلمانانی که در دوران سخت پیش از فتح مکه ، از جهاد و انفاق در راه خدا کوتاهی نکردند ، دارای درجه و منزلتی بزرگ تر

ص: 165

از مسلمانانی اند که پس از آن اقدام به جهاد و انفاق می کردند .

لايستوى منكم من أنفق . . . أولئك أعظم درجة من الذين أنفقوا من بعد و قتلوا

417- مسلمانان پس از هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 7

7 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، از روزی های پاک و پاکیزه بهره مند ساخت .

فاویکم . . . و رزقکم من الطیبت

418- مسلمانان پیشگام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 3،5

3 - مسلمانان در حفظ و عمل کردن به قرآن ، به سه دسته ستمکار (ضایع کننده عمر) ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر جمع «منهم» به «الذین اصطفینا» بازگردد و این تقسیم بندی مربوط به مسلمانان باشد؛ نه «عبادنا» و عموم بندگان.

5 - مسلمانان در انجام کار های خیر ، به سه دسته ستمکار ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

419- مسلمانان در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 15

15 - امت اسلام، امتی شناخته شده در ادیان آسمانی پیشین

هو سمیکم المسلمین من قبل

ص: 166

420- مسلمانان در اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 108 - 6

6 - برخی از مسلمانان ، در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مرتکب سرقت و خیانت شدند و با نقشه و توطئه در صدد متهم کردن دیگران بودند .

و هو معهم اذ یبیتون ما لایرضی من القول

در شأن نزول آمده که طعمه بن ابیرق پس از سرقت با خود اندیشید که کالای مسروقه را به خانه یک یهودی بیندازد و در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کند که آن یهودی سرقت کرده و خود از هر خیانتی مبرا است.

421- مسلمانان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 40 - 3

3 - « عن عبداللّه ابن مسعود قال : قال رسول اللّٰه (صلی الله علیه و آله) إني لأرجو أن يكون من اتّبعتني من أمتي ربع أهل الجنة . . . ثم قال : إني لأرجو أن يكون من أمتي الشطر ، ثم قرأ « ثلثه من الأولين . و ثلثه من الآخرين » ؛

از عبداللّه بن مسعود نقل شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: من امیدوارم از امت من کسانی که از من تبعیت می کنند، یک چهارم اهل بهشت باشند. .. سپس فرمود: من امیدوارم پیروان من نیمی از اهل بهشت باشند و این آیه را قرائت فرمود: ثلثه من الأولین و ثلثه من الآخرين».

422- مسلمانان در جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 7

7 - یادآوری پایداری و مقاومت خداپرستان پیشین ، از روش های قرآن برای ایجاد روحیه مقاومت در مبارزه با دشمنان دین

و کاین من نبی قاتل معه ربیون کثیر . . . فی سبیل اللّٰه

423- مسلمانان در سال نهم هجری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - سال نهم هجری ، سال قدرت مسلمانان و استیلاى آنان بر اداره مسجدالحرام

فلا يقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا

ص: 167

اینکه مسلمانان در سال نهم هجری مکلف به این تکلیف الهی شدند - با اینکه اصل پلیدی مشرکان در گذشته نیز بوده است - نشان می دهد که در گذشته، اجرای آن میسر نبوده است.

424- مسلمانان در غزوه احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 2,3

2- ضربه و مصیبت وارده بر کافران در جنگ بدر، دو برابر مصیبتی که بر پیکارگران مؤمن در جنگ احد وارد شد.

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتم مثلها

بسیاری از مفسران گفته اند که مراد از «اصبتم مثلها» (دو چندان مصیبتی که دیدید، بر کافران وارد کردید) مصیبتی است که مؤمنان در پیکار بدر بر مشرکان تحمیل کردند. این برداشت را روایت مذکور در فیش شماره 12 تأیید می کند.

3- شکست و مصیبت سنگین مسلمانان در پیکار احد، دور از انتظار ایشان بود.

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتم مثلها

کلمه «آئی» به معنای «من این» (از کجا و از چه روی) می باشد و «هذا» اشاره به مصیبت است.

425- مسلمانان در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 4

4 - مسلمانان در جنگ بدر به غنایمی چشمگیر دست یافتند.

یسئلونک عن الأنفال

حساس شدن مسلمانان نسبت به انفال و غنایم جنگی و پرسش مکرر آنان و بازتاب آن در آیه نشانگر فراوانی غنایم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 1

1 - مشاهده سپاه برتر مشرکان جنگ بدر مایه نگرانی مسلمانان و احساس خطر از سوی آنان برای کیان اسلام

واژه «استغاثه» معمولاً در موردی به کار می رود که استغاثه کننده در طلب نجات از تنگنایی شدید باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 10 - 6

6 - پیروزی مسلمانان در جنگ بدر ، گسیل هزاران فرشته برای امداد مجاهدان در آن جنگ ، بشارت دهی و اطمینان بخشی به واسطه آنان ، پرتوی از عزتمندی و کاردانی خداوند

ص: 168

و ما النصر إلا من عند الله إن الله عزيز حكيم

جمله «إن الله عزيز حكيم» تعلیلی است برای تمامی مسائلی که در این آیه و آیه قبل مطرح شده بود. یعنی سرچشمه آنچه بیان شد، عزت و حکمت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 1,2,3,6,7,8

1 - سپاه اسلام و سپاه شرک در آستانه جنگ بدر ، هر کدام در سویی از دره واقع در منطقه بدر مستقر شدند .

إذ أنتم بالعدوه

«عُدُوهُ» به معنای کناره و دامنه وادی است و وادی به زمینی که بین دو کوه و دو تپه قرار دارد گفته می شود و هر وادی دارای دو عدوه و کناره است. تکرار کلمه «عدوه» در آیه شریفه حکایت از آن دارد که سپاه اسلام در یک سوی دامنه و سپاه کفر در دامنه دیگر استقرار داشتند.

2 - دره واقع میان دو سپاه ایمان و شرک در جنگ بدر ، دارای دو دامنه متفاوت از جهت بلندی و پستی *

إذ أنتم بالعدوه الدنيا و هم بالعدوه القصوى

«دنيا» به معنای نزدیکتر و «قصوى» به معنای دورتر است. به نظر می رسد دوری و نزدیکی آن دو دامنه به نسبت دره و زمین مسطح فیما بین سنجیده شده باشد. یعنی شما در دامنه ای بودید که آن دامنه به زمین مسطح نزدیکتر بود و کافران در دامنه ای مستقر شده بودند که به زمین مسطح دورتر بود. دوری و نزدیکی دامنه ها به نسبت زمین مسطح فیما بین، ملازم با بلندی و پستی آن دو دامنه است.

3 - مسلمانان در جنگ بدر در دامنه پست و کافران در دامنه بلند مستقر شدند .

إذ أنتم بالعدوه الدنيا و هم بالعدوه القصوى

6 - مسیر حرکت قافله تجاری قریش نامعلوم برای مسلمانان و به دور از دسترسی آنان به هنگام حضورشان در منطقه بدر

و الركب أسفل منكم

نکره آوردن کلمه «أسفل» در مقابل معرفه آوردن «العدوه»، می تواند مشعر به برداشت فوق باشد. ناآگاهی مسلمانان به جایگاه قافله، تمهیدی بوده است از جانب خدا برای «لیقضی الله». یعنی اگر مسلمانان از مسیر حرکت تجاری قریش آگاه بودند به سوی آنان می شتافتند و در نتیجه جنگ بدر رخ نمی داد.

7 - رویارویی دو سپاه بدر در زمانی مشخص ، حتی با برنامه ریزی طرفین ممکن نبود .

و لو تواعدتم لاختلقتم فی الميعاد

کلمه «میعاد» می تواند اسم زمان به معنای زمان قرار، و می تواند اسم مکان به معنای جایگاه قرار باشد. و مراد از «تواعد» وعده مسلمانان با اهل مکه است؛ یعنی «و لو تواعدتم ائتم و اهل مکه ...» که در برداشت به برنامه ریزی طرفین تعبیر شد.

8 - انتخاب محل استقرار سپاه کفر و ایمان در آستانه جنگ بدر، حتی با توافق طرفین ممکن نبود.

و لو تواعدتم لاختلقتم فی المیعد

426- مسلمانان در غزوه بنی نضیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 169

3 - موضع مسلمانان در مقطع غزوه بنی نضیر ، موضعی برتر نسبت به یهود

لئن أُخْرَجْتُمْ . . . و إن قُوتِلْتُمْ . . . لئن أُخْرَجُوا . . . و لئن قُوتِلُوا

در این آیات، همواره از موضع آسیب پذیر یهود، سخن به میان آمده است؛ زیرا مسأله اخراج و جنگ نه از سوی ایشان بلکه علیه آنان یاد شده است. پس معلوم می شود که آنها در موضعی نبوده اند که بخواهند اقدام به جنگ کنند.

427- مسلمانان در غزوه حنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 10، 7

7 - تنگ شدن عرصه بر مسلمانان در جنگ حنین ، علی رغم کثرت غرور آفرین آنان

إذ أعجبتكم كثرتكم . . . و ضاقت عليكم الأرض بما رحبت

10 - فرار مسلمانان در جنگ حنین پس از قرار گرفتن در تنگنای نبرد ، علی رغم کثرت غرور آفرینشان

و ضاقت عليكم الأرض بما رحبت ثم وليتم مدبرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 8

8 - امداد های الهی ، عامل اصلی پیروزی مسلمانان در جنگ حنین

ثم وليتم مدبرين. ثم أنزل الله سكينته . . . و أنزل جنوداً لم تروها و عذب الذين كف

428- مسلمانان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 2

2 - رحمت خاص الهی در قیامت از آن پیروان پیامبر اسلام خواهد بود .

فسأکتبها . . . الذين يتبعون الرسول

برداشت فوق بر این اساس است که «فسأکتبها» بیان تحقق رحمت الهی در سرای آخرت باشد.

429- مسلمانان در مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 5,6

ص: 170

5 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، در مدینه مأوی داد و از سلطه مشرکان خارج کرد .

فأویکم و أیدکم بنصره

6 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را در مدینه با امداد های خویش توانا و قدرتمند ساخت .

تخافون أن يتخطفکم الناس فأویکم و أیدکم بنصره

«تأیید» به معنای تقویت کردن و قدرتمند ساختن است.

430- مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 13,15,18,21,22,23,25,26

13 - داشتن پناهگاهی امن در صورت شکست اسلام ، انگیزه دوستی مسلمانان بیمار دل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یهود و

نصارا و پذیرش ولایت آنان

يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

15 - گسستن سرنوشت خویش از سرنوشت اسلام و مسلمین ، علی رغم اظهار دیانت ، نشانه بیماری دل و سستی ایمان

فتری الذین فی قلوبهم مرض .. يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

18 - تخطئه پندار بیمار دلان سست ایمان درباره بی ثباتی و شکست اسلام از سوی خداوند

فعسى الله ان یأتی بالفتح او امر من عنده

21 - شکست دشمنان اسلام ، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

فعسى الله ان یأتی بالفتح .. فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

در برداشت فوق جمله «ما اسروا» - به قرینه «و من یتولهم منکم» در آیه قبل - به دل بستگی مسلمانان به یهود و نصارا تفسیر شده است.

22 - پیروزی مسلمانان ، مایه پشیمانی بیمار دلان سست ایمان عصر بعثت از شک و تردید نسبت به حقانیت اسلام

فعسى الله ان یأتی بالفتح او .. فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «ما اسروا فی انفسهم»، تردید مسلمانان سست ایمان نسبت به حقانیت اسلام باشد. «فی

قلوبهم مرض»، این احتمال را تأیید می کند.

23 - نزول عذاب الهی بر دشمنان دین ، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل‌بستگی به یهود و نصارا

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «امر»، عذاب دنیوی باشد.

25 - مسلمانان سست ایمان با مشاهده پیروزی اسلام ، شرمسار از برنامه ریزی های نهانی خویش جهت رهایی از پیامد های شکست مسلمانان

فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

26 - یهود و نصارا ، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ما اسروا فی انفسهم

ص: 171

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 6,7,8,9,10,18

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

برداشت فوق بر این مبناست که «هولاء» اشاره به بیمار دلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

8 - یهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان ، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و یقول الذین ءامنوا هولاء الذین اقساموا .. انهم لمعکم

9 - تعهد دروغین مسلمانان ضعیف الایمان بر یاری مؤمنان با سوگندهایی مؤکد

و یقول الذین ءامنوا هولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

برداشت فوق بر این مبناست که خطاب در «معکم» متوجه مؤمنان واقعی باشد ؛ یعنی برخی از مؤمنان - پس از فتح و پیروزی - به برخی دیگر چنین گفتند: «اهولاء...» در این صورت مشارالیه «هولاء»، بیمار دلان خواهد بود.

10 - نقض پیمان و شکستن سوگند ، خصیصه بیمار دلان سست ایمان

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم

18 - ناکامی یهود و نصارا در بهره گیری از روابط دوستانه خویش با مسلمانان سست ایمان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

در برداشت فوق «هولاء» اشاره به بیمار دلان مسلمان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 1,2,9,15,18

1 - در میان مؤمنان صدراسلام ، افرادی با ایمان سست وجود داشتند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه

2- برخی از مدّعیان ایمان ، اذیت و آزار در راه ایمان شان را ، در حدّ عذاب خدا تلقی کرده و آن را تحمل ناپذیر می دانند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه

تشبیه «فتنه و آزار» به «عذاب خدا»، کنایه از سختی و تحمل ناپذیری آن است. گفتنی است که «أُوذِيَ» قرینه این است که مراد از «فتنه»، سختی و ناگواری و آزار است.

9- عناصر سست ایمان عافیت طلب ، با مشاهده پیروزی مؤمنان ، مدعی همراهی دیرینه با مؤمنان اند .

و لئن جاء نصر من ربّك ليقولنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ

15- عناصر سست ایمان عافیت طلب ، در پیروزی مؤمنان ، نقشی نداشتند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه و

18- خداوند ، به مؤمنان عافیت طلب و دارندگان ایمان سطحی ، هشدار داده است .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 172

5- مسلمان های ضعیف الایمان که خط مشی سیاسی منافقان را دارند ، در صفوف آنان جا دارند .

و القائلین لإخوانهم

431- مسلمانان سست ایمان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- منافقان مدینه ، در صدد جذب مسلمان های ضعیف الایمان ، به سوی باند خود بودند .

و القائلین لإخوانهم هلمّ إلینا

احتمال دارد مرجع ضمیر در «القائلین» منافقان، و مرجع در «إخوانهم» مسلمان هایی باشد که در آیات پیش، از آنان به «الذین فی قلوبهم مرض» تعبیر شده است و منظور، مسلمان هایی بودند که ضعف عقیده داشتند.

432- مسلمانان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایسته که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا یضربکم کیدهم .. و لقد نصرکم الله بیدر

433- مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - خداوند ، مسلمانان عصر بعثت را به عفو و گذشت از توطئه گران اهل کتاب فرا خواند .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی الله بأمره

«عفو» و «صفح» به معنای گذشت از خطا و گناه است. گفته شده «صفح» علاوه بر آن، دلالت بر سرزنش نکردن نیز دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 172 - 12

12 - برخی از مسلمانان صدر اسلام با حرام پنداشتن بعضی از طیبات ، از خوردن آنها امتناع می کردند . *

ص: 173

يأيتها الذين ءامنوا كلوا من طيبات .. إن كنتم إياه تعبدون

تأکید خداوند بر مباح بودن طيبات و استفاده از آنها گویای این است که: گروهی از مسلمانان از خوردن برخی از طيبات امتناع می کردند. آیه بعد (إنما حرّم...) می رساند که امتناع آنان به خاطر اعتقاد به حرمت آن دسته از طيبات بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 16

16 - اقدام برخی از مسلمین (عبدالله بن جحش و همراهان او) به جنگ با کفارِ مکه در ماه حرام

یستلونک عن الشهر الحرام قتال فيه قل قتال فيه کبیر

در شأن نزول آیه آمده که عبدالله بن جحش و همراهان او در ماه رجب به گروهی از کفار که دارای مال التجاره بودند، حمله بردند و آنان را کشته و یا اسیر کردند. (مجمع البیان و دیگر تفاسیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 1,2,4,6

1 - شهادت طلبی برخی مؤمنان صدر اسلام پس از جنگ بدر و نگرانی و حیرت آنها به هنگام بروز جنگ احد

و لقد كنتم تمتّون الموت من قبل ان تلقوه فقد رايتموه و انتم تنظرون

2 - وحشت برخی مؤمنان صدر اسلام از مرگ و شهادت در راه خدا

و لقد .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

4 - عدم موفقیت برخی از مؤمنان صدر اسلام، در امتحان الهی

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

6 - ناهماهنگی و دوگانگی باور ها و عملکرد برخی از مسلمانان صدر اسلام

و لقد كنتم تمتّون الموت .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 2,12

2- گریز مسلمانان از میدان کارزار احد ، موجب شکست آنان در آن پیکار

ثمّ صرفکم عنهم . . . اذ تصعدون

بنابر اینکه «اذ تصعدون» متعلق به «صرفکم» باشد و کلمه «اذ»، یا برای بیان علّت است، یعنی شکست خوردید چون فرار کردید، و یا ظرف زمان است، یعنی شکست خوردید، آنگاه که فرار کردید.

12- گریز مسلمانان از کارزار احد و فاصله گرفتن آنان از رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و الرّسول یدعوکم فی اخیکم

کلمه «فی اخیکم» بیان حالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به هنگام دعوت است. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنگاه که شما را دعوت می کرد، در آخر شما قرار داشت و این حاکی از دور شدن مسلمانان از اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 17، 21، 24

ص: 174

15 - تردید برخی از مسلمانان نبرد احد در حَقَّانیت اسلام و وعده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به پیروزی مسلمانان بر دشمنانشان

و طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

برخی از مسلمانان گمان می کردند چون به اسلام گرویده اند و اسلام دین حق و الهی است، باید همه امور بر طبق خواسته آنان پیش رود؛ ولی آنگاه که شکست خوردند، به تردید افتادند و گفتند گویا اختیار امور به دست ما نیست و در نتیجه اسلام دین حق نیست و وعده های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بی مورد است.

17 - شکست ها و حوادث ناگوار، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه در مورد حَقَّانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وعده های خدا به پیروزی آنان

طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

21 - برخورد منافقانه خودمخوران و دنیاطلبان مسلمان با رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و طائفه قد اهتمتهم انفسهم ... یخفون فی انفسهم ما لاییدون لک

24 - تبلیغات سوء، شک برانگیز و شرک آلوده مسلمانان سست اندیشه احد، پس از پایان آن کارزار

یقولون لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 1

1 - فرار و پشت کردن برخی مسلمانان، از جبهه پیکار احد

انّ الذین تولّوا منکم یوم التقی الجمعان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 5

5 - گمان باطل برخی از مسلمانان صدر اسلام مبنی بر خیانت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غنایم جنگی

و ما کان لنبی ان یغلّ

در برخی از شأن نزولهای مربوط به آیه آمده که غنیمتی از غنایم جنگی بدر مفقود شد و عدّه ای چنین پنداشتند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) آن را تصاحب کرده است. (مجمع البیان، ذیل آیه). و از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمود: ... الم ینسبوا نبینا محمّداً (صلی الله علیه و آله) ... الم ینسبوه یوم بدر الی أنّه اخذ لنفسه من المغنم قطفه حمراء حتی اظهره الله عزّ و جلّ علی القطفه و برء نبیّه من

امالى صدوق، ص 92، مجلس 22، ح 3؛ تفسير برهان، ج 1، ص 324، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 10

10 - آزادی بیان مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عقاید و موضعگیری های خویش

لواطعوننا ما قتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 175

2 - نفوذ عوامل دشمن در بین مسلمانان و ایجاد جنگ روانی برای تضعیف روحیه آنان، پس از جنگ احد

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدِ جَمَعُوا لَكُمْ فَاصْبِرُوا

برخی برآنند که مراد از «النَّاس» در «قَالَ لَهُمُ النَّاسُ»، منافقانی هستند که برای دشمنان دین جاسوسی می کردند. برخی دیگر گفته اند منظور افرادی از دشمن هستند که در بین مسلمانان ایجاد رعب می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مسلمانان صدر اسلام، مواجهه به آزار فراوان اهل کتاب و مشرکان بودند.

وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ آتَوْا الْكُتُبَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

24 - آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَآخَرُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي

جمله «فَالَّذِينَ ...»، هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای «هاجروا و ...»، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

25 - شرایط دشوار محیط مکه برای مسلمانان صدر اسلام

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَآخَرُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي

چون معمولاً هجرت در صدر اسلام از مکه و اطراف آن صورت می گرفت، مراد از «دیارهم»، مکه و اطراف آن است.

26 - فداکاری و از خود گذشتگی مسلمانان صدر اسلام، در رویارویی با دشمنان و استقبال آنان از شهادت

فَالَّذِينَ ... وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- فقر و ضعف مسلمانان نسبت به کافران ، در برهه ای از عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لا یغترنک تقلب الذین کفروا فی البلاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 3

3 - ناباوری مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به دشمنی یهود با آنان

الم تر . . . و الله اعلم باعدائکم

آوردن «اعلم»، با صیغه افعال تفضیل، حکایت از ناباوری مسلمانان نسبت به دشمنی عالمان یهود با آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 176

1 - کندی و سستی برخی مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از شرکت در جهاد

و انّ منکم لمن لیبطنّ

2 - برخی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دیگر مؤمنان را از شرکت در جهاد باز می داشتند .

و انّ منکم لمن لیبطنّ

راغب در «مفردات»، «لیبطنّ» را فعل متعدی دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، تحت سیطره ستم کافران مکه

و ما لکم لا تقاتلون فی سبیل اللّٰه و المستضعفین . . . یقولون ربّنا اخرجنا من هذه ا

بسیاری از مفسران برآنند که آیه مورد بحث درباره مسلمانانی است که تا قبل از فتح مکه در آنجا بودند و از مهاجرت آنان جلوگیری می شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - فرمان جهاد، مایه ترس برخی از مدعیان جهاد و مبارزه در صدر اسلام

فلما کتب علیهم القتال اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیه اللّٰه او اشدّ خشیه

14 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام به گونه ای از نبرد با دشمن هراسناک بودند که خداترسان از خدا می ترسند .

اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیه اللّٰه

برداشت فوق بر این مبناست که «کخشیه اللّٰه» حال برای فاعل «یخشون» باشد که در این صورت مضافی مقدر است و تقدیر کلام چنین خواهد بود: یخشون الناس مثل اهل خشیه اللّٰه.

15 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، فزوتتر از ترس خداترسان، از رویارویی با دشمن هراسناک بودند .

اذا فریق منهم یخشون الناس . . او اشدّ خشیه

اُو در «او اشدّ خشیه» برای تنويع است و اشاره دارد به اینکه مسلمانان هراسناک از نبرد با دشمن، دو گروه بودند.

16 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام به گونه ای که از خدا، ترسان بودند، از رویارویی با دشمن می ترسیدند .

اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیه الله

در برداشت فوق «کخشیه الله» صفت مفعول مطلق محذوف گرفته شده است و فاعل «خشیه» ضمیری است که به «فریق» بازمی گردد ; یعنی یخشون الناس مثل خشیتهم من الله.

17 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، هراسشان از جنگ بیش از ترسشان از خداوند بود .

یخشون الناس کخشیه الله او اشدّ خشیه

18 - بسیاری از مسلمانان صدر اسلام، تسلیم در برابر حکم جهاد و آماده برای نبرد با دشمن

اذا فریق منهم یخشون الناس

19 - خداترسی و نهراسیدن از دشمن، ویژگی بسیاری از مسلمانان صدر اسلام

اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیه الله

ص: 177

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 4

4 - سران گروهی از مسلمانان ضعیف الایمان ، دارای جلساتی سری و شبانه ، به منظور چاره اندیشی برای مخالفت با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

بیت طائفه منهم غیر الذی تقول

ظاهر آیه شریفه این است که تمامی کسانی که اظهار اطاعت می کردند در صدد مخالفت بودند، نه تنها طائفه ای از آنها ؛ بنابراین مراد از طائفه - به مناسبت حکم و موضوع - سران آنها می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 2

2 - افشای اخبار امنیتی از سوی برخی از مسلمانان صدر اسلام

و اذا جاءهم امر من الامن او الخوف اذاعوا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 12

12 - امتناع و کوتاهی مسلمین از شرکت در غزوه بدر صغرا

فقاتل فی سبیل الله... و حرّض المؤمنین عسی الله

قابل ذکر است که مورخین از این غزوه به نامهای مختلفی - بدر الصغراء، بدر الموعده، بدر الآخره و بدر الاخیره - یاد کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 88 - 1،4،11،17

1 - اختلاف مسلمانان صدر اسلام ، در شیوه برخورد با منافقان

فما لکم فی المنافقین فتنین

4 - شفاعت و طرفداری برخی از مسلمانان عصر بعثت از منافقان

و من یشفع شفاعة سيئه . . . فما لكم في المنافقين فئتين

«فاء» در «فما لكم» تفریح بر آیه 85 و بیانگر مصداقی از «شفاعة سيئه» است.

11 - امید به هدایت منافقان ، از موجبات طرفداری برخی مؤمنان صدر اسلام از آنان

اتريدون ان تهدوا من اضلّ الله

17 - امید برخی از مؤمنان صدر اسلام به هدایت منافقان ، برخاسته از عدم شناخت سنن الهی در هدایت و گمراهی

فما لكم في المنافقين . . . اتريدون ان تهدوا من اضلّ الله و من يضلل الله فلن تجد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 1

1 - إخبار خداوند به مسلمانان صدر اسلام که در آینده ای نزدیک گروهی از دشمنان ، علی رغم پیمان ترک تعرض ، به پیمان

ص: 178

خویش وفادار نبوده، در هر آشوبی علیه آنان شرکت خواهند کرد.

ستجدون آخرین یزیدون ان یامنوکم و یامنوا قومهم کَلَّمَا رَدُّوا الی الفتنه ارسوا فی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 24

24 - مسلمانان صدر اسلام موظف به تفحص در بینش و کردار منحط دوران جاهلیت خویش و توجه به تعالی آن در اسلام

کذلک کنتم من قبل فمنّ الله علیکم فتبتینوا

بنابر اینکه متعلق «فتبتینوا»، «کذلک کنتم من قبل»، باشد. یعنی اگر زمان را درک نکردید و یا فراموش کردید، تحقیق کنید تا اعمال زشت جاهلی برای شما آشکار شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 8

8 - گروهی از مسلمانان در صدر اسلام، از مکه هجرت نکردند و همچنان تحت ستم کافران باقی ماندند.

انّ الذّین توفّیهم الملائکه .. قالوا کنا مستضعفین فی الارض

ابن عباس گوید: گروهی از اهل مکه ایمان آوردند، ولی به علت ترس، از هجرت سر باز زدند و این آیه درباره آنان نازل شد. (روح المعانی، ذیل آیه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 3,4

3 - ترغیب مسلمانان صدر اسلام به هجرت از مکه

و من یهاجر فی سبیل الله یجد فی الارض مراغماً کثیراً وسعه .. فقد وقع اجره علی

4 - احتمال سرگردانی و گرفتار شدن به تنگناها، دلیل گروهی از مسلمانان برای ترک هجرت

و من یهاجر .. یجد فی الارض مراغماً کثیراً وسعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - مسلمانان صدر اسلام، در معرض فتنه و آسیب از سوی کافران به هنگام سفر

وإذا ضربتم في الأرض... ان خفتن ان يفتنكم الذين كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تلاش برخی مسلمانان در صدر اسلام، برای دفاع از خیانتکاران در پیشگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هأنتم هؤلاء جدلتم عنهم

با توجه به شأن نزول که در مورد ابن ابیرق و دیگران وارد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 1

1 - بسیاری از نجوا های مسلمانان سست ایمان صدر اسلام ، فاقد هرگونه خیر و فایده

لا خیر فی کثیر من نجویهم

مراد از ضمیر در «نجویهم» مسلمانانی هستند که در آیات قبل از آنان سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 7

7 - بیگانگی برخی مسلمانان صدر اسلام و اهل کتاب ، با روح دیانت و مقررات الهی

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من يعمل سوءاً یجز به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 3

3 - تشریح احکامی در مورد زنان ، زمینه مطرح شدن سؤالی از سوی مسلمانان صدر اسلام در مورد آنان *

و یستفتونک فی النساء . . . و ما یتلی علیکم فی الکتب فی یتمی النساء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 4

4 - تردید مسلمانان صدر اسلام در جواز مصالحه زن و شوهر نسبت به حقوق یکدیگر

و إن امراه خافت . . . فلا جناح علیهما ان یصلحا

کلمه «لا جناح» حاکی است که مسلمانان صدر اسلام بر آن گمان بودند که حقوق تعیین شده برای زن و شوهر، قابل مصالحه و گذشت نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 3

3- گروهی از مسلمانان صدر اسلام، پذیرای دوستی و ولایت کفار، در عین نهی خداوند حتی از همنشینی با آنها

الذین یتخذون الکفرین أولیاء . . . یکفر بها و یستهزأ بها فلا تقعدوا معهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 27

27 - خداوند، فراخوان مسلمانان صدر اسلام به پرهیز از تجاوز و تعدی به مشرکان

و لایجرمنکم شئان قوم . . . ان تعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 4 - 2

ص: 180

2- احساس مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام نسبت به تکالیف الهی و یادگیری آن

یسئلونک ماذا احل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 7 - 5

5- مؤمنان در صدر اسلام، پذیرای پیمان خداوند با اظهار اطاعت از او

میثقه الذی و ائتمکم به اذ قلتم سمعنا و اطعنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 52 - 26، 25، 22، 13

13- داشتن پناهگاهی امن در صورت شکست اسلام، انگیزه دوستی مسلمانان بیمار دل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یهود و

نصارا و پذیرش ولایت آنان

یقولون نخشی ان تصینا دائره

22- پیروزی مسلمانان، مایه پشیمانی بیمار دلان سست ایمان عصر بعثت از شک و تردید نسبت به حقانیت اسلام

فغسی الله ان یأتی بالفتح او... فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «ما اسروا فی انفسهم»، تردید مسلمانان سست ایمان نسبت به حقانیت اسلام باشد. «فی

قلوبهم مرض»، این احتمال را تأیید می کند.

25- مسلمانان سست ایمان با مشاهده پیروزی اسلام، شرمسار از برنامه ریزی های نهانی خویش جهت رهایی از پیامد های شکست

مسلمانان

فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

26- یهود و نصارا، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ما اسروا فی انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 53 - 12، 8، 7، 6، 4

4 - مسلمانان فریب خورده و دلگرم به یاری یهود و نصارا، مورد ملامت مؤمنان راستین پس از فتح و پیروزی

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این مناسبت که «هولاء» اشاره به بیمار دلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

8 - یهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و يقول الذين امنوا هولاء الذين اقساموا .. انهم لمعكم

12 - روابط دوستانه گروهی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با یهود و نصارا، موجب تباهی اعمال نیک گذشته آنان

ص: 181

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 3

3 - پرداخت زکات در حال رکوع نماز ، نشانه فرد تعیین شده در بین مسلمانان صدر اسلام برای حکومت و ولایت بر آنان

و یؤتون الزکوه و هم رکعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 12

12 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، پذیرای ولایت و دوستی با اهل کتاب و دیگر کافران ، علی رغم دشمنی آنان با دین

یأیها الذین ءامنوا لاتتخذوا الذین . . . أولیاء و اتقوا اللّٰه ان کنتم مؤمنین

لحن مذمت گونه جمله « و اتقوا اللّٰه ان کنتم مؤمنین » می رساند که گروهی از مسلمانان با کافران روابط دوستی برقرار کرده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 1

1 - برخی از مسلمانان عصر بعثت - تا پیش از نزول آیه « انما الخمر . . . » - به شرابخواری و قماربازی مبتلا بودند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

فعل ماضی «طعموا» دلالت بر این دارد که برخی از مسلمانان پیش از نزول این بخش از آیات، از شراب خواری و قماربازی پرهیز نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 6

6 - گروهی از مسلمانان عصر بعثت خداترس و گروهی دیگر بی باک و بی پروا در برابر خداونداند

یأیها الذین ءامنوا لیبلونکم . . . لیعلم اللّٰه یخافه بالغیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - برخی از مسلمانان ناخشنود از حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول . . . كما أخرجك ربك ... و إن فريقا من المؤمنين لكرهون

«کما» برای تشبیه امر دیگر است و مشبّه به صریحاً در آیه ذکر نشده است. لذا احتمالات مختلفی از سوی مفسران ایراد شده است و از جمله آنهاست حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر. بر این مبنا «کما أخرجک ...» چنین معنا می شود: حکم خداوند درباره انفال حکمی حق است؛ همان گونه که فرمان و تقدیر حرکت به سوی جنگ بدر حق بود. بر این اساس جمله «إن فریقاً ...» می رساند که همه و یا برخی از مسلمانان از حکم خداوند درباره انفال نیز کراهت خاطری داشتند.

ص: 182

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 2

2 - ضرورت حضور در جنگ بدر ، امری روشن برای مسلمانان صدر اسلام

يجدلونك في الحق بعد ما تبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 8، 7، 5، 2، 1

1 - مسلمانان تا قبل از هجرت به مدینه مواجه با کمی نیرو و نفرات ، ناتوان و در سلطه دشمنان بودند .

واذكروا إذ أنتم قليل مستضعفون في الأرض

مفرد آوردن کلمه «قلیل»، به جای قلیلون، تأکیدی است بر کمی افراد و نیروهای اهل ایمان. قابل ذکر است که مفسران، آیه مورد بحث را درباره مقایسه موقعیت و وضعیت مسلمانان در مکه و مهاجرت آنان به مدینه دانسته اند.

2 - مسلمانان تا پیش از هجرت به مدینه ، همواره هراسان از گرفتار آمدن به چنگ دشمنان و نابود شدن به دست آنان

تخافون أن يتخطفكم الناس

«تخطف» به معنای گرفتن با سرعت است و در آیه می تواند کنایه از غلبه و نابودی باشد. فعل مضارع «تخافون» حکایت از استمرار این وضعیت دارد.

5 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، در مدینه مأوی داد و از سلطه مشرکان خارج کرد .

فأویکم و أیدکم بنصره

7 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، از روزی های پاک و پاکیزه بهره مند ساخت .

فأویکم ... و رزقکم من الطیب

8 - غنایم جنگ بدر ، از روزی های پاکیزه که خداوند مسلمانان صدر اسلام را از آن بهره مند ساخت . *

ورزقکم من الطیب

از مصادیق مورد نظر برای «الطیب»، به دلیل وقوع آیه مورد بحث پس از بیان جنگ بدر، غنایم جنگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 4

4 - خیانت برخی از مسلمانان صدر اسلام به خدا و رسول به خاطر حفظ مال و فرزند خویش

لاتخونوا الله و الرسول . . . و اعلموا انما اموالکم و اولدکم فتنه

در ضمن شأن نزول یاد شده در آیه قبل آمده است که هدف آن مسلمانی که مرتکب خیانت شده و اسرار نظامی مسلمانان را فاش ساخت، حفظ مال و فرزندانش بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 7

7 - خداوند با بیان نظارت خویش بر اعمال کافران دست کشیده از مبارزه علیه اسلام، مسلمانان صدر اسلام را از غافلگیر شدن در توطئه های آنان ایمنی بخشید .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصیر

ص: 183

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 1

1 - مسلمانان در کارزار بدر گروهی از دشمن را اسیر کرده و با گرفتن فدیة آنان را آزاد کردند .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَن فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِن يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 20، 16، 9، 3

3 - خداوند ، شکست و هلاکت کافران و مشرکان حاکم و جایگزین آنان شدن را ، به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، وعده کرده است .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

9 - خداوند ، استقرار و تثبیت دین مورد پسند خویش را به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، وعده کرده است .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . وَلَيُمْكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى

16 - وعده خداوند به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، به تبدیل و دگرگون کردن ترس و اضطراب آنان به امنیت و آرامش

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا

20 - عبادت خدای واحد و دوری از شرک ، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدراسلام برای اعطای خلافت ، پیروزی و امنیت به آنان

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . يَعْبُدُونِي لَا يَشْرِكُونَ بِي شَيْئًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «يعبدونني . . .» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 2 - 2

2 - در صدراسلام ، کسانی وجود داشته اند که انتظار آزمون الهی را نداشته اند و می پنداشته اند که صرف اظهار ایمان ، برای مؤمن بودن ، کافی است .

أَحْسِبُ النَّاسَ أَن يَتْرَكُوا أَن يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

434- مسلمانان صدر اسلام و بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 2

2 - مسلمانان صدر اسلام، به ایمان آوردن بنی اسرائیل دل بسته و بدان امیدوار بودند .

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

برداشت فوق لازمه معنای «أن يؤمنوا لكم» است؛ زیرا تأیید و تصدیق پیروان یک مکتب به معنای تصدیق حقانیت آن مکتب و در

ص: 184

نتیجه ایمان آوردن به آن است.

435- مسلمانان صدر اسلام و تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 158 - 6

6- برخی از مسلمانان صدر اسلام، از انجام سعی میان صفا و مروه، اکراه داشته و آن را از مناسک حج نمی پنداشتند.

فمن حج البيت أو اعتمر فلا جناح عليه أن يطوف بهما

نفی اشکال از سعی میان صفا و مروه با جمله «فلا جناح...» گویای این است که: مسلمانان از انجام آن عمل اکراه داشته و منشأ آن - چنانچه در شأن نزول آمده - وجود بتهایی بود که مشرکان در صفا و مروه بین آن دو نصب کرده بودند.

436- مسلمانان صدر اسلام و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 2

2- گمان برخی از مسلمانان صدر اسلام به وجوب بسیج همه مردم برای شرکت در جنگ

ما كان المؤمنون لينفروا كافة

آیه شریفه - چنان که در برخی شأن نزولها آمده - در مقام دفع ذهنیت اشخاصی است که می پنداشتند همه مسلمانان بی استثنا باید در جنگ شرکت کنند.

437- مسلمانان صدر اسلام و رسوم جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 11

11 - مسلمانان صدر اسلام بر اساس سنت عصر جاهلی، به هنگام حج از راه های متعارف به خانه ها وارد نمی شدند.

وليس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها

از اینکه مسلمانان مورد خطاب قرار گرفته اند، معلوم می شود: گروهی از آنان تا پیش از نازل شدن آیه شریفه، به این سنت پایبند بوده اند.

438- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 185

1 - مسلمانان ، از پرداخت صدقه پیش از نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، امتناع ورزیدند .

ءأشفقتم أن تقدّموا بين يدي نجويكم صدقت

3 - پرداخت صدقه ، پیش از هر بار نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، برای مسلمانان امری دشوار می نمود .

ءأشفقتم أن تقدّموا بين يدي نجويكم صدقت

439- مسلمانان صدر اسلام و علمای مسیحیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 3

3 - خوشبینی مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به پیشوایان دینی یهود و نصارا

يأبها الذين ءامنوا إن كثيراً من الأخبار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

افشای چهره عالمان دینی یهود و نصارا برای مسلمانان (یا ایها الذین آمنوا) - که متضمن هشدار به ایشان است - بیانگر این حقیقت است که: مسلمانان از ماهیت خطر پیشوایان دینی اهل کتاب آگاهی نداشتند بلکه بر عکس به آنان خوشبین بودند.

440- مسلمانان صدر اسلام و علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 3

3 - خوشبینی مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به پیشوایان دینی یهود و نصارا

يأبها الذين ءامنوا إن كثيراً من الأخبار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

افشای چهره عالمان دینی یهود و نصارا برای مسلمانان (یا ایها الذین آمنوا) - که متضمن هشدار به ایشان است - بیانگر این حقیقت است که: مسلمانان از ماهیت خطر پیشوایان دینی اهل کتاب آگاهی نداشتند بلکه بر عکس به آنان خوشبین بودند.

441- مسلمانان صدر اسلام و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - قرآن کریم ، آن چنان که شایسته آن بود در میان مسلمانان صدر اسلام (نیمه اول بعثت) ، مورد بهره برداری قرار نگرفت و حق آن ادا نشد .

وقال الرسول یربّ إنّ قومی اتّخذوا هذا القرآن مهجورًا

ص: 186

442- مسلمانان صدر اسلام و قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 5

5- انتشار وسیع ماجرای « افک » ، در میان مسلمانان صدر اسلام

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

443- مسلمانان صدر اسلام و قصه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 5,6

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مردم عصر بعثت ، پیش از نزول قرآن ، به سرگذشت نوح (ع) آگاهی نداشتند .

ما کنت تعلمها أنت و لا قومک من قبل هذا

مشارالیه «هذا» قرآن است که از جمله «نوحیها إلیک» معلوم می شود.

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مردم عصر بعثت ، جز از طریق وحی ، راهی برای شناخت صحیح حادثه طوفان و سرگذشت نوح (ع) در اختیار نداشتند .

ما کنت تعلمها أنت و لا قومک من قبل هذا

444- مسلمانان صدر اسلام و قصه یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 3 - 10

10- مردم عصر بعثت ، ناآگاه به سرگذشت یوسف (ع) پیش از نزول قرآن

و إن کنت من قبله لمن الغفلین

«إن» در جمله فوق مخففه است و مراد از «الغفلین» مردم عصر بعثت می باشد. بنابراین مفاد جمله «إن کنت ...» چنین می شود: تونیز ای پیامبر! پیش از نزول قرآن همانند سایر مردم ، از داستان یوسف بی خبر بودی.

445- مسلمانان صدر اسلام و لهو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2، 1

1 - مسلمانان صدر اسلام ، با مشاهده بساط داد و ستد و یا لهو و سرگرمی ، جذب آن می شدند و مصللاً را ترک و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را

ص: 187

در حال ایراد خطبه های نماز جمعه ، رها می کردند .

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها وتركوا قائماً

2- نكوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به خاطر ترك مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهو و رها کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها وتركوا قائماً

446- مسلمانان صدر اسلام و مشركان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 8 - 8 - 8

8- وجود پیوند های قرابت و خویشاوندی میان مسلمانان صدر اسلام و مشركان

و إن يظهروا عليكم لا يرقبوا فيكم إلاّ و لاذمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 13 - 12

12- مسلمانان صدر اسلام ، از نبرد با شرك پیشگان پیمان شکن ، در هراس بودند .

أتخشونهم

447- مسلمانان ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 51 - 16

16- مسلمانان پذیرای ولایت یهود و نصارا ، گمراه و از زمره ستمگرانند .

و من يتولهم منكم فانه منهم إنّ الله لا يهدي القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 23 - 5

5 - مسلمانانی که با کفار و دشمنان اسلام پیوند دوستی و موالات می بندند ، مردمانی ستم پیشه اند .

إن استحبوا الكفر على الإيمان و من يتولهم منكم فأولئك هم الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 3،5

3 - مسلمانان در حفظ و عمل کردن به قرآن ، به سه دسته ستمکار (ضایع کننده عمر) ، میانه رو و پیشناز تقسیم می شوند .

ص: 188

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر جمع «منهم» به «الذین اصطفینا» بازگردد و این تقسیم بندی مربوط به مسلمانان باشد؛ نه «عبادنا» و عموم بندگان.

5- مسلمانان در انجام کار های خیر، به سه دسته ستمکار، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

448- مسلمانان قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 16، 12، 11

11 - تفاوت وضع مسلمانان صدراسلام از نظر عده و عده (نفرات و امکانات) ، در مقطع پیش از فتح مکه و مقطع بعد از آن

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

12 - شرایط مسلمانان صدراسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

16 - مسلمانانی که در دوران سخت پیش از فتح مکه ، از جهاد و انفاق در راه خدا کوتاهی نکردند ، دارای درجه و منزلتی بزرگ تر از مسلمانانی اند که پس از آن اقدام به جهاد و انفاق می کردند .

لایستوی منکم من أنفق . . . أولئک أعظم درجه من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

449- مسلمانان قبل از هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 2، 1

1 - مسلمانان تا قبل از هجرت به مدینه مواجه با کمی نیرو و نفرات ، ناتوان و در سلطه دشمنان بودند .

و اذكروا إذ أنتم قليل مستضعفون في الأرض

مفرد آوردن کلمه «قلیل»، به جای قلیلون، تأکیدی است بر کمی افراد و نیروهای اهل ایمان. قابل ذکر است که مفسران، آیه مورد بحث را درباره مقایسه موقعیت و وضعیت مسلمانان در مکه و مهاجرت آنان به مدینه دانسته اند.

2 - مسلمانان تا پیش از هجرت به مدینه، همواره هراسان از گرفتار آمدن به چنگ دشمنان و نابود شدن به دست آنان

تخافون أن يتخطفكم الناس

«تخطف» به معنای گرفتن با سرعت است و در آیه می تواند کنایه از غلبه و نابودی باشد. فعل مضارع «تخافون» حکایت از استمرار این وضعیت دارد.

ص: 189

450- مسلمانان گمراه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 16

16 - مسلمانان پذیرای ولایت یهود و نصارا ، گمراه و از زمره ستمگرانند .

و من يتولهم منكم فانه منهم إنَّ الله لا يهدى القوم الظالمين

451- مسلمانان گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 3

3 - مسلمانانی که از هجرت به مدینه سر باز زدند و یا در راه خدا جهاد نکردند و یا مهاجران و دین خدا را یاری ندادند ، از دایره مؤمنان راستین خارج هستند .

والذین ءامنوا و هاجروا .. أولئک هم المؤمنون حقا

«أولئک» اشاره است به هر یک از «الذین» اول و دوم با ویژگیهایی که در توصیف آنها آمده است. با توجه به این معنا و دلالت ضمیر فصل (هم) بر حصر معلوم می شود کسانی که مجموع صفات یاد شده را نداشته، اگر چه برخی از آنها را دارا باشند مؤمن حقیقی نیستند.

452- مسلمانان متقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 2

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایبشه که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا یضربکم کیدهم .. و لقد نصرکم الله بیدر

453- مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 13، 15، 11، 8، 2

2- احزاب متّحد، در جنگ علیه مسلمانان، جمعیتی فراوان داشتند.

ص: 190

إذ جاءتكم جنود .. إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم

«جنود» جمع «جند» است و دلالت بر چندین سپاه می کند. آمدن نیروها از بالا دست مدینه و پایین دست آن نیز مؤید این نکته است؛ زیرا آنان دارای جمعیتی چشمگیر بوده اند که توانسته اند نیروهایشان را در اطراف مدینه مستقر کنند.

8 - هجوم احزاب متحد به مدینه ، برای درهم شکستن مسلمانان ، مسلمانان را به قدری وحشت زده کرد که همانند افراد محتضر شدند .

إذ جاءوكم .. و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

مراد از به حنجره رسیدن قلب ها، خفگی و به حال مرگ افتادن است.

11 - ایام هجوم احزاب متحد به مدینه ، روزهایی بس سخت و نگران کننده برای مسلمانان بود .

إذ جاءوكم .. و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

13 - پس از محاصره مدینه از سوی احزاب متحد ، ظنّ و گمان های گوناگونی درباره خدا ، در میان مردم مسلمان پدید آمد .

إذ جاءوكم .. و تظنون بالله الظنونا

«ظنون» مفعول مطلق عددی است و «ال» در آن، برای جنس است. جمع آورده شدن «ظنون» همراه با «ال» دلالت بر تعدد و گوناگونی می کند.

15 - ظنّ و گمان های مردم مدینه درباره وعده های خدا ، در پی هجوم احزاب متحد ، علاوه بر گوناگونی ، نوبه نو و در حال تجدید شدن بود .

و تظنون بالله الظنونا

آوردن فعل مضارع «تظنون» به منظور بیان پدید آمدن گمان، می تواند بیان کننده تداوم و تجدید شدن آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 12 - 1

1 - منافقان ، همسو با احزاب متحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاءتكم جنود .. و إذ يقول المنفقون ... ما وعدنا الله ... إلا غرورًا

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - عده ای از منافقان ، مسلمانان شرکت کننده در غزوه احزاب را ، به ترک جهاد وسوسه می کردند .

و إذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

2 - منافقان برای ماندن مسلمانان به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غزوه احزاب - با توجه به هجوم دشمن - وجهی منطقی قائل نبودند و آنان را به ترک غزوه ، دعوت می کردند .

قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - مسلمانان مدینه ، در غزوه احزاب ، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان ، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای

جهاد بودند .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

ممکن است «تسلیماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر(صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر(صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا

454- مسلمانان مدینه و سپاه احزاب صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 9، 6، 2، 1

1 - مسلمانان مدینه ، با دیدن سپاهیان احزاب متحد ، اذعان داشتند ، آنچه دیده اند ، همان چیزی است که خدا و پیامبرش وعده داده اند .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ

2 - مسلمانان مدینه ، پیشاپیش ، از رویارویی شان با احزاب متحد ، با خبر بودند .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ

6 - آنچه مسلمانان مدینه ، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند ، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

9 - مسلمانان مدینه ، در غزوه احزاب ، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان ، تسلیم امر پیامبر(صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

ممکن است «تسلیماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر(صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر(صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ .. و ما زادهم إل

455- مسلمانان معتدل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 3،5

ص: 192

3 - مسلمانان در حفظ و عمل کردن به قرآن ، به سه دسته ستمکار (ضایع کننده عمر) ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر جمع «منهم» به «الذین اصطفینا» بازگردد و این تقسیم بندی مربوط به مسلمانان باشد؛ نه «عبادنا» و عموم بندگان.

5 - مسلمانان در انجام کار های خیر ، به سه دسته ستمکار ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

456- مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 10

10 - دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مکه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

والمستضعفین .. الذین یقولون ربنا اخرجنا من هذه القریه الظالم اهلها

457- مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 12، 9، 8

8- وجود زنان و مردانی مؤمن - اما ناشناخته - در میان کافران مکه ، قبل از حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

9- بی اطلاعی مهاجران و انصار ، از وجود مردان و زنانی مؤمن در میان مکیان ؛ قبل از صلح حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

12- پی بردن مسلمانان ، پس از حدیبیه به وجود عناصری مؤمن ؛ اما مخفی در قلب محیط شرک (مکه)

ولولا رجال مؤمنون . . . لم تعلموهم

تعبیر «لم تعلموهم»، بیانگر عدم اطلاع قبلی مسلمانان از وجود مؤمنانی در مکه است و نفس همین تعبیر، تذکری به مسلمانان نسبت به وجود مؤمنان ناشناخته در مکه است.

ص: 193

458- مسلمانان و انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 7

7 - برخی از مسلمانان ناخشنود از حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول . . . كما أخرجك ربك ... و إن فريقا من المؤمنين لكرهون

«کما» برای تشبیه امر دیگر است و مشبّه به صریحاً در آیه ذکر نشده است. لذا احتمالات مختلفی از سوی مفسران ایراد شده است و از جمله آنهاست حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر. بر این مبنا «کما أخرجك ...» چنین معنا می شود: حکم خداوند درباره انفال حکمی حق است؛ همان گونه که فرمان و تقدیر حرکت به سوی جنگ بدر حق بود. بر این اساس جمله «إن فريقا ...» می رساند که همه و یا برخی از مسلمانان از حکم خداوند درباره انفال نیز کراهت خاطر می داشتند.

459- مسلمانان و اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 9

9 - برخی از اهل کتاب، مشرکان مکه را هدایت یافته تر از مسلمانان قلمداد می کردند .

و يقولون للذين كفروا هؤلاء اهدى من الذين امنوا سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 12

12 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، پذیرای ولایت و دوستی با اهل کتاب و دیگر کافران، علی رغم دشمنی آنان با دین

يأبها الذين آمنوا لاتتخذوا الذين .. أولياء و اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

لحن مذمت گونه جمله « و اتقوا الله ان كنتم مؤمنين» می رساند که گروهی از مسلمانان با کافران روابط دوستی برقرار کرده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 9

9 - نبرد مسلمانان پس از جنگ خیبر، با مشرکان بود و نه اهل کتاب . *

در صورتی که «یسلمون» به معنای اسلام آوردن باشد؛ از محدود شدن فرجام دشمنان به کشته شدن یا اسلام آوردن، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا در مورد اهل کتاب راه سومی به عنوان تسلیم و پرداخت «جزیه» نیز مطرح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 72 - 8، 2

2- توصیه گروهی از اهل کتاب به دیگران مبنی بر ایمان به قرآن در اول روز و کفر به آن در آخر روز، به منظور بازگشت مؤمنان

ص: 194

وقالت طائفه من اهل الكتاب . . . لعلهم يرجعون

بنابراینکه «وجه النهار»، متعلق به «امنوا» و «اخره»، متعلق به «اکفروا» باشد.

8 - احتمال ارتداد و تأثیرپذیری مؤمنان ، از دیدگاه اهل کتاب

امنوا بالذی . . . لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 73 - 11، 10

10 - علمای یهود ، منکر توان مسلمانان در احتجاج بر نبوت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دینکم . . . او یحاجوکم عند ربکم

بنابراینکه «او یحاجوکم»، که عطف به «ان یؤتی» است، مفعول له برای «لا تؤمنوا» باشد؛ به تقدیر «لا» یعنی: لان لا یحاجوکم عند ربکم.

11 - نگرانی علمای یهود ، از احتجاج مسلمانان با آنها در پیشگاه خداوند

و لا تؤمنوا . . . او یحاجوکم عند ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 98 - 7

7 - فعالیت پنهانی اهل کتاب علیه مسلمانان *

و الله شهید علی ما تعملون

به نظر می رسد جمله «و الله شهید . . .» (خدا آگاه به اعمال شماست)، ناظر به اعمال پنهانی آنان علیه مسلمانان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 16

16 - دورویی برخی از اهل کتاب با مسلمانان ، در صدر اسلام

قد بدت البغضاء من افواههم و ما تخفی صدورهم اکبر

به قرینه آیات قبل، «دونکم»، اهل کتاب هستند، و از اینکه کینه قلبی خود را پنهان می داشتند، دورویی آنان استفاده می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 119 - 4,6

4 - مسلمانان به خاطر ایمانشان به کتب آسمانی ، دوستدار همه پیروان ادیان الهی

ها اتم اولاء تحبّونهم و لا یحبّونکم و تؤمنون بالکتب کلّه

بنابر اینکه «تؤمنون»، علّت برای «تحبّونهم» باشد.

6 - مسلمانان ، مؤمن به تمامی کتب آسمانی

و تؤمنون بالکتب کلّه

اگر چه «کتاب» به لفظ مفرد آمده، ولی به معنای جمع است؛ چون الف و لام آن برای جنس است.

ص: 195

460- مسلمانان و بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 6

6 - محرومیت مسلمانان از بهشت از خیالات واهی و نادرست یهود و نصارا

تلک أمانیهم

«أمانی» جمع امنیه و به معنای آرزوها، خیالات واهی و دروغهای یافته شده است.

461- مسلمانان و تغییر قبله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 22

22 - تغییر قبله امری دشوار و ناپذیرفتنی برای گروهی از مسلمانان

وإن كانت لكبيره إلا على الذين هدى الله

462- مسلمانان و تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 108 - 6

6 - برخی از مسلمانان، در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مرتکب سرقت و خیانت شدند و با نقشه و توطئه در صدد متهم کردن دیگران بودند.

و هو معهم اذ یبیتون ما لایرضی من القول

در شأن نزول آمده که طعمه بن ابیرق پس از سرقت با خود اندیشید که کالای مسروقه را به خانه یک یهودی بیندازد و در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کند که آن یهودی سرقت کرده و خود از هر خیانتی مبرا است.

463- مسلمانان و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - اعتراض برخی از مسلمانان به فرمان جهاد و درخواست تأخیر آن

وقالوا ربنا لم كتبت علينا القتال لولا اخرتنا الى اجل قريب

ص: 196

24 - ترس ، منشأ اعتراض گروهی از مسلمانان صدر اسلام به حکم جهاد

يخشون النَّاسَ . . . و قالوا ربَّنَا لم كتبت علينا القتال

25 - مسلمانان هراسناک از نبرد ، خواهان لغو حکم جهاد شدند .

و قالوا ربَّنَا لم كتبت علينا القتال لو لا اُخرتنا الى اجل قريب

برخی برآنند که مراد از «اجل قریب» زمان مرگ است. و تأخیر حکم جهاد تا زمان مرگ به معنای لغو آن است.

464- مسلمانان و خانه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 - 18

18 - مسلمانان صدراسلام ، در ورود وقت و بیوقت به خانه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و طولانی کردن میهمانی ، مراعات حال آن حضرت را نمی کردند .

يأئها الذين ءامنوا لاتدخلوا بيوت النبيّ . . . غير نظرين انيه ... فإذا طعمتم فا

465- مسلمانان و خمس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 12

12 - مسلمانان دارای زمینه هایی برای تخلف از دستور خمس و رساندنش به صاحبان آن

واعلموا انما غنمتم من شىء . . . ان كنتم ءامنتم

از اینکه پرداخت خمس نشانه ایمان به خدا و آیات او دانسته شده و به این وسیله مورد تأکید قرار گرفته، برداشت فوق به دست می آید.

466- مسلمانان و دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 13 - 6

6 - مسلمین در جنگ بدر - در حالی که دشمن حدود سه برابر ایشان بود - آنان را دو برابر نیروهای خویش می دیدند .

بنابراینکه ضمیر فاعلی به مسلمین برگردد و ضمیر «هم» در «یرونهم» به کافران و ضمیر «هم» در «مثلیهم» به مسلمین. و سه برابر بودن کافران از شأن نزول استفاده شده است (مجمع البیان).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 2

2 - چاره اندیشی گروهی از مسلمانان برای مخالفت و نادیده گرفتن فرمان پیامبر خدا به نبرد با دشمنان دین

يقولون طاعة .. بيت طائفة منهم غير الذي تقول

با توجه به آیات پیشین که درباره جهاد بود، فرمان مورد نظر در این آیه همان دستور جهاد و شرکت در نبرد علیه دشمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 15، 6، 2

2 - اخبار خداوند به مسلمانان مبنی بر اینکه در گیر و دار مبارزه و نبرد با دشمنان، گروهی از آنان در صدد کسب امنیت از سوی مسلمانان و از سوی طائفه کافر خویش خواهند شد.

ستجدون اخرين يريدون ان يامنوكم و يامنوا قومهم

6 - ضرورت پرهیز از تعرض به دشمنانی که به هدف کسب امنیت اعلام بی طرفی کرده و از تعرض به مسلمانان بر حذر باشند.

ستجدون اخرين يريدون ان يامنوكم و يامنوا قومهم كلما ردوا الى الفتنة اركسوا في

15 - مسلمانان، برخوردار از دلیلی روشن برای جواز تعقیب و کشتن دشمنان توطئه گر و جنگ طلب

و اولئکم جعلنا لکم علیهم سلطاناً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 8

8 - لزوم هوشیاری مسلمانان در برابر فتنه های دشمنان

ان خفتم ان یفتنکم الذین کفروا ان الکفرین کانوا لکم عدواً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 14

14 - فرمان خداوند به مسلمانان در مورد تعقیب دشمنان، فرمانی حکیمانه و با آگاهی کامل به مصالح آنان است.

ولا تهنوا في ابتغاء القوم . . . و كان الله عليماً حكيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 7, 10, 14

7 - قطع دوستی مسلمانان با دشمنان دین ، دربردارنده ناگواریها

لا تتخذوا بطانه من دونکم . . . و ان تصبروا

توصیه به صبر و تقوا پس از دستور به قطع رابطه با دشمنان دین، اشاره به این حقیقت دارد.

10 - مسلمانان ، همواره در معرض توطئه و دسیسه دشمنان هستند .

لا یضرکم کیدهم شیئاً

14 - توجه به احاطه خداوند بر تمامی اعمال و رفتار دشمنان دین ، از عوامل تقویت روحیه مسلمانان در برخورد با آنان

تمسکم . . . ان الله بما يعملون محیط

ص: 198

جمله «انّ الله . . .»، علاوه بر بیان احاطه علمی خداوند، برای این هدف نیز بیان شده است که مبدا مسلمانان پس از اینکه کینه توزی کافران برای آنان افشا شد، مضطرب شوند و روحیه خود را ببازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 4,7

4 - تهدید خداوند نسبت به عناصر سست بنیاد در جبهه پیکار مسلمانان با دشمنان

والله سمیع علیم. اذ همّت طائفتان منکم ان تفشلا

بنابر اینکه کلمه «اذ»، متعلق به دو صفت «سمیع» و «علیم» باشد. یعنی خداوند، سخنان پنهانی آنان را که تصمیم به کوتاهی در نبرد داشتند، می شنید و از اندیشه آنان، آگاه بود. و تذکر شنوایی و دانایی خداوند در موارد تخلف و گناه، دلالت بر تهدید نسبت به متخلفین دارد.

7 - نبرد احد، نمونه ای از بی صبری و بی تقوایی دو گروه از مسلمانان و زیان دیدن از توطئه های دشمنان

و ان تصبروا و تتقوا لا یضرکم کیدهم شیئاً . . . اذ همّت طائفتان منکم ان تفشلا

467- مسلمانان و دنیاطلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 11

11 - مسلمانان دنیاطلب، به چنگ آوردن غنیمت در سایه پیروزی ظاهری را فوز عظیم (رستگاری بزرگ) می شمردند.

ولئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ . . . فافوز فوزاً عظيماً

468- مسلمانان و رؤیای محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 43 - 5

5 - راستی و درستی رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اعتماد مسلمانان بر آن

إذ یریکهم الله فی منامک قليلا و لو أریکهم کثیرا لفشلتهم

469- مسلمانان و رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 9

9 - رهبری حق در نظام اسلامی ، دارای جایگاهی رفیع و مسلمانان وظیفه دار ایثار و فداکاری برای او

ص: 199

و لا یرغبوا بانفسهم عن نفسه

از اینکه خداوند به مؤمنان فرمان داده است تا برای حفظ جان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان رهبر به حق جامعه اسلامی جان فشانی کنند، برداشت فوق استفاده می شود.

470- مسلمانان و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 5

5- مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم كما أمرت و من تاب معك . . . و لا تركنوا إلى الذين ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان، پس از امر به استقامت در راه دین، توجه دادن مؤمنان است به این که مبدا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

471- مسلمانان و علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 10

10 - لجاجت و حق ناپذیری عالمان و پیشوایان یهود، دلیل نا به جا بودن امید و دل بستن مسلمانان به ایمان آوردن آنان

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . قالوا أتحدثونهم بما فتح الله عليكم

آیه مورد بحث عطف بر جمله حالیه «وقد كان . . .» و یا عطف بر جمله «یسمعون . . .» در آیه قبل می باشد. در هر صورت، بیانگر علتی دیگر برای «أفتطمعون . . .» می باشد.

472- مسلمانان و عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 5

5 - مسلمانان در انجام کار های خیر، به سه دسته ستمکار، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

ص: 200

473- مسلمانان و غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 5، 3، 1

1 - گروهی از مسلمانان در صدد بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حرکت به سوی جنگ بدر، علی رغم وضوح حقانیت آن

یجدلونک فی الحق بعد ما تبین

در وجه ترکیبی «یجدلونک» چند نظر ایراد شده است؛ از جمله اینکه «یجدلونک» حال برای فاعل «لکرهاون» و یا همانند «إن فریقا» حال برای مفعول «أخرجک» باشد. بر این دو مبنا، آیه مورد بحث توضیحی درباره قضایای پیش از جنگ بدر است. گفتنی است جدال به معنای منازعه برای غلبه بر اندیشه و رأی طرف مقابل است.

3 - برخی از مؤمنان به سبب مخالفتشان با حرکت به سوی جنگ بدر، مورد سرزنش و توبیخ خداوند قرار گرفتند.

یجدلونک فی الحق بعد ما تبین

5 - شرکت در جنگ بدر حرکتی آشکار به سوی مرگ در پندار گروهی از مسلمانان صدر اسلام

کأنما یساقون إلی الموت و هم ینظرون

مفعول «ینظرون» به قرینه فراز قبل، «الموت» است. یعنی «و هم ینظرون الموت». بنابراین جمله حالیه «و هم ...» حکایت از آن دارد که اطمینان برخی از مسلمانان به مرگ آفرینی جنگ بدر به گونه ای بوده که گویا مرگ را با چشم خویش مشاهده می کردند.

474- مسلمانان و غنایم جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 7

7 - برخی از مسلمانان ناخشنود از حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول ... کما أخرجک ربک ... و إن فریقا من المؤمنین لکرهاون

«کما» برای تشبیه امر دیگر است و مشبّه به صریحاً در آیه ذکر نشده است. لذا احتمالات مختلفی از سوی مفسران ایراد شده است و از جمله آنهاست حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر. بر این مبنا «کما أخرجک ...» چنین معنا می شود: حکم خداوند درباره انفال حکمی حق است؛ همان گونه که فرمان و تقدیر حرکت به سوی جنگ بدر حق بود. بر این اساس جمله «إن فریقا ...» می رساند که همه و یا برخی از مسلمانان از حکم خداوند درباره انفال نیز کراهت خاطر می داشتند.

475- مسلمانان و قبله شدن بيت المقدس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 143 - 11

ص: 201

11 - قبله بودن بیت المقدس برای اهل اسلام ، امری دشوار و ناپذیرفتنی برای گروهی از مسلمانان

وإن كانت لكبيره إلا على الذين هدى الله

476- مسلمانان و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 3

3 - مسلمانان در حفظ و عمل کردن به قرآن ، به سه دسته ستمکار (ضایع کننده عمر) ، میانه رو و پیشناز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر جمع «منهم» به «الذین اصطفینا» بازگردد و این تقسیم بندی مربوط به مسلمانان باشد؛ نه «عبادنا» و عموم بندگان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 6

6 - مسؤولیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امت آن حضرت در برابر نعمت نزول قرآن *

و سوف تسئلون

برداشت بالا بدین احتمال است که مراد از «قوم» امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

477- مسلمانان و کاروان تجاری قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 6

6 - مسیر حرکت قافله تجاری قریش نامعلوم برای مسلمانان و به دور از دسترسی آنان به هنگام حضورشان در منطقه بدر

و الركب أسفل منكم

نکره آوردن کلمه «أسفل» در مقابل معرفه آوردن «العدوه»، می تواند مشعر به برداشت فوق باشد. ناآگاهی مسلمانان به جایگاه قافله، تمهیدی بوده است از جانب خدا برای «لیقضی الله». یعنی اگر مسلمانان از مسیر حرکت تجاری قریش آگاه بودند به سوی آنان می شتافتند و در نتیجه جنگ بدر رخ نمی داد.

478- مسلمانان و كافران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 217 - 20,21,23,24,25,35

ص: 202

20 - نبرد همیشگی کفار با مسلمانان ، برای اینکه اگر بتوانند آنان را از اسلام برگردانند .

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

بنابراینکه جواب شرط «ان استطاعوا»، محذوف و «حتی یردوکم»، دلیل جواب باشد.

21 - لزوم هشیاری مسلمانان در برابر کفار

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

23 - کفار ، در صورت توان ، همواره با مسلمانان خواهند جنگید .

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

بنابراینکه جواب «ان استطاعوا»، محذوف بوده و دلیل آن، «لا یزالون یقاتلونکم» باشد.

24 - هشدار خداوند به مسلمانان ، با افشای تیّات و اهداف کفار نسبت به مسلمانان

و لا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا

25 - کفر به خداوند و جلوگیری از راه او و مسجدالحرام و بیرون راندن اهل آن ، از مصادیق فتنه

و صدّ عن سبیل اللّٰه و کفر به و المسجدالحرام و اخراج اهله منه اکبر عنداللّٰه و الف

35 - بزرگ جلوه دادن اعمال خلاف مسلمین توسط کفار ، و نادیده گرفتن اعمال زشت خود

یسئلونک عن الشهر الحرام قتال فيه قل قتال فيه کبیر و صدّ عن سبیل اللّٰه و کفر به .

برخی برآنند که سائلین، مشرکان مکه بودند تا به این وسیله خلاف برخی از مسلمین را به رُخ پیامبر (صلی الله علیه و آله) کشند و علیه او تبلیغات کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 13 - 12

12 - غلبه مسلمانان در جنگ بدر ، علی رغم توان برتر کافران

قد کان لکم ایه .. یرونهم مثلهم

زیرا در صورتی جنگ بدر، آیه و عبرت است که بر حسب شرایط طبیعی، تحصیل پیروزی برای مسلمانان میسر نباشد و کافران، توان

برتری داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مکه ، مسلمانان را از درگیری مسلحانه با کافران بازمی داشت .

الم تر الى الذین قیل لهم کفوا یدیکم

بنابر آنچه در شأن نزول آمده، نهی از مبارزه مسلحانه در مکه و قبل از هجرت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 8

8 - بازماندن منافقان و کافران از رویارویی و نبرد با مسلمانان ، برخاسته از مشیت خداوند

و لو شاء الله لسلطهم علیکم فلقاتلوکم

ص: 203

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 16

16 - در کمین بودن کافران برای ضربه زدن به مسلمانان ، دلیل ضرورت آمادگی نظامی و تدارکاتی ، برای دفع هجوم آنان

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 3

3 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، پذیرای دوستی و ولایت کفار ، در عین نهی خداوند حتی از همنشینی با آنها

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ . . . يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزِئُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 12

12 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، پذیرای ولایت و دوستی با اهل کتاب و دیگر کافران ، علی رغم دشمنی آنان با دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ . . . أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

لِحَنِّ مَذْمُوتٍ كَوْنَهُ جُمْلَةٌ « وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ » مِى رَسَانَدِ كِه گِرُوهِى اَز مَسْلِمَانَانِ بَا كَافِرَانِ رَوَابِطِ دُوسْتِى بِر قَرَار كِرْدِه بُوْدَنَد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 3

3 - مسلمانان نباید در پذیرش صلح مطرح شده از سوی کافران هدفی جز دستیابی بهزندگی مسالمت آمیز با کافران داشته باشند . *

وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل به دست می آید. مقصود این است که مسلمانان نباید صلح را به خاطر تجدید قوا و مانند آن بپذیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 1,2,3,8,11,12,13,14,15

1 - با اعتقاد به قدرت مطلقه الهی ، مجالی برای پذیرش ولایت کافران از سوی مؤمنان نمی باشد .

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم .. » است.

2 - حرمت و ممنوعیت پذیرش ولایت و سرپرستی کافران ، برای مؤمنان

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

3 - حرمت برگزیدن کافران و مقدم داشتن آنان بر مؤمنان ، در دوستی و ارتباط و ولایت

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء من دون المؤمنين

8 - کسی که ولایت کافران را بپذیرد ، خداوند او را به خود وامی گذارد .

ص: 204

و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

11 - حاکمیت و سرپرستی کافران بر امور مؤمنان ، زمینه انحطاط و بی ارزشی مؤمنان در پیشگاه خدا

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

خروج از ولایت خدا، مستلزم انحطاط است.

12 - پذیرش دوستی کافران ، گسستن رابطه با خداوند است .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

بنابراینکه ولایت به معنای دوستی باشد.

13 - پذیرش سرپرستی کافران ، جز در اضطرار و تقیه ، جایز نیست .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. الا ان تتقوا منهم تقية

بنابراینکه ولایت به معنای سرپرستی باشد.

14 - جواز برقراری ارتباط دوستانه با کافران ، در صورت تقیه ، اضطرار و هراس

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. الا ان تتقوا منهم تقية

بنابراینکه ولایت به معنای دوستی باشد.

15 - تحذیر و هشدار مؤکد خداوند ، نسبت به مؤمنانی که پذیرای ولایت و سرپرستی کافران شده اند .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و يحذركم الله نفسه و الى الله المصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 2

2 - ضرورت حفاظت اطلاعات و اسرار جامعه اسلامی ، از بیگانگان (کافران ، منافقان و ...)

يا ايها الذين امنوا لا تتخذوا بطانه من دونكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 2

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایپیشه که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا یضرکم کیدهم .. و لقد نصرکم اللّٰه بیدر

479- مسلمانان و کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 119 - 4,6

4 - مسلمانان به خاطر ایمانشان به کتب آسمانی ، دوستدار همه پیروان ادیان الهی

ها انتم اولاء تحبّونهم و لا یحبّونکم و تؤمنون بالکتب کلّه

بنابر اینکه «تؤمنون»، علّت برای «تحبونهم» باشد.

ص: 205

6 - مسلمانان ، مؤمن به تمامی کتب آسمانی

و تؤمنون بالکتب کلّه

اگر چه «کتاب» به لفظ مفرد آمده، ولی به معنای جمع است؛ چون الف و لام آن برای جنس است.

480- مسلمانان و متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 4

4 - تحریم ارتباط با متخلفان از جنگ تبوک و انزوای اجتماعی آنان از سوی مسلمانان

ضاققت علیهم الأرض بما رحبت

با توجه به شأن نزول که تنگ شدن زندگی بر متخلفان از جنگ تبوک را، ناشی از قطع رابطه مسلمانان با ایشان معرفی کرده است، مطلب فوق استفاده می شود.

481- مسلمانان و محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 4

4 - سران گروهی از مسلمانان ضعیف الایمان ، دارای جلساتی سری و شبانه ، به منظور چاره اندیشی برای مخالفت با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

بیت طائفه منهم غیر الذی نقول

ظاهر آیه شریفه این است که تمامی کسانی که اظهار اطاعت می کردند در صدد مخالفت بودند، نه تنها طائفه ای از آنها؛ بنابراین مراد از طائفه - به مناسبت حکم و موضوع - سران آنها می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) در رسالت و تلقی وحی همانند پیامبران امت های پیشین و برخورد امتش با وی همسان برخورد امت های پیشین با پیامبران خویش

كذلك أرسلنك في أمّة قد خلت من قبلها أمم لتتلوا عليهم الذی أوحينا إليك

تشبیه در جمله «كذلك أرسلناك . . .» مقتضی مشبه، مشبه به و وجه شبه می باشد. گفته شده مشبّه «ارسال پیامبر در امت خویش»، مشبه به «ارسال پیامبران در امتهای گذشته» و وجه شبه «حقایقی است که از آیات قبل و نیز آیه مورد بحث می توان استفاده کرد». از آن حقایق است نفس رسالت، تلقی وحی، وظیفه پیامبری، هدف ارسال (لتتلوا علیهم...)، برخورد امتهای، سرنوشت ایشان، سنت خداوند در امر هدایت و اضلال مردم پس از ارسال پیامبران (قل إن الله یضل من یشاء و یهدی إلیه من أناب) و ... .

ص: 206

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 13

13 - مسلمانان، باید به یهودیان و نصرانیان ابلاغ کنند که هرگز تسلیم خواسته های آنان نخواهند شد.

کنونا هوداً أو نصری... قولوا ءامنا... و نحن له مسلمون

حصر در جمله «و نحن له مسلمون» ناظر به سخن یهود و نصارا است که از مسلمانان می خواستند به آیین یهودیت و نصرانیت ایمان آورند و در زمره یهودیان و نصرانیان قرار بگیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 19,26

19 - عنایت خداوند به عزت و شوکت مسلمین در برابر یهود و نصارا

فعسى الله ان يأتى بالفتح او امر من عنده

26 - یهود و نصارا، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ما اسروا فى انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 4,6,7

4 - مسلمانان فریب خورده و دلگرم به یاری یهود و نصارا، مورد ملامت مؤمنان راستین پس از فتح و پیروزی

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این مبناست که «هولاء» اشاره به بیمار دلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذين اقساموا بالله جهداً ايمنهم انهم لمعكم

483- مسلمانان و مشركان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 2 - 27

27 - خداوند ، فراخوان مسلمانان صدر اسلام به پرهيز از تجاوز و تعدی به مشركان

و لايجرمنكم شئنان قوم . . . ان تعتدوا

ص: 207

484- مسلمانان و مشرکان قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 6, 5

5 - مسلمانان ، مشتاق رویارویی با کاروان تجاری قریش و ناخشنود از درگیری با سپاه مسلح آنان

و تودون آن غیر ذات الشوکه تکون لکم

6 - خداوند خواهان رویارویی مسلمانان با سپاه مسلح قریش و مشرکان مکه

تودون أن . . . و یرید الله أن یحق الحق بکلمته

از مقابله دو جمله «تودون . . .» و «یرید الله . . .» به دست می آید که اراده خداوند بر خلاف خواسته مسلمانان در انتخاب یکی از دو گروه (کاروان تجاری و سپاه مسلح مشرکان) بوده است.

485- مسلمانان و مشرکان معاهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 9

9 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف بودند در صورت مشاهده طعن و توهین به دین الهی از سوی معاهدان مشرک ، با ایشان به پیکار برخیزند .

وإن نکثوا أیمنهم . . . و طعنوا فی دینکم فقتلوا أئمه الکفر

486- مسلمانان و منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 204 - 12

12 - منافقان ، سرسخت ترین انسان ها در جدال با مسلمانان

و من الناس . . . و هو اللد الخصام

بنابراینکه «الخصام»، مصدر باشد و به معنی خصومت و جدال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 88 - 17، 11، 4، 3، 2، 1

1 - اختلاف مسلمانان صدر اسلام ، در شیوه برخورد با منافقان

فما لكم في المنافقين فئتين

2 - نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به جهت اختلافشان در روش برخورد با منافقان

ص: 208

فما لكم فى المنافقين فتنين

3- لزوم وحدت نظر مسلمانان بر محور فرمان هاى الهى در برابر منافقان

فما لكم فى المنافقين فتنين

4- شفاعت و طرفدارى برخى از مسلمانان عصر بعثت از منافقان

و من يشفع شفاعه سيئه . . . فما لكم فى المنافقين فتنين

«فاء» در «فما لكم» تفریع بر آیه 85 و بیانگر مصداقى از «شفاعه سيئه» است.

11- امید به هدايت منافقان، از موجبات طرفدارى برخى مؤمنان صدر اسلام از آنان

اتريدون ان تهودوا من اضلّ الله

17- امید برخى از مؤمنان صدر اسلام به هدايت منافقان، برخاسته از عدم شناخت سنن الهى در هدايت و گمراهى

فما لكم فى المنافقين . . . اتريدون ان تهودوا من اضلّ الله و من يضلّل الله فلن تجد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 90 - 8

8- بازماندن منافقان و كافران از رويارويى و نبرد با مسلمانان، برخاسته از مشيّت خداوند

و لو شاء الله لسلطهم عليكم فلقاتلوكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 141 - 5

5- لزوم هشيارى مسلمان در قبال ترفند ها و شگرد هاى منافقان

الذين يترّبصون بكم فإن كان لكم فتح من الله . . . و نمنعكم من المؤمنين

از اهداف افشای منافقان و بر شمردن ویژگیهای آنان، آگاه کردن مؤمنان به حيله ها و مکرهای آنان است.

487- مسلمانان و منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 11 - 2

2 - اعمال ناپسند و مفسدانه منافقان عصرِ بعثت ، مورد اعتراض مسلمانان آن عصر

وإذا قيل لهم لا تفسدوا في الأرض

488- مسلمانان و منت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - حجرات - 49 - 17 - 2

ص: 209

2 - ساحت مسلمانان واقعی ، دور از منت نهادن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سبب اسلامشان

قالت الأعراب ءامنا .. یمنون علیک أن أسلموا

489- مسلمانان و یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 1

1 - تأیید حقانیت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تأیید پیروان او ، انتظار مسلمانان عصر بعثت از یهودیان آن دوران

أفتطمعون أن یؤمنوا لکم

طمع به معنای کشش نفس به چیزی دلخواه است (مفردات راغب). طمع به معنای امید و رغبت است (لسان العرب). ایمان در «آن یؤمنوا» به قرینه متعلق آن (لکم) به معنای تصدیق و تأیید کردن است. بنابراین «أفتطمعون...»؛ یعنی، آیا انتظار دارید شما را - بر آن راهی که انتخاب کرده اید - تأیید کنند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 10،13

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنا باللّٰه و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلی إبرهیم .. و ما أوتی النبیین

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگوئید) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصارا است.

13 - مسلمانان ، باید به یهودیان و نصرانیان ابلاغ کنند که هرگز تسلیم خواسته های آنان نخواهند شد .

کونوا هوداً أو نصری ... قولوا ءامنا ... و نحن له مسلمون

حصر در جمله «و نحن له مسلمون» ناظر به سخن یهود و نصارا است که از مسلمانان می خواستند به آیین یهودیت و نصرانیت ایمان آورند و در زمره یهودیان و نصرانیان قرار بگیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 55 - 14

و جاعل الذین اتبعوک

احتمالاً مراد از پیروان عیسی (ع)، پیروان راستین آن حضرت است که قهراً منطبق بر مسلمانان می شود؛ چون عیسی (ع)، بنی اسرائیل را موظف به پیروی از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) کرده بود. و مراد از «الذین کفروا»، یهود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 19,26

ص: 210

19 - عنایت خداوند به عزت و شوکت مسلمین در برابر یهود و نصارا

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ

26 - یهود و نصارا، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

مَا اسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 53 - 4,6,7

4 - مسلمانان فریب خورده و دلگرم به یاری یهود و نصارا، مورد ملامت مؤمنان راستین پس از فتح و پیروزی

اهولاء الذين اقساموا بالله جهداً ايمنهم انهم لمعكم

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذين اقساموا بالله جهداً ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این مبناست که «اهولاء» اشاره به بیمار دلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذين اقساموا بالله جهداً ايمنهم انهم لمعكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 3

3 - خداوند پیش از وقوع نبرد، تسلط مسلمانان بر یهودیان را بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بشارت داد.

فَمَا تَتَّقِنَهُمْ فِي الْحَرْبِ

برداشت فوق مبتنی بر مطالبی است که در توضیح برداشت قبل آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 73 - 10,11,12

10 - علمای یهود، منکر توان مسلمانان در احتجاج بر نبوت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم . . . او يهاجوكم عند ربكم

بنابراینکه «او یهاجوکم»، که عطف به «ان یؤتی» است، مفعول له برای «لا تؤمنوا» باشد؛ به تقدیر «لا» یعنی: لان لا یهاجوکم عند ربکم.

11 - نگرانی علمای یهود، از احتجاج مسلمانان با آنها در پیشگاه خداوند

و لا تؤمنوا . . . او یهاجوکم عند ربکم

12 - افشای توطئه علمای یهود علیه مسلمانان، از جانب خداوند

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم . . . او یهاجوکم عند ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 111 - 12، 10، 4، 2، 1

1 - کوشش اهل کتاب (یهود)، برای زیان رساندن به مسلمانان

ص: 211

لن يضروكم إلا اذى

مفسرین شأن نزول آیه را یهودیان گفته اند.

2- ناتوانی اهل کتاب (یهود)، از آسیب رساندن به مسلمانان، جز اندک آزاری

لن يضروكم إلا اذى

اندک بودن آزار از نکره آوردن «اذی» استفاده شده است.

4- شکست و فرار، فرجام رویارویی و نبرد اهل کتاب (یهود) با مسلمانان

وإن يقتلوکم یولّوکم الابدان

10- محرومیت اهل کتاب (یهود) از یاری دیگران، پس از فرار و شکست در پیکار با مسلمانان

وإن یقتلوکم یولّوکم الابدان ثم لا ینصرون

12- گروندگان از اهل کتاب (عبدالله بن سلام و یارانش) به اسلام، مورد سرزنش و آزار سران یهود

لن يضروكم إلا اذى

در شأن نزول آمده است: عبدالله بن سلام و یارانش پس از ایمانشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مورد سرزنش رؤسای یهود قرار گرفتند. (مجمع البیان).

490- مسلمانان واقعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 4

4- تنها تقوایبندگان و پرداخت کنندگان زکات پیروان واقعی پیامبر (صلی الله علیه و آله) هستند.

للذین یتقون و یؤتون الزکوة .. الذین یتبعون الرسول

491- مسلمانان هشدار به صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 16 - 8

8 - هشدار تهدیدآمیز خداوند به عناصر سست ایمان ، نسبت به همراز شدن با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين . . . ولم يتخذوا من دون الله ولا رسو

492- مسؤولیت اجتماعی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 26 - 8

ص: 212

8- مسلمانان در قبال مسائل و نیازهای جامعه خویش، مسؤولند.

وَأَت... وَ الْمَسْكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 5

5- مسؤولیت برپایی نظام قضایی به منظور اجرای حدود الهی، بر عهده فرد فرد مسلمانان است.

الزَّانِيهِ وَ الزَّانِيَةِ فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

با آن که اجرای حدود و مقررات، از طریق دستگاه قضایی انجام می پذیرد؛ ولی خداوند همه مردم را مخاطب قرار داده و تازیانه زدن را از آنان خواستار شده است. این حکایت می کند که یکایک افراد جامعه، در برابر اجرای حدود الهی مسؤول اند و باید در این مورد همکاری کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 28

28 - مسلمانان، از نظر علاقه و ارتباط، بسان یک پیکراند که باید نزدیک ترین ارتباط و مستحکم ترین پیوند ها را میان خود برقرار سازند.

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ

برداشت فوق، از تعبیر «علی أنفسکم» (برخودتان) به جای علی «أهلها» (بر اهل خانه ها) استفاده شده است.

493- مسؤولیت اجتماعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 12

12 - در میان مسلمانان صدر اسلام، افرادی بودند که اشتغال به امور دنیا، هیچ گاه آنان را از یاد خدا و انجام وظایف فردی و اجتماعی خویش، غافل نمی ساخت.

رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَابِيعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، هر چند در توصیف مردان خداجویی است که دنیا آنان را از یاد خدا غافل نمی سازد؛ ولی از وجود چنین افرادی در میان مسلمانان صدر اسلام نیز حکایت می کند.

494- مسؤولیت پذیری مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 12

12 - در میان مسلمانان صدراسلام، افرادی بودند که اشتغال به امور دنیا، هیچ گاه آنان را از یاد خدا و انجام وظایف فردی و

ص: 213

اجتماعی خویش ، غافل نمی ساخت .

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، هر چند در توصیف مردان خداجویی است که دنیا آنان را از یاد خدا غافل نمی سازد؛ ولی از وجود چنین افرادی در میان مسلمانان صدراسلام نیز حکایت می کند.

495- مسؤولیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 4

4 - مسلمانان ، یهودیان ، مسیحیان و صابئی ها سزاوارترین امت ها برای برخوردار شدن از ایمان راستین و انجام عمل صالح

إن الذين آمنوا .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً

نام بردن از ملت‌های مذکور - با وجود این که ایمان راستین چنانچه گذشت از هر فرد و ملتی پذیرفته است - می تواند اشاره به این نکته باشد که: پیروان آیینهای یاد شده دارای زمینه بیشتری برای ایمان حقیقی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 115 - 9

9 - مسلمانان ، نباید به بهانه بازداشته شدن از ورود به مساجد ، ذکر و عبادت خدا را ترک کنند .

و من أظلم ممن منع مسجد الله .. لله المشرق و المغرب

برداشت فوق، مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 8،10،13

8 - مسلمانان ، باید به همه پیامبران ایمان داشته و از تبعیض در ایمان گریزان باشند .

لا تفرق بين أحد منهم

چون بحث آیه شریفه درباره ایمان است، مقصود از «لا تفرق بين أحد منهم» میان پیامبران فرق نمی گذاریم» فرق نگذاشتن در ایمان به ایشان است نه جهات دیگر.

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . . و ما أوتی النبیین

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگویند) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصاراست.

13 - مسلمانان ، باید به یهودیان و نصرانیان ابلاغ کنند که هرگز تسلیم خواسته های آنان نخواهند شد .

کونوا هوداً أو نصری . . . قولوا ءامنا . . . و نحن له مسلمون

حصر در جمله «و نحن له مسلمون» ناظر به سخن یهود و نصاراست که از مسلمانان می خواستند به آیین یهودیت و نصرانیت

ص: 214

ایمان آورند و در زمره یهودیان و نصرانیان قرار بگیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 6،12

6 - برطرف ساختن سوژه های تبلیغاتی دشمنان اسلام، از وظایف ضروری مسلمانان است.

لنلا یكون للناس علیکم حجه

12 - مسلمانان در عمل به احکام الهی و مواضع به حق خویش، نباید از تبلیغات و جار و جنجال دشمنان هراسی به خود راه دهند.

فلا تخشوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 152 - 4

4 - رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تغییر قبله از بیت المقدس به مسجدالحرام، از نعمتهایی که مسلمانان باید به پاس آنها، همواره به یاد خدا باشند.

فولوا وجوهکم شطره... کما أرسلنا فیکم رسولا... فاذکرونی

برداشت فوق از حرف «فاء» که «اذکرونی» را بر نعمتهای یاد شده (تغییر قبله و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)) تفریع کرده است، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 172 - 2

2 - مسلمانان نباید روزی ها و نعمت های پاکیزه را حرام شمرده و خویشان را از منافع آنها محروم سازند.

یاأیها الذین ءامنوا کلوا من طیب ما رزقنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 6

6 - مسلمانان نباید آغازگر جنگ علیه دشمنان خویش باشند.*

وَقْتُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 1

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند ، بکشند .

و اقتلوهم حيث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف» (مصدر ثقتم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

ص: 215

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 1

1 - نبرد با کافران ، تا برطرف شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده مسلمانان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 9

9 - مسلمانان ، موظف به رعایت عدالت حتی در جنگ با دشمنان

فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 11

11 - مسلمانان باید مردمی نیکوکار باشند .

و أحسنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 1

1 - وجوب جهاد بر مسلمانان ، حکمی ثابت و همیشگی

کتب علیکم القتال

«کُتِبَ» یعنی ثبت و استقرّ.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 3

3 - مسلمانان موظف به دقت کامل در تاریخ بنی اسرائیل و پندگیری از آن هستند .

الم تر الی المأ من بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 3

3 - وظیفه مسلمانان در تقویت بُنیه دفاعی و حکومتی جامعه اسلامی ، به وسیله انفاق

یا ایها الذین امنوا انفقوا

با توجه به روح کلی آیات گذشته که در مورد پیکار و زمامداری بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 64 - 11

11 - مسلمانان ، موظف به اعلام تسلیم خود در برابر خداوند ، در صورت استتکاف مخالفان از پذیرش آن

ص: 216

فان تولوا فقولوا اشهدوا باننا مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 1

1 - خداوند هرگز امت اسلام را به خودکشی و ترک خانه و کاشانه ، فرمان نداده است .

و لو اتانا کتبنا علیهم ان اقتلوا انفسکم او اخرجوا من دیارکم

مراد از ترک خانه و کاشانه، که با لفظ «اخرجوا من دیارکم» بیان شده، معنایی است که عنوان هجرت بر آن صدق نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 24

24 - مسلمانان صدر اسلام موظف به تفحص در بینش و کردار منحط دوران جاهلیت خویش و توجه به تعالی آن در اسلام

کذلک کنتم من قبل فمنّ الله علیکم فتبیتوا

بنابر اینکه متعلق «فتبیتوا»، «کذلک کنتم من قبل»، باشد. یعنی اگر زمان را درک نکردید و یا فراموش کردید، تحقیق کنید تا اعمال زشت جاهلی برای شما آشکار شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 20

20 - حفظ آمادگی نظامی و تدارکاتی در برابر خطر هجوم دشمنان ، وظیفه مسلمانان

ووالذین کفروا لو تغفلون عن اسلحتکم و امتعتکم فیمیلون علیکم میله واحده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 4 - 2

2 - احساس مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام نسبت به تکالیف الهی و یادگیری آن

یسئلونک ماذا احل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ضرورت پرهیز مسلمانان از پذیرش ولایت و حاکمیت یهود و نصارا

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

یکی از معانی ولایت، امارت و سلطنت است. (قاموس المحيط)، بنابراین «ولی» می تواند به معنای امیر و حاکم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مسلمانان ، یهودیان ، مسیحیان و صابئی ها ، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری من ءامن

ص: 217

نام بردن از ملتهای مذکور - با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من آمن ..) موجب رهایی از ترس و اندوه است - می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 69 - 7,8

7 - مسلمانان در همنشینی با کافران و مشرکان بی طرف باید با تذکر آنان را از مغلظه و استهزای در اسلام و قرآن بر حذر دارند. *

و ما علی الذین یتقون من حسابهم من شیء و لکن ذکری لعلهم یتقون

8 - حفظ قداست قرآن و اسلام و بازداشتن دیگران از یاوه سرایی و تخطئه و استهزای آن، وظیفه مسلمانان است.

و ما علی الذین یتقون .. و لکن ذکری لعلهم یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 3

3 - مبارزه با دشمنان خدا و رسول و سرکوبی آنان ، امری لازم و بر عهده مسلمانان

ذلک بأنهم شاقوا اللّٰه و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 7

7 - مسلمانان نباید آغازگر جنگ باشند .

وإن تعودوا نعد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 19

19 - رفع نیاز های جامعه ایمانی از سوی خود مسلمانان ، منشأ تشریح خمس ، نه ناتوانی خداوند بر تأمین آن نیازها

و اعلموا أنما غنمتم من شیء .. و اللّٰه علی کل شیء قدير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اطاعت از فرمان های خدا و رسول به هنگام رویارویی با دشمنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده مسلمانان

و أطیعوا الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مسلمانان موظفند در صورت ظهور نشانه ای حاکی از تصمیم کافران بر پیمان شکنی ، معاهدات فیما بین را الغا کنند و آن را بی اعتبار بشمارند .

وإما تخافن من قوم خيانة فانبذ إليهم

ص: 218

مراد از «خیانه» به قرینه سیاق پیمان شکنی است و ترس از پیمان شکنی به معنای آشکار شدن شواهد و اماراتی است بر اینکه طرف مقابل نقض پیمان را در سر می پروراند. «نبذ» به معنای انداختن و مفعول «فانبد» «عهدهم» است که به خاطر وضوحش در کلام نیامده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 2, 1

1 - تقویت قوای نظامی و تهیه ادوات جنگی برای نبرد با دشمنان خدا، وظیفه ای بر عهده تمامی مسلمانان

و أعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل

2 - مسلمانان باید برای تقویت بنیه نظامی تمام تلاش خویش را تا حد ترساندن دشمن، به کار بندند و از هر چه در اختیار دارند دریغ نورزند.

و أعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 15

15 - مسلمانان نباید حتی به خاطر دفاع از مؤمنانی که مورد هجوم کافران قرار گرفتند پیمان خویش را با آن کافران نادیده انگارند و آن را نقض کنند.

فعلیکم النصر إلا علی قوم بینکم و بینهم میثق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 9

9 - توصیه مسلمانان صدر اسلام به ادامه پایبندی بر پیمان عدم تعرض خود با مشرکان وفادار، تا پایان یافتن مدت پیمان

إلا الذین عهدتم .. فأتوا إليهم عهدهم إلى مدتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 2

2 - لزوم هشیاری و بیداری مسلمانان نسبت به ترفند ها و ظاهر سازی های دشمنان اسلام

کیف و إن یظهوروا علیکم لایرغبوا فیکم إلا و لازمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 4

4 - مسلمانان ، موظف به همراهی و همگامی با مؤمنان صادق و راستین و پرهیز از معاشرت با منافقان

و كونوا مع الصديقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 2,9

ص: 219

2 - اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای مسؤولیتی فزونتر نسبت به دیگر مسلمانان

ما كان لأهل المدينة و من حولهم من الأعراب أن يتخلفوا عن رسول الله

از این آیه استفاده می شود که اهل مدینه و اطراف آن - به دلیل قرب بیشتر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) - مسؤولیتی فزونتر از دیگران دارند و بدین جهت است که خداوند آنان را اختصاص به ذکر داده است.

9- رهبری حق در نظام اسلامی ، دارای جایگاهی رفیع و مسلمانان وظیفه دار ایثار و فداکاری برای او

و لا يرغبوا بأنفسهم عن نفسه

از اینکه خداوند به مؤمنان فرمان داده است تا برای حفظ جان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان رهبر به حق جامعه اسلامی جان فشانی کنند، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 5

5- مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران ، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم كما أمرت و من تاب معك . . . و لا تركنوا إلى الذين ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، پس از امر به استقامت در راه دین ، توجه دادن مؤمنان است به این که مبادا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 6

6 - حفظ حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، وظیفه ای الهی بر عهده یکایک مسلمانان

إذ تلقونه بألسنتكم . . . و تحسبونه هيناً و هو عند الله عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 4,8,9

4 - مسلمانان ، موظف اند در برابر شایعه ها و تهمت های بی اساس علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، واکنشی صریح و منفی نشان دهند و به مقابله جدی با آنها برخیزند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم .. هذا بهتن عظیم

8 - مسلمانان ، موظف اند در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان ، اظهار شگفتی کرده و آنها را بهتانی بزرگ بشمارند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم .. سبحنک هذا بهتن عظیم

جمله «سبحانک» و یا «سبحان الله» در دو مورد به کار می رود: 1- آن گاه که سخن شگفت آوری شنیده شود. 2- آن گاه که سخنی بسیار زشت و ناروا شنیده شود و شنونده بخواهد از آن اظهار تنفر و انزجار کند و واکنشی منفی از خود نشان دهد. برداشت یاد شده براساس کاربرد اول است.

9 - اظهار تنفر و نشان دادن واکنش منفی ، وظیفه مسلمانان در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما یکون لنا أن نتکلم بهذا سبحنک هذا بهتن عظیم

ص: 220

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 30 - 5

5 - مسلمانان ، وظیفه دار به صحنه آوردن و فهم صحیح قرآن و عمل به تعالیم آن .

یربَّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا

تردید نیست که مهجور و متروک ساختن قرآن، مربوط به ظاهر آن نیست؛ بلکه مقصود، تأمل نکردن در معارف آن و نشناختن و عمل نکردن به تعالیم آن است. از این رو آیات بسیاری از قرآن، انسان ها را به تفکر در قرآن و عمل به آموزه های آن، فرا خوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 1,5,9,13

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، موظف بودند که با اهل کتاب ، جز با انتخاب بهترین روش ، مجادله نکنند .

و لا تجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، وظیفه ندارند که با ظالمان اهل کتاب ، به جدال احسن بپردازند .

و لا تجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم

9 - مسلمان ، باید به قرآن و کتاب های آسمانی ، ایمان داشته باشد .

ءامنًا بالذي أنزل إلينا و أنزل إليكم

13 - مسلمان ، باید به وحدانیت خداوند ، مؤمن باشد .

ءامنًا بالذي . . . و إلها و إلهكم وحد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 47 - 7

7 - قرآن ، جزء متعلق ایمان است و مؤمنان ، باید به آن ایمان داشته باشند .

و كذلك أنزلنا إليك الكتب فالذين ءاتينهم الكتب يؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مسلمانان ، در قبال نیاز های نیازمندان جامعه ، مسؤول اند .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 69 - 10، 6

6 - مسلمانان ، مجاز نیستند که همانند قوم موسی بوده و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را مورد آزار و اذیت قرار دهند .

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذُوا مُوسَى

10 - حضور در زمره مؤمنان ، مقتضی پرهیز از آزار و اذیت پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) بود .

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذُوا مُوسَى

ص: 221

ندا به «یا ایُّهَا الذین آمنوا» می تواند به منظور تشویق مخاطبان برای عدم اذیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 6

6 - هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، درباره تأثیرپذیری از قدرت و مکتب کافران و تجدید نظرکردن در برنامه

های تبلیغی و الهی خویش

فلا یغررک تقلبهم فی البلد

پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، در حالی به تبلیغ دین اسلام می پرداختند که کافران در اوج قدرت اقتصادی و سیاسی قرار داشتند. بنابر این هشدار خداوند در آیه شریفه می تواند گویای مطلب یادشده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 34 - 10

10 - مسلمانان، موظف به انتخاب بهترین روش ها در جهت کاستن و یا زدودن دشمنی ها و تش های اجتماعی

ادفع بالتی هی أحسن... کأنه ولیّ حمیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 24، 21

21 - احیای ارزش ها و تعالیم دین در جامعه، مسؤولیت هر فرد مسلمان

أن أقیموا الدین

24 - دعوت به توحید و انذار مشرکان، وظیفه ای عمومی برای مسلمانان

کبر علی المشرکین ما تدعوهم إلیه

با توجه به جمع بودن «ما تدعوهم»، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 44 - 6

6 - مسؤولیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امت آن حضرت در برابر نعمت نزول قرآن *

و سوف تسئلون

برداشت بالا بدین احتمال است که مراد از «قوم» امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 30 - 11

11- لزوم هشجاری جامعه اسلامی ، نسبت به خطر ها و توطئه های بیمار دلان و منافقان علیه دین

و لتعرفنهم فی لحن القول

با توجه به این که خداوند، در آیات گذشته به روحیات، خصلت ها، موضع گیری ها و توطئه گری های منافقان بیمار دل پرداخته و در این آیه نیز مؤمنان را نسبت به شناخت آنان رهنمون ساخته است (و لتعرفنهم فی لحن القول)، مطلب بالا قابل برداشت است.

ص: 222

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 3

3 - لزوم هشیاری رهبری و جامعه اسلامی ، در برابر عناصر ظاهر فریب و دوچهره

سیقول لك المخلفون من الأعراب

پیشگویی خداوند و افشای چهره متخلفان، در حقیقت بیانگر ضرورت بر این هشیاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 8

8 - مسلمانان موظف به پیکار بی امان با دشمنان نیرومند ، تا مرز کشتن و یا به تسلیم کشاندن آنان

ستدعون إلى قوم أولى بأس شديد تقتلونهم أو يسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 6، 1

1 - مسلمانان ، موظف به برقراری صلح و از میان بردن جنگ ها و درگیری های داخلی گروه های مسلمان

وإن طائفتان من المؤمنين اقتتلوا فأصلحوا بينهما

6 - امت اسلامی ، ملزم به نبرد با هرگونه تجاوز و سرکشی در قلمرو حاکمیت اسلامی

فإن بغت إحدیهما علی الأخری فقتلوا الّتی تبغی حتی تقیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 6

6 - جامعه اسلامی ، موظف به جبران خسارت های مالی وارد شده بر مؤمنان ، در طریق ایمان*

وإن فاتکم شیء من أزوجکم . . . فاتوا الذین ذهبت

496- مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 4

4 - مسلمانان صدر اسلام، موظف به تقویت بنیه اعتقادی و اقتصادی خویش با برپا کردن نماز و پرداخت زکات (برای مهیّا شدن زمینه های جهاد و مبارزه)

حتى يأتي الله بأمره .. وأقيموا الصلوه وءاتوا الزكوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 3

ص: 223

3 - مسلمانان صدر اسلام به نبرد با مشرکان مکه و بیرون راندن آنان از آن سرزمین موظف شدند .

و أخرجوهم من حيث أخرجوكم

مراد از «من حيث أخرجوكم» بنا به گفته مفسران، مکه است و به مجبور شدن مسلمانان به ترک مکه و هجرت به مدینه و حبشه اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 1

1 - مسلمانان صدر اسلام موظف به هجوم به کاروان تجاری مشرکان قریش و یا نبرد با سپاه مسلح آن بودند .

كما أخرجك ربك .. إذ يعدكم الله إحدى الطائفتين ... ويريد الله أن يحق الحق بك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 5

5 - مهاجرت به مدینه از وظایف مهم مسلمانان صدر اسلام

و الذين ءامنوا من بعد و هاجروا

مراد از هجرت در این بخش از آیات، کوچ کردن مسلمانان از هر نقطه به مدینه منوره است. تأکید فراوان خداوند بر هجرت بیانگر اهمیت ویژه آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 9

9 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به ادامه پایبندی بر پیمان عدم تعرض خود با مشرکان ، مادامی که آنان بر پیمان خود پایبند بمانند ، توصیه فرمود .

فما استقموا لكم فاستقيموا لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 8,9

8 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به پیکار با سران و پیشوایان شرک و کفر ، در صورت نقض پیمان صلح از سوی آنان ، فراخواند .

وإن نكثوا أيمانهم .. فقتلوا أئمة الكفر

9 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف بودند در صورت مشاهده طعن و توهين به دين الهی از سوی معاهدان مشرک ، با ایشان به پیکار برخیزند .

وإن نكثوا أيمانهم .. و طعنوا فی دينکم فقتلوا أئمة الكفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 1

1 - فرمان خداوند به بسیج همه مسلمانان صدر اسلام برای جهاد در راه خدا ، هر چند فاقد تجهیزات کافی نظامی باشند .

ص: 224

انفروا خفافاً و تقالا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 2

2 - مسلمانان ، موظف بودند با توطئه « افک » به عنوان بهتانی بزرگ علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، مقابله کنند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم .. سبحنک هذا بهتن عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 4

4 - مسلمانان صدر اسلام به ننگه داری حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در گفتارشان موظف و از صدا زدن آن حضرت ، همچون صدا زدن دیگر مردمان ، ممنوع بودند .

لاتجعلوا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضاً

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که اضافه «دعا» به «الرسول» اضافه مصدر به مفعول باشد؛ یعنی، دعوت و صدا زدن شما پیامبر(صلی الله علیه و آله) را. ...

497- مسیحیان و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3,5

3 - آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

5 - حسادت یهود و نصارا ، منشأ علاقه و تلاش آنها بر بازگرداندن اهل ایمان از اسلام بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَاراً حَسِداً

«حسداً» مفعولٌ له برای «وَدَّ كثيراً ..» می باشد؛ یعنی، علاقه و تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان، به علت حسادت ایشان

بود.

498- مسیحیان و قبله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 145 - 2،5،9

2- اهل کتاب (یهود و نصارا) علی رغم اطمینانشان به حقانیت قبله مسلمانان (مسجدالحرام) ، آن را نخواهند پذیرفت .

ص: 225

ليعلمون أنه الحق . . . ولئن أتيت الذين ... ما تبعوا قبلتك

5- يهود و نصارا از سر عناد و لجاجت ، قبله بودن كعبه را پذيرا نيستند .

ولئن أتيت الذين أتوا الكتب بكل آية ما تبعوا قبلتك

9- تلاش يهود و نصارا در باز گرداندن پيامبر (صلى الله عليه و آله) و مؤمنان از كعبه به قبله خویش

و ما أنت بتابع قبلتهم . . . ولئن اتبعت اهواءهم

تأکید جمله «ولئن اتبعت . . . إنك لمن الظالمين» با لام قسم (لئن) حرف تأکید (إن) و لام تأکید در (لمن) بیانگر آن است که: اهل کتاب برای گرایش دادن پيامبر (صلى الله عليه و آله) و مؤمنان به قبله خویش، تلاشی پی گیر داشته و زمینه های آن را ایجاد کرده بودند. از مصداقهای «اهواءهم» به قرینه جمله های پیشین، تبعیت از قبله اهل کتاب است.

499- مسیحیان و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 2

2- كفرپيشگان (يهود ، نصارا و مشركان) ناخشنود از نزول كمتري خير ، بر مسلمانان

ما يوّد الذين كفروا . . . أن ينزل عليكم من خير

نكره آوردن «خير» به همراه «من» زايده در آيه، حكاييت از آن دارد كه: مشركان كمتري خيري را برای مسلمانان نمی پسنديدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 13، 12، 4

4- يهوديان و نصاراي عصر بعثت ، بر ايمان مسلمانان رشك برده به آنان حسادت ميورزيدند .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

مقصود از «اهل الكتاب» به دليل «وقالوا لن يدخل . . .» در آيه 111، يهود و نصاراست.

12- يهود و نصارا با بهانه قرار دادن نسخ اديان و نسخ برخی از آيات قرآن ، در صدد ايجاد شبهه در اذهان مسلمانان بودند .

ما ننسخ من آية . . . أم تريدون أن تسئلوا رسولكم . . . وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ

بیان تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان پس از مطرح ساختن پرسشها و درخواستهای نابه جا درباره نسخ و بیان اثر سوء آن در خواستها (تبدیل شدن ایمان به کفر)، گویای این است که: اهل کتاب در صدد بودند مسلمانان را درباره نسخ به شبهه اندازند و آنان را در ایمانشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) دچار تردید کنند.

13 - یهود و نصارا ترغیب کننده مسلمانان به پرسش ها و درخواست های نابه جا از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم تریدون أن تسئلوا . . . و دّ کثیر من أهل الکتب لو یردونکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 5

5 - یهود و نصارا، در تلاش برای تضعیف روحیه مسلمانان و بازسازی مردم از گرایش به اسلام

ص: 226

قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصرى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 3،7،8

3 - يهود و نصارا، مردمی غیر قابل اعتماد و ناشایست برای برقراری روابط دوستی مسلمانان با آنان

يا ايها الذين ءامنوا لاتتخذوا اليهود و النصرى أولياء

کلمه «اتخاذ» به معنای برگزیدن و اعتماد کردن است. (مجمع البيان).

7 - يهود و نصارا هرگز به تعهدات و روابط خویش با مسلمانان پایبند نخواهند بود.

بعضهم أولياء بعض

8 - پایبند نبودن يهود و نصارا به تعهدات خویش نسبت به مسلمانان، فلسفه حرمت ایجاد روابط با آنان

لاتتخذوا اليهود و النصرى أولياء بعضهم أولياء بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 1،2،8،18

1 - سوگند مؤکد يهود و نصارا بر یاری مسلمانانی که با آنان روابط دوستی داشتند.

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «اهولاء»، اشاره به يهود و نصارا بوده و مخاطب در «لمعكم» همان بیمار دلانی باشند که پیوند ولایی با يهود و نصارا داشتند. کلمه «جهد» مفعول مطلق برای «اقسموا» می باشد؛ یعنی سوگند یاد کردند در بالاترین درجه سوگند.

2 - ناتوانی يهود و نصارا بر یاری مسلمانانی که با آنان روابط دوستی داشتند.

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

لحن ملامت بار جمله «اهولاء...» حکایت از آن دارد که يهود و نصارا در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، رسوا شده و به ذلت افتادند؛ بگونه ای که نتوانستند به تعهد خویش با مسلمانان سست ایمان پایبند بمانند.

8 - يهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و يقول الذين آمنوا اهولاء الذين اقسموا .. انهم لمعكم

18 - ناکامی یهود و نصارا در بهره گیری از روابط دوستانه خویش با مسلمانان سست ایمان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرين

در برداشت فوق «هولاء» اشاره به بیمار دلان مسلمان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 82 - 5، 6، 10، 18

5 - نصارا دارای نزدیکترین روابط عاطفی و دوستانه با مسلمانان

ولتجدن اقربهم موده للذين آمنوا الذين قالوا إنا نصري

6 - حضور کشیشان و راهبان خداترس در بین مسیحیان موجب دوستی و نزدیکی آنان با مسلمانان

اقربهم موده للذين آمنوا الذين .. ذلك بان منهم قسيسين و رهباناً

ص: 227

10 - نبود روحیه سلطه‌گری و گردن‌فرازی در بین نصارا از زمینه مودت و دوستی آنان با مسلمانان

اقربهم موده للذین ءامنوا الذین قالوا إنا نصری . . . و انهم لایستکبرون

بدان احتمال که فعل «لایستکبرون» دارای متعلق محذوف نباشد در این صورت لایستکبرون به این معنا است که آنان خواهان سلطه‌گری و گردن‌فرازی نیستند.

18 - وجود کشیشان و راهبان منتظر بعثت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) در میان مسیحیان، موجب محبت آنان، به مسلمانان

و لتجدن اقربهم موده للذین ءامنوا . . . ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً و انهم لایست

از امام صادق(ع) روایت شده که پس از خواندن آیه فوق فرمود: اولئک کانوا قوماً بین عیسی(ع) و محمد(صلی الله علیه و آله) ينتظرون مجییء محمد(صلی الله علیه و آله).

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 335، ح 162؛ نورالثقلین، ج 1، ص 662، ح 317.

500- مسیحیان و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 6

6 - تلاش‌های تبلیغی اهل کتاب (یهود و نصارا) بر ضد احکام اسلام، ایجادکننده زمینه‌های شک و تردید در اذهان مسلمانان صدر اسلام

الحق من ربک فلا تکونن من الممترین

بر حذر داشتن مسلمانان از شک و تردید، با فعل «فلا تکونن» - که مقرون به نون تأکید است - گویای این معناست که: زمینه‌های شک و تردید در مسلمانان به وجود آمده بود. از آیات قبل می‌توان فهمید که مخالفتهای اهل کتاب منشأ این تردیدها بوده است.

501- مشاوره با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 10

10 - غیر مؤمنان، نباید در امر مشورت، مورد اتکا و اعتماد مسلمانان قرار گیرند.

و أمرهم شوری بینهم

ذکر «بینهم» نشانگر آن است که مشورت، باید بین مؤمنان صورت گیرد و تصمیم گیری نهایی، متکی به آرای اهل ایمان باشد.

502- مشرکان صدر اسلام و قربانی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 228

4- مراسم قربانی مسلمانان، مورد اعتراض ستیزه جویانه مشرکان صدر اسلام

لَکَلَّ أُمَّهُ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَإِنَّ عَتَّكَ فِي الْأَمْرِ

«نزع» (مصدر «ینازعون») به معنای مخاصمه و ستیزه جویی است. ضمیر فاعل در «لاینازعتک» به مشرکان بازمی گردد و «ال» در «فی الأمر»، عوض از مضاف الیه و به تقدیر «فی أمر المنسک» می باشد؛ یعنی، مشرکان در مسأله قربانی، نباید با توبه ستیزه جویی برخیزند.

503- مشرکان صدر اسلام و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 71 - 10

10 - مشرکان صدر اسلام با تبلیغات خود در صدد بازگرداندن مسلمانان به آیین شرک و بت پرستی بودند.

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ... وَ نَرِدْ عَلَیْ أَعْقَابِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 11

11 - مشرکان صدر اسلام، آغازگر جنگ با مسلمانان بودند.

أُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ

قصر در جمله «أُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ» - که ضمیر فصل «هم» مفید آن می باشد - قصر قلب است؛ یعنی، این مشرکانند که به حقوق مسلمانان تعدی نموده و جنگ را با آنان آغاز کردند نه مسلمانان. قابل ذکر است که در «آیه 13» به این معنا تصریح شده است.

504- مشرکان مکه و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 4

4 - مشرکان مکه، مسلمانان صدر اسلام را از مکه اخراج و آنان را به هجرت وادار کردند.

وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُواكُمْ

505- مشركان و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 229

11 - موضعگیری مشترک عالمان یهود و مشرکان مکه علیه اهل ایمان

الم تر الى الذين .. و يقولون للذين كفروا هؤلاء اهدى من الذين امنوا سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 29,30

25 - عداوت و دشمنی مشرکان با مسلمانان در صدر اسلام

و لایجرمنکم شنئان قوم

بنابر اینکه «شنئان» (بغض و عداوت)، اضافه به فاعل «قوم» شده باشد، نه به مفعول. به قرینه (ان صدوکم) که بیان دشمنی آن قوم است.

29 - جلوگیری مشرکان از ورود مسلمانان صدر اسلام به مسجدالحرام

ان صدوکم عن المسجدالحرام

30 - جلوگیری مشرکان از ورود مسلمانان به مسجدالحرام، مایه خشم و کینه مؤمنان نسبت به آنان

و لایجرمنکم شنئان قوم ان صدوکم عن المسجدالحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 1,3

1 - یهودیان و مشرکان سرسخت ترین دشمن برای مسلمانان

لتجدن اشد الناس عدوه للذين ءامنوا يهود و الذين اشركوا

3 - دشمنی یهود با مسلمانان بیش از دشمنی مشرکان با آنان است.

لتجدن اشد الناس عدوه للذين ءامنوا اليهود و الذين اشركوا

تقدیم ذکری «یهود» بر «مشرکان» می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 11

11 - شرک پیشگان صدر اسلام تلاش می کردند تا با ظاهر سازی و خوش زبانی (رفتار منافقانه) افکار عمومی مسلمانان را فریب داده و رضایت و خوشبینی آنان را نسبت به خود جلب کنند .

یرضونکم بأفوههم و تأیی قلوبهم

506- مشرکان و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 15

15 - مشرکان در مورد خوردن ذبیحه و احکام آن در اسلام با مسلمانان صدر اسلام به مجادله می پرداختند.

ص: 230

و لا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه . .. إن الشيطان ليوحون إلي ... و إن أطعتمو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 12، 5

5 - دشمنی و کینه توزی شدید مشرکان صدر اسلام نسبت به مسلمانان

کیف و إن يظهروا عليكم لا يرقبوا فيكم إلا و لازمه

12 - رفتار های فریبکارانه (ظاهر سازی ها و خوش زبانی های) مشرکان صدر اسلام ، خوشبینی هایی را در میان مسلمانان نسبت به آنان به وجود آورده بود .

کیف یكون للمشرکین عهد . . . کیف ... یرضونکم بأفوههم و تأبی قلوبهم

507- مشکلات مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 8

8 - خداوند ، مؤمنان مدینه را در روز های سخت و وانفسای هجوم همه جانبه دشمن ، یاری کرد .

إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم و إذ زاغت الأبصر . . . هنالك ابتلى المؤمنون ..

508- مشکلات اجتماعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 73 - 9، 3

3- مسلمانان عصر بعثت ، گرفتار مشکلات اقتصادی و اجتماعی و سختی معیشت بودند .

أىّ الفريقين خير مقاماً و أحسن ندیاً

مراد از «فريقين» به قرینه صدر آیه، مؤمنان و کافران است. کافران در پاسخ به مؤمنان دو چیز را مایه افتخار و برتری و حقانیت خود می دانستند: یکی وصف «خیر مقاماً» و دیگری «أحسن ندیاً»، از این دو توصیف، آشکار شود که مؤمنان از نظر ظاهری، در نقطه مقابل این دو وضعیت قرار داشتند.

9- کافران عصر بعثت ، مشکلات اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی مسلمانان را ، نشانه نارو بودن عقیده و تفکر آنان می دانستند .

أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

509- مشکلات اقتصادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 231

3- مسلمانان عصر بعثت، گرفتار مشکلات اقتصادی و اجتماعی و سختی معیشت بودند.

أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

مراد از «فریقین» به قرینه صدر آیه، مؤمنان و کافران است. کافران در پاسخ به مؤمنان دو چیز را مایه افتخار و برتری و حقانیت خود می دانستند: یکی وصف «خیر مقاماً» و دیگری «أحسن ندياً»، از این دو توصیف، آشکار شود که مؤمنان از نظر ظاهری، در نقطه مقابل این دو وضعیت قرار داشتند.

9- کافران عصر بعثت، مشکلات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان را، نشانه نارو بودن عقیده و تفکر آنان می دانستند.

أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 6

6 - شرایط مادی مسلمانان در مقطع زمانی صلح حدیبیه، همراه با تنگنا و نیازمند تقویت *

وعدكم الله مغانم كثيرة تأخذونها فعجل لکم هذه

از این که خداوند وعده غنیمت داده و بر مؤمنان به خاطر دستیابی نزدیکشان به بخشی از آن غنایم، امتنان کرده است؛ می توان استفاده کرد که این غنایم، نقش مؤثری در حیات مادی مسلمانان داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 12

12 - شرایط مسلمانان صدر اسلام تا پیش از فتح مکه، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است.

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

510- مشکلات سیاسی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 73 - 9

9- کافران عصر بعثت، مشکلات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان را، نشانه نارو بودن عقیده و تفکر آنان می دانستند.

أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

511- مشکلات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 5

5- شرایط مکہ برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان صدر اسلام ، شرایطی دشوار و دین داری امری مشکل و نیازمند استقامت و پایداری

ص: 232

بوده است .

فاستقم كما أمرت و من تاب معك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سيجعل

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سیجعل . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 9

9 - تحمل تعصب های جاهلانه مشرکان در حدیبیه ، امری دشوار برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

از نزول «آرامش» استفاده می شود که دستکم زمینه نگرانی و دشواری برای مؤمنان وجود داشته است.

512- مشکلات مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 3

3 - مسلمانان مدینه ، با هجوم احزاب متحد ، در شرایط سختی قرار گرفتند .

و زلزلوا زلزالاً شديداً

513- مشکلات مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 233

3- تسلیت و دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، در شرایط سخت و دشوار مکه

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 10

10- مؤمنان مکه قبل از صلح حدیبیه، دارای شرایطی دشوار و ناگزیر از تقیه شدید

رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

آگاهی نداشتن مؤمنان مدینه از مؤمنان مکه، از آن جهت بوده است که مؤمنان مکه در آن محیط، قادر به ابراز ایمان نبوده و شدیداً تقیه می کردند.

514- مصالح مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 14

14 - فرمان خداوند به مسلمانان در مورد تعقیب دشمنان، فرمانی حکیمانه و با آگاهی کامل به مصالح آنان است .

و لاتهنوا فی ابتغاء القوم . . . و كان الله علیماً حکیماً

515- مصالح ملی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 6

6 - جامعه اسلامی و مصالح ملی آن، دارای حرمتی عظیم نزد خداوند

لاتخونوا الله و الرسول

516- مصونیت مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20- مصونیت مؤمنان مکه و بهره مندی آنان از رحمت الهی ، از اهداف برقراری صلح حدیبیه

لیدخل اللّٰه فی رحمته من یشاء

از ارتباط جمله «لیدخل . . .» با آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا «لیدخل...» غایت برای جواب محذوف است؛ یعنی، ما

ص: 234

بدین سبب اجازه جنگ ندادیم تا مؤمنان مکه آسیب نینند و از رحمت الهی بهره مند گردند.

517- معاهدات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 4، 2، 1

1 - ممنوعیت تعقیب و کشتن منافقان و کافرانی که با همپیمانان مسلمین رابطه ای ویژه (همانند پیمان نظامی) دارند .

فان تولوا فخذوهم و اقتلوهم . . . الا الذین یصلون الی قوم بینکم و بینهم میثاق

مراد از رابطه ویژه ای که از «یصلون الی . . .» استفاده می شود، رابطه ای است که اگر هر یک از آن دو طایفه مورد تعرض قرار گیرند، طایفه دیگر موظف به حمایت از آنان شوند؛ همانند پیمان نظامی.

2 - ممنوعیت تعقیب و کشتن منافقان پناهنده، به همپیمانان مسلمین

الا الذین یصلون الی قوم بینکم و بینهم میثاق

مراد از «یصلون»، می تواند پناهنده شدن منافقان به همپیمانان مسلمین باشد. چون «یصلون» را به منافقان اسناد داده، نه به همپیمانان.

4 - جواز دوستی و یاری خواستن از منافقان و کافران پناهنده، به همپیمانان مسلمانان *

و لا تتخذوا منهم ولیاً و لا نصیراً. الا الذین یصلون الی قوم بینکم و بینهم میثا

در برداشت فوق احتمال داده شده که «الا الذین یصلون . . .» استثنا از حکمی است که در جمله «و لا تتخذوا منهم ولیاً و لا نصیراً» بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 1 - 6

6 - وجود پیمان های صلح میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان

الذین عهدتم من المشرکین

مقصود از «معاهده» در «عاهدتم» - به قرینه آیه 4 - معاهده صلح و عدم تعرض است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9-7-6

6- وجود پیمان های صلح میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان

إلا الذین عهدتم عند المسجد الحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9-12-1،2

1- انعقاد پیمان صلح ، میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان عصر بعثت

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم

ص: 235

2- شرک پیشگان عصر بعثت ، بر پیمان صلح خود با مسلمانان ، سوگند وفاداری یاد کرده بودند .

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 13 - 5,3

3- وجود پیمان صلح میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان

قوماً نكثوا أيمانهم

5- شرک پیشگان صدر اسلام ، بر پیمان خود با مسلمانان سوگند وفاداری یاد کرده بودند .

قوماً نكثوا أيمانهم

518- معاهدات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 4 - 10,1

1- وجود پیمان های عدم تعرض میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان

إلا الذين عهدتم من المشركين

10- محترم شمرده شدن پیمان عدم تعرض مسلمانان صدر اسلام با دسته ای از مشرکان ، به خاطر پایبند ماندنشان بر آن و نقض نشدن

پیمان از سوی آنان

إلا الذين عهدتم .. فأتوا إليهم عهدهم إلى مدتهم

519- معاهده با غیر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 12 - 4

4- بستن پیمان صلح با جوامع غیرمسلمان ، جایز است .

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 3

3 - ترک تعرض به مسلمانان از سوی طوایفی از اعراب در مقابل عدم تعرض مسلمانان به آن طایفه ، موضوع قرارداد پیشنهادی

ص: 236

نمایندگان آن طایفه .

ستجدون اٰخرين يريدون ان يامنوكم و يامنوا قومهم

521- معاهده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 72 - 16

16 - مسلمانان عصر بعثت با گروههایی از کافران پیمان عدم تعرض داشته و به آن وفادار بودند .

إلا على قوم بينكم و بينهم ميثق

522- مقابله به مثل مسلمانان مهاجر صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 60 - 3

3 - تجاوز دو باره مشرکان به مسلمانانی که با آنان ، مقابله به مثل کرده بودند (یعنی نظیر عقوبتی که بر آنها رفته بود ، به آنان عقوبت رسانده بودند) .

و من عاقب بمثل ما عوقب به ثم بغى عليه

523- مقام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 10، 2، 1

1 - مسلمانان امرکننده به معروف ، نهی کننده از منکر و مؤمن به خدا ، بهترین امت ها هستند .

کنتم خير امه اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر

2 - مسلمانان ، بهترین امت برای خدمت به جوامع انسانی هستند ؛ مشروط به اینکه امر به معروف و نهی از منکر کنند و مؤمن به خدا باشند .

کنتم خير أمه أخرجت للناس

جمله «تأمرون بالمعروف . . .»، حال است برای «خیر امه»؛ یعنی شما زمانی بهترین امت خواهید بود که دارای چنین حالت و ویژگی باشید؛ وقید «برای خدمت»، از «لام» در «للناس» استفاده شده است.

10 - مسلمانان در آغاز بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از بهترین امت ها و مورد ستایش خداوند بودند .

کنتم خیر أمة أخرجت للناس

به قرینه «کنتم»، آیه فوق بیانگر یک مسأله تاریخی است و آن عبارت است از رفتار و روش مسلمین در آغاز بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله).

ص: 237

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 7

7 - برتری مسلمانان بر دیگران ، در گرو ایمان آنان است .

و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

در برداشت فوق، جمله «و انتم الاعلون»، به منزله جواب شرط «ان کنتم . . .» گرفته شده است.

524- مقامات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 29

29 - رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: « یدعی نوح یوم القیامه فیقال له : هل بلغت ؟ فیقول : نعم ، فیدعی قومه فیقال لهم هل بلغکم ؟ فیقولون : ما اتانا من نذیر و ما اتانا من أحد ، فیقال لنوح : من یشهد لک ؟ فیقول : محمد (صلی الله علیه و آله) و أمته ، فذلک قوله : « و کذلک جعلناکم أمه وسطاً » قال : و الوسط العدل فتدعون فتشهدون له بالبلاغ . . . » ;

روز قیامت نوح(ع) دعوت به حضور می شود و به او گفته می شود: آیا رسالت خود را ابلاغ کردی؟ می گوید: آری پیش قومش دعوت می شوند و از آنان سؤال می شود: آیا به شما [رسالتش] را ابلاغ کرده است؟ آنان می گویند: ما را بیم دهنده ای نیامد. پس به نوح گفته می شود: چه کسی به نفع تو شهادت می دهد؟ پس وی می گوید: محمد(صلی الله علیه و آله) و امتش؛ و این است سخن خداوند: شما را امت وسط قرار دادیم. رسول خدا فرمود: مراد از وسط، عدل است. پس شما (مسلمانان) دعوت می شوید و به نفع او شهادت به ابلاغ رسالت می دهید ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 13

13 - جنگ با اسلام و مسلمین ، جنگ با خداست .

و اعلموا انکم غیر معجزی الله و ان الله مخزی الکفرین

قرار داده شدن مشرکان در برابر خدا - با اینکه آنان با اسلام و مسلمین مبارزه می کردند - نشانگر این حقیقت است که: نبرد با اسلام و اسلامگرایان، جنگ با خداست.

525- مکان معاهده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 5

5 - انعقاد پیمان صلح میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان در کنار مسجد الحرام

إلا الذين عهدتم عند المسجد الحرام

ص: 238

526- مکه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 25، 27

25 - شرایط دشوار محیط مکه برای مسلمانان صدر اسلام

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ اَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اَوْذَوْا فِي سَبِيلِي

چون معمولاً هجرت در صدر اسلام از مکه و اطراف آن صورت می گرفت، مراد از «دیارهم»، مکه و اطراف آن است.

27 - حاکمیت و تسلط کافران بر سرزمین مکه و مسلمانان آن دیار، در صدر اسلام

فَالَّذِينَ ... اَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اَوْذَوْا فِي سَبِيلِي ... وَ قَتَلُوا

527- ممانعت از ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 8

8 - کافران مکه، برای باز داشتن مسلمانان، از ایمان شان به دروغ متوسل شدند .

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لَنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ ... إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

528- منافقان صدر اسلام و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 78 - 5

5 - تلاش منافقان صدر اسلام، در مخفی نگهداشتن طرح ها و نقشه های خائنانه خویش، علیه اسلام و مسلمانان

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سُرَّهُمْ

529- منافقان مدینه و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 15 - 5

5 - منافقان مدینه ، در صف های مسلمانان تنها حضور ظاهری داشتند .

و لقد كانوا عهدوا الله من قبل

ص: 239

530- منافقان و پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 48 - 8

8 - پیروزی و موفقیت اسلام و مسلمانان ، ناخوشایند و غیر قابل تحمل برای منافقان

حتی جاء الحق و ظهر أمر الله و هم کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 7

7 - داوری غلط منافقان در مورد شکست و پیروزی مسلمانان

وإن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل ویتولوا و هم فرحون

531- منافقان و شکست مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 4،7

4 - مباحات و اظهار شادمانی منافقان به رأی صائب خویش مبنی بر ترک جهاد ، در صورت مواجه شدن مسلمانان با شکست و مشکلات جنگ

وإن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل ویتولوا و هم فرحون

7 - داوری غلط منافقان در مورد شکست و پیروزی مسلمانان

وإن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل ویتولوا و هم فرحون

532- منافقان و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 89 - 1،3

1 - علاقه منافقان به کفرپیشگی مسلمانان و همگون شدن با آنان

فما لكم في المنافقين . . . ودّوا لو تكفروا كما كفروا فتكونون سواء

مراد از منافقان در این بخش از آیات، کسانی هستند که اظهار اسلام می کردند، ولی حاضر به هجرت نمی شدند، و یا دارالهجرت (مدینه) را رها کرده و در جایی دیگر سکنی گزیدند. و کفر و نفاق آنان همان سر باز زدن از هجرت است، نه انکار خدا و رسالت پیامبر، و گر نه در حرمت رابطه دوستی با آنان می فرمود «حتی یؤمنوا ...».

3 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد تلاش منافقان برای گسترش کفر

ص: 240

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سِوَاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 1

1 - منافقان به هنگام پیروزی مسلمانان، خود را یاور آنان و به گاه غلبه کافران، خود را طرفدار و عامل پیروزی ایشان جلوه می دهند.

الذین یتربصون بکم .. قالوا ألم نستحوذ علیکم

«الذین یتربصون»، بدل برای «الذین یتخذون» است و توضیح دهنده ویژگیهای منافقان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 56 - 4

4 - لزوم جدا شمردن منافقان از امت اسلامی

و ما هم منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 57 - 3

3 - دشمنی سخت منافقان با اسلام و نفرت شدید آنان از جامعه اسلامی

لویجدون ملجئاً أو مغرتاً أو مدخلاً لولوا إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 13، 14

13 - توطئه های منافقان علیه اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، انتقام جویی آنان از مسلمانان دست یافته به امکانات مادی، در پرتو

تفضلات خدا و رسول

و ما نعموا إلا أن أغنیهم الله ورسوله من فضله

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «أغناهم» به مسلمانان برگردد.

14 - رفاه و امکانات مادی مسلمانان، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما تقموا إلا أن أغنيهم الله ورسوله من فضله

533- منت بر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام به خاطر آرامش بخشیدن به قلب آنان در شرایط سخت و بحرانی

هو الذى أنزل السكينة فى قلوب المؤمنين

ص: 241

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام ، سبب حضور شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان آنان

و اعلموا أنّ فیکم رسول اللّٰه

تقدم «فیکم» بر «رسول اللّٰه» حصر را می رساند و تذکر به این موضوع، خود نوعی امتنان است.

534- منشأ آرامش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام به خاطر آرامش بخشیدن به قلب آنان در شرایط سخت و بحرانی

هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین

535- منشأ پیروزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 1

1 - نصرت و امداد های غیبی الهی ، عامل اصلی پیروزی مسلمانان صدر اسلام در بسیاری از عرصه های کارزار

لقد نصرکم اللّٰه فی مواطن کثیره

536- منشأ مصونیت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 45 - 10

10 - مصون ماندن امت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از نابودی و کیفر دنیوی ، در پرتو عنایت ربوبی خداوند به آن حضرت است . *

و لولا کلمه سبقت من ربّک لقضى بینهم

برداشت یاد شده بر این اساس است که ضمیر «هم» در «بینهم»، مربوط به کفار عصر بعثت باشد و نه قوم موسی. و از آن جا که خداوند

در موارد امهال، تعبیر به «ربگ» نموده است - که نشانه عنایت ویژه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد - مطلب بالا به دست می آید.

ص: 242

537- منشأ نامگذاری مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 14

14 - «مسلمان»، نامی برگزیده از سوی خدا برای امت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هو سمیکم المسلمین

538- موانع توطئه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 9

9- فتح خیبر، نقطه عطفی در اقتدار اقتصادی، سیاسی مسلمانان و بازماندن دشمنان از توطئه علیه ایشان

فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

«هذه» اشاره به فتح و غنایم خیبر دارد و «كفّ..» مترتب بر آن می باشد؛ به تعبیر دیگر تقدم و تأخر در لفظ، دال بر تقدم و تأخر در معنا باشد.

539- موانع زیان به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 12

12 - نقش بارز صلح حدیبیه، در کوتاه شدن دست دشمنان از ضربه زدن به مسلمانان

فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

ممکن است «هذه» اشاره به صلح حدیبیه داشته باشد و «كفّ..» مترتب بر آن بوده و نتیجه آن به شمار آید.

540- موجبات قدرت اقتصادی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 9

9- فتح خیبر، نقطه عطفی در اقتدار اقتصادی، سیاسی مسلمانان و بازماندن دشمنان از توطئه علیه ایشان

فَعَجَلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

«هذه» اشاره به فتح و غنایم خیبر دارد و «كفّ..» مترتب بر آن می باشد؛ به تعبیر دیگر تقدم و تأخر در لفظ، دال بر تقدم و تأخر در معنا باشد.

ص: 243

541- موجبات قدرت سیاسی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 9

9- فتح خیبر ، نقطه عطفی در اقتدار اقتصادی ، سیاسی مسلمانان و بازماندن دشمنان از توطئه علیه ایشان

فَعَجَّلْ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

«هذه» اشاره به فتح و غنایم خیبر دارد و «كفّ..» مترتب بر آن می باشد؛ به تعبیر دیگر تقدم و تأخر در لفظ، دال بر تقدم و تأخر در معنا باشد.

542- موضعگیری علیه تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 9

9- اظهار تنفر و نشان دادن واکنش منفی ، وظیفه مسلمانان در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما يكون لنا أن نتكلم بهذا سبحنك هذا بهتن عظیم

543- مولای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 23، 28

23 - خدا ، مولا و سرپرست امت اسلامی

سَمَّيْكُمْ الْمُسْلِمِينَ ... هُوَ مَوْلَاكُمْ

28 - خدا ، سرپرست و یاور خوب و شایسته برای امت اسلامی

هُوَ سَمَّيْكُمْ الْمُسْلِمِينَ ... وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ ... فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

544- ناخشنودی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مسلمانان ، مشتاق رویارویی با کاروان تجاری قریش و ناخشنود از درگیری با سپاه مسلح آنان

و تودون آن غیر ذات الشوکه تګون لکم

ص: 244

545- ناخشنودی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 3

3 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان

کیف یكون للمشرکین عهد عند الله و عند رسوله

کلمه «کیف» در «کیف یكون للمشرکین عهد» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 1

1 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض و تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان پیمان شکن

کیف و إن یظہروا علیکم

کلمه «کیف» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

546- نارضایتی مسلمانان از تهمت به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 69 - 7

7 - مسلمانان ، از تهمتی که قوم موسی به او زده بود ، ناخشنود بودند .

يأئبها الذین ءامنوا لا تکنوا کالذین ءاذوا موسی

از این که خداوند، برای نهی مؤمنان از آزار پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جای فرمان صریح، فرموده است: «مانند قوم موسی نباشید که او را با تهمت آزدند»، می توان به دست آورد که مؤمنان، خود، از کار قوم موسی، ناخشنود بوده اند و خداوند، از این تشبیه، برای تفهیم مقصود بهره گرفته است.

547- نجات اخروی مسلمانان

8- « عن جابر بن عبد الله قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : إن ناساً من أمتي يعذبون بذنوبهم فيكونون في النار ما شاء الله أن يكونوا ، ثم يعيرهم أهل الشرك فيقولون : ما نرى ما كنتم فيه من تصديقكم نفعكم . فلا يبقى موحِّد إلاَّ أخرجهُ الله تعالى من النار ثم قرأ رسول

الله (صلی الله علیه و آله): «ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین» ;

جابر بن عبدالله روایت کرده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: همانا گروهی از امت من به سبب گناهانشان عذاب می شوند. پس مدتی که خدا می خواهد در آتش هستند؛ سپس اهل شرک آنان را سرزنش می کنند و می گویند: نمی بینیم که ایمان شما برایتان سودی داشته است. پس هیچ موحدی نمی ماند مگر اینکه خدا او را از آتش بیرون می آورد؛ سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله) این آیه را قرائت فرمود: «ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین».

548- نجات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 7

7 - خداوند ، دستگیر امت اسلامی در مواقع بروز خطر

و لولا فضل الله علیکم . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

549- نجات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 3

3 - فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا ، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

550- نجوای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 1

1 - بسیاری از نجوای های مسلمانان سست ایمان صدر اسلام ، فاقد هرگونه خیر و فایده

لا خیر فی کثیر من نجویهم

مراد از ضمیر در «نجویهم» مسلمانانی هستند که در آیات قبل از آنان سخن به میان آمده است.

551- نجوای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 246

6- نجوا های برخی از مسلمانان با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، غیر ضرور و بی فایده بود .

فإذ لم تفعلوا و تاب الله عليكم

از این که مسلمانان پس از صدور حکم صدقه، نجوا با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) را ترک کردند، به دست می آید که آنان، کار ضروری و حیاتی با آن حضرت نداشتند؛ و گرنه برای آن خرج می کردند و صدقه می پرداختند.

552- نزاع مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 6

6 - بلند سخن گفتن و مشاجره برخی از مسلمانان ، با یکدیگر در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

لا ترفعوا أصواتكم .. و لاتجهروا له بالقول كجهر بعضكم لبعض

برداشت بالا با استفاده از شأن نزول است که نشان می دهد، برخی از افراد در محضر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشاجره برخاسته و آیه شریفه در رد عمل آنان نازل شده است.

553- نزول خیر بر مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 2,8

2 - کفرپیشگان (یهود، نصارا و مشرکان) ناخشنود از نزول کمترین خیر، بر مسلمانان

ما یوّد الذین کفروا .. أن ینزل علیکم من خیر

نکره آوردن «خیر» به همراه «من» زایده در آیه، حکایت از آن دارد که: مشرکان کمترین خیری را برای مسلمانان نمی پسندیدند.

8 - ناخشنودی کفرپیشگان از نایل شدن مؤمنان به خیر و برکت ، بازدارنده رحمت الهی بر اهل ایمان نخواهد شد .

ما یوّد الذین کفروا .. أن ینزل علیکم من خیر و الله یختص برحمته من یشاء

554- نشانه های مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 15

15 - اقامه نماز و پرداخت زکات ، از نشانه های اصلی و ضروری مسلمان بودن است .

فاقتلوا المشركين . . . فإن تابوا وأقاموا الصلوة وءاتوا الزكوة فخلّوا سبيلهم

ص: 247

از اینکه خداوند در پذیرش توبه مشرکان و اسلام آوردن آنان تنها دو عمل (نماز و زکات) را از آنان خواسته است، مطلب فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 2

2 - اقامه نماز و پرداخت زکات ، از نشانه های ضروری مسلمانی است .

فإن تابوا و أقاموا الصلوة و ءاتوا الزكوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 5

5 - تقواییگی ، بهترین نشانه و شاخصه مسلمانی است .

إنّ للمتقين .. أفجعل المسلمین كالمجرمین

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که مقصود از «مسلمین» همان «متّین» است که در آیه پیش آمده است؛ یعنی، مسلمانانی که در مقابل مجرمان قرار دارند، تقواییگان اند.

555- نشانه های مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 17

17 - نماز نشانه عملی بارز مسلمان بودن در صدر اسلام بوده است.

و الذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به و هم علی صلاتهم یحافظون

556- نصرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 6

6 - وعده یاری ، حمایت و پشتیبانی از سوی خداوند ، به مسلمانان صدر اسلام در پیکارشان علیه جبهه کفر

أذن للذين يقتلون . . . وإنّ الله على نصرهم لقدير

557- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 248

10 - در سپاه مسلمانان ، به هنگام غزوه احزاب ، نظمی استوار ، حاکم بود . به گونه ای که منافقان نیز خود را ملزم به رعایت آن می دانستند .

و یستئذن فریق منهم النبی

558- نعمتهای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 15

15 - تغییر قبله از بیت المقدس به مسجدالحرام ، زمینه ساز کامل شدن نعمت خدا بر مسلمانان

فولوا وجوهکم شطره . . . لأتم نعمتی علیکم

برداشت فوق بر این اساس است که «لأتم نعمتی . . .» عطف بر «لئلا یکون . . .» باشد؛ در نتیجه «لأتم . . .» بیان غایت و هدف برای جمله «فولوا وجوهکم شطره» خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 21

21 - روز غدیر (روز نصب علی (ع) به امامت) ، روز اکمال دین و اتمام نعمت خداوند بر مسلمانان

الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی

مراد از «الیوم اکملت . . .» ، با توجه به شأن نزول آیه و روایات متعدد، روز غدیر خم بوده که پیامبر (صلی الله علیه و آله) حضرت علی (ع) را به امامت منصوب کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 7،8،9

7 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت ، از روزی های پاک و پاکیزه بهره مند ساخت .

فاویکم . . . و رزقکم من الطیبت

8 - غنایم جنگ بدر ، از روزی های پاکیزه که خداوند مسلمانان صدر اسلام را از آن بهره مند ساخت . *

ورزقکم من الطیبت

از مصادیق مورد نظر برای «الطیبت»، به دلیل وقوع آیه مورد بحث پس از بیان جنگ بدر، غنایم جنگی است.

9- غنایم به دست آمده در جهاد های اسلامی ، از روزی های پاکیزه خداوند برای مسلمانان *

ورزقکم من الطیبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 2 - 6

6 - صلح حدیبیه ، پایانی بر خصومتورزی بی امان مشرکان علیه اسلام و نعمتی والا برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان

ص: 249

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا... وَ يَتَمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ

اهمیت صلح حدیبیه و اطلاق «فتح مبین» بر آن، از آن جهت است که این صلح، مقطع جدیدی در روابط و نگرش مشرکان نسبت به اسلام و مسلمانان به وجود آورد و چه بسا نعمت شمردن آن نیز بر این پایه بوده است.

559- نفاق در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 21

21- برخورد منافقانه خودمحوران و دنیاطلبان مسلمان با رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و طائفه قد اهتمتهم انفسهم... یخفون فی انفسهم ما لا یبدون لک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 9

9- اعراض و بی اعتنایی به مسلمانان توطئه گر و دورو، توصیه و فرمان خداوند به پیامبر خویش

و یقولون طاعة... فاعرض عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 2

2- امکان پیدایش و نفوذ جریان نفاق، در میان صفوف مردان و زنان مسلمان در جامعه اسلامی

یقول المنفقون و المنفقت... ألم نکن معکم

560- نفاق در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 1

1 - اظهار اطاعت کامل در پیشگاه رسول خدا و چاره اندیشی برای مخالفت با وی در جلسات سری، شیوه گروهی از مسلمانان صدر اسلام

و يقولون طاعه فاذا برزوا من عندك بيّت طائفه منهم غير الذی تقول

«طاعه» خبر برای مبتدای محذوف می باشد؛ یعنی «امرنا طاعه» (کار ما اطاعت از توست). فعل مضارع «يقولون» و «يبیتون» دلالت بر استمرار دارد و حاکی از شیوه آنهاست. «يبیتون»، از مصدر «تبییت»، به معنای تدبیر امور است «غیر الذی تقول» به معنای مخالفت امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 250

18 - از امام باقر (ع) درباره سخن خدا: « لا تعتذروا قد كفرتم بعد إيمانكم » روایت شده که فرمود: هؤلاء قوم كانوا مؤمنين صادقين ارتابوا و شكوا و نافقوا بعد إيمانهم . . . ;

اینان گروهی از مؤمنان راستینی بودند که دچار شک و تردید گردیده و پس از ایمان گرفتار نفاق شدند . . . ».

561- نقش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعدبنا الذین کفروا منهم

562- نگرانی از استقلال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 39

39 کافران، آرزومند ضعف و وابستگی امت اسلامی و نگران از قدرت و استقلال آنان

کزرع أخرج . . . لیغیظ بهم الکفار

563- نگرانی از قدرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 39

39 کافران، آرزومند ضعف و وابستگی امت اسلامی و نگران از قدرت و استقلال آنان

کزرع أخرج . . . لیغیظ بهم الکفار

564- نگرانی در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- وجود نگرانی در مسلمانان ، نسبت به سرنوشت و خطرات « عمره القضا »

لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله ءامين. .. لاتخافون

ص: 251

تعبیر «لاتخافون»، در واقع جنبه بشارتی دارد و در مقام اطمینان بخشی به مسلمانان و رفع نگرانی از آنان است.

565- نگرانی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 1

1 - مشاهده سپاه برتر مشرکان جنگ بدر مایه نگرانی مسلمانان و احساس خطر از سوی آنان برای کیان اسلام

إذ تستغيثون ربكم

واژه «استغاثه» معمولاً در موردی به کار می رود که استغاثه کننده در طلب نجات از تنگنایی شدید باشد.

566- نگرانی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 12

12 - مسلمانان سست ایمان و بیمار دل عصر بعثت، نگران از سرنوشت خویش به خاطر پندار بی ثباتی و شکست اسلام

يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

مراد از «دائرة» می تواند چرخش وضع موجود و برگشت به حالت سابق باشد. یعنی شکست اسلام و برگشت کفر و شرک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 8

8 - مسلمانان صدر اسلام نگران توطئه های پنهانی کافرانی که مخاصمات را ترک گفته و حاضر به صلح می شدند .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

جواب شرط «انتهوا» به قرینه «قتلوهم» جمله ای همانند «فلاتقاتلوهم» است؛ یعنی اگر کافران دست از فتنه انگیزی برداشتند و راه مسالمت پیش گرفتند با آنان نبرد نکنید. با توجه به این معنا معلوم می شود هدف از بیان آگاهی خداوند به اعمال این گروه از کافران، این است که مسلمانان را از این نگرانی برهاند که شاید صلح جویی آنان دستاویزی برای توطئه و فتنه ای دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - نگرانی برخی از مسلمانان صدر اسلام، از قطع روابط خویشاوندی، کسادى تجارت و از دست دادن خانه های دلپسندشان بر اثر ممنوع شدن از برقراری روابط با کافران

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا... قُلْ إِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 252

8 - نگرانی برخی از مسلمانان، از مختل شدن نظام اقتصادی خود در نتیجه قطع رفت و آمد مشرکان به مکه

فلا یقربوا المسجد الحرام .. و إن خفتم عیله فسوف یغنیکم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 6

6 - احساس خطر و نگرانی شدید مسلمانان در پی انتشار شایعه « افک » در میان جامعه

إنّ الذین جاءوا بالافک .. لاتحسبوه شرّاً لکم بل هو خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 3

3 - وجود زمینه های نگرانی برای مسلمانان از همدستی جامعه یهود علیه آنان (پس از غزوه بنی نضیر)

لا یقتلونکم جمیعاً إلا فی قرّی محصّنه

از این که خداوند، همدستی کافران در نبرد و رویارویی با مؤمنان را نفی کرده است؛ چنین احتمال می رود که نگرانی هایی در میان مسلمانان وجود داشته است.

567- نگرانی مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 60 - 5

5 - مسلمانان مکه، در صورت هجرت از مکه، نگران معاش خود بودند .

إنّ أرضی وسعه .. و کأئن من دأبه لاتحمل رزقها الله یرزقها و یاکم

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

568- نماز شب مسلمانان صدر اسلام

11 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به نماز در پاسی از شب به میزان میسور و ممکن

تقوم أدنی من ثلثی الیل . . . فاقراءوا ما تیسّر من القرءان

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از قرائت قرآن، نماز باشد؛ زیرا خواندن قرآن از اجزای مهم نماز است.

گفتنی است چون جمله های پیش درباره نماز شب بود، می تواند قرینه بر مطلب یاد شده باشد.

569- نهی به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 10

10 - خداوند ، برحذر دارنده مسلمانان از تحلیل و برخورد سطحی با رخداد های سیاسی و توطئه های دشمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ.. عصبه منكم لاتحسبوه شرًّا لكم

570- نیازهای معنوی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 42 - 8

8- صبر ، نیازی موقت و توکل بر خداوند نیازی دائمی برای مسلمانان

الذین هاجروا.. الذین صبروا و علی ربهم یتوکلون

از اینکه در توصیف صبر مهاجران، از فعل ماضی استفاده شده و برای تعریف توکل آنها از فعل مضارع استفاده گردیده است، می توان نکته یاد شده را به دست آورد.

571- ورود مسلمانان به مسجد الحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 6, 2

2- رؤیای پیامبر ، نمایانگر ورود مسلمانان به مسجدالحرام با امنیت و سر تراشیدن و کوتاه کردن مو

لقد صدق الله رسوله الرءیا بالحق لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله ءامنین محلّ

6- اعجاز قرآن ، در پیشگویی ورود حتمی مسلمانان به مسجدالحرام همراه با آرامش و امنیت

لتدخلن المسجدالحرام.. ءامنین

با توجه به این که رؤیای پیامبر(صلی الله علیه و آله) و وعده خداوند، دو سال پس از حدیبیه به کامل ترین صورت تحقق یافت؛ مطلب بالا

استفاده می شود.

572- ورود مسلمانان به مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 254

11- تحقق وعده خداوند ، به ورود پیروزمندانه مسلمانان به مکه ، گواه تحقق پذیری وعده او در غلبه اسلام بر تمامی ادیان *

لتدخلن المسجد الحرام .. هو الذي أرسل رسوله ... ليظهره على الدين كله

خداوند در آیه قبل، به مؤمنان وعده داد که با ایمنی وارد مکه خواهند شد و این وعده تحقق یافت. حال در این آیه، نوید داده است که اسلام نه بر مشرکان مکه؛ بلکه بر تمامی ادیان غلبه خواهد کرد و این وعده، همانند وعده پیشین تحقق پذیر خواهد بود.

573- وضوح برتری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 5

5 - قابل مقایسه نبودن کافران و مسلمانان ، امری روشن ، بدیهی و به دور از ابهام

أفمن يمشى مكبًا على وجهه أهدى أمن يمشى سوياً على صراط مستقيم

برداشت یاد شده، از استفهام تقریری در (أفمن .. أمن) استفاده می شود.

574- وعده به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 3

3 - وعده الهی به مسلمانان ، در دستیابی به فتح خیبر و غنایم آن ، پس از صلح حدیبیه

سيقول المخلفون إذا انطلقتم إلى مغانم لتأخذوها ذرونا تتبعكم

آیه شریفه، در زمینه جنگ خیبر است و خداوند از حرکت مسلمانان به این جنگ به عنوان حرکت به سوی غنایم یاد کرده است. از این نکته استفاده می شود که خداوند به طور ضمنی، نوید فتح خیبر و غنایم آن را به جبران مشکلات سفر حدیبیه، به مسلمانان داده است.

575- وعده به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 4

4- محبوبیت اجتماعی و ایجاد پایگاه در دل های مردم ، وعده خداوند به مسلمانان رنج کشیده صدراسلام

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

نزول این آیات در مکه و همچنین ارتباط آن با آیات پیشین - که حاوی ادعاهای ناروای مشرکان و فشارهای روحی و تبلیغاتی آنان بود - چنین اقتضا دارد که جمله «سَيَجْعَلُ . . .»، وعده خداوند به محبوب شدن مؤمنان و یافتن پایگاه مناسب اجتماعی در میان

ص: 255

مردمان آن عصر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 6,9

6 - خداوند ، مجاهدان صدراسلام را به امداد های غیبی خود و غلبه سریع بر دشمن وعده داده است .

و أُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

9 - خداوند ، مسلمانان صدراسلام را از پیش ، به فتح مکه و امداد های خود وعده داد .

و أُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 18

18 - وعده تأیید و امداد ، از سوی خداوند به مؤمنان صدراسلام در قبال دشمنانشان

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ . . . فَأَيُّدِنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عِدْوِهِمْ فَأُصِيبُ

576- وعده پیروزی به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 12 - 4,5

4 - خداوند و پیامبرش ، به مسلمانان وعده داده بودند که در صورت مواجهه آنان با دشمنان شان ، پیروز خواهند شد .

مَا وَعَدْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا

5 - منافقان و بیماردلان مدینه ، وعده خدا و پیامبر را بر پیروزی ، فریب و خدعه ای بیش نمی دانستند .

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا

577- وعده پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 174 - 2

2- پیروزی قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت بر مشرکان ، وعده خداوند به آنان

فتوّل عنہم حتیّ حین

توصیہ خداوند به اعراض موقت از مشرکان، دلیل پیروزی قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 178 - 2

ص: 256

2 - پیروزی قریب الوقوع پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت بر مشرکان ، وعده خداوند به آنان

و تولّ عنهم حتّی حین

578- وفاداری مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11

11 - صاحبان عهد با خداوند ، از مسلمانان مدینه ، بر خلاف منافقان آن دیار ، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله .. و ما بدلوا تبديلاً

579- وفای به عهد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11، 3، 1

1 - برخی از مسلمانان مدینه ، بر سر پیمان خود با خدای خویش ، وفادار ماندند و از جهاد نگریختند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه

به قرینه آیه پانزده - که درباره عهد منافقان مبنی بر فرار نکردن از صحنه جنگ است - مراد از «ما عاهدوا» می تواند عهد بستن بر فرار نکردن از جهاد باشد.

3 - وفاداران به عهد خود ، از مسلمانان مدینه ، مردانی مورد ستایش خداوندند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه

آوردن «رجال» - به صورت نکره - برای زیادت در تعریف و تمجید است.

11 - صاحبان عهد با خداوند ، از مسلمانان مدینه ، بر خلاف منافقان آن دیار ، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله .. و ما بدلوا تبديلاً

580- وقت پیروزی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آگاه نبودن خود از زمان دقیق وقوع عذاب الهی بر مشرکان و کافران لجوج و پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان را به مردم اعلام کرد .

وإن أدری أقریب أم بعید ماتوعدون

«إن» در «إن أدری» نافیہ است.

ص: 257

13- محدودیت علم پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به زمان وقوع عذاب بر مشرکان و کافران حق ناپذیر و زمان دقیق پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان

إن أدری أقریب أم بعید ماتوعدون

581- ویژگیهای مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 64 - 13

13 - بندگی خدا، نفی شرک و طرد حاکمیت غیر خداوند، از ویژگی های مسلمانان

فقولوا اشهدوا بانا مسلمون

582- هجرت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 195 - 24

24- آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فألذین هاجروا و اخرجوا من دیارهم و اوذوا فی سبیلی

جمله «فألذین ...»، هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای «هاجروا و ...»، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 100 - 1

1 - مسلمانان، در صورت مهاجرت، علی رغم پندار دشمنان، محیط های مناسبی برای زندگی خواهند یافت.

و من یهاجر فی سبیل الله یجد فی الارض مراغماً کثیراً وسعه

«مراغماً»، اسم مکان و به معنای سرزمین و راه است که با نظر به ماده آن، «رغم» (خاک) این معنا در آن اشراب شده که یافتن سرزمین برای زندگی، علی رغم موانع و تضییقاتی است که دشمنان در برابر هجرت مسلمانان ایجاد می کردند.

583- هجرت مسلمانان از مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 4

4 - توصیه خداوند ، به مسلمانان مکه برای هجرت از مکه جهت انجام شایسته عبادت خدا

ص: 258

یعبادی . . . إن أرضی وسعه فإیّی فاعبدون

584- هجرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 4

4- مشرکان مکه ، مسلمانان صدر اسلام را از مکه اخراج و آنان را به هجرت وادار کردند .

و أخرجوهم من حیث أخرجوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 9

9- هجرت مسلمانان در صدر اسلام دارای اهمیتی ویژه

و الذین ءامنوا و لم یهاجروا ما لکم من ولیتهم من شیء

نهی از یاری رسانی به مؤمنان غیر مهاجر و حکم به قطع ولایت با آنان می تواند اشاره به اهمیت هجرت در صدر اسلام داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 41 - 4

4- محل هجرت مسلمانان مهاجر از مکه (به مدینه یا حبشه) جایگاهی شایسته و مناسب برای آنان

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا لنبوئنهم فی الدنيا حسنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 110 - 4

4- هجرت برخی از مسلمانان صدر اسلام (به حبشه) ، پس از تحمل رنج و شکنجه دشمنان

للذین هاجروا من بعد ما فتنوا

یکی از معانی «فتنه» آزار و شکنجه می باشد (مفردات راغب) و برداشت فوق مبتنی بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان و موضع گیری آنان در برابر مشرکان ، حرکتی ابراهیمی

قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه

با توجه به آیات پیشین - که درباره هجرت و موضع گیری بایسته مسلمانان در برابر مشرکان است - طرح «اسوه» بودن ابراهیم(ع) پس از این آیات و توصیه ها، مطلب بالا را می فهماند.

ص: 259

585- هجرت مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 5

5 - تشریح حکم جهاد ، پس از آوارگی مسلمانان از مکه و هجرت به مدینه

أذن للذين يقاتلون... الذين أُخرجوا من ديارهم بغير حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 60 - 5

5 - مسلمانان مکه ، در صورت هجرت از مکه ، نگران معاش خود بودند .

إن أرضي وسعه... و كأتين من دابة لاتحمل رزقها الله يرزقها وإياكم

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

586- هجوم دشمن به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 12 - 1

1 - منافقان ، همسو با احزاب متحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاءكم جنود... و إذ يقول المنفقون... ما وعدنا الله... إلا غرورًا

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

587- هدایت مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 16

16 - فراهم آمدن زمینه دستیابی مسلمانان به هدایت های ویژه ، از هدف های تعیین مسجدا الحرام به عنوان قبله آنان

فولوا وجوهکم شطره . . . لعلکم تهتدون

چون مخاطبان آیه مسلمانان هستند و آنان به دلیل ایمانشان به اسلام هدایت یافته اند؛ معلوم می شود مراد از هدایت مطرح شده در «تهتدون»، هدایتی ویژه و کاملتر از هدایت نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 185 - 28

ص: 260

28 - خداوند هدایت کننده مسلمانان است .

و لتكبروا الله على ما هديكم

«ما» در «ما هداكم» مصدریه است؛ یعنی: علی هدایته ایاکم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 10، 9

9- قرآن و آیات آن ، دربردارنده هدایت و بشارت برای مسلمانان

و هدی و بشری للمسلمین

10- تثبیت ایمان مؤمنان و هدایت و بشارت به مسلمانان ، از اهداف نسخ و تغییر پیام های الهی و نزول تدریجی آیات قرآن

و إذا بدلنا آیه مکان آیه .. . قل نزله ... لیثبت الذین ءامنوا و هدی و بشری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 11

11- اسلام ، راه اعتدال است و مسلمانان ، رهرو آن و هدایت یافته اند .

فستعلمون من أصحاب الصراط السوی و من اهتدی

«سوی» بر وزن فعیل به معنای اسم فاعل است؛ یعنی ، مستوی و معتدل (لسان العرب).

588- همداری مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 3

3 - امت اسلامی ، امتی راست قامت ، سرافراز و برخوردار از هدفی روشن در زندگی

أمن یمشی سویاً علی صراط مستقیم

589- هشدار به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 69 - 4

4- هشدار خداوند به مؤمنان در مورد تلاش اهل کتاب برای گمراه سازی آنان

وَدَّتْ . . . لَوْ يَضْلُونَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 196 - 6

ص: 261

6 - شوکت ظاهری و تلاش و جولان کافران در سرزمین ها ، نباید موجب فریب و خام شدن مسلمانان گردد .

لا یغزیک تقلب الذین کفروا فی البلاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 89 - 3

3 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد تلاش منافقان برای گسترش کفر

و دوا لو تکفرون کما کفروا فتکونون سواء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 12

12 - هشدار و تهدید خداوند به مسلمانان ، در مورد تعرض به کافران و منافقانی که پیکار با آنان ممنوع شده است .

و لو شاء الله لسلطهم علیکم فلقاتلوکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 12

12 - هشدار خداوند به مسلمانان ، در مورد شکستن پیمان الهی و سرپیچی از فرامین خدا و رسول و فراموشی نعمتها

و اذکروا نعمه الله علیکم و میثقه . . . و اتقوا الله

متعلق «اتقوا»، به قرینه فراهای قبلی، همان یاد نعمتها و رعایت پیمانهای الهی است. یعنی جانب خدا را در مورد نعمتها و پیمانهای او نگهدارید و از مخالفت با او پرهیزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 14 - 14

14 - هشدار خداوند به مسلمانان با بیان مجازات یهود و نصارا به خاطر نقض پیمان الهی

فبما نقضهم میثقهم . . . و من الذین قالوا انا نصری اخذنا میثقهم فنسوا

بیان مجازات مسیحیان و یهودیان به خاطر پیمان شکنی آنان پس از «اذکروا . . . میثقه» (ای مسلمین پیمان الهی را به یاد داشته باشید)،

هشدارى است به مسلمانان كه مبدا همانند اهل كتاب پيمان الهى را نقض كنند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 51 - 10

10 - روابط و پيوند هاى يهود و نصارا با يكديگر ، خطر و هشدارى براى مسلمانان

لاتتخذوا اليهود والنصرى اولياء بعضهم اولياء بعض

از اينكه دوستى يهود و نصارا با يكديگر ، دليل بازداشتن مسلمانان از دوستى با آنان قرار گرفته است ، استفاده مى شود كه پيوند آنان ، پيوندى خطرناك براى مسلمين است .

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 262

16 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد خطر گرفتاری آنان به لغزشهایی همانند لغزش های بنی اسرائیل : (نقض پیمان های الهی ، هواپرستی ، تکذیب و قتل انبیا)

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. لَا تَهْوَىٰ اَنفُسَهُم فَرِيقًا كَذِبًا و فریقاً یقتلون

از اهداف این بخش از آیات با توجه به ذکر مسلمانان در ابتداء کلام (ان الذین ءامنوا) و آنگاه بیان سرگذشت شوم بنی اسرائیل، این است که مسلمانان را از گرفتار شدن به چنین سرنوشتی پرهیز دهد و به آنان گوشزد کند که آنان نیز در خطر آلودگی به چنین اعمال ناروایی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد خطر گرایششان به شرک با خدا پنداشتن پیامبران و اولیاء الهی

ما المسيح ابن مریم الا رسول .. انظر انی یؤفکون

با توجه به اینکه تک تک مسلمانان باید با دقت سرنوشت نابهنجار و شرک آلود بنی اسرائیل را مد نظر داشته باشند، معلوم می شود، چنین خطری (گرایش به شرک با خدا پنداشتن پیامبران)، در کمین مسلمانان نیز هست و هدف از این فرمان (انظر) پیشگیری از گرفتار شدن به این وضعیت نارواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد تأثیر پذیری از تبلیغات شیطان دشمنان دین

وإن الشیطین .. و إن أطمعموهم إنکم لمشركون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - خداوند مسلمانان را از سرمایه گذاری های کلان کافران قریش برای هجوم به مسلمانان و جلوگیری از گسترش اسلام آگاه ساخت .

فسینفقونها ثم تكون علیهم حصره ثم یغلبون

جمع مضاف «امولهم» دلالت بر عموم دارد ; یعنی تمامی داراییهایشان و این اشاره به پرداخت هزینه های فراوان است. گفتنی است توجه به سیاق آیه مورد بحث و آیات قبل این سخن مفسران را تأیید می کند که آیه شریفه درباره کفار قریش نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 7

7 - خداوند با بیان نظارت خویش بر اعمال کافران دست کشیده از مبارزه علیه اسلام ، مسلمانان صدر اسلام را از غافلگیر شدن در توطئه های آنان ایمنی بخشید .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 54 - 5

5 - خداوند ، به مسلمانان ، درباره تخلف از دستورهایی که در مورد رفتار با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا همسران اش داده است ، هشدار داد .

لا تدخلوا بيوت النبي . . . و إذا سألتموهنّ متّعاً . . . و ما كان لكم أن . . . و لا أن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 6

6 - هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، درباره تأثیرپذیری از قدرت و مکنت کافران و تجدید نظرکردن در برنامه های تبلیغی و الهی خویش

فلا یغررک تقلّبهم فی البلد

پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، در حالی به تبلیغ دین اسلام می پرداختند که کافران در اوج قدرت اقتصادی و سیاسی قرار داشتند. بنابر این هشدار خداوند در آیه شریفه می تواند گویای مطلب یادشده باشد.

590- هشدار به مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 1 - 2

2 - خداوند ، نقاط ضعف مسلمانان صدراسلام را به آنان گوشزد می کرد و ایشان را با خطاهایشان آشنا می ساخت .

عبس و تولّی

591- همسفرگی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 21

21 - هر یک از مسلمانان ، می توانند با اعضای خانواده خود و نیز خویشاوندان و دوستان خویش به صورت جمعی (بر سر یک سفره) و یا جداگانه ، غذا میل کنند .

ليس على الأعمى حرج.. ولا على أنفسيكم أن تأكلوا من بيوتكم أو بيوت آبائكم... أو

ص: 264

592- یاور مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 30

30 - ستایش خدا از سرپرستی خود نسبت به مسلمانان و یاری رساندن به آنان

هو سمّیکم المسلمین.. فنعم المولی و نعم النصیر

593- یهود بنی قریظه و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 26 - 3

3 - دل های یهودیان بنی قریظه ، آکنده از ترس و وحشت از مسلمانان مدینه شده بود .

وقذف فی قلوبهم الرعب

«رعب» در لغت، بریدن و لاعلاج شدن ناشی از ترسی است که همه جان را فراگرفته است (مفردات راغب).

594- یهود و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3,5

3 - آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

5 - حسادت یهود و نصارا ، منشأ علاقه و تلاش آنها بر بازگرداندن اهل ایمان از اسلام بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَرًا حَسَدًا

«حسدًا» مفعولٌ له برای «وَدَّ كَثِيرًا ..» می باشد؛ یعنی، علاقه و تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان، به علت حسادت ایشان

بود.

595- یهود و قبله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 145 - 2،5،9

2- اهل کتاب (یهود و نصارا) علی رغم اطمینانشان به حقانیت قبله مسلمانان (مسجدالحرام) ، آن را نخواهند پذیرفت .

ص: 265

ليعلمون أنه الحق . . . و لئن أتيت الذين ... ما تبعوا قبلتك

5- يهود و نصارا از سر عناد و لجاجت ، قبله بودن كعبه را پذيرا نيستند .

و لئن أتيت الذين أتوا الكتب بكل آية ما تبعوا قبلتك

9- تلاش يهود و نصارا در باز گرداندن پيامبر (صلى الله عليه و آله) و مؤمنان از كعبه به قبله خویش

و ما أنت بتابع قبلتهم . . . و لئن اتبعت اهواءهم

تأکید جمله «و لئن اتبعت . . . إنك لمن الظالمين» با لام قسم (لئن) حرف تأکید (إن) و لام تأکید در (لمن) بیانگر آن است که: اهل کتاب برای گرایش دادن پيامبر (صلى الله عليه و آله) و مؤمنان به قبله خویش، تلاشی پی گیر داشته و زمینه های آن را ایجاد کرده بودند. از مصداقهای «اهواءهم» به قرینه جمله های پیشین، تبعیت از قبله اهل کتاب است.

596- يهود و مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 2

2- كفرپيشگان (يهود ، نصارا و مشركان) ناخشنود از نزول كمترين خير ، بر مسلمانان

ما يوذ الذين كفروا . . . أن ينزل عليكم من خير

نكره آوردن «خير» به همراه «من» زايده در آيه، حكايه از آن دارد كه: مشركان كمترين خيري را برای مسلمانان نمی پسنديدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 13، 12، 4

4- يهوديان و نصاراي عصر بعثت ، بر ايمان مسلمانان رشك برده به آنان حسادت ميورزيدند .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

مقصود از «اهل الكتاب» به دليل «وقالوا لن يدخل . . .» در آيه 111، يهود و نصاراست.

12- يهود و نصارا با بهانه قرار دادن نسخ اديان و نسخ برخی از آيات قرآن ، در صدد ايجاد شبهه در اذهان مسلمانان بودند .

ما ننسخ من آية . . . أم تريدون أن تسئلوا رسولكم . . . و دَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ

بیان تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان پس از مطرح ساختن پرسشها و درخواستهای نابه جا درباره نسخ و بیان اثر سوء آن در خواستها (تبدیل شدن ایمان به کفر)، گویای این است که: اهل کتاب در صدد بودند مسلمانان را درباره نسخ به شبهه اندازند و آنان را در ایمانشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) دچار تردید کنند.

13 - یهود و نصارا ترغیب کننده مسلمانان به پرسشها و درخواستهای نابه جا از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم تریدون أن تسئلوا . . . و دّ کثیر من أهل الکتب لو یردونکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 5

5 - یهود و نصارا، در تلاش برای تضعیف روحیه مسلمانان و بازسازی مردم از گرایش به اسلام

ص: 266

قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصري

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 44 - 11، 12، 9

9 - تصميم عالمان يهود بر گمراه کردن مسلمانان

و يريدون ان تضلوا السبيل

11 - سوء استفاده علمای يهود و دانشمندان اهل کتاب از علم و مقام خویش برای گمراهی مسلمانان

الم تر الى الذين .. ان تضلوا السبيل

12 - لزوم هشيارى جامعه ايمانى در مقابل تلاش برای گمراه ساختن مسلمانان

الم تر الى الذين .. ان تضلوا السبيل

هدف از بيان تصميم عالمان يهود، هشيار ساختن مسلمانان نسبت به تلاش پيگير آن عالمان برای گمراه ساختن جامعه ايمانى است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 45 - 3

3 - ناباورى مسلمانان صدر اسلام، نسبت به دشمنى يهود با آنان

الم تر .. و الله اعلم باعدائكم

آوردن «اعلم»، با صيغه افعال تفضيل، حكايت از ناباورى مسلمانان نسبت به دشمنى عالمان يهود با آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 46 - 3

3 - تحريف و تفسير ناصواب گفته ها، از روش هاى عالمان يهود برای گمراه ساختن مسلمانان

و يريدون ان تضلوا السبيل .. من الذين هادوا يحرفون الكلم

هدف از تحريف و تفسير ناصواب سخنان از سوى عالمان يهود، به دليل «ان تضلوا»، گمراه ساختن مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - حسادت اهل کتاب (یهود) ، نسبت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان

ام یحسدون الناس علی ما اتیهم الله من فضله

این آیه و آیات گذشته جوابی است بر گفتار غیر منصفانه یهود درباره اهل ایمان (هؤلاء اهدی . . .) بنابراین مراد از «الناس» پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان خواهد بود.

2 - همسویی اهل کتاب (یهود) با کافران و تصدیق عقاید آنان ، برخاسته از حسادتشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان

يقولون هؤلاء اهدى من الذين امنوا سبيلا . . . یحسدون الناس

جمله «ام یحسدون . . . » بیان علتی برای مسائل عنوان شده در آیه 51 است. و از جمله آنها، قضاوت ظالمانه و همسویی با کافران است. یعنی این قضاوت و همسویی، ناشی از حسادت یهود می باشد.

ص: 267

3 - مقام پیامبری و حکومت اعطا شده از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) باعث حسادت یهودیان به آن حضرت و پیروانش

ام یحسدون الناس علی ما اتیهم الله من فضله فقد اتینا ال ابرهیم

مراد از «فضله» به قرینه ذیل آیه (فقد آتانا . . .)، کتاب و حکمت و ملک عظیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 13

13 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نگران آسیب رسانی یهود به اسلام و مسلمانان در صورت اعراض آن حضرت از داوری بین آنان

و إن تعرض عنهم فلن يضروك شيئاً

به نظر می رسد مراد از «یضروک» آسیب رسانی به اسلام و جامعه ایمانی باشد، زیرا رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نگران آسیب دیدن شخص خود نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 3،7،8

3 - یهود و نصارا، مردمی غیر قابل اعتماد و ناشایست برای برقراری روابط دوستی مسلمانان با آنان

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

کلمه «اتخاذ» به معنای برگزیدن و اعتماد کردن است. (مجمع البیان).

7 - یهود و نصارا هرگز به تعهدات و روابط خویش با مسلمانان پایبند نخواهند بود .

بعضهم أولیاء بعض

8 - پایبند نبودن یهود و نصارا به تعهدات خویش نسبت به مسلمانان، فلسفه حرمت ایجاد روابط با آنان

لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء بعضهم أولیاء بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 1،2،8،18

1 - سوگند مؤکد یهود و نصارا بر یاری مسلمانانی که با آنان روابط دوستی داشتند .

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «هولاء»، اشاره به یهود و نصارا بوده و مخاطب در «لمعکم» همان بیماردلانی باشند که پیوند ولایی با یهود و نصارا داشتند. کلمه «جهد» مفعول مطلق برای «اقسموا» می باشد؛ یعنی سوگند یاد کردند در بالاترین درجه سوگند.

2 - ناتوانی یهود و نصارا بر یاری مسلمانانی که با آنان روابط دوستی داشتند .

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

لحن ملامت بار جمله «اهولاء . . .» حکایت از آن دارد که یهود و نصارا در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، رسوا شده و به ذلت افتادند؛ بگونه ای که نتوانستند به تعهد خویش با مسلمانان سست ایمان پایبند بمانند.

8 - یهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و يقول الذين ءامنوا هولاء الذين اقساموا . . . انهم لمعكم

18 - ناکامی یهود و نصارا در بهره گیری از روابط دوستانه خویش با مسلمانان سست ایمان

در برداشت فوق «هولاء» اشاره به بیمار دلان مسلمان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 64 - 28,29,32,33

28 - یهودیان ، همواره در تلاش آتش افروزی و فتنه گری برای به راه انداختن جنگ علیه مسلمانان

کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

«ایقاد نار» که به معنای آتش افروزی است، می تواند کنایه از مکرها و شیطنت هایی باشد که یهودیان به وسیله آن مردم خویش و یا دیگر طوایف را علیه مسلمانان می شوراندند.

29 - ناکامی همواره یهود در آتش افروزی های خویش علیه مسلمانان

کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

32 - ایجاد دشمنی و کینه توزی در بین یهود ، تدبیری الهی جهت خاموش نمودن جنگ افروزی آنان علیه مسلمانان *

و القینا بینهم العدوه و البغضاء .. کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

بدان احتمال که جمله «کلما اوقدوا ..» بیان نتیجه ای برای جمله «القینا بینهم...» باشد؛ وصل آن دو جمله بدون حرف عطف که حکایت از شدت اتصال مضمون آنها دارد، تأییدی برای برداشت فوق است.

33 - ناکامی یهود در جنگ افروزی های خود علیه مسلمانان ، نمود ناتوانی آنان بر اثر نفرین خداوند

غلت ایدیهم .. کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «کلما اوقدوا ..» بیان نتیجه ای برای «غلت ایدیهم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 82 - 1,3,14

1 - یهودیان و مشرکان سرسخت ترین دشمن برای مسلمانان

لتجدن اشد الناس عدوه للذین ءامنوا یهود و الذین اشركوا

3 - دشمنی یهود با مسلمانان بیش از دشمنی مشرکان با آنان است .

لتجدن اشد الناس عدوه للذين ءامنوا اليهود و الذين اشركوا

تقديم ذكرى «يهود» بر «مشرکان» می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

14 - حق ناپذیری و روحیه استکباری یهود ، عامل عداوت آنان با مسلمانان

اشد الناس عدوه للذين ءامنوا اليهود . . . و انهم لا يستكبرون

597- یهود و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 6

6 - تلاش های تبلیغی اهل کتاب (یهود و نصارا) بر ضد احکام اسلام ، ایجاد کننده زمینه های شک و تردید در اذهان مسلمانان

ص: 269

الحق من ربك فلا تكونن من الممترين

بر حذر داشتن مسلمانان از شک و تردید، با فعل «فلا تكونن» - که مقرون به نون تأکید است - گویای این معناست که: زمینه های شک و تردید در مسلمانان به وجود آمده بود. از آیات قبل می توان فهمید که مخالفت های اهل کتاب منشأ این تردیدها بوده است.

598- مسلمانان صدر اسلام

آثار ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10 - ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه ، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تَتُومِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

599- آثار پیروزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 2 - 4

4 - پیروزی مسلمانان عصر بعثت بر مکه و فتح آن ، زمینه ساز مسلمان شدن جمعیت های فراوانی از مردم آن زمان

إِذَا جَاءَ نَصْرَ اللَّهِ وَالْفَتْحَ . وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا

600- آثار سستی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 20

20 - ضعف و سستی برخی از مسلمانان صدر اسلام در جنگ و جهاد ، موجب آزار دیدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) گردید .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ . . . لِمَ تَوَدُّونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ إِلَيْكُمْ

سخن در آیات پیشین، درباره کسانی است که شعار جهاد می دهند ولی از شرکت در صفوف مجاهدان سر باز می زنند و یا بر فرض

شرکت، ضعف و سستی نشان می دهند. به نظر می رسد مطرح ساختن موضوع آزارهای یهود به موسی (ع)، برای بیان این نکته باشد که ضعف و سستی در جهاد و تخلف از فرمان های پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جهاد، موجبات آزار رسول خدا (صلی الله علیه و آله) را فراهم کرده و همان عواقبی را در پی خواهد داشت که برای قوم موسی در پی داشت.

ص: 270

601- آثار عظمت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 6

6 - ابتهت و هیمنه مسلمانان (پس از غزوه بنی نضیر) ، مانع از اقدام جبهه کفر و نفاق به نبردی رویاروی با آنان

لأنتم أشد رهبة في صدورهم... لا يقتلونكم جميعاً إلا في قرى محصنة

602- آثار هجرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 10

10 - هجرت مسلمانان از مکه به مدینه ، مایه یاری رساندن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

الذين أخرجوا من ديارهم... وينصرون الله ورسوله

603- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3

3 - آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

604- آسیب پذیری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 4

4 - جامعه اسلامی صدر اسلام ، در برابر شایعات آسیب پذیر بود .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ . . . لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 1

ص: 271

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر تأثیرپذیری در برابر شایعه « افک » و عدم موضع گیری مناسب در برابر آن ، نکوهش کرد .

و لولا إذ سمعتموه قلمم . . . سبحك هذا بهتن عظیم

605- آگاهی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 3

3 - خداوند ، مسلمانان را از ایمان نیاوردن بنی اسرائیل و طایفه یهود آگاه ساخت .

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

همزه استفهام در «أفتطمعون» استفهام انکار توییخی یا تعجیبی است و در هر صورت دلالت بر این دارد که: جامعه یهود و بنی اسرائیل به اسلام و قرآن ایمان نخواهند آورد.

606- اختلاف مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 2

2 - تعیین مالک غنایم جنگ و چگونگی تقسیم آن ، مایه اختلاف و مشاجره مسلمانان صدر اسلام

يسئلونك عن الأنفال قل الأنفال لله والرسول . . . وأصلحوا ذات بينكم

با توجه به آیات بعد که سخن از نبرد و مبارزه با دشمن دارد، و نیز شأن نزولهای نقل شده درباره آیه، معلوم می شود مراد از انفال در جمله «يسئلونك عن الأنفال» اموالی بوده که در معرکه نبرد از دشمن به جای مانده و به دست مسلمانان افتاده بود. و توصیه خداوند به ترک مشاجره پس از بیان حکم انفال می رساند که آن اموال به جای مانده منشأ اختلاف مسلمانان بوده است.

607- ادعاهای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 3

3 - وجود برخی از مدعیان بی عمل ، در میان مسلمانان صدر اسلام

يأيتها الذين ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

خطاب «یا ایها الذین آمنوا» قطعاً متوجه همه مؤمنان صدر اسلام نیست؛ بلکه ناظر به برخی از آنان است که نوعی ضعف در ایمانشان وجود داشت. خداوند در این آیه یادآوری می‌کند که ایمان واقعی، با ادعاهای بدون عمل سازگاری ندارد.

ص: 272

608- اذن به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 5

5- صدور اجازه پیکار به مسلمانان صدراسلام از سوی خداوند ، به منظور دفع تهاجم دشمن و رفع تجاوز آنان

أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا

609- اذیت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إنّ الذين ءامنوا وعملوا الصلحت سيجعل

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سیجعل . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 4

4 - مؤمنان صدراسلام ، تحت فشار و آزار مشرکان

أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا

610- استهزای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 9

9 - مسلمانان صدراسلام ، همواره مورد ریشخند و مضحکه سران شرک و کفر

فأتخذتموهم سخرياً . . . و كنتم منهم تضحكون

611- امداد به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 25

25- فرمان خدا بر مدارا کردن با توطئه گران اهل کتاب ، هرگز از سرناتوانی او بر یاری مسلمانان صدر اسلام نبوده است .

ص: 273

فاعفوا و اصفحوا حتى يأتي الله بأمره إن الله على كل شيء قدير

در برداشت فوق، جمله «إن الله . . .» در ارتباط با جمله «فاعفوا و اصفحوا» ملا-حظه شده است؛ یعنی، گمان نشود که فرمان به عفو و گذشت و ترک مقابله، از سر ناتوانی خداست، بلکه مصلحت مسلمانان در آن است.

612- امکانات مادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 14

14 - رفاه و امکانات مادی مسلمانان، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما نعموا إلا أن أغنيهم الله ورسوله من فضله

613- امیدواری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 2

2 - مسلمانان صدر اسلام، به ایمان آوردن بنی اسرائیل دل بسته و بدان امیدوار بودند .

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

برداشت فوق لازمه معنای «أن يؤمنوا لكم» است؛ زیرا تأیید و تصدیق پیروان یک مکتب به معنای تصدیق حقانیت آن مکتب و در نتیجه ایمان آوردن به آن است.

614- انذار مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 19

19 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را به عواقب و پیامدهای آزاررسانی به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هشدار داد .

و إذ قال موسى لقومه . . . و الله لا يهدي القوم الفسقين

با توجه به این که خطاب در این آیات، متوجه مسلمانان است؛ به نظر می رسد یادآوری داستان موسی (ع) و اذیت های بنی اسرائیل نسبت به آن حضرت و پیامدهای ناگوار آن، هشدار می باشد به مسلمانان است.

615- اهل كتاب و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 274

26 - اهل کتاب با جامعه مسلمانان صدر اسلام برخورد و حشر و نشر نداشتند .

فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

616- ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 23

23 - ایمان اغلب مسلمانان صدر اسلام ، در آغاز ، ایمانی سطحی و ظاهری بود و سپس عمیق و ریشه دار شد . *

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا .. كذالك كنتم من قبل

بنابر اینکه «كذلك»، اشاره به «القی الیکم السلام» باشد. یعنی شما مؤمنان واقعی و رزمنده نیز در ابتدا ایمانتان سطحی و تنها اظهار اسلام بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 1

1 - شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار ، همراهی کردند .

لقد تاب الله على النبي والمهجرین والانصار

«توبه» به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجر و انصار - به قرینه ذیل آیه شریفه - کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 7

7 - مسلمانان صدر اسلام ، به خاطر ایمان شان ، مورد آزار و اذیت قرار می گرفتند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

617- برخورد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 24

24 - ترس ، منشأ اعتراض گروهی از مسلمانان صدر اسلام به حکم جهاد

يخشون النَّاسَ . . . وقالوا ربنا لم كتبت علينا القتال

ص: 275

618- بشارت به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 12

12 - نوید خدا به مسلمانان صدر اسلام به امداد های غیبی و شکست ذلت بار شرک پیشگان پیمان شکن

و اعلموا .. أن الله مخزي الكفرین

تهدید مشرکان پیمان شکن صدر اسلام به شکست و خواری در واقع نویدی بود به مسلمانان به اینکه در صورت شروع جنگ، خداوند آنان را با امداد های غیبی خود کمک فرموده و پیروز خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 41

41- نوید الهی به مؤمنان صدر اسلام، نسبت به پیروزی شگفت آور و روزافزون آنان

كزراع أخرج شطه فازره .. لیغیظ بهم الكفار

این آیات، در طلوعه پیروزی های مسلمانان نازل شده و بشارت پیروزی های فزون تر را به مسلمانان داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور ابلاغ بشارت خداوند (قریب الوقوع بودن فتح مکه)، به مسلمانان مشتاق و منتظر

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا .. وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

619- بی انضباطی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 5 - 2

2 - بی انضباطی و وقت نشناسی برخی از مسلمانان، برای ملاقات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لو أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ

620- بيش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 42 - 2

ص: 276

2 - دورنمای مشقت آمیز و به دور از منافع مادی جنگ تبوک ، در نظر برخی از مسلمانان صدر اسلام ، عامل امتناع آنان از حضور در جنگ

لو كان عرضاً قريباً و سفراً قاصداً لا تبعوك و لكن بعدت عليهم الشقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 2

2 - گمان برخی از مسلمانان صدر اسلام به وجوب بسیج همه مردم برای شرکت در جنگ

ما كان المؤمنون لينفروا كافة

آیه شریفه - چنان که در برخی شأن نزولها آمده - در مقام دفع ذهنیت اشخاصی است که می پنداشتند همه مسلمانان بی استثنا باید در جنگ شرکت کنند.

621- پرسشی از مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 48 - 1

1 - کافران صدر اسلام ، از مسلمانان درباره برپایی قیامت سؤال می کردند .

قال الذين كفروا... و يقولون متى هذا الوعد

بیشتر مفسران بر آنند که مقصود از «وعد»، برپایی قیامت است.

622- پرسشگری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 105 - 10

10 - وجود روحیه تحقیق و بررسی بین مسلمانان صدر اسلام

ویس - کلونک

623- تأثیرپذیری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 3

3 - برخی از مسلمانان صدر اسلام تحت تأثیر سنتهای جاهلی و اجتماعی عصر خود بودند.

و ما لكم ألا تأكلوا مما ذكر اسم الله عليه

ص: 277

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 8

8 - توطئه « افک » چنان تأثیر عمیقی داشت که مسلمانان را به خود مشغول کرده و تنها موضوع سخن هر مجلس و محفل گشته بود .

لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ

مطلب یاد شده از به کارگیری واژه «افاضه» - که به معنای سخن گفتن بسیار درباره موضوعی و انتشار آن است - استفاده می شود. گفتنی است که خطاب در «مسکم» و «أفضتم» به عموم مسلمانان است و این نشان می دهد که شایعه «افک»، در میان همه مسلمانان مدینه پیچیده بود و آنان را به خود مشغول کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 4

4 - تأثیر پذیری مسلمانان عصر بعثت در برابر شایعه ها

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ

624- تأیید مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 18

18 - وعده تأیید و امداد ، از سوی خداوند به مؤمنان صدر اسلام در قبال دشمنانشان

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ . . . فَأَيُّدِنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عِدْوِهِمْ فَأُصِيبُ

625- تجارت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2

2 - نکوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند ، به خاطر ترک مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهو و رها کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

وَإِذَا رَأَوْا تِجْرَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوْا قَائِمًا

626- تری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 12، 13

12 - مسلمانان صدر اسلام، از نبرد با شرک پیشگان پیمان شکن، در هراس بودند.

أتخشونهم

13 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را به خاطر هراسشان از سطوت دشمن و خودداری از نبرد با آنان ملامت کرد.

أتخشونهم

627- نزل در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 3

3 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و

تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان

کیف یكون للمشرکین عهد عند الله و عند رسوله

کلمه «کیف» در «کیف یكون للمشرکین عهد» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 1

1 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض و تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان پیمان

شکن

کیف و إن یظہروا علیکم

کلمه «کیف» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

628- تشویق مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

7 - توبہ - 9 - 13 - 1

1 - تشویق و تشجیع مسلمانان صدر اسلام به جنگ با مشرکان پیمان شکن و توطئه گر علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ألا تقتلون قوماً نكثوا أيمانهم و همّوا بإخراج الرسول

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 5

ص: 279

5- تشویق و ترغیب مؤمنان صدر اسلام از سوی خداوند ، به جهاد و پیکار در راه او

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ

629- تلاش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 5

5- تلاش برخی از مسلمانان ، برای واداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به پذیرش خبر « ولید » *

و اعلموا أنّ فيكم رسول الله لو يطيعكم .. لعنتّم

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل و بنابر این که مراد از فاسق در آیه قبل ولید بن عقبه باشد، برداشت بالا به دست می آید.

630- تمایلات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 1

1 - گروهی از مسلمانان در صدد بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حرکت به سوی جنگ بدر ، علی رغم وضوح حقانیت آن

يجدلونك في الحق بعد ما تبين

در وجه ترکیبی «يجدلونك» چند نظر ایراد شده است ؛ از جمله اینکه «يجدلونك» حال برای فاعل «لکرهون» و یا همانند «إن فریقا» حال برای مفعول «أخرجك» باشد. بر این دو مبنا، آیه مورد بحث توضیحی درباره قضایای پیش از جنگ بدر است. گفتنی است جدال به معنای منازعه برای غلبه بر اندیشه و رأی طرف مقابل است.

631- توقعات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 1

1 - تأیید حقانیت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تأیید پیروان او ، انتظار مسلمانان عصر بعثت از یهودیان آن دوران

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

طمع به معنای کشش نفس به چیزی دلخواه است (مفردات راغب). طمع به معنای امید و رغبت است (لسان العرب). ایمان در «أن يؤمنوا» به قرینه متعلق آن (لكم) به معنای تصدیق و تأیید کردن است. بنابراین «أفنتمعون...»؛ یعنی، آیا انتظار دارید شما را - بر آن راهی که انتخاب کرده اید - تأیید کنند؟

ص: 280

632- تهدید مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تتفروا يعذبكم عذاباً أليماً

633- جنگ دفاعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 12

12 - جنگ مسلمانان با مشرکان پیمان شکن صدر اسلام ، جنگ دفاعی بود نه ابتدایی .

و أولئك هم المعتدون

از این آیه شریفه و آیات پیش استفاده می شود که: خداوند به منظور دفاع از حقوق مسلمانان و کوتاه شدن دست دشمن از تجاوز به حقوق ایشان، معاهده صلح با مشرکان را لغو و مسلمانان را به جنگ و نبرد با آنان فراخواند.

634- جنگ مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 11 - 1

1 - جنگ مسلمانان با مشرکان پیمان شکن صدر اسلام ، به منظور نجات آنان از آیین شرک و بازگشت به توحید و اسلام ، بود .

فإن تابوا و أقاموا الصلوة و ءاتوا الزكوة

برداشت فوق از تفریع جمله «إن تابوا ..» بر الغای صلحنامه و اعلام جنگ با مشرکان پیمان شکن (کیف یكون للمشرکین عهد ...) استفاده می شود. قابل ذکر است که «توبه» (مصدر تابوا) به معنای بازگشتن است ؛ یعنی، اگر مشرکان به اسلام و توحید بازگردند و ...

635- جهاد دفاعی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- صدور اجازه پیکار به مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند، به منظور دفع تهاجم دشمن و رفع تجاوز آنان

أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا

ص: 281

636- خواسته مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 2,3

2- برخی از مسلمانان صدر اسلام خواستار نبرد با کفار، قبل از تشریح جهاد و مبارزه مسلحانه

الم تر الى الذین قیل لهم کفوا ایدیکم . . . فلما کتب علیهم القتال

از جمله «فلما کتب» به دست می آید که مراد از «کفوا»، خودداری از نبرد و جنگ مسلحانه است.

3- برخی از مسلمانان صدر اسلام خواهان نبرد با کافران، پیش از فراهم آمدن زمینه های آن

الم تر الى الذین قیل لهم کفوا ایدیکم

جمله «فلما کتب . . .»، چنانچه گذشت، می تواند به معنای تشریح جهاد باشد، و می تواند به معنی فراهم آمدن زمینه جهاد و پیش آمدن شرایط آن باشد؛ یعنی آنگاه که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلمانان را به سوی جهاد فراخواند . . .

637- خواسته های مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 1,4

1- برخی از مسلمانان صدر اسلام در صدد درخواست تغییر و تبدیل بعضی از احکام اسلام بودند .

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

کلمه «سؤال» و مشتقات آن، هرگاه با واسطه حرف جر [همانند «عن»] به مفعول دوم متعدی گردد، به معنای پرسش کردن و در غیر این صورت به معنای درخواست کردن می باشد. از آن جا که در آیه شریفه مفعول دوم ذکر نشده، هر دو معنا محتمل است؛ بر این احتمال که «أن تسئلوا» به معنای درخواست باشد، مورد تقاضا به قرینه آیه قبل، نسخ برخی احکام است.

4- مسلمانانی که در صدد درخواست نسخ و تبدیل برخی از احکام بودند، مورد نکوهش شدید خداوند قرار گرفتند .

أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

در اینکه مخاطب «أن تسئلوا» مسلمانان هستند یا اهل کتاب، دو نظر ابراز شده است. «کما سئل موسی» تأیید کننده این نظر است که مخاطب مسلمانان هستند و گرنه در عبارت بعد گفته می شد: «کما سألتم موسی». جمله «أم تریدون» (آیا می خواهید) دلالت می کند که درخواست یا پرسش، انجام نشده بود و لذا در برداشت گفته شد: «در صدد درخواست . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 13

13 - یهود و نصارا ترغیب کننده مسلمانان به پرسش ها و درخواست های نابه جا از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم تریدون أن تسئلوا . . . وکثیر من أهل الکتب لو یردونکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 282

8- مؤمنان عصر بعثت ، خواهان ظهور معجزه ای برای گرایش پیدا کردن کافران به اسلام و قرآن بودند .

أفلم يأئس الذين ءامنوا أن لو يشاء الله لهدى الناس جميعاً

اعتراض خداوند به مؤمنان با جمله «أفلم يأئس الذين ءامنوا» و بیان این حقیقت که امر هدایت و ضلالت به دست خداوند است نه وابسته به ارائه معجزه، می رساند که مؤمنان خواهان آن بودند که معجزات درخواستی کافران تحقق یابد، شاید که آنان هدایت شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 1 - 2

2- مسلمانان صدر اسلام ، خواهان تحقق زودرس وعده خدا در مورد غلبه اسلام و توحید بودند .

أتى أمر الله فلا تستعجلوه

در مورد مخاطب «لا تستعجلوه» دو احتمال وجود دارد: اول آنکه تعجیل از جانب مسلمانان صورت می گرفته و دیگر آنکه مشرکان خواهان شتاب در تحقق وعده های الهی (عذاب، یا غلبه توحید، یا قیامت) بودند. برداشت فوق بر مبنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 1

1- مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در اشتیاق نزول سوره ای که تعیین کننده تکلیف آنان در قبال دشمنان باشد .

و يقول الذين ءامنوا لولا نزلت سوره

محتوای «فإذا أنزلت سوره محكمه و ذكر فيها القتال» قرینه ای است بر این که سوره مورد انتظار مؤمنان، در زمینه تعیین تکلیف آنان با کافران بوده است.

638- خوش باوری مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 2

2- مسلمانان صدر اسلام ، به خاطر بی مبالاتی و خوش باوری در توطئه « افک » ، در معرض گرفتار شدن به عذابی سخت از سوی خدا قرار داشتند .

و لولا فضل الله عليكم .. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 15 - 2

2- ماجرای « افک » ، علی رغم این که مستقیماً هتک حریم پیامبر (صلی الله علیه و آله) محسوب می شد ، مردم آن را ساده انگاشته و خوش باورانه به دامن زدن و گسترش آن پرداختند .

إذ تلقونه بألسنتكم و تقولون بأفواهكم ما ليس به علم و تحسبونه هيئاً

ص: 283

639- خوشبینی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 12

12 - رفتار های فریبکارانه (ظاهر سازی ها و خوش زبانی های) مشرکان صدر اسلام ، خوشبینی هایی را در میان مسلمانان نسبت به آنان به وجود آورده بود .

کیف یكون للمشرکین عهد ... کیف ... یرضونکم بأفوههم و تأبی قلوبهم

640- دشمنان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 10

10 - دشمنان ناشناخته مسلمانان در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای نیروی ضعیفتر نسبت به دشمنان شناخته شده

و ءاخرین من دونهم

برداشت فوق با توجه به کلمه «دون» که به معنای پایین و پست است، استفاده شده. گفتنی است «من» در «من دونهم» بیانیه است. بنابراین «ءاخرین من دونهم» یعنی دشمنان دیگری که از نیرو و توان کمتری برخوردارند.

641- دعوت از مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 4

4 - دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مؤمنان ، برای شرکت در سفر مکه (قبل از صلح حدیبیه)

سیقول لک المخلفون من الأعراب

از واژه «مخلفون» و عذر تراشی های آنان، استفاده می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای این سفر، دعوت همگانی کرده است.

642- دنیا طلبی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مسلمانان صدر اسلام، با مشاهده بساط داد و ستد و یا لهو و سرگرمی، جذب آن می شدند و مصلاً را ترک و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در حال ایراد خطبه های نماز جمعه، رها می کردند.

ص: 284

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها و تركوك قائماً

643- رفاه مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 14

14 - رفاه و امکانات مادی مسلمانان ، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما تقموا إلا أن أغنیهم الله و رسوله من فضله

644- روش برخورد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 2 - 2، 1

1 - مسلمانان نابینا ، پس از ورود خود به مجلس وعظ و ارشاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با ترش رویی و روی گردانی یکی از حاضران مواجه شد .

عبس و تولی . أن جاءه الأعمی

2 - عبدالله بن امّ مکتوم ، نابینای مسلمان که گرفتار ترش رویی و اعراض یکی از حاضران مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) شد .

أن جاءه الأعمی

برخی از مفسران، نام شخصی را که «أعمی» بود و آیه شریفه درباره حضور او نازل شده، «عمرو» و اکثریت «عبدالله» نوشته اند؛ ولی همگان بر این اتفاق دارند که او فرزند نابینای «ام مکتوم» بود. در شأن نزول آیه شریفه آمده است که وی در حال ورود به مجلسی که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در آن حضور داشت، مورد اسائه ادب فردی از بنی امیه - که گفته می شود عثمان بن عفان بوده است - قرار گرفت.

645- سرزنش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 4

4 - نکوهش خداوند از برخی مسلمانان صدر اسلام به سبب تحریم خوردن گوشت حیوانی که با نام خدا ذبح شده است.

و ما لكم ألا تأكلوا مما ذكر اسم الله عليه

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

7 - توبہ - 9 - 13 - 13

ص: 285

13 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به خاطر هراسشان از سطوت دشمن و خودداری از نبرد با آنان ملامت کرد .

أتخشونهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر بدگمانی به همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و موضع گیری تردیدآمیز نسبت به شایعه « افک » و رد نکردن صریح آن ، مورد سرزنش قرار داد .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان را به خاطر تأثیر پذیری در برابر شایعه « افک » و عدم موضع گیری مناسب در برابر آن ، نکوهش کرد .

و لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ .. سُبْحٰنَكَ هٰذَا بَهْتَنٌ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 4

4 - اقدام نکوهیده برخی از مسلمانان ، به تحمیل آرای شخصی خود بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

لَوْ يَطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنْتُمْ

برداشت بالا بدان احتمال است که نکوهش مستفاد از آیه، نظر به جریان هایی داشته باشد که قبلاً صورت گرفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 4

4 - نکوهش مسلمانان از سوی خداوند ، به خاطر صرف نظر کردن از ملاقات های محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امتناع ورزیدن از پرداخت صدقه نجوا

ءَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدَمُوا بَيْنَ يَدِي نَجْوِيكُمْ صَدَقْتُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 5

5 - خداوند ، آن دسته از مؤمنان صدراسلام را که به گفته های خود عمل نمی کردند ، مورد سرزنش و نکوهش قرار داد .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2

2 - نکوهش مسلمانان صدراسلام از سوی خداوند ، به خاطر ترک مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهو و رها کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

ص: 286

و إذا رأوا تجره أو لهواً انفضوا إليها و تركوك قائماً

646- سستی در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 7

7- وجود برخی افراد سست ایمان و مرتبط با بیگانگان ، در میان مسلمانان صدر اسلام

و لم يتخذوا من دون الله و لا رسوله و لا المؤمنین ولیجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 4

4- بروز نوعی سستی میان گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، برای رفتن به جنگ تبوک

يأیها الذین ءامنوا ما لكم إذا قیل لكم انفروا .. اناقلتم إلى الأرض

این بخش از آیات، چنانکه برخی از مفسران گفته اند، مربوط به جنگ تبوک است.

647- عجب مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 5

5- حضور گسترده مسلمانان در جنگ حنین ، مایه اعجاب و غرورشان شده بود .

و یوم حنین إذ أعجبکم کثرتکم

648- عصیان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 7

7- بسیاری از مسلمانان صدر اسلام به حرمت آمیزش در شب های ماه رمضان اعتنا نکرده و نافرمانی می کردند .

علم الله أنکم کنتم تختانون أنفسکم

بدیهی است که همه مسلمانان مرتکب خلاف نشدند. بنابراین، مخاطب قرار دادن همه آنان با جمله «کنتم تختانون...» گویای این است که تعداد متخلفان اندک نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 287

7- گروهی از مسلمانان صدر اسلام از پیروی پیامبر (صلی الله علیه و آله) سرپیچی می کردند .

و من اتبعك من المؤمنین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «من» در «من المؤمنین» برای تبعیض باشد. بر این مبنا مراد از «المؤمنین» مدعیان ایمان است که شامل مؤمنان واقعی و غیر واقعی خواهد شد.

649- عقیده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 78 - 6

6 - خیر ها را از جانب خدا دانستن و شر ها را از ناحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) پنداشتن ، اندیشه برخی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ان تصبهم حسنه يقولوا هذه من عندالله و ان تصبهم سيئه يقولوا هذه من عندك

ظاهراً مراد از ضمیر در «تصبهم» مسلمانان ضعیف الایمان هستند. آنها می پنداشتند مشکلاتی که پس از مسلمان شدنشان به آنها روی آورده، از ناحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 7

7- مسلمانان صدر اسلام ، کاستن از نماز را ، هر چند به هنگام سفر و ترس از دشمن ، گناه می پنداشتند .

و إذا ضربتم فی الارض فلیس علیکم جناح ان تقصروا من الصلوه ان خفتم ان یفتنکم الذین

«لا جناح» و «فلیس علیکم جناح»، غالباً در مواردی به کار می رود که پندار جرم و گناه بر انجام و یا ترک کاری وجود داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 5

5- شرکت در جنگ بدر حرکتی آشکار به سوی مرگ در پندار گروهی از مسلمانان صدر اسلام

کانما یساقون إلی الموت و هم ینظرون

مفعول «ینظرون» به قرینه فراز قبل، «الموت» است. یعنی «وهم ینظرون الموت». بنابراین جمله حالیه «وهم ...» حکایت از آن دارد که اطمینان برخی از مسلمانان به مرگ آفرینی جنگ بدر به گونه ای بوده که گویا مرگ را با چشم خویش مشاهده می کردند.

650- علایق مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 288

5 - مسلمانان ، مشتاق رویارویی با کاروان تجاری قریش و ناخشنود از درگیری با سپاه مسلح آنان

و تودون آن غیر ذات الشوکه تکون لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 8، 5

5 - مسلمانان صدراسلام ، مشتاق امداد های الهی و غلبه سریع بر دشمن

و أُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

8 - مسلمانان صدراسلام ، مشتاق فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

و أُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

مفسران، برآند که آیه شریفه ناظر به فتح مکه و قریب الوقوع بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 6 - 6

6 - علاقه شدید برخی از مسلمانان عصر بعثت ، به ارشاد کافران سرشناس مکه و مسلمان ساختن آنان

فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى

براساس شأن نزول این آیات، افراد معروفی از قریش (نظیر ابوجهل) در مجلسی که ابن ام مکتوم وارد شد، حضور داشتند و تعبیر «من استغنی» در مورد آنان نازل شده است.

651- عوامل نزول مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 7

7 - تنگنا های جنگ تبوک ، مایه تزلزل قلب برخی از مسلمانان شده بود .

فِي سَاعَةِ الْعَسْرِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ

652- فراموشی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 16

16 - دستور بی اعتنایی به مغالطه گران درباره آیات، در معرض فراموشی از سوی مسلمانان صدر اسلام

و إما ینسینک الشیطن فلا تقعد بعد الذکری

ص: 289

653- فقر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 5

5 - توان مالی بسیار پایین مسلمانان در صدر اسلام

و لا علی الذین إذا أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

654- قدرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 6

6 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را در مدینه با امداد های خویش توانا و قدرتمند ساخت .

تخافون أن يتخطفکم الناس فأویکم و أیدکم بنصره

«تأیید» به معنای تقویت کردن و قدرتمند ساختن است.

655- گرایشهای مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 2

2- مسلمانان صدر اسلام از جمله کسانی اند که پیش از هدایت شدن به خدا گرایش داشته و از او گریزان نبودند .

و یهدی إلیه من أناب. الذین ءامنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

«الذین ءامنوا» عطف بیان برای «من أناب» و تبیین کننده آن با ارائه مصداق است ؛ یعنی ، کسانی که ایمان آورده اند، همانانند که به سوی

خدا انابه می کردند ، از این رو مشیت الهی بر هدایت آنان تعلق گرفت.

656- مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 15

15 - خداوند ، مسلمانان عصر بعثت را به عفو و گذشت از توطئه گران اهل کتاب فرا خواند .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره

«عفو» و «صفح» به معنای گذشت از خطا و گناه است. گفته شده «صفح» علاوه بر آن، دلالت بر سرزنش نکردن نیز دارد.

ص: 290

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 172 - 12

12 - برخی از مسلمانان صدر اسلام با حرام پنداشتن بعضی از طیبات ، از خوردن آنها امتناع می کردند . *

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ .. إِن كُنْتُمْ ءِيَاهِ تَعْبُدُونَ

تأکید خداوند بر مباح بودن طیبات و استفاده از آنها گویای این است که: گروهی از مسلمانان از خوردن برخی از طیبات امتناع می کردند. آیه بعد (إنما حَرَمَ ...) می رساند که امتناع آنان به خاطر اعتقاد به حرمت آن دسته از طیبات بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 16

16 - اقدام برخی از مسلمین (عبدالله بن جحش و همراهان او) به جنگ با کفارِ مکه در ماه حرام

يسئلونك عن الشهر الحرام قتال فيه قل قتال فيه كبير

در شأن نزول آیه آمده که عبدالله بن جحش و همراهان او در ماه رجب به گروهی از کفار که دارای مال التجاره بودند، حمله بردند و آنان را کشته و یا اسیر کردند. (مجمع البيان و دیگر تفاسیر.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 1,2,4,6

1 - شهادت طلبی برخی مؤمنان صدر اسلام پس از جنگ بدر و نگرانی و حیرت آنها به هنگام بروز جنگ احد

و لقد كنتم تمنون الموت من قبل ان تلقوه فقد رايتموه و انتم تنظرون

2 - وحشت برخی مؤمنان صدر اسلام از مرگ و شهادت در راه خدا

و لقد .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

4 - عدم موفقیت برخی از مؤمنان صدر اسلام ، در امتحان الهی

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

6 - ناهماهنگی و دوگانگی باور ها و عملکرد برخی از مسلمانان صدر اسلام

و لقد كنتم تمنون الموت .. فقد رايتموه و انتم تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 2،12

2 - گریز مسلمانان از میدان کارزار احد ، موجب شکست آنان در آن پیکار

ثم صرفکم عنهم .. اذ تصعدون

بنابر اینکه «اذ تصعدون» متعلق به «صرفکم» باشد و کلمه «اذ»، یا برای بیان علت است، یعنی شکست خوردید چون فرار کردید، و یا ظرف زمان است، یعنی شکست خوردید، آنگاه که فرار کردید.

12 - گریز مسلمانان از کارزار احد و فاصله گرفتن آنان از رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و الرسول يدعوکم فی اخیکم

کلمه «فی اخیکم» بیان حالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به هنگام دعوت است. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنگاه که شما را دعوت می کرد، در آخر شما قرار داشت و این حاکی از دور شدن مسلمانان از اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 291

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 15، 17، 21، 24

15 - تردید برخی از مسلمانان نبرد احد در حقیقت اسلام و وعده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به پیروزی مسلمانان بر دشمنانشان

و طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

برخی از مسلمانان گمان می کردند چون به اسلام گرویده اند و اسلام دین حق و الهی است، باید همه امور بر طبق خواسته آنان پیش رود؛ ولی آنگاه که شکست خوردند، به تردید افتادند و گفتند گویا اختیار امور به دست ما نیست و در نتیجه اسلام دین حق نیست و وعده های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بی مورد است.

17 - شکست ها و حوادث ناگوار ، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه در مورد حقیقت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وعده های خدا به پیروزی آنان

طائفه ... یقولون هل لنا من الامر من شیء

21 - برخورد منافقانه خودمحروران و دنیاطلبان مسلمان با رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

و طائفه قد اهتمتهم انفسهم ... یخفون فی انفسهم ما لایبدون لک

24 - تبلیغات سوء ، شک برانگیز و شرک آلوده مسلمانان سست اندیشه احد ، پس از پایان آن کارزار

یقولون لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 1

1 - فرار و پشت کردن برخی مسلمانان ، از جبهه پیکار احد

ان الذین تولّوا منکم یوم التقی الجمعان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 5

5 - گمان باطل برخی از مسلمانان صدر اسلام مبنی بر خیانت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غنایم جنگی

و ما کان لنبی ان یغلّ

در برخی از شأن نزولهای مربوط به آیه آمده که غنیمتی از غنایم جنگی بدر مفقود شد و عده ای چنین پنداشتند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) آن را تصاحب کرده است. (مجمع البیان، ذیل آیه.) و از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمود: ... الم ینسبوا نبینا محمداً (صلی الله علیه و آله) ... الم ینسبوه یوم بدر الی الله اخذ لنفسه من المغنم قطیفه حمراء حتی اظهره الله عزّ و جلّ علی القطفیه و برء نبیه من الخیانه و انزل بذالک فی کتابه «و ما کان لنبی ان یغلّ ...».

امالی صدوق، ص 92، مجلس 22، ح 3؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 324، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 10

10 - آزادی بیان مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عقاید و موضعگیری های خویش

ص: 292

لو اطاعونا ما قتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 2

2 - نفوذ عوامل دشمن در بین مسلمانان و ایجاد جنگ روانی برای تضعیف روحیه آنان ، پس از جنگ احد

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدِ جَمَعُوا لَكُمْ فَاصْبِرُوا

برخی برآنند که مراد از «النَّاس» در «قَالَ لَهُمُ النَّاسُ»، منافقانی هستند که برای دشمنان دین جاسوسی می کردند. برخی دیگر گفته اند منظور افرادی از دشمن هستند که در بین مسلمانان ایجاد رعب می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 10

10 - مسلمانان صدر اسلام ، مواجه به آزار فراوان اهل کتاب و مشرکان بودند .

و لتسمعَنَّ من الَّذِينَ أوتوا الكُتُب من قبلكُم و من الَّذِينَ اشركوا أَدَى كَثِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 24,25,26

24 - آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَاخْرَجُوا مِن دِيَارِهِم وَاُوذُوا فِي سَبِيلِي

جمله «فَالَّذِينَ ...» هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای «هاجروا و ...»، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

25 - شرایط دشوار محیط مکه برای مسلمانان صدر اسلام

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَاخْرَجُوا مِن دِيَارِهِم وَاُوذُوا فِي سَبِيلِي

چون معمولاً هجرت در صدر اسلام از مکه و اطراف آن صورت می گرفت، مراد از «دیارهم»، مکه و اطراف آن است.

26 - فداکاری و از خود گذشتگی مسلمانان صدر اسلام ، در رویارویی با دشمنان و استقبال آنان از شهادت

فَالَّذِينَ... وَقَاتِلُوا وَقَاتِلُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 196 - 7

7 - فقر و ضعف مسلمانان نسبت به کافران ، در برهه ای از عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لا یغزینک تقلب الذین کفروا فی البلاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 3

3 - ناباوری مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به دشمنی یهود با آنان

الم تر... و اللّٰه اعلم باعدائکم

ص: 293

آوردن «اعلم»، با صیغه افعال تفضیل، حکایت از ناباوری مسلمانان نسبت به دشمنی عالمان یهود با آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 72 - 1,2

1 - کندی و سستی برخی مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از شرکت در جهاد

و انّ منکم لمن لیبطنّ

2 - برخی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دیگر مؤمنان را از شرکت در جهاد باز می داشتند .

و انّ منکم لمن لیبطنّ

راغب در «مفردات»، «لیبطنّ» را فعل متعدی دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 9

9 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، تحت سیطره ستم کافران مکه

و ما لکم لا تقاتلون فی سبیل اللّٰه و المستضعفین . . . یقولون ربّنا اخرجنا من هذه ا

بسیاری از مفسران برآنند که آیه مورد بحث درباره مسلمانانی است که تا قبل از فتح مکه در آنجا بودند و از مهاجرت آنان جلوگیری می شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 13,14,15,16,17,18,19

13 - فرمان جهاد، مایه ترس برخی از مدعیان جهاد و مبارزه در صدر اسلام

فلما کتب علیهم القتال اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیة اللّٰه او اشدّ خشیة

14 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام به گونه ای از نبرد با دشمن هراسناک بودند که خدا ترسان از خدا می ترسند .

اذا فریق منهم یخشون الناس کخشیة اللّٰه

برداشت فوق بر این مبناست که «کخشیة اللّٰه» حال برای فاعل «یخشون» باشد که در این صورت مضافی مقدر است و تقدیر کلام چنین

خواهد بود: یخسون النَّاسِ مثل اهل خشیه اللّٰه.

15 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، فزوتتر از ترسِ خدا ترسان، از رویارویی با دشمن هراسناک بودند.

اذا فریق منهم یخسون النَّاسِ . . . او اشدّ خشیه

اُو در «او اشدّ خشیه» برای تنويع است و اشاره دارد به اینکه مسلمانان هراسناک از نبرد با دشمن، دو گروه بودند.

16 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام به گونه ای که از خدا، ترسان بودند، از رویارویی با دشمن می ترسیدند.

اذا فریق منهم یخسون النَّاسِ کخشیه اللّٰه

در برداشت فوق «کخشیه اللّٰه» صفت مفعول مطلق محذوف گرفته شده است و فاعل «خشیه» ضمیری است که به «فریق» بازمی گردد؛ یعنی یخسون النَّاسِ مثل خشیتهم من اللّٰه.

17 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، هراسشان از جنگ بیش از ترسشان از خداوند بود.

یخسون النَّاسِ کخشیه اللّٰه او اشدّ خشیه

18 - بسیاری از مسلمانان صدر اسلام، تسلیم در برابر حکم جهاد و آماده برای نبرد با دشمن

اذا فريق منهم يخشون الناس

19 - خداترسی و نهراسیدن از دشمن ، ویژگی بسیاری از مسلمانان صدر اسلام

اذا فريق منهم يخشون الناس كخشية الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 4

4 - سران گروهی از مسلمانان ضعیف الایمان ، دارای جلساتی سری و شبانه ، به منظور چاره اندیشی برای مخالفت با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

بیت طائفه منهم غیر الذی تقول

ظاهر آیه شریفه این است که تمامی کسانی که اظهار اطاعت می کردند در صدد مخالفت بودند، نه تنها طائفه ای از آنها؛ بنابراین مراد از طائفه - به مناسبت حکم و موضوع - سران آنها می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 2

2 - افشای اخبار امنیتی از سوی برخی از مسلمانان صدر اسلام

و اذا جاءهم امر من الامن او الخوف اذاعوا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 12

12 - امتناع و کوتاهی مسلمین از شرکت در غزوه بدر صغرا

فقاتل فی سبیل الله .. و حرّض المؤمنین عسی الله

قابل ذکر است که مورخین از این غزوه به نامهای مختلفی - بدر الصغراء، بدر الموعده، بدر الآخره و بدر الاخیره - یاد کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 88 - 1، 4، 11، 17

1 - اختلاف مسلمانان صدر اسلام ، در شیوه برخورد با منافقان

فما لكم فى المنافقين فتنين

4 - شفاعت و طرفدارى برخى از مسلمانان عصر بعثت از منافقان

و من يشفع شفاعه سيئه . . . فما لكم فى المنافقين فتنين

«فاء» در «فما لكم» تفریح بر آیه 85 و بیانگر مصداقى از «شفاعه سيئه» است.

11 - امید به هدایت منافقان ، از موجبات طرفدارى برخى مؤمنان صدر اسلام از آنان

اتريدون ان تهدوا من اضلّ الله

17 - امید برخى از مؤمنان صدر اسلام به هدایت منافقان ، برخاسته از عدم شناخت سنن الهی در هدایت و گمراهی

فما لكم فى المنافقين . . . اتريدون ان تهدوا من اضلّ الله و من يضلّل الله فلن تجد

ص: 295

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 1

1 - إخبار خداوند به مسلمانان صدر اسلام که در آینده ای نزدیک گروهی از دشمنان ، علی رغم پیمان ترک تعرض ، به پیمان خویش وفادار نبوده ، در هر آشوبی علیه آنان شرکت خواهند کرد .

ستجدون اٰخريٰ ن يريدون ان يامنوكم و يامنوا قومهم كلّمَا رَدّوا الٰى الفتنه اركسوافى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 24

24 - مسلمانان صدر اسلام موظّف به تفحص در بيش و كردار منحط دوران جاهليت خویش و توجّه به تعالى آن در اسلام

كذلك كنتم من قبل فمّن اللّٰه عليكم فتبتّوا

بنابر اینکه متعلق «فتبتّوا»، «كذلك كنتم من قبل»، باشد. یعنی اگر زمان را درك نكرديد و يا فراموش كرديد، تحقيق كنيد تا اعمال زشت جاهلی برای شما آشكار شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 8

8 - گروهی از مسلمانان در صدر اسلام ، از مکه هجرت نکردند و همچنان تحت ستم کافران باقی ماندند .

انّ الذين توفّٰهم الملائكة .. قالوا كُنّا مستضعفين فى الارض

ابن عباس گوید: گروهی از اهل مکه ایمان آوردند، ولی به علت ترس، از هجرت سر باز زدند و این آیه درباره آنان نازل شد. (روح المعانی، ذیل آیه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 3,4

3 - ترغیب مسلمانان صدر اسلام به هجرت از مکه

و من يهاجر فى سبيل اللّٰه يجد فى الارض مراغماً كثيراً وسعه .. فقد وقع اجره على

4 - احتمال سرگردانی و گرفتار شدن به تنگنا ها ، دليل گروهی از مسلمانان برای ترک هجرت

و من يهاجر . . . يجد في الارض مراغماً كثيراً وسعه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 101 - 6

6 - مسلمانان صدر اسلام ، در معرض فتنه و آسيب از سوي كافران به هنگام سفر

و إذا ضربتم في الارض . . . ان خفتم ان يفتنكم الذين كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 109 - 3

3 - تلاش برخي مسلمانان در صدر اسلام ، براي دفاع از خيانتكاران در پيشگاه پيامبر (صلى الله عليه و آله)

ص: 296

هأنتم هؤلاء جدلتم عنهم

با توجه به شأن نزول که در مورد ابن ابیرق و دیگران وارده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 1

1 - بسیاری از نجواهای مسلمانان سست ایمان صدر اسلام، فاقد هرگونه خیر و فایده

لا خیر فی کثیر من نجویهم

مراد از ضمیر در «نجویهم» مسلمانانی هستند که در آیات قبل از آنان سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 7

7 - بیگانگی برخی مسلمانان صدر اسلام و اهل کتاب، با روح دیانت و مقررات الهی

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من یعمل سوءاً یجز به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 3

3 - تشریح احکامی در مورد زنان، زمینه مطرح شدن سؤلهایی از سوی مسلمانان صدر اسلام در مورد آنان *

و یستفتونک فی النساء... و ما یتلی علیکم فی الکتب فی یتمی النساء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 4

4 - تردید مسلمانان صدر اسلام در جواز مصالحه زن و شوهر نسبت به حقوق یکدیگر

وإن امراه خافت... فلا جناح علیهما ان یصلحا

کلمه «لا جناح» حاکی است که مسلمانان صدر اسلام بر آن گمان بودند که حقوق تعیین شده برای زن و شوهر، قابل مصالحه و گذشت نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 3

3 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام، پذیرای دوستی و ولایت کفار، در عین نهی خداوند حتی از همنشینی با آنها

الذین یتخذون الکفرین أولیاء .. یکفر بها ویستهزأ بها فلا تتعدوا معهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 27

27 - خداوند، فراخوان مسلمانان صدر اسلام به پرهیز از تجاوز و تعدی به مشرکان

ولایجرمنکم شئان قوم .. ان تعدوا

ص: 297

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 4 - 2

2 - احساس مسؤولیت مسلمانان صدر اسلام نسبت به تکالیف الهی و یادگیری آن

یسئلونک ماذا احل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 5

5 - مؤمنان در صدر اسلام ، پذیرای پیمان خداوند با اظهار اطاعت از او

میثقه الذی و ائتکم به اذ قلم سمعنا و اطعنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 26، 25، 22، 13

13 - داشتن پناهگاهی امن در صورت شکست اسلام ، انگیزه دوستی مسلمانان بیمار دل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یهود و

نصارا و پذیرش ولایت آنان

يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

22 - پیروزی مسلمانان ، مایه پشیمانی بیمار دلان سست ایمان عصر بعثت از شک و تردید نسبت به حقانیت اسلام

فعسى الله ان يأتى بالفتح او ... فيصبحوا على ما اسروا فى انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «ما اسروا فى انفسهم»، تردید مسلمانان سست ایمان نسبت به حقانیت اسلام باشد. «فى

قلوبهم مرض»، این احتمال را تأیید می کند.

25 - مسلمانان سست ایمان با مشاهده پیروزی اسلام ، شرمسار از برنامه ریزی های نهانی خویش جهت رهایی از پیامد های شکست

مسلمانان

فيصبحوا على ما اسروا فى انفسهم ندمین

26 - یهود و نصارا ، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ما اسروا فى انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 4,6,7,8,12

4 - مسلمانان فریب خورده و دلگرم به یاری یهود و نصارا، مورد ملامت مؤمنان راستین پس از فتح و پیروزی

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

برداشت فوق بر این میناست که «هولاء» اشاره به بیمار دلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذين اقساموا بالله جهد ايمنهم انهم لمعكم

ص: 298

8 - یهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان ، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و يقول الذين ءامنوا اهولاء الذين اقسما . . انهم لمعكم

12 - روابط دوستانه گروهی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با یهود و نصارا ، موجب تباهی اعمال نیک گذشته آنان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 3

3 - پرداخت زکات در حال رکوع نماز ، نشانه فرد تعیین شده در بین مسلمانان صدر اسلام برای حکومت و ولایت بر آنان

و يؤتون الزكوه و هم ركعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 12

12 - گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، پذیرای ولایت و دوستی با اهل کتاب و دیگر کافران ، علی رغم دشمنی آنان با دین

يأیها الذين ءامنوا لاتتخذوا الذين . . اولیاء و اتقوا اللّٰه ان كنتم مؤمنین

لحن مذمت گونه جمله « و اتقوا اللّٰه ان كنتم مؤمنین » می رساند که گروهی از مسلمانان با کافران روابط دوستی برقرار کرده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 1

1 - برخی از مسلمانان عصر بعثت - تا پیش از نزول آیه « انما الخمر . . » - به شرابخواری و قماربازی مبتلا بودند .

لیس علی الذين ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

فعل ماضی «طعموا» دلالت بر این دارد که برخی از مسلمانان پیش از نزول این بخش از آیات، از شراب خواری و قماربازی پرهیز نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 6

6- گروهی از مسلمانان عصر بعثت خداترس و گروهی دیگر بی باک و بی پروا در برابر خداونداند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَلْمَنَكُم... لِيَعْلَمَ اللَّهُ يَخَافَهُ بِالْغَيْبِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 7

7- برخی از مسلمانان ناخشنود از حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر

قُلِ الْاِنْفَالِ لِلّٰهِ وَ الرَّسُولِ... كَمَا اُخْرِجَكَ رَبِّكَ... وَ اِنْ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ لَكُرْهُوْنَ

«کما» برای تشبیه امر دیگر است و مشبّه به صریحاً در آیه ذکر نشده است. لذا احتمالات مختلفی از سوی مفسران ایراد شده است و از جمله آنهاست حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر. بر این مبنا «کما أخرجک ...» چنین معنا می شود: حکم

ص: 299

خداوند درباره انفال حکمی حق است؛ همان گونه که فرمان و تقدیر حرکت به سوی جنگ بدر حق بود. بر این اساس جمله «إن فریقا...» می‌رساند که همه و یا برخی از مسلمانان از حکم خداوند درباره انفال نیز کراهت خاطر داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 2

2 - ضرورت حضور در جنگ بدر، امری روشن برای مسلمانان صدر اسلام

یجدلونک فی الحق بعد ما تبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 8، 7، 5، 2، 1

1 - مسلمانان تا قبل از هجرت به مدینه مواجه با کمی نیرو و نفرات، ناتوان و در سلطه دشمنان بودند.

و اذکروا إذ أنتم قلیل مستضعفون فی الأرض

مفرد آوردن کلمه «قلیل»، به جای قلیلون، تأکیدی است بر کمی افراد و نیروهای اهل ایمان. قابل ذکر است که مفسران، آیه مورد بحث را درباره مقایسه موقعیت و وضعیت مسلمانان در مکه و مهاجرت آنان به مدینه دانسته اند.

2 - مسلمانان تا پیش از هجرت به مدینه، همواره هراسان از گرفتار آمدن به چنگ دشمنان و نابود شدن به دست آنان

تخافون أن یتخطفکم الناس

«تخطف» به معنای گرفتن با سرعت است و در آیه می‌تواند کنایه از غلبه و نابودی باشد. فعل مضارع «تخافون» حکایت از استمرار این وضعیت دارد.

5 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت، در مدینه مأوی داد و از سلطه مشرکان خارج کرد.

فأویکم و أیدکم بنصره

7 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را پس از هجرت، از روزی های پاک و پاکیزه بهره مند ساخت.

فأویکم... و رزقکم من الطیب

8 - غنایم جنگ بدر، از روزی های پاکیزه که خداوند مسلمانان صدر اسلام را از آن بهره مند ساخت.*

و رزقکم من الطیب

از مصادیق مورد نظر برای «الطیبت»، به دلیل وقوع آیه مورد بحث پس از بیان جنگ بدر، غنایم جنگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 4

4 - خیانت برخی از مسلمانان صدر اسلام به خدا و رسول به خاطر حفظ مال و فرزند خویش

لاتخونوا الله و الرسول . . . و اعلموا انما اموالکم و اولدکم فتنه

در ضمن شأن نزول یاد شده در آیه قبل آمده است که هدف آن مسلمانی که مرتکب خیانت شده و اسرار نظامی مسلمانان را فاش ساخت، حفظ مال و فرزندانش بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 7

ص: 300

7 - خداوند با بیان نظارت خویش بر اعمال کافران دست کشیده از مبارزه علیه اسلام، مسلمانان صدر اسلام را از غافلگیر شدن در توطئه های آنان ایمنی بخشید .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 1

1 - مسلمانان در کارزار بدر گروهی از دشمن را اسیر کرده و با گرفتن فدیة آنان را آزاد کردند .

يأيتها النبي قل لمن في أيديكم من الأسرى إن يعلم الله في قلوبكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 16، 20، 3، 9

3 - خداوند، شکست و هلاکت کافران و مشرکان حاکم و جایگزین آنان شدن را، به مؤمنان نیکوکار صدر اسلام، وعده کرده است .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت لیستخلفنهم فی الأرض

9 - خداوند، استقرار و تثبیت دین مورد پسند خویش را به مؤمنان نیکوکار صدر اسلام، وعده کرده است .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتض

16 - وعده خداوند به مؤمنان نیکوکار صدر اسلام، به تبدیل و دگرگون کردن ترس و اضطراب آنان به امنیت و آرامش

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و لیدلنهم من بعد خوفهم أمنً

20 - عبادت خدای واحد و دوری از شرک، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدر اسلام برای اعطای خلافت، پیروزی و امنیت به آنان

وعد الله الذين ءامنوا . . . یعبدوننی لایشركون بی شیئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی. . .» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 2 - 2

2 - در صدر اسلام ، کسانی وجود داشته اند که انتظارِ آزمون الهی را نداشته اند و می پنداشته اند که صرف اظهار ایمان ، برای مؤمن بودن ، کافی است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون

657- مسلمانان صدر اسلام و بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 2

ص: 301

2 - مسلمانان صدر اسلام، به ایمان آوردن بنی اسرائیل دل بسته و بدان امیدوار بودند .

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم

برداشت فوق لازمه معنای «آن یؤمنوا لكم» است؛ زیرا تأیید و تصدیق پیروان یک مکتب به معنای تصدیق حقانیت آن مکتب و در نتیجه ایمان آوردن به آن است.

658- مسلمانان صدر اسلام و تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 158 - 6

6 - برخی از مسلمانان صدر اسلام، از انجام سعی میان صفا و مروه، اکراه داشته و آن را از مناسک حج نمی پنداشتند .

فمن حج البيت أو اعتمر فلا جناح عليه أن يطوف بهما

نفی اشکال از سعی میان صفا و مروه با جمله «فلا جناح . . .» گویای این است که: مسلمانان از انجام آن عمل اکراه داشته و منشأ آن - چنانچه در شأن نزول آمده - وجود بتهایی بود که مشرکان در صفا و مروه بین آن دو نصب کرده بودند.

659- مسلمانان صدر اسلام و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 2

2 - گمان برخی از مسلمانان صدر اسلام به وجوب بسیج همه مردم برای شرکت در جنگ

ما كان المؤمنون لينفروا كافة

آیه شریفه - چنان که در برخی شأن نزولها آمده - در مقام دفع ذهنیت اشخاصی است که می پنداشتند همه مسلمانان بی استثنا باید در جنگ شرکت کنند.

660- مسلمانان صدر اسلام و رسوم جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 11

11 - مسلمانان صدر اسلام بر اساس سنت عصر جاهلی، به هنگام حج از راه های متعارف به خانه ها وارد نمی شدند .

وليس البر بان تاتوا البيوت من ظهورها

از اینکه مسلمانان مورد خطاب قرار گرفته اند، معلوم می شود: گروهی از آنان تا پیش از نازل شدن آیه شریفه، به این سنت پایبند بوده اند.

ص: 302

661- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 3، 1

1 - مسلمانان ، از پرداخت صدقه پیش از نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، امتناع ورزیدند .

ءأشفقتم أن تقدّموا بين يدي نجويكم صدقت

3 - پرداخت صدقه ، پیش از هر بار نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، برای مسلمانان امری دشوار می نمود .

ءأشفقتم أن تقدّموا بين يدي نجويكم صدقت

662- مسلمانان صدر اسلام و علمای مسیحیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 3

3 - خوشبینی مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به پیشوایان دینی یهود و نصارا

يأبها الذين ءامنوا إن كثيراً من الأخبار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

افشای چهره عالمان دینی یهود و نصارا برای مسلمانان (یا ایها الذین آمنوا) - که متضمن هشدار به ایشان است - بیانگر این حقیقت است که: مسلمانان از ماهیت خطر پیشوایان دینی اهل کتاب آگاهی نداشتند بلکه بر عکس به آنان خوشبین بودند.

663- مسلمانان صدر اسلام و علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 3

3 - خوشبینی مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به پیشوایان دینی یهود و نصارا

يأبها الذين ءامنوا إن كثيراً من الأخبار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

افشای چهره عالمان دینی یهود و نصارا برای مسلمانان (یا ایها الذین آمنوا) - که متضمن هشدار به ایشان است - بیانگر این حقیقت است که: مسلمانان از ماهیت خطر پیشوایان دینی اهل کتاب آگاهی نداشتند بلکه بر عکس به آنان خوشبین بودند.

664- مسلمانان صدر اسلام و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 30 - 3

3 - قرآن کریم ، آن چنان که شایسته آن بود در میان مسلمانان صدر اسلام (نیمه اول بعثت) ، مورد بهره برداری قرار نگرفت و

ص: 303

حق آن ادا نشد .

وقال الرسول يربّ إنّ قومی اتّخذوا هذا القرآن مهجورًا

665- مسلمانان صدر اسلام و قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 5

5- انتشار وسیع ماجرای « افک » ، در میان مسلمانان صدر اسلام

إنّ الذین جاءو بالإفک عصبه منکم لاتحسبوه شرًّا لکم بل هو خیر لکم

666- مسلمانان صدر اسلام و قصه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 5,6

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مردم عصر بعثت ، پیش از نزول قرآن ، به سرگذشت نوح (ع) آگاهی نداشتند .

ما کنت تعلمها أنت و لاقومک من قبل هذا

مشارالیه «هذا» قرآن است که از جمله «نوحیها إلیک» معلوم می شود.

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مردم عصر بعثت ، جز از طریق وحی ، راهی برای شناخت صحیح حادثه طوفان و سرگذشت نوح (ع) در اختیار نداشتند .

ما کنت تعلمها أنت و لاقومک من قبل هذا

667- مسلمانان صدر اسلام و قصه یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 3 - 10

10- مردم عصر بعثت ، ناآگاه به سرگذشت یوسف (ع) پیش از نزول قرآن

وإنّ کنت من قبله لمن الغفلین

«إن» در جمله فوق مخففه است و مراد از «الغافلین» مردم عصر بعثت می باشد. بنابراین مفاد جمله «إن كنت ...» چنین می شود: تو نیز ای پیامبر! پیش از نزول قرآن همانند سایر مردم، از داستان یوسف بی خبر بودی.

ص: 304

668- مسلمانان صدر اسلام و لهو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 2، 1

1 - مسلمانان صدر اسلام، با مشاهده بساط داد و ستد و یا لهو و سرگرمی، جذب آن می شدند و مصلاً را ترک و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در حال ایراد خطبه های نماز جمعه، رها می کردند.

و إذا رأوا تجره أو لهوًا انفضوا إليها و تركوك قائمًا

2 - نكوهش مسلمانان صدر اسلام از سوی خداوند، به خاطر ترك مصلاً برای داد و ستد و یا تماشای لهو و رها کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حال ایراد خطبه های نماز جمعه

و إذا رأوا تجره أو لهوًا انفضوا إليها و تركوك قائمًا

669- مسلمانان صدر اسلام و مشركان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 8

8 - وجود پیوند های قرابت و خویشاوندی میان مسلمانان صدر اسلام و مشركان

و إن يظهروا عليكم لا يرقبوا فيكم إلا و لازمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 12

12 - مسلمانان صدر اسلام، از نبرد با شرك پيشگان پيمان شکن، در هراس بودند.

أتخشونهم

670- مسؤوليت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 4

4 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف به تقویت بنیه اعتقادی و اقتصادی خویش با برپا کردن نماز و پرداخت زکات (برای مهتیا شدن زمینه های جهاد و مبارزه)

حتى يأتى الله بأمره . . . و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزكوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 3

3 - مسلمانان صدر اسلام به نبرد با مشرکان مکه و بیرون راندن آنان از آن سرزمین موظف شدند .

ص: 305

و أخرجوهم من حيث أخرجوكم

مراد از «من حيث أخرجوكم» بنا به گفته مفسران، مکه است و به مجبور شدن مسلمانان به ترک مکه و هجرت به مدینه و حبشه اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 1

1 - مسلمانان صدر اسلام موظف به هجوم به کاروان تجاری مشرکان قریش و یا نبرد با سپاه مسلح آن بودند .

كما أخرجك ربك .. إذ يعدكم الله إحدى الطائفتين ... و يريد الله أن يحق الحق بك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 5

5 - مهاجرت به مدینه از وظایف مهم مسلمانان صدر اسلام

و الذين ءامنوا من بعد و هاجروا

مراد از هجرت در این بخش از آیات، کوچ کردن مسلمانان از هر نقطه به مدینه منوره است. تأکید فراوان خداوند بر هجرت بیانگر اهمیت ویژه آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 9

9 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به ادامه پایبندی بر پیمان عدم تعرض خود با مشرکان ، مادامی که آنان بر پیمان خود پایبند بمانند ، توصیه فرمود .

فما استقموا لكم فاستقيموا لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 8,9

8 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به پیکار با سران و پیشوایان شرک و کفر ، در صورت نقض پیمان صلح از سوی آنان ، فراخواند .

و إن نكثوا أيمانهم .. فقتلوا أئمة الكفر

9 - مسلمانان صدر اسلام، موظف بودند در صورت مشاهده طعن و توهین به دین الهی از سوی معاهدان مشرک، با ایشان به پیکار برخیزند.

وإن نكثوا أيمانهم... و طعنوا في دينكم فقتلوا أئمة الكفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 1

1 - فرمان خداوند به بسیج همه مسلمانان صدر اسلام برای جهاد در راه خدا، هر چند فاقد تجهیزات کافی نظامی باشند.

انفروا خفافاً و ثقالا

ص: 306

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 2

2 - مسلمانان ، موظف بودند با توطئه « افک » به عنوان بهتانی بزرگ علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، مقابله کنند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم . . . سبخنک هذا بهتن عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 4

4 - مسلمانان صدر اسلام به ننگه داری حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در گفتارشان موظف و از صدا زدن آن حضرت ، همچون صدا زدن دیگر مردمان ، ممنوع بودند .

لاتجعلوا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضاً

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که اضافه «دعا» به «الرسول» اضافه مصدر به مفعول باشد؛ یعنی، دعوت و صدا زدن شما پیامبر(صلی الله علیه و آله) را. . .

671- مسیحیان و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 6

6 - تلاش های تبلیغی اهل کتاب (یهود و نصارا) بر ضد احکام اسلام ، ایجاد کننده زمینه های شک و تردید در اذهان مسلمانان صدر اسلام

الحق من ربك فلا تكونن من الممترین

بر حذر داشتن مسلمانان از شک و تردید، با فعل «فلا تكونن» - که مقرون به نون تأکید است - گویای این معناست که: زمینه های شک و تردید در مسلمانان به وجود آمده بود. از آیات قبل می توان فهمید که مخالفتهای اهل کتاب منشأ این تردیدها بوده است.

672- مشرکان و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 15

15 - مشرکان در مورد خوردن ذبیحه و احکام آن در اسلام با مسلمانان صدر اسلام به مجادله می پرداختند.

و لا تأکلوا مما لم يذكر اسم الله علیه . . . إن الشیطن لیوحون إلی . . . و إن أطعتمو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 307

5- دشمنی و کینه توزی شدید مشرکان صدر اسلام نسبت به مسلمانان

کیف و إن یظہروا علیکم لایرغبوا فیکم إلاّ و لاذمه

12 - رفتار های فریبکارانه (ظاهر سازی ها و خوش زبانی های) مشرکان صدر اسلام، خوشبینی هایی را در میان مسلمانان نسبت به آنان به وجود آورده بود.

کیف یکون للمشرکین عهد... کیف... یرضونکم بأفوههم و تأبی قلوبهم

673- مشکلات اقتصادی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 73 - 3،9

3- مسلمانان عصر بعثت، گرفتار مشکلات اقتصادی و اجتماعی و سختی معیشت بودند.

أیّ الفریقین خیر مقاماً و أحسن ندیاً

مراد از «فریقین» به قرینه صدر آیه، مؤمنان و کافران است. کافران در پاسخ به مؤمنان دو چیز را مایه افتخار و برتری و حقانیت خود می دانستند: یکی وصف «خیر مقاماً» و دیگری «أحسن ندیاً»، از این دو توصیف، آشکار شود که مؤمنان از نظر ظاهری، در نقطه مقابل این دو وضعیت قرار داشتند.

9- کافران عصر بعثت، مشکلات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان را، نشانه ناروا بودن عقیده و تفکر آنان می دانستند.

أیّ الفریقین خیر مقاماً و أحسن ندیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 6

6 - شرایط مادی مسلمانان در مقطع زمانی صلح حدیبیه، همراه با تنگنا و نیازمند تقویت *

وعدکم اللّٰه مغانم کثیره تأخذونها فجعلکم هذه

از این که خداوند وعده غنیمت داده و بر مؤمنان به خاطر دستیابی نزدیکشان به بخشی از آن غنایم، امتنان کرده است؛ می توان استفاده کرد که این غنایم، نقش مؤثری در حیات مادی مسلمانان داشته است.

12 - شرایط مسلمانان صدر اسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذين أنفقوا من بعد و قتلوا

ص: 308

674- مشکلات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 5

5- شرایط مکه برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان صدر اسلام ، شرایطی دشوار و دین داری امری مشکل و نیازمند استقامت و پایداری بوده است .

فاستقم كما أمرت و من تاب معك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدر اسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدر اسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 9

9 - تحمل تعصب های جاهلانه مشرکان در حدیبیه ، امری دشوار برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ

از نزول «آرامش» استفاده می شود که دستکم زمینه نگرانی و دشواری برای مؤمنان وجود داشته است.

675- معاهدات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 10، 1

1 - وجود پیمان های عدم تعرض میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان

إلا الذين عهدتم من المشركين

10 - محترم شمرده شدن پیمان عدم تعرض مسلمانان صدر اسلام با دسته ای از مشرکان ، به خاطر پایبند ماندنشان بر آن و نقض نشدن پیمان از سوی آنان

إلا الذين عهدتم .. فأتوا إليهم عهدهم إلى مدتهم

676- معاهده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 309

16 - مسلمانان عصر بعثت با گروههایی از کافران پیمان عدم تعرض داشته و به آن وفادار بودند .

إلا على قوم بينكم و بينهم ميثق

677- مکان معاهده مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 5

5 - انعقاد پیمان صلح میان مسلمانان صدر اسلام و مشرکان در کنار مسجدالحرام

إلا الذين عهدتم عند المسجد الحرام

678- منت بر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام به خاطر آرامش بخشیدن به قلب آنان در شرایط سخت و بحرانی

هو الذي أنزل السكينة في قلوب المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام ، سبب حضور شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان آنان

و اعلّموا أنّ فيكم رسول الله

تقدم «فیکم» بر «رسول الله» حصر را می رساند و تذکر به این موضوع، خود نوعی امتنان است.

679- منشأ آرامش مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 1

1 - امتنان خداوند بر مؤمنان صدر اسلام به خاطر آرامش بخشیدن به قلب آنان در شرایط سخت و بحرانی

هو الذى أنزل السكينة فى قلوب المؤمنين

ص: 310

680- منشأ پیروزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 1

1 - نصرت و امداد های غیبی الهی ، عامل اصلی پیروزی مسلمانان صدر اسلام در بسیاری از عرصه های کارزار

لقد نصرکم اللّٰه فی مواطن کثیره

681- ناخشنودی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 3

3 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و

تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان

کیف یكون للمشرکین عهد عند اللّٰه و عند رسوله

کلمه «کیف» در «کیف یكون للمشرکین عهد» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 1

1 - وجود ناخرسندی میان مسلمانان صدر اسلام ، نسبت به لغو اعتبار پیمان عدم تعرض و تردید و دودلی آنان در پیکار با مشرکان پیمان

شکن

کیف و إن یظہروا علیکم

کلمه «کیف» - که برای استفهام انکاری است - مفید برداشت فوق است.

682- نشانه های مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 17

17 - نماز نشانه عملی بارز مسلمان بودن در صدر اسلام بوده است.

و الذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به و هم علی صلاتهم یحافظون

683- نفاق در مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 311

1 - اظهار اطاعت کامل در پیشگاه رسول خدا و چاره اندیشی برای مخالفت با وی در جلسات سری ، شیوه گروهی از مسلمانان صدر اسلام

و يقولون طاعه فاذا برزوا من عندک بیّت طائفه منهم غیر الذی تقول

«طاعه» خبر برای مبتدای محذوف می باشد؛ یعنی «امرنا طاعه» (کار ما اطاعت از توست). فعل مضارع «يقولون» و «بییتون» دلالت بر استمرار دارد و حاکی از شیوه آنهاست. «بییتون»، از مصدر «بییت»، به معنای تدبیر امور است «غیر الذی تقول» به معنای مخالفت امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 18

18 - از امام باقر (ع) درباره سخن خدا: « لا تعتذروا قد کفرتم بعد ایمانکم » روایت شده که فرمود: هؤلاء قوم کانوا مؤمنین صادقین ارتابوا و شکوا و ناقضوا بعد ایمانهم . . . ;

اینان گروهی از مؤمنان راستینی بودند که دچار شک و تردید گردیده و پس از ایمان گرفتار نفاق شدند . . . ».

684- نگرانی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 12

12 - مسلمانان سست ایمان و بیمار دل عصر بعثت ، نگران از سرنوشت خویش به خاطر پندار بی ثباتی و شکست اسلام

يقولون نخشى ان تصيبننا دائره

مراد از «دائرة» می تواند چرخش وضع موجود و برگشت به حالت سابق باشد. یعنی شکست اسلام و برگشت کفر و شرک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 8

8 - مسلمانان صدر اسلام نگران توطئه های پنهانی کافرانی که مخاصمات را ترک گفته و حاضر به صلح می شدند .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

جواب شرط «انتهاوا» به قرینه «قتلوهم» جمله ای همانند «فلاتقاتلوهم» است؛ یعنی اگر کافران دست از فتنه انگیزی برداشتند و راه مسالمت پیش گرفتند با آنان نبرد نکنید. با توجه به این معنا معلوم می شود هدف از بیان آگاهی خداوند به اعمال این گروه از کافران، این است که مسلمانان را از این نگرانی برهاند که شاید صلح جویی آنان دستاویزی برای توطئه و فتنه ای دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 7

7 - نگرانی برخی از مسلمانان صدر اسلام، از قطع روابط خویشاوندی، کسادی تجارت و از دست دادن خانه های دلپسندشان بر اثر ممنوع شدن از برقراری روابط با کافران

ص: 312

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا .. قُلْ اِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَاَبْنَاؤُكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 8

8 - نگرانی برخی از مسلمانان ، از مختل شدن نظام اقتصادی خود در نتیجه قطع رفت و آمد مشرکان به مکه

فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ .. وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيْكُمْ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 6

6 - احساس خطر و نگرانی شدید مسلمانان در پی انتشار شایعه « افک » در میان جامعه

اِنَّ الَّذِيْنَ جَاءُوْا بِالْاِفْكِ .. لَا تَحْسَبُوْهُ شَرًّا لَّكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 3

3 - وجود زمینه های نگرانی برای مسلمانان از همدستی جامعه یهود علیه آنان (پس از غزوه بنی نضیر)

لَا يَقْتُلُوْكُمْ جَمِيْعًا اِلَّا فِيْ قَرْيٍ مَّحْصَنَةٍ

از این که خداوند، همدستی کافران در نبرد و رویارویی با مؤمنان را نفی کرده است؛ چنین احتمال می رود که نگرانی هایی در میان مسلمانان وجود داشته است.

685- وعده به مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 4

4- محبوبیت اجتماعی و ایجاد پایگاه در دل های مردم ، وعده خداوند به مسلمانان رنج کشیده صدراسلام

اِنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَيَجْعَلُ

نزول این آیات در مکه و همچنین ارتباط آن با آیات پیشین - که حاوی ادعاهای ناروای مشرکان و فشارهای روحی و تبلیغاتی آنان بود -

چنین اقتضا دارد که جمله «سیجعل . . .»، وعده خداوند به محبوب شدن مؤمنان و یافتن پایگاه مناسب اجتماعی در میان مردمان آن عصر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 9, 6

6 - خداوند ، مجاهدان صدراسلام را به امداد های غیبی خود و غلبه سریع بر دشمن وعده داده است .

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

9 - خداوند ، مسلمانان صدراسلام را از پیش ، به فتح مکه و امداد های خود وعده داد .

ص: 313

و آخری تحبونها نصر من الله وفتح قريب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 18

18 - وعده تأیید و امداد ، از سوی خداوند به مؤمنان صدر اسلام در قبال دشمنانشان

يأيها الذين ءامنوا كونوا أنصار الله . . . فأيدنا الذين ءامنوا على عدوهم فأصب

686- هجرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 4

4 - مشركان مكه ، مسلمانان صدر اسلام را از مكه اخراج و آنان را به هجرت وادار كردند .

و أخرجوهم من حيث أخرجوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 9

9 - هجرت مسلمانان در صدر اسلام دارای اهمیتی ویژه

و الذين ءامنوا و لم يهاجروا ما لكم من وليتهم من شيء

نهی از یاری رسانی به مؤمنان غیر مهاجر و حکم به قطع ولایت با آنان می تواند اشاره به اهمیت هجرت در صدر اسلام داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 4

4- محل هجرت مسلمانان مهاجر از مكه (به مدینه یا حبشه) جایگاهی شایسته و مناسب برای آنان

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا لنبؤتهم في الدنيا حسنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 4

4- هجرت برخی از مسلمانان صدراسلام (به حبشه) ، پس از تحمل رنج و شکنجه دشمنان

للذین هاجروا من بعد ما فتنوا

یکی از معانی «فتنه» آزار و شکنجه می باشد (مفردات راغب) و برداشت فوق مبتنی بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 10

10 - هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان و موضع گیری آنان در برابر مشرکان ، حرکتی ابراهیمی

ص: 314

قد كانت لكم أسوه حسنه في إبراهيم و الذين معه

با توجه به آیات پیشین - که درباره هجرت و موضع گیری بایسته مسلمانان در برابر مشرکان است - طرح «اسوه» بودن ابراهیم(ع) پس از این آیات و توصیه ها، مطلب بالا را می فهماند.

687- یهود و مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 6

6 - تلاش های تبلیغی اهل کتاب (یهود و نصارا) بر ضد احکام اسلام ، ایجاد کننده زمینه های شک و تردید در اذهان مسلمانان صدر اسلام

الحق من ربك فلا تكونن من الممترین

بر حذر داشتن مسلمانان از شک و تردید، با فعل «فلا تكونن» - که مقرون به نون تأکید است - گویای این معناست که: زمینه های شک و تردید در مسلمانان به وجود آمده بود. از آیات قبل می توان فهمید که مخالفتهای اهل کتاب منشأ این تردیدها بوده است.

مسلمانان مدینه

688- از دیاد ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 6

6 - آنچه مسلمانان مدینه ، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند ، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود .

و لما رء المؤمنون الأحزاب . . و ما زادهم الاّ ايماناً و تسليمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

و لما رء المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا الله ورسوله . . و ما زادهم إل

689- اضطراب مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 2

2 - مسلمانان مدینه ، با هجوم احزاب متحد به آنان ، دچار اضطراب و تزلزل شدید شدند .

ص: 315

و زلزلا شدیدا

690- امتحان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 1

1 - هجوم احزاب متحد به مدینه ، وسیله امتحان مسلمانان آن دیار بود .

هنالك ابتلى المؤمنون

691- امداد به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 8،13

8 - خداوند ، مؤمنان مدینه را در روز های سخت و وانفسای هجوم همه جانبه دشمن ، یاری کرد .

إذ جاءوكم من فوقكم ومن أسفل منكم وإذ زاغت الأبصر .. هنالك ابتلى المؤمنون ..

13 - عزّت و شکست ناپذیری خداوند ، سر منشأ امداد او به مؤمنان مدینه برای نجات از شکست حتمی بود .

هنالك ابتلى المؤمنون و زلزلوا .. وردّ الله الذين كفروا ... و كان الله ... ع

692- انتظار مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 8

8 - برخی از صاحبان عهد با خدا ، از مسلمانان مدینه ، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه .. و منهم من ينتظر

693- انقیاد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 6،9

6- آنچه مسلمانان مدینه، در رویارویی با احزاب متّحد مشاهده کردند، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود.

ولمّا رء المؤمنون الأحزاب . . و ما زادهم الاّ ايماناً و تسليماً

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

ص: 316

9 - مسلمانان مدینه ، در غزوه احزاب ، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان ، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

ممکن است «تسلیماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر(صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر(صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

694- ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 3

3 - مسلمانان مدینه ، به وعده های خداوند و پیامبرش ، ایمان راسخ داشتند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ

695- بشارت به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 12 - 7

7 - ترسیم شرایط امیدبخش آینده ، برای مسلمانان مدینه از سوی خداوند

و اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ . . . لِيُوَلِّنَ الْأَدْبَرَ ثُمَّ لَا يُصِرُّونَ

لحن آیه شریفه، نویدبخش مؤمنان، در مقابله با توطئه های یهود و منافقان است.

696- پیروزی مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 9

9 - غزوه احزاب ، بدون درگیری نظامی عمده ، به سود مسلمانان پایان یافت .

وَ رَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغِيظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ

697- قرآن مسلمانان مدينه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 10 - 5,8,11

ص: 317

5 - هجوم احزاب متّحد به سوی مدینه ، باعث وحشت و نگرانی مسلمانان شد .

إذ جاءوكم . . . و إذ زاغت الأبصر

«زاغت الأبصار» می تواند کنایه از به وجود آمدن آن چنان وحشتی باشد که چشم شخص، قدرت دید و تشخیص را از دست می دهد.

8 - هجوم احزاب متّحد به مدینه ، برای درهم شکستن مسلمانان ، مسلمانان را به قدری وحشت زده کرد که همانند افراد محتضر شدند .

إذ جاءوكم . . . و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

مراد از به حنجره رسیدن قلب ها، خفگی و به حال مرگ افتادن است.

11 - ایام هجوم احزاب متّحد به مدینه ، روزهایی بس سخت و نگران کننده برای مسلمانان بود .

إذ جاءوكم . . . و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 2

2 - مسلمانان مدینه ، با هجوم احزاب متّحد به آنان ، دچار اضطراب و تزلزل شدید شدند .

و زلزلوا زلزالاً شديداً

698- تشويق مسلمانان مدینه به ترک جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 2، 1

1 - عده ای از منافقان ، مسلمانان شرکت کننده در غزوه احزاب را ، به ترک جهاد وسوسه می کردند .

و إذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

2 - منافقان برای ماندن مسلمانان به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غزوه احزاب - باتوجه به هجوم دشمن - وجهی منطقی قائل نبودند و آنان را به ترک غزوه ، دعوت می کردند .

قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

699- تضعيف روحیه مسلمانان مدینه

1 - منافقان ، همسو با احزاب متّحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاءتكم جنود ... و إذ يقول المنفقون ... ما وعدنا الله ... إلاّ غرورًا

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

6- فعالیت تبلیغاتی منافقان و بیماردلان مدینه، برای ایجاد تزلزل در روحیه مسلمانان، شایسته یادآوری است.

و إذ يقول المنفقون و الذين في قلوبهم مرض

«و إذ» عطف به «إذ زاغت» است و «أذكر» در تقدیر می باشد.

700- حفظ مسلمانان مدینه از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 7

7 - خداوند، مسلمانان را از سختی جنگی که احزاب متحد در صدد ایجاد آن بودند نگه داشت.

و كفى الله المؤمنين القتال

«کفی» در آیه متعدی به دو مفعول و به معنای «حسب» است؛ یعنی: «خداوند کفایت کرد مؤمنان را در جنگ». با توجه به آیه نه همین سوره، مراد از «کفایت خدا برای جنگ مؤمنان»، فرستادن طوفان و سپاهیان نامریی برای درهم کوبیدن سپاه دشمن است.

701- سوء ظن در مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 13، 14، 15

13 - پس از محاصره مدینه از سوی احزاب متحد، ظن و گمان های گوناگونی درباره خدا، در میان مردم مسلمان پدید آمد.

إذ جاءوكم . . . و تظنون بالله الظنونا

«ظنون» مفعول مطلق عددی است و «ال» در آن، برای جنس است. جمع آورده شدن «ظنون» همراه با «ال» دلالت بر تعدد و گوناگونی می کند.

14 - عارض شدن بدگمانی به خدا در مسلمانان، در پی هجوم احزاب متحد به مدینه

إذ جاءوكم . . . و تظنون بالله الظنونا

احتمال دارد که مخاطب فعل «تظنون» مسلمانان باشند و یکی از احتمال های «الظنونا» بدگمانی باشد. آیات بعدی می تواند قرینه ای بر نکته یاد شده باشد.

15 - ظن و گمان های مردم مدینه درباره وعده های خدا، در پی هجوم احزاب متحد، علاوه بر گوناگونی، نوبه نو و در حال تجدید شدن

بود .

و تظنّون بالله الظنونا

آوردن فعل مضارع «تظنّون» به منظور بیان پدید آمدن گمان، می تواند بیان کننده تداوم و تجدید شدن آن باشد.

ص: 319

702- عوامل پیروزی مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 27 - 8

8 - قدرت مطلق خداوند ، عامل شکست یهود بنی قریظه و پیروزی مسلمانان مدینه بود .

أنزل الذین ظهروهم .. فریقاً تقتلون ... وكان الله على كل شیء قديراً

703- عهد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11، 8، 6، 2

2 - مسلمانان مدینه ، با خدا ، عهد بسته بودند که از جهاد و رویارویی با دشمن نگریزند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه

6 - برخی از مسلمانان مدینه ، در عمل به عهد خود با خدا ، تا پای جان پیش رفتند .

فمنهم من قضی نجبه

«نحب» در لغت، به معنای «نذر واجب» است (مفردات راغب). «قضی نجبه» کنایه از مرگ و یا کشته شدن است.

8 - برخی از صاحبان عهد با خدا ، از مسلمانان مدینه ، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه .. و منهم من ينتظر

11 - صاحبان عهد با خداوند ، از مسلمانان مدینه ، بر خلاف منافقان آن دیار ، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله .. و ما بدلوا تبديلاً

704- محاصره مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 1

1 - مسلمانان مدینه ، از ناحیه بالا و پایین مدینه ، در محاصره دشمن (احزاب متحد) قرار گرفتند .

إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم

705- مخالفان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 3

3- در مدینه ، مخالفانی وجود داشتند که درصدد جذب منافقان به سوی خود بودند .

ص: 320

مراد از «القائلین» طبق گفته مفسران، یهودیان اطراف مدینه بوده اند. مرجع ضمیر در «إخوانهم» افراد منافق اند.

706- مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 10 - 15، 13، 11، 8، 2

2- احزاب متّحد، در جنگ علیه مسلمانان، جمعیتی فراوان داشتند.

إذ جاءتکم جنود .. إذ جاءوکم من فوقکم و من أسفل منکم

«جنود» جمع «جند» است و دلالت بر چندین سپاه می کند. آمدن نیروها از بالا دست مدینه و پایین دست آن نیز مؤید این نکته است؛ زیرا آنان دارای جمعیتی چشمگیر بوده اند که توانسته اند نیروهایشان را در اطراف مدینه مستقر کنند.

8- هجوم احزاب متّحد به مدینه، برای درهم شکستن مسلمانان، مسلمانان را به قدری وحشت زده کرد که همانند افراد محتضر شدند.

إذ جاءوکم .. و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

مراد از به حنجره رسیدن قلب ها، خفگی و به حال مرگ افتادن است.

11- ایام هجوم احزاب متّحد به مدینه، روزهایی بس سخت و نگران کننده برای مسلمانان بود.

إذ جاءوکم .. و إذ زاغت الأبصر و بلغت القلوب الحناجر

13- پس از محاصره مدینه از سوی احزاب متّحد، ظنّ و گمان های گوناگونی درباره خدا، در میان مردم مسلمان پدید آمد.

إذ جاءوکم .. و تظنّون بالله الظنونا

«ظنون» مفعول مطلق عددی است و «ال» در آن، برای جنس است. جمع آورده شدن «ظنون» همراه با «ال» دلالت بر تعدد و گوناگونی می کند.

15- ظنّ و گمان های مردم مدینه درباره وعده های خدا، در پی هجوم احزاب متّحد، علاوه بر گوناگونی، نوبه نو و در حال تجدید شدن بود.

و تظنّون بالله الظنونا

آوردن فعل مضارع «تظنّون» به منظور بیان پدید آمدن گمان، می تواند بیان کننده تداوم و تجدید شدن آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 12 - 1

1 - منافقان ، همسو با احزاب متّحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاءكم جنود ... و إذ يقول المنفقون ... ما وعدنا الله ... إلاّ غرورًا

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 2, 1

ص: 321

1 - عده ای از منافقان ، مسلمانان شرکت کننده در غزوه احزاب را ، به ترک جهاد وسوسه می کردند .

و إذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

2 - منافقان برای ماندن مسلمانان به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غزوه احزاب - با توجه به هجوم دشمن - وجهی منطقی قائل نبودند و آنان را به ترک غزوه ، دعوت می کردند .

قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 9

9 - مسلمانان مدینه ، در غزوه احزاب ، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان ، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ ... و ما زادهم إلا إيمانًا و تسليماً

ممکن است «تسليماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ و رَسُولَهُ ... و ما زادهم إل

707- مسلمانان مدینه و سپاه احزاب صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 6، 9، 1، 2

1 - مسلمانان مدینه ، با دیدن سپاهیان احزاب متحد ، اذعان داشتند ، آنچه دیده اند ، همان چیزی است که خدا و پیامبرش وعده داده اند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ و رَسُولَهُ

2 - مسلمانان مدینه ، پیشاپیش ، از رویارویی شان با احزاب متحد ، با خبر بودند .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ و رَسُولَهُ

6- آنچه مسلمانان مدینه، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود.

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

9- مسلمانان مدینه، در غزوه احزاب، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند.

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ . . . وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا

ممکن است «تسلیماً» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

ص: 322

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ .. و ما زادهم إل

708- مشکلات مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 25 - 8

8 - خداوند ، مؤمنان مدینه را در روز های سخت و وانفسای هجوم همه جانبه دشمن ، یاری کرد .

إذ جاءوكم من فوقكم و من أسفل منكم و إذ زاغت الأبصر .. هنالك ابتلى المؤمنون ..

709- مشکلات مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 3

3 - مسلمانان مدینه ، با هجوم احزاب متحد ، در شرایط سختی قرار گرفتند .

و زلزلوا زلزالاً شديداً

710- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 10

10 - در سپاه مسلمانان ، به هنگام غزوه احزاب ، نظمی استوار ، حاکم بود . به گونه ای که منافقان نیز خود را ملزم به رعایت آن می دانستند .

و يستئذن فريق منهم النبي

711- وعده پیروزی به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - خداوند و پیامبرش ، به مسلمانان وعده داده بودند که در صورت مواجهه آنان با دشمنان شان ، پیروز خواهند شد .

ما وعدنا الله ورسوله إلا غرورًا

ص: 323

5 - منافقان و بیماردلان مدینه ، وعده خدا و پیامبر را بر پیروزی ، فریب و خدعه ای بیش نمی دانستند .

و إذ يقول المنفقون و الذین فی قلوبهم مرض ما وعدنا اللّٰه و رسوله إلاّ غرورًا

712- وفاداری مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11

11 - صاحبان عهد با خداوند ، از مسلمانان مدینه ، بر خلاف منافقان آن دیار ، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه . . . و ما بدّلوا تبدیلاً

713- وفای به عهد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 11، 3، 1

1 - برخی از مسلمانان مدینه ، بر سر پیمان خود با خدای خویش ، وفادار ماندند و از جهاد نگریختند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه علیه

به قرینه آیه پانزده - که درباره عهد منافقان مبنی بر فرار نکردن از صحنه جنگ است - مراد از «ما عاهدوا» می تواند عهد بستن بر فرار نکردن از جهاد باشد.

3 - وفاداران به عهد خود ، از مسلمانان مدینه ، مردانی مورد ستایش خداوندند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه علیه

آوردن «رجال» - به صورت نکره - برای زیادت در تعریف و تمجید است.

11 - صاحبان عهد با خداوند ، از مسلمانان مدینه ، بر خلاف منافقان آن دیار ، هیچ گاه از زیر بار عهد خود شانه خالی نکردند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه . . . و ما بدّلوا تبدیلاً

714- هجوم دشمن به مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - منافقان ، همسو با احزاب متّحد ، در غزوه احزاب برای درهم شکستن روحیه مسلمانان فعالیت می کردند .

إذ جاءتكم جنود .. و إذ يقول المنفقون ... ما وعدنا الله ... إلاّ غرورًا

فعل مضارع «يقول» بر تداوم کار منافقان دلالت می کند که از آن، به «فعالیت» تعبیر می شود.

ص: 324

715- آثار توحید مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدر اسلام از زادگاهشان (مکه) ، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنهم ظلموا .. الذين أخرجوا من ديارهم بغير حقّ

«الذين أخرجوا» بدل از «الذين يقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذين أخرجوا. «..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

716- آوارگی مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 5

5 - تشریح حکم جهاد ، پس از آوارگی مسلمانان از مکه و هجرت به مدینه

أذن للذين يقاتلون .. الذين أخرجوا من ديارهم بغير حقّ

717- اخراج مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدر اسلام از زادگاهشان (مکه) ، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنهم ظلموا .. الذين أخرجوا من ديارهم بغير حقّ

«الذين أخرجوا» بدل از «الذين يقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذين أخرجوا. «..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

718- اذیت مسلمانان مکہ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

ص: 325

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 12 - 5

5- مسلمانان در مکه ، هم مورد آزار و اذیت جسمی بودند و هم در معرض تبلیغات منفی کافران قرار داشتند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى في الله . . . وقال الذين كفروا... اتَّب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 3

3 - مسلمانان مکه ، مورد اذیت و آزار مشرکان بودند و از عبادت خدا منع می شدند .

يعبادي الذين ءامنوا إِنَّ أَرْضِي وَسَعَه

مراد از «عبادی» مؤمنان مکه اند. و «إِنَّ أَرْضِي وَسَعَه» کنایه از فرمان به هجرت است. چنین فرمانی، حاکی است که آنان در مکه، مورد آزار قرار می گرفتند و نمی توانستند خداوند را، به درستی، بندگی کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 14 - 4

4- مسلمانان در مکه ، مواجه با حرکت های ایدایی و خصمانه مشرکان و در اندیشه مقابله با آنان

قُلْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ

فرمان الهی به غفران و چشم پوشی، از دو واقعیت تاریخی خبر می دهد: 1- حرکت های ایدایی مشرکان مکه; 2- راه یافتن اندیشه انتقام و مقابله به مثل در ذهن مؤمنان.

719- تأمین معاش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مسلمانان مکه ، در صورت هجرت از مکه ، نگران معاش خود بودند .

إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةٍ .. وَكَأَيُّنَ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

ص: 326

720- تبلیغ علیه مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 12 - 5,8

5 - مسلمانان در مکه ، هم مورد آزار و اذیت جسمی بودند و هم در معرض تبلیغات منفی کافران قرار داشتند .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أؤذى في الله . . . وقال الذين كفروا... اتَّب

8 - کافران مکه ، برای باز داشتن مسلمانان ، از ایمان شان به دروغ متوسل شدند .

وقال الذين كفروا للذين ءامنوا اتَّبِعوا سبيلنا و لنحمل خطي-كم . . . إنهم لكاذبون

721- تبلیغ مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 7

7 - فعالیت مسلمانان صدر اسلام پیش از هجرت ، محدود به مسائل فرهنگی و تبلیغی

إلا أن يقولوا ربنا الله

722- تقیه مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 10

10 - مؤمنان مکه قبل از صلح حدیبیه ، دارای شرایطی دشوار و ناگزیر از تقیه شدید

رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

آگاهی نداشتن مؤمنان مدینه از مؤمنان مکه، از آن جهت بوده است که مؤمنان مکه در آن محیط، قادر به ابراز ایمان نبوده و شدیداً تقیه می کردند.

723- حقوق مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- تمامی مسلمانان (مکی و آفاقی) ، نسبت به مسجدالحرام از حق مساوی برخوردارند .

الذی جعلنه للناس سواء العکف فیہ و الباد

«سواء» به معنای «مستوی» و حال برای «الناس» است. «عاکف» به معنای مقیم (منظور اهل مکه) است. «بادی» یعنی اهل

ص: 327

بادیه و مقصود از آن مردمی است که بیرون مکه و در سرزمین های دیگر زندگی می کنند؛ یعنی، ما مسجدالحرام را برای همه انسان ها قرار دادیم و در بهره مندی از آن، مکی و آفاقی برابrand و کسی را بر دیگری امتیازی نیست.

724- حمایت از مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 21

21- تعلق مشیت الهی، به حمایت از مؤمنان ناشناخته مکه

لیدخل الله فی رحمته من یشاء

تعبیر «من یشاء»، ممکن است نظر به مردان و زنان مؤمنی داشته باشد که در جمله های پیشین آیه، از آنها یاد شد.

725- دشمنی با مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 4

4 - مسلمانان در مکه، مواجه با حرکت های ایدایی و خصمانه مشرکان و در اندیشه مقابله با آنان

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لا یرجون آیام الله

فرمان الهی به غفران و چشم پوشی، از دو واقعیت تاریخی خبر می دهد: 1- حرکت های ایدایی مشرکان مکه؛ 2- راه یافتن اندیشه انتقام و مقابله به مثل در ذهن مؤمنان.

726- رحمت بر مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 20

20- مصونیت مؤمنان مکه و بهره مندی آنان از رحمت الهی، از اهداف برقراری صلح حدیبیه

لیدخل الله فی رحمته من یشاء

از ارتباط جمله «لیدخل...» با آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا «لیدخل...» غایت برای جواب محذوف است؛ یعنی، ما بدین سبب اجازه جنگ ندادیم تا مؤمنان مکه آسیب نبینند و از رحمت الهی بهره مند گردند.

727- زیان به مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 328

14- آسیب دیدن مؤمنان ناشناخته شهر مکه ، در صورت وقوع جنگ میان مسلمانان و مکیان در حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون .. آن تطوهم

728- صبر مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 1

1 - خداوند مؤمنان مکه را به صبر در برابر حرکات ناشایست مشرکان و عفو از خطاکاری آنان فرمان داد .

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لایرجون آیام اللّٰه

با توجه به این که این آیات در مکه نازل شده، به دست می آید که این فرمان در مقطع قبل از هجرت بوده است و منظور از «الذین لایرجون..» مشرکان اند.

729- عقیده مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 1

1 - اخراج ظالمانه مسلمانان صدراسلام از زادگاهشان (مکه) ، تنها به جرم اعتقاد آنان به یگانگی خدا

بأنّهم ظلّموا .. الذین أُخرجوا من دیرهم بغير حقّ

«الذین أُخرجوا» بدل از «الذین یقاتلون» و به تقدیر اذن القتال للذین أُخرجوا..» می باشد. «دیار» جمع «دار» است و «دار»؛ یعنی، خانه و جایی که انسان در آن جا سکونت دارد. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین می شود: به کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود بیرون رانده شدند، رخصت پیکار داده شد.

730- فضایل مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 56 - 1

1 - مسلمانان مکه ، مورد توجه ویژه خداوند بودند .

يعبادى الذين ءامنوا

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

ص: 329

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه ، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

731- محافظت از مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 15

15- تدبیر صلح حدیبیه از جانب خداوند ، به منظور حفظ جان مؤمنان ناشناخته مکه

و لولا رجال مؤمنون .. أن تطوهم

732- محدوده تلاش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 7

7- فعالیت مسلمانان صدر اسلام پیش از هجرت ، محدود به مسائل فرهنگی و تبلیغی

إلا أن يقولوا ربنا الله

733- مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 10

10 - دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مکه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

و المستضعفین .. الذین يقولون ربنا اخرجنا من هذه القرية الظالم أهلها

734- مسلمانان ناشناخته مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 8،9،12

8- وجود زنان و مردانی مؤمن - اما ناشناخته - در میان کافران مکه ، قبل از حدیبیه

ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنت لم تعلموهم

9- بی اطلاعی مهاجران و انصار، از وجود مردان و زنانی مؤمن در میان مکیان؛ قبل از صلح حدیبیه

ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنت لم تعلموهم

ص: 330

12- پی بردن مسلمانان ، پس از حدیبیه به وجود عناصری مؤمن ؛ اما مخفی در قلب محیط شرک (مکه)

و لولا رجال مؤمنون . . . لم تعلموهم

تعبیر «لم تعلموهم»، بیانگر عدم اطلاع قبلی مسلمانان از وجود مؤمنانی در مکه است و نفس همین تعبیر، تذکری به مسلمانان نسبت به وجود مؤمنان ناشناخته در مکه است.

735- مشکلات مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 3

3- مسلمانان صدراسلام (در مکه) از سوی کافران و مشرکان گرفتار فشار های روحی و تنگنا های روانی بودند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

با توجه به نزول این آیات در مکه، جمله «سَيَجْعَلُ . . .» باید وعده ای نزدیک به مسلمانان صدراسلام باشد. این نوید حکایت از آن دارد که مسلمانان در زمان نزول آیات، در شرایط سختی از نظر روحی و روانی و مقبولیت اجتماعی قرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 3

3- تسلیت و دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، در شرایط سخت و دشوار مکه

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 10

10- مؤمنان مکه قبل از صلح حدیبیه ، دارای شرایطی دشوار و ناگزیر از تقیه شدید

رجال مؤمنون و نساء مؤمنات لم تعلموهم

آگاهی نداشتن مؤمنان مدینه از مؤمنان مکه، از آن جهت بوده است که مؤمنان مکه در آن محیط، قادر به ابراز ایمان نبوده و شدیداً تقیه می کردند.

736- مصونیت مسلمانان مکه

20- مصونیت مؤمنان مکه و بهره مندی آنان از رحمت الهی ، از اهداف برقراری صلح حدیبیه

لیدخل اللّٰه فی رحمته من یشاء

از ارتباط جمله «لیدخل . . .» با آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا «لیدخل...» غایت برای جواب محذوف است؛ یعنی، ما

بدین سبب اجازه جنگ ندادیم تا مؤمنان مکه آسیب نینند و از رحمت الهی بهره مند گردند.

737- نقش مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه ، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعدبنا الذین کفروا منهم

738- نگرانی مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 60 - 5

5 - مسلمانان مکه ، در صورت هجرت از مکه ، نگران معاش خود بودند .

إن أرضی وسعه . . . و کأین من دابة لاتحمل رزقها الله یرزقها و ایاکم

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

739- هجرت مسلمانان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 5

5 - تشریح حکم جهاد ، پس از آوارگی مسلمانان از مکه و هجرت به مدینه

أذن للذین یقتلون . . . الذین أخرجوا من دیرهم بغیر حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 60 - 5

5 - مسلمانان مکه ، در صورت هجرت از مکه ، نگران معاش خود بودند .

إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةٍ .. وَكَأَيُّنَ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ

این که خداوند پس از توصیه به هجرت برای حفظ ارزش دینی، رازقیت خود را مطرح می کند و یادآوری می کند که خیلی از جنبندگان، قادر به تأمین روزی خود نیستند، احتمال دارد درصدد دفع توهم و پرسشی باشد که مسلمانان، آن را در ذهن خود داشته اند. برداشت بالا براساس احتمال یاد شده است.

ص: 332

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

